

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DICTIONARUL
LIMBII ROMÂNE

TOMUL II
PARTEA II
FASCICULA III
LEPĂDA — LOJNIȚĂ

BUCUREȘTI

Tipografia Ziarului „UNIVERSUL”, Str. Brezoianu Nr. 23-25

— 1948 —

618506Q

2009

păd de puterea mea cca măiastră. ISPIRESCU, L. 188.

2°. Refl. A se da înapoi, a se feri, a se păzi de a face ceva. Nu me leapădu (: mă feresc BIBLIA 1688) de a muri. COD. VOR. 67/30. Se leapădă a nu răbda pentru Hristos. CORESI, EV. 73/4. Pentru noi nu se leapădă ca și până supt fundul pământului a deșingea. ib. 92/20. Să leapăda svenția lui să nu făcă de ce să roagă ea. VARLAAM, C. 3052. Stăpânul... se leapăda din ce în ce mai mult de ispitele Satanei. ODOBESCU, III 47/1.

3°. Refl. (În limba veche, în construcții cu prep. „din“ sau cu conjunctivul) A renunța s. a refuza de a mai face ceva, a denunța o învoială s. un angajament anterior. Leapădă-se (: s'au apărât DOS.) semângăie-mi-se sufletul meu (mon âme refusait d'être consolée). PSALT. SCH. 152/7. Au fost mainte nederept și se leapădă den nedereptate. CORESI, EV. 69/7. Decca lucrul nu a apucat a să da și preful... a să lua, se pot leapăda atât o parte cât și alta din tocmeală. PRAVILA (1814) 43. Epiropul... poate să se leapede din chizășie. ib. 91. || (Vechiu și pop. în Bucov.) A se abate, a nu-și mai păstreza atitudinea dinainte, a se schimba (față de cineva s. de ceva); p. ext. a nu recunoaște ceva, ț a se apăra, a tăgădui, a refuza, a se scuza. Giură-se aproape lui său și nu se leapădă (= iurat proximo suo et non decipit; —... il n'y change rien). PSALT. SCH. 20/33-34. Să leapădară și nu vrură să margă. VARLAAM, C. 358. Cei chemași... la prânzul tău... Se leapădară. MOLITVENIC (ante 1633), ap. GCR. I 80/21. S'au leapădat [să și ia casele] zicând că nu-i trebuesc. URICARIUL, XXII 368. Nu trebuesți să să lepidi (= să renunțe) dar nici... să nu nădăjduiască. EROTOCRIT (1800), ap. GCR. II 181/23. Incepu a se desvinui... și a se leapăda. SBIERA, P. 74.

4°. P. ext. Trans. A refuza, a respinge, a nu voi, a nu primi, a nu accepta ceva s. pe cineva, a renunța (la ceva). COSTINESCU. Tu urși învățătura și leapădași cuvențele meale. PSALT. SCH. 97/6. Tu... defăimași, leapădași (: împinseși în laturi DOS.) Hristosul tău. ib. 186/6. De vremi ci te leapădă tot, tu te rogi pentru hătământia de Maria. HERODOT, 407/24. Binele au leapădat pentru fără. M. COSTIN, ap. GĂDEI. Impăratul... nu vrură să-i lepede cererea. BIBLIA (1638), ap. TDFG. Engeli... leapădă fabula lui Sulzer. P. MAIOR, IST. 195. Nu leapădă o convorbire față cu marturi. BĂLCESCU, M. V. 281. Leapădă cinstea, ca să se arunce în brațele voastre. C. NEGRUZZI, I 48. Dumnezeu ascultă pre om și-i dădu ce lăpădă dobitoacul. SNOAVE, ap. GCR. II 357/37. Bucata bună cine o leapădă? = un lucru bun cui nu-i place? ZANNE, P. III 492. Cele mici le-ai leapădat, cele mari ai căutat, se zice despre cei lacomi. ib. IV 446. A leapăda mărturia cuiva. PONTBRIANT.

5°. Trans. (Complementul e omul) A părăsi, a lăsa (7°) singur pe cineva (DDRF., TDRG.): spec. a-și părăsi soția (COSTINESCU). Nu me leapăda în vream de bătrăreacă. PSALT. SCH. 137/122. Pre coconii i leapădară (= fi aruncară și-i părăsiră) cu un vin pre apa Tiveriei. MOXA, ap. GCR. I 59/13. Cădemu-ți înainte... să nu ne leapezi. MOLITVENIC (ante 1633), ap. GCR. I 86/23. Îi leapăda unde știia nește heri salbateci. PRAV. 335. Îfi sânt datoare pentru mântuirea vieții mele, și tu acum, după ce m'ai îndatorit, mă leapezi? BELDIMAN, N. P. II 14. Pun într'o zi pe fată în sanie cu zestrea ei și mă duc s'o leapăd la sfânta mănăstire, la picioarele mătușei mele. SADOVEANU, B. 88.

6°. Refl. A se desface de cineva, a rupe orice legături cu cineva, a nu mai voi să știu de cineva, a se desbăra, a nu recunoaște autoritatea cuiva sau legăturile naturale cu cineva. I.B. Giură-se Domnul lu David de adevărt și nu leapădă-se de el. PSALT. SCH. 278/167-17. Să nu ne le-

pădam de Hristos. CORESI, EV. 68/20. Fiecarele ce se leapădă de fiul, nici pre părintele n'are. (R. 1618). GCR. I 48/15. S'au leapădat de slugile lui cele puternice. LET. II 401/20. Cuconul să leapădă de tată-și. DOSOFTEIU, V. S. 13. S'au închinat idolilor și de mine, făcătorul lor, s'au leapădat. ANANIE (1619), ap. GCR. I 288/33. Alexandru... strigă cu glas mare: ...mă leapăd de Dumnezeu! ALEXANDRIA 88. S'ar fi leapădat de span acum, ca de Ucigă-l Crucea. CREANGĂ, P. 210. Se leapădă și de tată-său: nu vrea să știe de nimeni. ZANNE, P. IV 658. Leapădatu-te-ai de Satana? — Leapădat. † A se leapăda de sine = a se lăsa de ale sale, a învinge pornirile egoiste, a-și schimba concepția și felul de viață, adoptând pe ale altuia. Cine va vrea după mine să meargă, să se leapede de sine. CORESI, EV. 64/24.

[Și: lăpădă vb. I | Ind. prez. lepad, (lepad, lepad), lepezi (lepezi), lepadă (lepadă, lepadă), lepadăm (lepadăm); conj. să lepede (lepede, lepede); imper. lepadă (lepadă, lepadă). | Adjective (uneori substantivate): lepadăt (lepadăt, cu negativul nelepadăt, nelăpadăt), -ă = (lucru s. ființă) care se leapădă; (substantivat) nume de câine; drac. (Ad II 1°) Copiul de față este lepadăt (= născut fără vreme) de față mare. ISPIRESCU, L. 146; (ad III 1°) Leapădatu-s de față ochilor tăi. PSALT. SCH. 54/1. [Iozie] fu lepadăt din besareacă. VARLAAM, C. 169; (ad III 2°) Era tocmii Jidovii ca, de va mărturisii neștine pre Hs., să hie lepadăt din săbor. VARLAAM, C. 169. De va fi preot să fie lepadăt de preoție. ȘAPTE TAINE (1645), ap. GCR. I 117/4. Fii... au fost lepadăți din moștenire. PRAVILA (1814) 133. Îi izgoni de acolo și înturnă pre lepadății boiari. P. MAIOR, IST. 182. Bonaparte din scaunul împărăției e lăpadăt. DIONISIE, C. 226. Am umblat și-am întreat... Un duhovnic lepadăt (=răspopit). PAMFILE, C. T. 97; (ad IV 2°) Domnul rădică gios lepadății (: aruncații HUR., surupății DOS.). PSALT. 302/15. Să nu hie lepadăți și urgisiți... mișei. VARLAAM, C. II 40.; (ad V 1°) Leapădatul de leage (= apostatul) Iulian. MINEIUL (1776) 119/2. Leapădatul (= necredinciosul, nenegatul, tușcitul) Mihnea-Vodă. BĂLCESCU, M. V. 153. Leapădați de lege, stricători de limbă și de obiceiuri. CREANGĂ, A. 153. Valea îi lepadată (= părăsită, neumblată) De toți sfinții blestemată. PĂSCULESCU, L. P. 67/12; (ad V 3°) Rogu-te să mă aibi lepadăt (= să mă scuzi). VARLAAM, C. 358; (ad V 4°) [Omul este] haos de patimi urite... primite și lepadate pe un ceas în mii de rânduri. KONAKI, P. 275; (ad V 6°) Vei fi... de Dumnezeu lepadat. MARCOVICI, C. 52/12. Leapădat de părinții săi. SBIERA, F. S. 72. Adesea și ca nume propriu (ortografiat și Lapedat, Lepadat); — lepadător (iu) (lepadător), -oare = care leapădă; care face s. produce avort. PONTBRIANT. (Ad V 1°) Paravatul, adevă lepadătorul de leage. DOSOFTEIU, V. S. 208; (substantivat) lepadătoare (lepadătoare) s. f. (Bot.) = (Transilv.) remf, curcubețică, măruțul lupului (Aristolochia clematitis). PANȚU, PL. | Abstracte: lepadăre (lepadăre) s. f. = faptul de a (se) leapăda; spec. citaniile făcute de preot la botez, când pune catehemenului de trei ori întrebarea rituală „te lepezi de Satana?“ (Ad I 3°) Află multă poezie în forma șlicului și a hainelor lungi numind vandalism lepadărea lor. C. NEGRUZZI, I 69. Leapădarea slovelor latinești. P. MAIOR, IST. 254; (ad IV 2°) Den adâncul lepadăriei (= căderii) scoase-l. CORESI, EV. 269/12; (ad V 1°) Leapădarea (: perierea BIBLIA 1648) sufletelor nece urul nu va fi dintru voi. COD VOR. 89/4. Priviți... funebra hecatombă lăsată n lepadăre. ALECSANDRI, P. III 477; (ad V 6°) Impreună vor lua iertăciune de

618.506

Biblioteca Județeană

— CLUJ —

OB/D39

păcate, că lepădarea (= abnegația) lor după Hristos duce-i. CORESI, EV. 69/s. *Lepădarea lui Petru de Isus.* C. PETRESCU, R. DR. 45. *Lepădare de sine = abnegație; — lepădat (lepădat) s. a.* (mai ales în loc. a nu fi de lepădat = a fi vrednic de luat în seamă, de folosit). *Nici el nu era om de lepădat.* D. STĂNOIU, C. I. 170. *Ipate vede că [fata] nu-i de lepădat.* CREANGĂ, P. 165; — *lepădătură (lepădătură) s. f.* = ceea ce se leapădă, spec. (în jud. Constanța) numele unei boale, „o bubă ce iese pe trupul omului și mănâncă carnea“ (H. II 292, cf. și ib. 303); aghină (ib. II 246); (lucru sau ființă) de lepădat, obiect lipsit de valoare, lucru netrebnic, p. ext. ființă netrebnică, decăzută (din punct de vedere moral), lipsită de caracter (HERZ-GHER., M. VII 11); persoană depravată, fleoarcă (LB.), (Mold.) ciourofleț (ȘEZ. II 187); copil născut înainte de vreme, avorton (nedesvoltat, diform) (HERZ-GHER., M. VII 11); stărpitură (fizică). *Lepedătură = abjectio.* ANON. CAR. (ad I 3° *Să o îmbrace cu... seoaie lepădături.* PANN, E. IV 32. *Trăbuiaște a se păzi curățenia... trupului... cu adesea spălarea și limpezirea lepădăturilor (= murdăriilor) după dănsul.* PISCUPESCU, O. 159. (Fig.) *Curtea și seraiul furnica de lepădăturile Italiei.* I. NEGRUZZI, VI 50; (ad II 1°) *O lepădătură ieșind din zgâul mâne-sa.* BIBLIA (1688) 364². *Fămeia... după lăhuzie sau lepădătură (= avort).* PISCUPESCU, O. 139. *Se simțea rușinat în fața acestei lepădături omenești.* I. AGĂRBICEANU, L. T. 403. | Alte derivate: Din *lepădat* s'au format, prin schimb de sufixe, numele de câni: *lepădăiu s. m.* JAHRESBER. XII 151, *lepădúș s. m.* (Gorj). ib. XII 161, ȘEZ. VIII 115, *lepădúș s. m.* JAHRESBER. XII 161.]

— Dint'r'un latin popular (în romanitatea estică, influențată de limba greacă) **lepido-, are* (derivat din *lepis, -idis* sau *lepida, -am* = grec. *λεπίς, -ιδος* „solzi, coajă“) corespunzând grecescului *λεπτο* „a curăți de coajă s. de solzi, a jupui“. N. Drăganu, *Dacoromania* VI 295—299. Cf. *lepidopter*, *lepră*, *lespede*.

LEPADĂ s. f. (Ornit.) v. **lebadă**.

LEPADĂTOĂRE s. f. (Bot.) } v. **lepada**.
LEPADĂTURĂ s. f. }

LEPĂI vb. IV^a v. **leap.**

LÉPE s. f. v. **leopă**.

LEPEDĂU s. a. v. **lepedeu**.

LEPEDÉU s. a. 1°. *Drap* (de lit). 2°. *Haridelle, rosse*. — (Ungurism).

1°. (Transilv. și Banat) Cearșaf, prostire. LB., POMPILIU, BIH., H. XVIII 4, T. PAPAĞAGI, M. *Lepedő* = linteum. LEX. MARS. 14, 224. *Perini 4, lepedeie...* IORGA, S. D. XII 170. [Hrișca] *se smulge... și sămânța ei se scutură pre lepedeao.* ECONOMIA, 43. *Albituri de ale casei, lepedeiele.* MOLDOVAN, T. N. 57, cf. MARIAN, SA. 147, BIBICESCU, P. P. 378, JARNÍK-BĂRSEANU, D. 442.

2°. Fig. (Transilv.) Cal rău, ros de ham, flămânzit, subțire, de-i poți număra coastele. DR. V 107.

[Plur. *-deie* și *-deauă* (-deauo), neobișnuit *-dele*. *Pe șesul Craiovei stau corturi ca lepedele și lumină ca stelele.* CORCEA, B. 9. | Și: **lepidéu** s. a. CABA, SZ. 98; **lepedău** s. a. HANEȘ, T. O. 118; **lipidéu** s. a. POMPILIU, BIH., T. PAPAĞAGI, M.; **libidéu** s. a. CABA, S. | Diminutiv: **lepedeuț** (pronunț. *-de-uț*) s. a. LB.)]

— Din ung. **lepedő**, idem.

LEPEDEUȚ s. a. v. **lepedeu**.

LEPETÍ vb. IV^a } v. **leopă**.
LÉPETIȚĂ s. f. }

LEPÍ † vb. IV^a v. **lipi**.

LEPIDÉU s. a. v. **lepedeu**.

LEPIDOPTÉR s. a. (Șt. nat.) *Lépidoptère*. — (Mai ales la plur.) Insectă cu patru aripi acoperite cu o pulbere solzoasă, fluture.

— N. după fr. (din gr. *λεπίς* „solzi“ și *πτερόν* „aripă“). Cf. **lepada**.

LEPINGEĂ † s. f. = **ipingea**. (Numai la ȘINCAI). *Trimișindu-i... 12 piei de ermelin, 12 soboli și 12 lepingele intraurite.* ȘINCAI, HR. I 168/33. # **A-și întoarce lepingeaua** = a-și schimba atitudinea, a lua o atitudine opusă celei avute mai înainte. *Iancola, ca un Sas ce era, îndată cât s'au mazălit, au fost întors lepingeoa și s'au fost rugat de ajutoriu lui Grigorie.* ib. II 236/23.

LEPIȘTOACĂ s. f. = **lăpiștoc**, plăcintă. BUGNARIU, NĂS.

LEPIU s. a. (Cul.) v. **lipiu**.

LEPÓS, -OĂSĂ adj. v. **lip**.

LÉPRĂ s. f. 1°-2°. *Lèpre*. 3°. (Bot.) *Anthoceros punctatus*.

1°. (Pat.) Boală contagioasă caracterizată prin acoperirea corpului omensc de bube, care încetul cu încetul rod organismul, † gubă vie. LB. *Lepra lui Neeman se va tipi intru tine.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Rană fără leac, ce se chiamă lepra sau fistula în pântece.* LET. II 274/2. *Elisei a curățit de lepră pe Neeman.* CREANGĂ, A. 136.

2°. Fig. Pacoste s. belea mare care cade pe capul cuiva s. peste un lucru, amenințând să-l răpună, să-l nimicească. *Au și ele [orașele] lepra lor.* C. NEGRUZZI, I 321. *Jidovimea... este cea mai tristă lepră.* URICARIUL, XIV 145/5. *Buruienile sunt lepra ogorului.* I. IONESCU, M. 329. *Să vă curățiți de lepra ignoranței.* CREANGĂ, A. 136. || Ființă urită, rea (ZANNE, P. II 597), care produce desgust, scârbă și de care ne ferim ca de o boală molsitoare. | P. ext. (în argot) Denunțator. GR. S. VII 118.

3°. (Bot.) **Lepra-lupului** = o plantă din familia criptogamelor (*Anthoceros punctatus*). LM., BĂRCIANU.

[Diminutive: **leprică** s. f. (Pat.) = pe-lagră. BIANU, D. S. (Cu rostire regională) **liprică** s. f. = un fel de crăpături pe corp. H. I 33. Adjectiv: (fr. *lépreux* = lat. *leprosus*) **leprós, -căsă** = (uneori substantiv) bolnav de lepră, † gubav (LB.), p. ext. (Basarabia) bubos, murdar. ARH. FOLK. II 178. *Pre cei leproși curățește.* CALENDARIU (1814) 30/4. *Se opri... să jelicască un plop cu scoarța leproasă.* C. PETRESCU, R. DR. 355; — **leprotic, -ă** = lepros. *Căsuțele cu aspect leprotic.* P. CONSTANT, O. 128. | Familia: **leprăriță** s. f. = (Bot.) o plantă (*Lepraria incanna*) din familia criptogamelor. BĂRCIANU; — (fr. *leproserie*) **leprozerie** s. f. = loc unde sunt izolați și îngrijiți leproșii.]

— N. de origine grecească (*λεπτα*, derivat din *λεπίς* „solzi, pojghițe“, cf. **lepada**) pătruns în toate limbile (lat. *lepra*, slav. *lepra*, etc.).

LEPRĂRIȚĂ s. f. (Bot.) } v. **lepră**.
LEPRICĂ s. f. (PAT.) }
LEPRÓS, -OĂSĂ adj. }

LEPRÓTIC, -Ă adj. }
LEPROZERIE s. f. } v. lepră.

LEPȘI vb. IV^a v. leapșă.

LÉPTICĂ s. f. v. lectică.

LER (-) 1°. Syllabes dénuées de sens employées dans un refrain. 2°. Air. 3°. Personnage mythique.

1°. Grup de sunete, cu variante multiple, care dă — repetat ca refren s. între versuri — un anumit colorit eufonic poeziilor noastre populare cu caracter mistic (colinde, descântece, etc.). *Lerui Doamne, domn din Cer*. MAT. FOLC. 529. *Jăul mic, mare-o venit, Ler Doamni*. ib. 1467. *Florile dalbe, ler, de măr*. TEODORESCU, P. P. 17. *Florile dalbe, ler de măr, Scoală, scoală ici domn bun, Florile dalbe ler de măr*. PAMFILE CRĂC. 60. *Hoi linu, linu, lăr-mălinu*. ib. 79.

2°. S. a. (În Hațeg) Melodia după care se cântă o colindă. *Așa o colindă poate avea mai multe leri*. DENSUSIANU, Ț. H. 265.

3°. S. m. sing. Numele unui personaj mitic ce apare, în colinde, basme, ghicitori și zicători, sub formele **Lar, Ler, Lei, Ler-împărat**, (mai rar, în Transilv.) **Lar-păcurar** RETEGANUL, ap. AL. ROSETTI, COL. REL. 28; **Leriu-Domn, Leroi, Ler-Domnul s. Reliu-Domn. Să cuțitați și să înțepați pe fata lui Ler-împărat**. MAT. FOLC. 582. *Să te duci la fetele lui Ler-împărat*. ib. 609. *În munți Cărunți... rășteaptă Ler-împărat*. ib. 1588, cf. MARIAN, D. 69, ȘEZ. III 196. *Ieși fetiță la porțiță, Că te strigă Daleon, Daleon fecior de Domn*. GOROVEI, C. 382. *Fetele lui Lei-împărat, Ele te-au scuipat*. MAT. FOLC. 656. *Șede și Lar-păcurar*. RETEGANU, ap. AL. ROSETTI, COL. REL. 28. *E un lar de păcurar*. ib. 28. *Sunt 3 leri-păcurari*. ib. 28. *Ho, larule, ho!* ib. 28. **Ler Doamne!** exprimă (în Dâmbovița) mirare, când cineva umblă după câștig. ib. 32.

[Și: (ad 2°) **lar-**; — (ad 1°) **lel-, lir- și lăr-, lăr-**.] Se aude în multe variante întregite adesea cu: *Domn, Doamne, Domnule, Domnul, Domnului*, etc., sau cu cuvintele *-de măr, -flori de măr*, etc. Pornind dela formele din colecțiile de literatură populară și datorite, adesea, unor despărțiri arbitrare făcute de culegători, remarcăm forme începătoare mai ales cu: *a-, ai-, au-, da-, dai-, hai-, hoi-, o-, oi-, ve-, vo-*, și terminate mai ales cu: *-ând, -anda, -e, -iule, -o, -oi-, -o-îmdai, -o-ilio, -o-lei, -o-loi, -o-m, -o-mi, -o-n, -o-n, -u-i, -u-ileo, -ului, -u-m, -u-mi-e, u-n, -u-ri*. Exemple: *Cânta și le colinda: olerom dalerom aulerom Doamne*. TICHINDEAL, F. 312. **Velerim și veler Doamne** (titlul unui roman de) I. V. POPA. **Oilărând și oiler Doamne**. H. II 258. *Flucăii... schimbând pe florile dalbe cu oleranda Doamne*. ib. III 103. *Sub aripa ceriului, Oleranda leroi Doamne*. ib. XI 456. *Colea'n sus și mai din sus Daler... Ioane, Este-un puiu de porumbaș Daler Ioane*. CONVORBIRI LIT. XXIV 1058. **Leroi în ceaste curți și'n ceaste domnii**. MAT. FOLC. 525. *Să te duci la fata lui Lilăr-împărat*. MAT. FOLC. 613. *La tulpină, laști doi meri Leroloi, măroloi*. ib. 527. *La cranga di chiparos Daloroi Domni*. ib. 1467. *Cicea cicea în ceaste curți, Leroi Domnule*. ib. 1486. **Leroilio Onea voinicelul...** **Leroilio la lină fântână**. ib. 1494. **O le-roimdai leroi Doamne**. ION CR. IV 346. **Oleranda leroi Doamnei**. ib. VII 196. **Daileruri...** *De bun cal ce hrănește*. PAMFILE, CRĂC. 8. **Oleranda-lerului-Doamne, Florile în dalbe**. ib. 42. *Sus, boieri, nu mai dormiți, Leroi Doamne*. ib. 61. **Lerui leo, La munți ninge, plouă, Lerui leo**. ib. 81. **Dailerui, Dar N...** *De bun cal ce hrănește*. ib. 82. *Vin doi nourași de sus, Voleranda lerului Domnului*. ib. 88. **Oi leron daler Doamne**. ib. 102. *La vârfuri de nouă meri, Oi leroimdai leroi Doamne*. ib. 104. **Aler luceafăr**

galbin. VICIU, ap. AL. ROSETTI, COL. REL. 28. **Aleroiu doamne aleroiu**. ib. 28. **Leromi Doamne, ler**. TDRG. **Leroileo**. ib. **Oi leroi dai leroi Doamne le**. ib. **Hai lerom dai lerom Doamne le**. ib. Alte variante dă DAN, N. REV. R. III 85: *oiler' un domn; oler; lero-mi; leri-mi; hai lerom doamne; hai lerom doamne; lerumi domn doamne; hai leromi, leromi doamne; lin, lin, leri-i domnul; leri-i domn doamne; hai leriule leriule; leri-mi e domnul; o ler doamne; velerum și veler doamne; o leri-mi și ler din ceriu; o leri-mi și flori de măr*; — BOGREA, DR. I 466: **hondai, leroi doamne; ilorelui doamne**; — T. PAPAHAĞI, M.: **oi leriui, (oi) leriui**; — AL. ROSETTI, COL. REL.: **reliu doamne**. | Ca interjecții: (+ *atelei, aoleu, valeu*, etc.) **dalei, daléle** (DENSUSIANU, Ț. H. 273), **dáli** (POMPILIU, B. 75/20), **dalélele** (CABA, SĂL.), **daléu** (D.DRF.). | Verb: **lerui** vb. IV trans. (refl. = pasiv) = a (se) cânta o colindă după melodia ei (Hațeg). DENSUSIANU, Ț. H.]

— După D. DAN, *Noua revistă română*, III 85 ș. u., cuvântul e un rest din **Halleluiah Domine**, invocatie ce revine în Psalmii cântați de preot în biserică. Ca refren în colinde, și prin extensivitate și în alte producțiuni populare, se găsește în forme apropiate, provenind tot din **halleluiah**, și la Slavi, cf. pol. *ateliya, atelu lelu, ho ho leluja; leluja; a-leluja, ho ho leluja* (cf. AL. ROSETTI, COL. REL. 26) și chiar în Franța (cf. id. ib. 27). Un refren identic, foarte apropiat ca formă de cel românesc, se întâlnește în sârbește, în colinde și poezii populare, sau la scriitorii raguzani din sec. XVIII și anume: *Hoja, Lero, Dolerije; Hoja, Lero, Doleriju; Doleriju i Lerijana; Ah Lera Lerijane; Dolerija, Lero i Hoja; Dolerije, Hoje i Hera; Hoja, Lero, Dolerije* (cf. S. DRAGOMIR, ARH. FOLK. IV 5 ș. u.). Pentru forma **Ler-împărat**, cf. srb. *Bog-Lero* (ib. 6-7).

LER s. a. *Four* (de fourneau de cuisine). — (Un-gurism-germanism în Transilv.). Frigătoarea (3°), cuptorul dela mașina de gătit. [Plur. *leruri*. | Și: **rer**.] — Din ung. **ler (rer)**, idem, iar acesta din germ. *Röhre*, cf. rură, rulă.

LER s. m. sing. 1°. *Fleur de l'âge*. 2°. *Charme*.

1°. Vreme, timp (ȘEZ. VII 23); spec. floarea vârstei, epoca în care cineva e în floarea vârstei; vârsta căsătoriei; epoca încrușării (la vite). RĂDULESCU-CODIN. *I-a trecut leri* = nu mai are nicio valoare, nu mai e bun de nimic, nu mai însemnează nimic (ȘEZ. V 21), a îmbătrânit, nu mai e vremea când îi era căutată și vorba și fața (Teoorman, ION CR. VIII 87). *Iși treceau leri' cu toatele în cerdacul curților*. FLORINI, ap. CADE. *De o vară zac într'una, Pe nimica n'am pus mâna, Mi-a trecut leriul de geaba*. PAMFILE, C. Ț. 103.

2°. P. ext. (Mold.) Farmec, haz. *Filoftia, fata frumoasă a satului, fără care n'ar avea nici un ler hora*. I. BOTENI, SĂM. IV 798.

[Și: (prin Mold.) **leriu** s. m.]

— Poate, același cuvânt ca **ler** din colinde: *i-a trecut leri cuiva* a putut însemna la origine: „a trecut vremea lui *ler*“, adică a „colindatului“, prin urmare a tinereții și a dragostei.

LEREĂSCA s. f. art. Sorte de *danse paysanne*. — (Câmpulung-Muscel) Un joc de brău. NICULESCU-VARONE, D. 111.

— Dela numele satului **Lerești** (comună mare în jud. Muscel): Cf. și numele personal **Lerescu**.

LÉRFĂ s. f. *Femme galante*. — (Rare) Femeie de moravuri ușoare. DICT. [Diminutiv: **ler-fieciță** s. f. *Lerficiță cu ochi mândri*. BARONZI, L. I 112.]

— Din rut, **lerva**, idem. BALKAN-ARCHIV, I 165.

LERFIUȚĂ

LERFIUȚĂ s. f. v. lerfă.

LERGĂTOARE s. f. (Țes.) = **alergătoare**¹ (3°). H. II 101, 118, III 73, IV 56, 87, 281, VII 156, XVIII 144, DAMÉ, T. 141. *Punea'n cap d'o lergătoare Cam în chip de fată mare.* MAT. FOLC. 157.

LERIU s. m. sing. v. ler.³

LÉRIULE interj. v. ler-.

LÉRLĂ s. f. *Orgue de Barbarie rudimentaire.* — (Bucov.) Flașnetă (de formă foarte primitivă), cu care cântă cerșetorii. [Și: **lérvă** (**lîrvă**) s. f.] HERZ-GHER., M. VII 10, 14.

— Cf. germ. *Leierkasten*, rut. *lera* și *lira* „flașnetă”, *lirnik*, „flașnetar”. Cf. *livără*.

LÉROI interj.

LÉROILIO interj.

LÉROINDAI interj.

LÉROLÓI interj.

LÉROMI interj.

LÉRON interj.

} v. ler-.

LERPENEĂ s. f. *Effort.* — (În Tutova) Silință, trudă, voință de a face ceva. *Baba se dete pe lângă dansa și începu a o încânta, că-i așa, că-i pe dincolo, căci câte nu găsece ele când își pun lerpeneaua să între pe sub pielea omului.* PAMFILE, D. 16.

LÉRU-LIÔ interj.

LÉRUMI interj.

} v. ler-.

LÉRVĂ s. f. v. lerlă.

LES, -Ă adj. v. lis.

LEȘ s. a. 1°. *Cadavre; charogne.* 2°. *Agneau écorché.* Gibier (abattu).

1°. (În Țara veche) Cadavru; mortăciune, stârv, hoit. *Vulturul... sfâșia... un leș de ucigaș.* ALEXANDRESCU, M. 218. *Leșele Turcilor fură arse.* ARHIVA R. I 99. *Putoarea leșurilor putrezite te amețea.* C. NEGRUZZI, I 291, cf. (*leșile*) II 7. *Între cadavre, pe câmp aruncă leșul.* ALECSANDRI, P. III 229. *Leșuri de oameni.* ODOBESCU, III 276. *Fost-au leșuri tătarești.* ALECSANDRI, P. P. 214. *Tre-ceau... preste leșurile vrăjmașilor.* ISPIRESCU, L. 24.

2°. *Spec. Trupul jupuit al mielului. Da tare o fost crud mielul ăsta! Nu vezi ce leș mititel?* Com. FURTUNĂ. *Îndată ce leșul mielului întrece peste trei oă, capul și măruntaiele se vând îndeosebi.* TDRG.

3°. *Vănat (împușcat). Mergi la vânat? S'aduci un leș când te-i întoarce (Hotin).* Com. M. DEMETRESCU.

[Plur. *leșuri* și (rar) *leșe*. | Adjectiv: (neobișnuit): **leșós, -oásă** = cadaveric. DDRF.].

— Din turc. *leş*, idem, trecut și la Bulgari (*leš*) și Sârbi (*leš*), Albanezi (*lësh*) și Neogreci (*λέσo*),

LEȘ s. a. *Affût, embuscade, guet-apens, piège.* — (Ungurism în Transilv. și în Mold.) Așcnzătoare din care pândești pe cineva, locul unde cineva stă la pândă (VICIU, COL.). *Lesh*. = insidiae. ANON. CAR. (cf. și DR. IV 350). *Ereției lui Navot... puși în leș la strimtori.* DOSOFTEIU, V. S. ap. TDRG. *Goșii din leaș învingând pre călărași, pe pedestrași încă i-au adus la strămoare.* ȘINCAI, HR. I 61/21. *Vănatul din leș* = vânat la pândă. H. XVIII 36. | *Cursă (întinsă cuiva). Krumm după tocmeală au mers căr- trânt mare... neștiind leșurile șie puse.* ȘINCAI, HR. I 148/30. # **A ținea leaș** = a ținea ascuns, a tăinu

ceva. *Ostași Augustului Mihail așa s'au spăriat, cât toți au fugit, carea fugă Krumm tăiași dată (= la început) o au ținut leaș...; ci apoi cunoscând adevărul, i-au gonit dindărapt.* ȘINCAI, HR. I 147/30. (După ung. *lesben állani*) **A sta aleș** s. de-a leș = (în Hațeg, la Moți și în Straja-Bucov.) a sta la pândă. DENSUSIANU, Ț. H. 266, STAN, M. 256, com. A. TOMIAC, STRAJA. Cf. a-leș. [Plur. *leșuri*. | Și: *leaș* s. a. | Verb: (din ung. *lesni* „a pândi”) (a) *leșui* vb. trans. și intrans. IV^a = a pândi, a sta la pândă. LB., com. A. TOMIAC (Straja, în Bucov.). *Leshuesk* = insidiar. ANON. CAR. *Aleșindu-lă și cercându să vineaze ceva den gura lui.* N. TESTAMENT (1648), ap. GCR. 41. *Leșuiaște intru ascuns ca leul în sălașul său.* PSALT. (1651), ap. JAHRESBER. U 177. *Diavolul leșuia să impiadece mărturia svântului.* VARLAAM, C. p. 17 b. *Pândindu-l și leșuindă la strămoare.* DOSOFTEIU, V. S. 128 b. *Leșuind după vieța chesariului Alexandru... fu ucis.* ȘINCAI, HR. I 17/30. *Leșuesc matca, o prind, o bagă în oală.* ECONOMIA, 185; (cu abstractele): (a) *leșuire* s. f. = pândire, pândă LB.; — *leșuitură* s. f. = pândă. *Nime nu scapă de leșuiturile vrăjmașului.* DOSOFTEIU, V. S. 43 b.; (și cu adjectival verbal) (a) *leșuitór, -oäre* = pânditor, persoană care pândeste. LB. (Substantivat) *Puindă leșuitori să-l omoară.* N. TEST. (1648) 67.]

— Din ung. *les*, idem. Cf. a-leș.

LEȘ s. a. *Mal au cœur, faiblesse.* — Greutate la inimă (PAMFILE, B. 42), leș în. DDRF. *I-a venit un leș.* DDRF. (Verb: *leșui* vb. IV^a trans. și refl. (Înd. prez. *leșuesc* și *leșuim*) = a fi lăhnit, a slăbi (de foame), a (se) sfârși (CIAUȘANU, V.). a-i veni cuiva slăbiciune. *Foamea îl leșuia.* DELAVRANCEA, S. 251. *Când vă e foame rău, să stați pe loc, să nu umblați, că mai rău vă leșuiți.* PLOPȘOR, C. 123; — (cu adjectivele): **leșuit, -ă** = lăhnit, slăbit, sfârșit (de foame). *Stomahul îi era leșuit.* VLAHUȚĂ, N. 75. *Șoarecele... leșuit de foame, scoase capul.* PLOPȘOR, C. 146; — (și cu abstractul) **leșuială** s. f. = sfârșeală la stomac (COM. SAT. 50), *criză gastrică* (com. M. OLMAZU, Măgurele). *Gura-i era uscată... în stomah avea o leșuială.* VLAHUȚĂ, N. 41. *ză ia, verișcane, cu leșuială pe la buric și 'n capul pieptului.* IOVESCU, N. 55]. — Înruđit cu *leșin(a)*.

LEȘ s. a. v. leasă.²

LEȘ s. m. v. leah.²

LÉȘCĂ s. f. *Pelleron.* — (Pe Valea Someșului) Lopătică de lemn cu care se întoarce plăcinta pe lepede. VICIU, GL.

— Cf. rut. *leščák, leščet* „scândurelele în care se leagă brațul rupt”.

LEȘCĂIE s. f. v. lăscăie.

LEȘCIOĂRĂ s. f. v. leasă.¹

LÉȘCOVĂ s. f. *Grosse motte de terre.* — (În Mehedinți) Bolovan mare de pământ scos de plug. BOCEANU, GL. — Cf. *lescovată*.

LEȘCOVĂTĂ. *Pierre précieuse.* — (În colinde) *Piatră-lescovată* = piatră de preț, piatră luctoare. DR. IV 830. [Și: *liscovătă* ib.].

— După rut. *loskovii-kobal't* „Glanz-kobalt”. BOGREA, DR. IV 830. — Cf. și *leșcovă*.

LEȘEĂSCA s. f.

LEȘESC, -EĂSCĂ adj.

LEȘESTE adv.

} v. leah.²

LEȘI s. f. plur. v. *leasă*.²

LEȘIĂ vb. I^a. — (*Se*) *lessiver* (les cheveux). — Trans. și refl. A (se) spăla cu leșie (LB.); spec. a (se) la pe cap cu leșie (H. XVIII 314. T. GĂLCESCU, GR. S. V 121) s. numai cu apă caldă și cu săpun. *Dacă m'oiu leșia Cu frumoasă peana* (= floarea) *ta, Părul meu n'o mai cădea*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 88. *Mama ne leșia în ficcare Sâmbătă seara*. Com. LACEA, Brașov. [Indic. prez. *leșiez* și (rar) *leșiu* LB. | Abstracte: **leșiát** (dial. *leșiét*) s. a. = spălatul cu leșie (acțiunea s. rezultatul acțiunii). ȘEZ. IX 152; — **leșiäre** (dial. *leșiäre*) s. f. PONTBRIANT. | Adjectiv: **leșiát** (*leșiét*), -ă = spălat cu leșie, fiert în leșie. [Unelte] *trebuiese mai în toate zilele opărite, leșiete și clătite cu apă curată*. I. IONESCU, C. 194. | Pronunț. -și-a.]

— Derivat din *leșie*.¹

LEȘIĂ vb. I^a

LEȘIĂLĂ s. f.

} v. *leșie*.²

LEȘIE s. f. *Lessive*. — Soluție alcalină din cenușă de lemn tare (fag, stejar PAMFILE-LUPESCU, CR. 25) s. de ciocăli de porumb (ȘEZ. II 70, III 174, 175, 202), beldii, măgului de mac (MARIAN, CR. 10), etc., pusă (mai ales într'un săculeț) în apă (de obicei fierbinte); se întrebuintează la spălatul rufelor, la „lăutul“ părului, la frecatul podelelor, la muiatul lănei s. stofelor înainte de a fi vopsite, etc. Uneori se face cu sodă, săpun s. (CUPARENCO, V. 29) cu găinaț. *Leșia crudă s. moartă* se face turnând apă rece peste cenușă și mestecând de mai multe ori PAMFILE-LUPESCU, CR. 62, 177, PAMFILE, I. C. 282); *leșia dulce* e făcută din cenușă de fag fiartă cu apă (Com. A. TOMIAC, Straja); *leșia tare s. iute* se dobândește turnând apă clocotită într'un săculeț cu cenușă de ciocani de păpușoi (PAMFILE-LUPESCU, CR. 25, ȘEZ. I 202, IV 124). *Léshič* = lixivum. ANON. CAR. *În apă cu leșie foarte tare...* *fiearbă* [frunzele de tabac]. CALENDARIU (1814) 180^{ss}. *Lăutura capului... cu leșie*. PISCUPESCU, O. 307. *Leșie clocotită*. ALECSANDRI, T. 942. *Ne ungeam cu leșie turbure*. CREANGĂ, A. 28. *Spălătura deasă cu zamă de tutun ori cu leșie iute...* ȘEZ. I 252. *Leșie cu cenușă și cu apă de stânjân*. ȘEZ. X 138. *Se îmbolnăvesc de brânci cei ce fac leșie și se lau* (= se spală) *marța și joia*. PAMFILE, B. 16, cf. ib. 56, id. D. 117, 121, id. CRC. 211. *Când se vede că* [firele ce urmează să se boiască] *au dobândit o culoare frumoasă, se scot și, ude fiind, se spală în leșie*. PAMFILE-LUPESCU, CR. 22. # *A-i turna cuiva leșie pe inimă* = a-l vări în griji, a-l supăra. ZANNE, P. III 205. [Diminutiv: **leșiöră** s. f. Com. MARIAN. | Adjective: **leșiós**, -oasă = ca leșia (la gust). *Vinu' ista-i leșiós*. HERZ-GHER., M. VII 10; — **leșiétic** (**leșiátic**), -ă = (Mold.) ca leșia, fig. mohorit. *Ziua leșiétică venise*. SADOVEANU, ap. LUC. III 232. *Toată existența lui era... leșiétică*. C. PETRESCU, f. II 215. | Alt derivat: **leșiér** s. a. = (Transilv. și Mold.) țesătură H. X 539) groasă de buci, ce acopere ciubărul cu cămeșile la fiert; pe ea se pune un strat de cenușă și turnându-se uncrop, se strecoară ceea ce se chiamă *leșie*“ (ȘEZ. IX 152, MARIAN, CR. 41); cenușariul ce se folosește la „supurlitul“ rufelor (VICIU, GL.). Cf. H. VI 97, PAMFILE-LUPESCU, CR. 15. | Pronunț. -și-e-, -și-oa-].

— Din lat. *lixiva*, -am (din *cinis lixiva*), idem. Cf. *leșia*. (Din românește e împrumutat bulg. *lešija*).

LEȘIE s. f. *Défaillance*. — (Mold.) Sfârșeală dela inimă, slăbiciune. *Un greu și-o leșie, cum zicea ea, i se pusese pe inimă*. CONTEMPORANUL, V/I 290.

[Verb: **leșiá** I^a. *Am leșiet dela inimă* = nu mi-nici foame, nici sete. PAMFILE J. II 151. (cu abstractele:) **leșiäre** s. f. = greutate la inimă, leșin. PAMFILE, B. 36; — **leșiálă** s. f. = sfârșeală, leșială. *Ca să-și alunge leșiala din stomac, ceruse un pahar de lapte*. C. PETRESCU, f. II 44. | Pronunț. -și-a-, -și-e-].

— Înruđit cu *leșin* și *leșui* și apropiat prin etimologie populară de *leșie*.¹

LEȘIÉR s. a.

LEȘIÉTIC, -Ă adj.

} v. *leșie*.¹

LEȘIN s. a. 1°. *Évanouissement, syncope*. 2°. *Défaillance, mal au cœur*.

1°. Amețeli cu pierderea cunoștinței, sincopă. Omul *ca de în leșin* sau omului *fi vine s. fi ca de leșin*. *De neaz îi căzu leșin*. GORJAN, H. II 157. *Un leșin grozav, ca moartea, îi înghețu trupul*. C. NEGRUZZI, I 159. *Din leșin să treacă într'un somn adânc*. EMINESCU, N. 77. *Căzu într'un leșin grozav*. CREANGĂ, P. 15. *Se desmeteci din leșinul ce-i venise*. ISPIRESCU, L. 51.

2°. Slăbiciune mare, sentiment de sfârșeală, lipsă de puteri s. de vlagă. *De leșin inima-i scade*. BARAC, A. 28. *Un fel de leșin la inimă amestecat cu întinsori sau cam așa ceva*. CREANGĂ, A. 92. *De foame leșin... m'apucă*. CONTEMPORANUL, II 911. *Leșinul dela stomac îi împânjenii din nou privirea*. C. PETRESCU, C. V. 129. *Simțea leșin la inimă*. D. STĂNOIU, C. I. 171. *Unde beau d'un pic de vin, la inimă fac leșin*. ȘEZ. IV 141.

[Acceninat (prin Mold. și Transilv.) și *leșin*. | Plur. -șinuri, rar -șine. KONAKI, P. 85.]

— Pentru etimologie, cf. *leșina*.

LEȘINĂ vb. I. 1°. *S'évanouir*. 2°. *Défaillir, se trouver mal, se pâmer*.

1°. Intrans. A cădea în nesimțire, a-și pierde cunoștința. LB. *N'aș vrea să văză perirea cetății, să leșine, că-i slab de fire*. DOSOFTEIU, V. S. 105 b. *Leșina, nevenindu-și în simțire decât prin multe freoături*. DRĂGHICI, R. 21. *Ea de-odată leșina*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 495. *Eu leșin, mor după tine. Și tu, habar n'ai de mine*. ZANNE, P. II 635. *De foc mare leșina*. TEODORESCU, P. P. 677.

2°. A slăbi peste măsură, a-și pierde vigoarea, puterile, a se simți cuprins de sfârșeală (din cauza foamei, oboselii, setei, durerii, etc.). LB. *Au leșinat* (= s'a obosit din cale afară) *norodul pre cale*. BIBLIA (1688) 111₂. *Să dea oamenilor tăi celor ce leșină, pâine*. ib. 179₂. *Leșină într'u oste-neală* Israel. ib. 182₂. *Ziua leșin și ohtez, Noaptea suspîn, lăcrămez*. EROTOCRIT (1800), ap. GCR. II 183₂. *Roibul că mi-a leșinat*. TEODORESCU, P. P. 289. | Spec. (hiperbolic) *A leșina de foame* = a fi peste măsură de flămând, a muri de foame. LB., ZANNE, P. I 509. *A leșina de răs* = a râde din cale afară, a se prăpădi, a se strica de răs. *Oamenii ce priveau și mai ales băieții, leșinau de răs*. CREANGĂ, P. 306. || (Rare) Refl. A slăbi, a cădea de... *Mă leșin de foame*. CARAGIALE, CONV. LIT. XIX 102, ap. TDRG. *Mă leșin de somn d'a'n picioarele*. id. ib. || (Rare) Trans. (= factitiv) A produce cuiva slăbiciune, a-i tăia puterile (Bucovina). *Mă leșină foamea*. HERZ-GHER., M., VII 10. (În descânțece) *Cătătura stricatu-i-o, Plămăile leșinatu-i-o*. MARIAN, D. 207.

[Prez. ind. *leșin* și (Mold., Transilv.) *leșin*. | Adjective: **leșinat**, -ă = căzut în nesimțire (de spaimă, de durere, etc.), slăbit peste măsură, lhnit (de foame), stors de puteri, extenuat; fig. (în limba veche) descurajat; (despre ființe sau despre acțiuni) moleșit, fără vlagă (CDDE.); spec. nesătul, nesăturat, măncau (PAȘCA, GL.), pofficios. (Ad 1°) *Cade peste dânsul leșinată*. KO-

NAKI, P. 87. *Robinson... au căzut leșinat ca un mort.* DRĂGHICI, R. 10. *S'a întâmpilat o nenorocire, își zise dansa pe jumătate leșinată.* SLAVICI, N. II 244. *O dete leșinată în brațele lui Făt-frumos.* ISPIRESCU, L. 78; (ad 2^a) *Leșinat.* ANON. CAR. *Leșinați de foame.* LET. II 239/7. *Au murit oastea... înghetată și leșinată.* ib. II 364/22. *Celora leșinați dedeși alintare.* DOSOFTEIU, MOL. 75 b. *Pentru ca stomahurile leșinate (= lihnite) să-și întărească, la ospăț se așezară.* CANTEMIR, IST. 188. *Flămânzi... ca niște holtei de câini leșinați.* DIONISIE, C. 193. *Cu totul leșinat de slăbiciune, s'au răzâmat de un copaciu.* DRĂGHICI, R. 114. *Le[*e*] lene gura să-și caște, parcă-s niște leșinați.* PANN, P. V. 109. *Slabi... ca niște mâți de cei leșinați.* CREANGĂ, A. 123. *Nici [cântecul] ăsta, mă Corăie! E prea leșinat (= fără vlagă).* IOVESCU, N. 27. *A ieșit din baltă Mai mult leșinată.* TEODORESCU, P. P. 259. *Cu glasu leșinat (= stins).* HERZ.-GHER., M. VII 10. *Tari-s leșinată la inimă = sfârșită, slăbită de nemăncare.* ib. # *A fi păduche leșinat = lihnit de foame (ZANNE, P. I 578), p. ext. (despre om) sărac și fudul (ib. 577); — leșinător, -oare = care te face să leșini. | Abstracte: leșinare s. f. LB., leșinat s. a.; — leșinătură s. f. = leșin; (concretizat) calificativ dat unui om nesățios și flămând mereu, flămânzilă (LM.) ; persoană foarte slabă, lipsită cu totul de vlagă, de puteri (COSTINESCU), cf. e a z a t u r ă ; om sărac dar fudul (ib.) ; p. ext. om de nimic. S'au trezit din leșinătură... LET. I A. 77/35. O dulce leșinătură cuprinde toate mădulările lui. BELDIMAN, N. P. I 137. (Fig.) Nu mă voi înjosî niciodată să cumpăr slujbă cu bani dela o leșinătură de ciocoiu ca tine. FILIMON, C. II 78. Ce e mai pleavă, mai leșinătură... cam adesea e capu' bucatilor la oraș și la sate. JIPESCU, O. 86.]*

— Etimologia necunoscută. (Răspândirea cuvântului pe tot teritoriul dacoromân și la Aromâni — liș(i)nari, lișinătură — dovedește că nu poate fi adus în legătură nici — cum credea Șăineanu. Infl. orient. — cu leș „cadavru“, care-i împrumutat din turcește și cunoscut numai în Țara veche, nici — cum credea Tiktin, Dicț. rom.-germ. — cu lehamite, cuvânt moldovenesc. I. A. Candrea. — cf. CDDE. nr. 893 — credea că sensul original al cuvântului a fost „a vătăma, a răni“ și reconstruia un latin vulg. *laciono, -are, din lueso, -onem. Acesta ar fi dat însă, probabil, în românește *iesuna. Legătura lui leșina cu leș „greutate la inimă“, leșie,² leșui „a slăbi“ — toate cu o extensivă geografică redusă — e evidentă, fără ca să putem recunoaște însă raportul morfologic dintre ele. Nu știm nici dacă leșina e derivat dela leșin sau leșin un postverbal dela leșina. Asemănarea formală cu slavul lišiti „a lipsi pe cineva de ceva“, lišiti se „a fi lipsit de ceva, a pierde“ — cf. a leșina = a pierde cunoștința — lișenițe „lipsă“, la carese gândea G. Crețu, pare a fi întâmplătoare: leșina face impresia unui cuvânt de origine latină).

LEȘINĂTURĂ s. f. v. leșina.

LEȘIOARĂ s. f. }
LEȘIÓS, -OĂSĂ adj. } v. leșie.²

LEȘITĂ s. f. (Ornit.) v. lișiță.

LÉSNA adv. v. lesne.

LÉSNE adv., adj., s. f. 1°. *Facilement; commodément. Facile, aisé. Facilité.* 2°. *Bon marché. Généreux, coulant.*

1°. A d v. (Sinonim cu ușor, dar numai când acesta corespunde franc, „facile“ — deci în sens material — nu și franc, „léger“. În opoziție cu „greu“, „anevoic“, „difficil“) Fără greutate s. sfortare (de realizat), cu ușurință, facil; p. ext. comod. (Construcțiile obișnuite: *lucrul acesta se face lesne;*

lucrul acesta e lesne de făcut; e lesne să faci s. a. face lucrul acesta). Lesni = facile, leviter, vili. ANON. CAR. *Să fie mai lesne și mai ușor a ceti.* CORESI, EV. 6/18. *Prea lesne pre eluși se înșală.* id. ib. 13/4. *Mai lesne vei putea sta (a. 1685).* GCR. I 275/23. *Moldovenii se hainesc lesne.* LET. I 152/10. *Închină-te lezne celor ce te întâmpină.* ESOP (1812), ap. GCR. II 208/24. *Boate ce lesne... se pot întâmpla cailor.* CALENDARIU (1814) 161/3. *Veți răbda lesne... soarta.* DRĂGHICI, R. 157. *Nu le pociu amăgi așa lesne.* C. NEGRUZZI, I 24. *Trupul... se arintă mai lesne după sburdările inimii.* ODOBESCU, III 13/5. *Fata împăratului Roș nu se capătă așa de lesne.* CREANGĂ, P. 244. *Văzu că-i merge mai lesne la vânat.* ISPIRESCU, L. 123. *Lezne-i spânului a serade.* CONV. LIT. XLIV/I 662. *Lezne-ți-i fie-a fugire.* HODOȘ, P. P. 72. *A fost lesne de-a-l-cunoaște.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 28. *Cinci sute de nule lezne în spate la alții.* PANN, ap. ZANNE, P. II 96. *Ochii ce nu se văd, lesne se uită.* ZANNE, P. II 338. *Lesne a intra în casa omului, anevoie a ieși.* ib. III 75. *E lesne a zice: plăcinte! = o treabă nu se face așa ușor precum se crede.* ib. IV. 86. *Asemenea cu asemenea lesne se însoțește.* ib. IV. 210. *Mai lesne a răni decât a tămădui = mai ușor faci rău decât bine.* ib. IV 561. # *Lesne din gură! = e ușor de spus, dar greu de împlinit.* Cf. ZANNE, P. II 171. Loc. adj. **Lesne crezător** (sau **credincios** PONTBRIANT) = credul. *Om simplu și lesne crezător.* C. PETRESCU, R. DR. 229. # (Rare) Adjectiv. Ușor, comod. LB. *Lesne cetire.* BIBLIA (1688) 7 pr. 56. *Agonisirea... este lesne în județul Mehecinți.* I. IONESCU, M. 198. # † Substantivat (în Moldova) Ușurință. *Lesnea graiului.* DOSOFTEIU, V. S. 48₂. (Loc. adv.) **Cu** (s. fără; pe) **lesne** = cu (s. fără) ușurință; pe ușor. *Cu lesne măguli firea împăratului.* DOSOFTEIU, V. S. 48₂. *Costișe grea și fără lesne,* ib. 80. *Accia prea pe lesne îndărăptu să dă.* CANTEMIR, ap. GCR. I 327/3. *Nu cu lesne... le-ar fi căzut.* CANTEMIR, HR. 216/14.

2°. A d v. și a d j. (În Transilv.) Ieftin. LB., T. DINU, I, CABA, SĂL., GR. S. I 137, v 121. *Une (= unde)-i scump, une-i bun, mai lesnă.* DENSUSIANU, T. H. 153. *Cumpără-mi pui, că ți-i dau lesne.* Com. s. PUȘCARIU, Cluj. *Boii ăștia-s lesne.* Com. PAȘCA, Crișcior. | P. ext. (Despre persoane, în opoziție cu „scump“ = sgârcit) Ieftin (I 1°), darnic. *Scump la tărățe și lesne la făină,* se zice despre cei ce dau ușor banii când e vorba de cheltuieli mari, și se calicesc când trebuie să dea sume mici. ZANNE, P. IV 141.

[Și: **lészne** adv. ECONOMIA, 8; — **lészna** adv. DENSUSIANU, T. H. | În limba veche adesea **prelesne** adv. = lesne (Nu trebuie deci confundat cu *prea lesne* = lesne din cale afară). *Mai prelesne iaste cămilei pren lăuntru de urechile acului a treace...* CORESI, EV. 435/3. *De veri urî ccale trupești, prelesne veri afla și ceale sufletești.* VARLAAM, C. 15/2. Aceaste [rane] nu sânt de moarte, ce se vindecă mai pre lesne. PRAV. 493. *Mai prelesne poți să ne pierzi... decât să ne faci să ne lepădăm de Hs.* MINEIU (1776) 143 1/2. *De-mi va fi prin putință, da-ți-voiu prelesne ție aceastea.* SYNDIPA (1802), ap. GCR. II 189/1. | Negativul: **nelészne** adv. = greu, dificil, anevoic. *Loc cu răpă naltă și nelészne călcată.* DOSOFTEIU, V. S. 42/2. *Păcutele nelészne curățite.* ib. 110. *Vremi greale... și nelészne suferitoare.* ANTOLOGHION (1726), ap. BV. II 26. (Adjectiv) *Greutăți și nelészne lucruri.* DOSOFTEIU, V. S. 176. (Substantivat) *Când s'au suit într'acesta scaun, era multă nelészne (= greutate).* ib. 232. | Familia: **lesni** vb. refl. IV^a = (în Vâlcea) a se ieftini (lucrurile): a ajunge. *S'au lesnit toate. M'am lesnit și eu = mai am și eu răgaz să fac ceva.* CIAUȘANU, GL. Cf. în lesni. | Abstracte: (astăzi neobișnuit) **lesnifre** (cu ne-

gativul **nelesnire**) s. f. = înlesnire (cf. GCR. II 83, 87, BUL. COM. IST. IV 183, CALENDARIU (1814) 102/10, BOGDAN, C. M. 78); — (învechit) **lesniciune** (cu negativul **nelesniciune** †) s. f. = ușurință, facilitate. *Luxul, cupiditatea și lesniciunea îmbogățirii... contribuiri a demoraliza pe poporul roman.* OLLĂNESCU, ap. TDRG.; — (rar, neobisnuit) **lesnime** s. f. = ușurință, iefinătate. TOMICI, C. A. 44. | Adjectiv: **lesniciós** (cu negativul **nelesniciós**), **-oasă** = lesne de făcut s. de urmat, ușor, comod. *Un pom lesniciós căta.* PANN, P. V. I 101. *Am învățat a ceti fără lesniciósul metod al abecedarului D-tale.* C. NEGRUZZI, I 12 (cf. ib. 7, 343). *Desportes are un talent lesniciós (= care creează ușor, repede) și îmbulsugat.* ODOBESCU, III 140/11. *O cale mult mai scurtă și mai lesnicióasă (= puțin obositoare).* ISPIRESCU, U. 24/26. *Acesta e planul cel mai lesniciós.* H. IV 59.]

— Din bulg. **lesno** (paleosl. *lěstnŭ*), idem.

LESNÍ vb. IV^a v. **lesne** și **înlesni**.

LEȘNIC s. a. = **leșnic** †. 2°. *Affât.* — 2°. (În Mold., în limba veche; azi rar, local, în Bucov.) Locul de pândă al vânătorului, ascunzătoarea vânătorului (TDRG.), pătul (Com. A. TOMIAC, Capu-codrulului). *Ascuns se supune în lișnici cu bogății.* DOSOFTEIU, PS. 33. *Șade în leșnici cu cei bogăți.* ION DIN VASLUI (1710), ap. GCR. I 364/38. [Plur *leșnici*.]

— Derivat din **leș**² (s. **leșui**) cu suf. *-nic* (care dă aici derivatului său sens local, ca suf. *-niță*).

LEȘNIC s. a. (Pesc.) *Carrelet* (pour la pêche). — (Pe Valea Bistriței în Mold. și Estul Transilv.) Unealtă de pescuit (H. X 356), cu care se pescuiește în apele de munte porcușorul (ANTIPA, F. I. 134), un fel de plasă (din ață împletită PAMFILE, I. C. 68), numită pe alocuri rociua, halău (VICIU, GL.), crâșnic, cârstaș (ANTIPA, P. 141). [Și: **leșnic** (pronunt. *-nice*) s. a. VICIU, GL.: **leșnic** s. a. ANTIPA, P. 105, 141; **leșniță** s. f. (Bistrițoara, în Neamț) H. X 68, cf. ION CR. IV 55.]

— Unealta e numită, poate, după nuiana de alun care ține întinsă plasa. În cazul acesta etimologia ar fi bulg. *lěstnik* „alun“. — Cf. **leșteu**.

LESNICIOĂRĂ s. f. (Bot.) v. **lășnicior**.

LESNICIOÓS, -OASĂ adj. } v. **lesne**.
LESNICIÚNE s. f. }

LEȘNICÚȚĂ s. f. *Tissus* de laine en couleur. — (Transilv.) Țesături de lână, în color, de 35-40 cm late și 50 cm lungi, ce se înșiră, ca ornament, pe o prăjină legată cu două frânghii deasupra patului, în casele țărănești. PĂCALĂ, M. R. 412 (cf. fig. p. 521). — Cf. **leșnic**².

LEȘNIEC s. a. v. **leșnic**².

LESNÍME s. f. v. **lesne**.

LEȘNIȚĂ s. f. (Pesc.) v. **leșnic**².

LESÓIU s. a. v. **leasă**¹.

LESPĂDĂU s. a. v. **lespede**.

LESPEDA s. f. 1°. *Couche*. 2°. *Schiste, dalle, plaque. Tables de la Loi*. 3°. *Fourneau, poêle*. 4°. *Côte pierreuse*. 5°. *Soc*. 6°. (Fig.) *Poids* (sur le cœur).

1°. Fragment desprins dintr'un corp solid și având o formă lătăreată; p. ext. pătură; strat; obiect de formă lătăreată. *Chilichii... în loc de parveză, avea lespezi de piei de bou făcute.* HERODOT, 388. *Lespezi de sânge încheșat.* GORJAN, H. II

230. *O știucă amărită, uscată ca lespedea.* MERA, L. B. 158. *Săpun în lespede și în calupuri.* CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV, vol. II 658.

2°. Spec. *Lespede de piatră* (și, scurtat, numai *lespede*) = piatră ce se desface în foi groase (PORUCIC, T. E. 326), fiecare din păturile suprapuse (datorite unor depuneri s. sedimente succesive) din blocurile de piatră ce se găesc mai ales în malurile stâncoase ale râurilor (cf. sist); p. ext. bucăți de piatră late (HERZ-GHER., M. VII 10) desfăcute din asemenea blocuri sau netezite de apă, de ghiată, etc.; p. ext. piatră cioplită în formă de tablă (cu care se acoper mormintele), placă (pe care se sapă inscripții comemorative) s. dală (dentru pardosit, chiar când nu mai e de piatră). *Cionlește-ți tie doao leaspezi de piatră.* BIBLIA (1688) 64. *Feciorul dormea pe leaspezi* (a. 1747). GCR. II 41/10. *Ioannu... ceta ce au scrisu aceste leaspezi cerești.* CAT. MAN. 163/100. *Au zugrăvit [biserica] și o au pardosit cu lespezi de piatră.* MAG. IST. II 347/100. *Podina ei era pardosită cu lespezi de argint* (a. 1783). GCR. II 130/100. *Vinul amestecat cu sânge făcuse o battă pe lespezile salei.* C. NEGRUZZI, I 152. *Lespezile cu inscripții.* ib. 203. *Lespezi mormântale.* ib. III 376/11. *S'așază fata... pe-o lespede de marmur.* COȘBUC, B. 14. *Pe lespede de piatră albă, Pe tine din apă te-oiu scoate.* SEVASTOS, N. 14/2. *Stană de lespezi de piatră.* H. IV 82. *Apa-mi cură... Pe lespede.* PĂSCULESCU, L. P. 57. | (Pentru diferitele întrebuintări pe care țărani le dau pietrelor late și netede fără a fi fost cioplite): *Să puie o lespede la gura cuptorului.* CREANGĂ, P. 65. *Un acoperământ de lespezi.* MARIAN, T. 281. *Lespezile calde puse la pânțece.* ȘEZ, I-80, cf. III 144, 176. *A astupat cușca cu o lespede mare la gură.* RĂDULESCU-CODIN, I. 232. (La Bran-Muscel) Piatra pe care sdrobesc ciobanii sarea trebuincioasă la stână (Com. LACEA); (la Rășinari) pișlulug de măcinat sarea (PĂCALĂ, R. 69, id. M. R. 450 fig. 48). || † Spec. *Tablele legii. Lespezile legei vechi.* VARLAAM, C. II 69. *Moisî aruncă... amândoao leaspezile.* BIBLIA (1688) 63. (Fig.) *Ai luat în leaspezile cugetului legea darului.* MINEIUL (1776) 61 1/1. *Ai prins pre lespezile inimii tale dragostea Aretusii.* EROTCRIT (1800), GCR. II 179/10. *Pe lespede inimii sale fiește care Domn să o tinărească.* ARHIVA R. I 70.

3°. Piatră lată, un fel de țest, pe care se coace pe alocuri turta s. plăcintele; p. ext. plită de fier s. fontă pe care se coc plăcinte (H. XVIII 62); p. ext. tigare în care se coc plăcinte s. clătite. *Plăcintă pe lespede* = clătite (Maramures). *Lespede cu piçoare* = tigare (Sânmihai, jud. Cluj).

4°. (La plural) *Lespezi* = o coastă formată din pietre late de diferite forme geometrice. H. II 26.

5°. P. a n a l. (La Făget) Fierul lat, care întoarcă pământul. H. XVIII 75.

6°. Fig. (În Mold.) Piatră (fig.), greutate. *Când ai lespede la inimă, faci o legătură cu sfeclă, morcov, ridiche...* ION CR. I 15, cf. PAMFILE, B. 42. *De când, măndro, te-am văzut, O lespede mi-a căzut.* PAMFILE, C. T. 104. || Spec. (Mai adesea la plur. *lespezi*) Numele unei boale (H. XIV 438) de ficat (ib. XII 150), splina, ficatul întărit (POLIZU).

[Regional: **leșnide** s. f. H. XII 150. | Diminutive: **lespeioără** (regional: **lespeioără**) s. f. = lespede mică; spec. piatră lătăreată cu care copiii se joacă aruncând-o de-a-latul pe față apoi (CREANGĂ, GL.). *O celățuie... șindrită (= acoperită) cu lespeioare de diamant.* GORJAN, H. IV 153. *Țiind la urechi câte-o lespeioară...* CREANGĂ, A. 65. (*Lespeioarele* se pun la urechi, după ce te-ai scaldat și te-ai enfundat prin apă, ca să scoată apa. CREANGĂ, GL.). (Fig.: ad 4°) *Se pune lespeioară La a mea inimioară.* BIBICESCU, P. P. 378; — **lespeduță** s. f. LB.; — **leșpezită** s. f.

(ad 1°) *Pe fântâniță este-o lespeziță, Sub lespeziță Este-o pasăre peștriță.* GR. S. VI 134, cf. RĂDULESCU-CODIN. I.; — **lespeziție** s. f. TDRG. | Augmentativ: **lespădău** s. a. (în Ialomița, ad 1°). *Ce stai pe lespădău?* MAT. FOLC. 1544; — **lespădăie** s. f. = strat; spec. pielea uscată care se cojește de pe o cicatrice vindecată: *Cozonacul bine copt se desface, când îl frângi, în lespădăi. Mi-a degerat piciorul și acum pielea mi se ia lespădăi-lespădăi* (Brașov). Com. s. PUȘCARIU. *Ninge cu lespădăi.* id. *Lespădăi de zăpadă* (Romanai). Com. I. POPESCU. | Adjectiv: **lespedós, -oasă** = (Transilvania) pătușos, șistos, stratificat. LB., FRĂNCU-CANDREA, M. 42. | Colectiv: **lespezis** s. a. = (Muscel; termen în legătură cu poziția locurilor. cf. H. IX 387; probabil:) loc, teren acoperit cu lespezi. | Verbe: **lespezi** IV^a = (rar) a pune lespezi, a pava, a pardosi cu lespezi (COSTINESCU, DDRF.); refl. a se așeza undeva întinzându-se, a se așeza în formă de straturi (BARCIANU). A se *lespezi de răs* = a se întinde de răs, a rade cu gust (la Vicovul de sus, în Bucov.) Com. G. NISTOR: — **lespeduí** IV^a = a pava, a acoperi cu lespezi; (cu part.-adj.) **lespeduíț, -ă**. PONTBRIANT. *Lespeduíțele drumuri.* MURNU, MONTMENTE ANTICE.]

— Etimologia necunoscută. După toate aparențele avem a face cu un cuvânt străvechiu: v. S. Pușcariu în DR. X 293-297.

LESPEDIÚ vb. IV ^a	} v. lepede.
LESPEDIÚȚĂ s. f.	
LESPEJOARĂ s. f.	
LESPEZÍ vb. IV ^a	
LESPEZÍȘ s. a.	
LÉSPEZIȚĂ s. f.	
LESPEZÚIE s. f.	
LÉSPIDE s. f.	

LEST s. a. *Lest*. — (Marină) Material greu (nisip, pietriș) ce se pune la fundul unui vas, spre a-i asigura stabilitatea. (Aeron.) Săculețe cu nisip luate în nacelă și pe care aeronauții le aruncă, când vor să se urce mai sus. [Plur. *lesturi*].

— N. din fr. (< germ. *hlest*, nemțește *Last*). Cf. balast.

LÉȘTEAV, -Ă adj. și adv.	} v. liștai.
LÉȘTEAVĂ s. f. și adv.	

LEȘTEÚ s. a. *Filet*. — (Transilv.) Sac de prins pește, cărștic. A doua zi-și *lăpădă toate hainele de pe sine și se îmbracă într'un leșteu*. REGANUL, P. IV 30/27. — Cf. leșnic².

LEŠTÍVÍCNIC † s. m. v. leșviță.

LEȘÚÍ vb. IV^a v. leș² și leș³.

LEȘUIÁLĂ s. f. v. leș³.

LEȘUITÚRĂ † s. f. v. leș².

LÉSVIȚĂ † s. f. (Bis.) *Livre de saint Jean Klimage*. — (În limba veche) Cartea al cărei autor a fost Sf. Ioan-Scărarul. TDRG. *Lesviță și sveati Ifrim* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I 196. *Pomenirea precuviosului părintele nostru Acachie celui din leavviță.* DOSOFTEIU, v. s. 171. [Și: **leastăviță** † s. f. | Derivat: (slav.-bis. *lěstvičnikŭ*) **leštvičnic** (pronunț. *-vičnic*) = titlatura sfântului Ion Scărarul, autorul leșviței.]

— Din slav. bis. *lěstviča* „scară“.

LETÁL, -Ă adj. (Med.) *Mortel*. — (Latinism, mai

ales în Ardeal) Producător de moarte, mortal. *Medicament cu efect letal*.

— N. din lat. *letalis*, -e „mortal“ (dela *letum* „moarte“).

LETÁRGIC, -Ă adj. v. letargie.

LETÁRGIE s. f. (Pat.) *Léthargie*. — Stare morbidă caracterizată prin faptul că bolnavul, căzut într'un somn adânc și de lungă durată, nu mai dă niciun semn de viață, „somm adânc asemenea morții“ (STAMATI): fig. stare de nesimțire, amorteală, apatie, indolență, lăncezire morală de săvârșită. *Lăpușneanul se trezise din letargia sa.* C. NEGRUZZI, I 160. *Lumea se deșteaptă din adâncii letargie.* ALECSANDRI, P. II 6. [Adjectiv: (fr. *léthargique*, lat. *lethargicus, -um*) **letárgic, -ă** = (în stare) de letargie, de nesimțire. *Intins în nemiscare letárgică...* C. PETRESCU, I. II 75. *Encefalită letárgică.* (Adv.) *Omul să nu zacă... letárgic, ca dobitoacele.* RUSSO. S. 6.]

— N. după fr. (= lat. *lethargia*, -am din grec. *ληθαργία*, din *λήθη* „uitare“ și *ἀργία* „odihnă“).

LÉTCĂ s. f. *Broche de dévidoir, bobinoir*. — Unealtă întrebuințată la tors (H. III 50, 171, XII 375) s. la țesut (ib. III 311, XVIII 288), la depănăutul (H. X 6, 86, com. A. TOMIAC, Frătăuți) firului de pe caleap (H. III 102), de pe scule pe moșoare (CREANGĂ, GL.), de pe vârtelniță pe țevi (HERZ.-GHER., M. VIII 10) s. de pe un mosor mai mare pe unul mai mic (PAMFILE, I. C. 260), un fel de roată (CREANGĂ, GL.) întrebuințată în loc de sucală (DAMÉ, PAMFILE, I. C. 261. cf. fig. 368). *Letca* este o sucală pentru moșoare; se învârte cu palma și are pe fus o cârșigă. BREBENEL, GR. P. *Cu un fus de letcă începu a o frige pe sub coadă.* ȘEZ. VII 11. *Scoate o letcă de sub pat, se sue'n horn și prinde-a descânta.* SADOVEANU, SĂM. III 811.

— Din bulg. s. sârb. *letka*, idem. (dela bulg. *letja* „sbor“).

LETĂCĂIE s. f. v. lăscăie.

LÉTE s. f. *Loisir*. — (În Ban. și Mehedinți) Timp liber, liniște. N. REV. ROM. (a. 1910), 86, GR. BĂN. *Avui oata lețe.* ib. || (De obicei în loc. adv.) **Cu lete(a), în lete, a-lete, la lete, pe lete** = încet, cu încetul, încetinel, încet de tot, comod, mereu. *Am fost pe lete.* N. REV. ROM. (a. 1910), 86. *Fă cu lecea!* Com. E. PETROVICI. *Umblă, lucră cu lecea.* H. XVIII 175, cf. 314. *Am mers în lete.* *Lucră tare în lete sau a lete.* *Mâncă, scrie la lete.* *Caută lucrul acesta mai cu (sau: la) lete* (Oravița). Com. A. COCA. [Cu pronunțare dialectală: *lece*.]

— Derivă, probabil, dintr'un adv. slav *lětě* „în cursul anului“ (cf. bulg. *lětě* „vara, în cursul verii“) de la *lěto* „an, vară“, care în paleoslavă avea și înțelesul de „timp“, „vreme“. S. Pușcariu, *Dacoromania*, I 232-234. (După G. Weigand, *Balkanarchiv*, III 218, *lete* ar fi împrumutat din alb. gheg *lětë* „ușor, rar“). Cf. *indelete*.

LETERII s. f. plur. *Plaisanterie*. — (În Someș) Glume. *Nu face atâte leterii* (Suciul de sus). VICIU, GL. [Accentul ?] — Cf. *lete*.

LÉȚIE † s. f. v. lecțiune.

LETÍÓS, -OĂSĂ adj. v. letiu.

LÉTIN, -Ă adj., subst. (ș. d.) v. latin.

LETIȚĂR(IU) s. a. (La Hațeg) = **lătițar**. REV. CRIT. III 159, VICIU, GL. *Bărbații își pregătesc vestminte noi... femeile asemenea: ...opreg, cătrână, letițar, etc* DENSUSIANU, Ț. H. 276.

LETIU s. a. 1°. Argile. 2°. Pâin mal cuit.

1°. Lut, argilă, clisă. LB. | Fig. Om moale, trândav, târzielnic. ib.

2°. Pâine necoaptă bine, cleioasă (așa că se lipește de degete, când o iai în mână (Com. MARIAN), mămăligă crudă, rea (ȘEZ. III 69, cf. V 6), clic, clisă, cleiu, terciu. *Pita asta-i numai lechiu (letiu)* (Abrud). VICIU, GL.

[Cuvântul e monosilab. | Plur. (ad 2°) *letiuiri*. Com. MARIAN. | Și: (ad 1°) *lechiu* s. a. = pământ galben și lutos (Basarabia, PORUCIC, E. 325), care se lucrează greu (Lupșa, Turda. Com. ITTU). | Adjectiv: *letios* (litiós, pronunț. -tios), -oasă = clicos, moale ca tina. *Mălaiu litios*. VICIU, GL., cf. LB.; - *létnic, -ă* = (Banat) molatic. NOVACOVICIU, C. B. 13.]

— Etimologia nesigură (cf. ung. *lőtye* „zoale, zeamă rea, liurcă; must de gunoiu“, ung. *letykó* „zeamă lungă“ și germ. *Letten* „lut“). Cf. *leciu*.

LÉTNIC, -Ă adj. v. *letiu*.

LETOPISET s. m. și a. — *Chronique*. — Scriere cu conținut istoric a vechilor cronicari. „Termenul *letopiseț*, până la o stabilire definitivă a terminologiei noastre istorice, s'ar putea întrebuința în înțelesul de compilațiune de cronică și anale“. I. BOGDAN, *LETOPISETUL LUI AZARIE*, 66. *Au scris leatopisățul de la zidirea lumii*. LET. I 4. *Nu numai leatopisățul nostru... am cercat ca să putem afla adevărul...* GCR. I 69. *Litopisățul nostru de feciorii lui Ștefan Vodă... nemica nu scrie*. ib. I 70. *Rumâni, pre carii și lăcuiorii Nistrului îi numesc leatopiseșile ceale beserecești*. BIBLIA (1688) pr. 8/10. *Un leatopiseșu au scris de unele, alții de altele*. MINEIUL (1776) 399/27. *Ștefan vodă Mailat leat 1300, la leatopiseși nu este*. ȘINCAI, HR. I 290. *Letopiseșile țării Moldovii, publicate... de M. Kogălniceanu, 1845-52. Letopiseșii publicați odată de d. Kogălniceanu, au rămas neterminați*. MAIGRESCU, D. 314. || (Ironie) Enumerare plictisitoare; pisălogeală. *Iar ai să'ncepi cu leatopiseșu'?* ALECSANDRI, ap. ȘĂINEANU, D. U. [Accentuat (ca în slavonește) și: *letopiseț*. | Plur. -sețe și -seti. | Și: *leatopisăș* †, *leatopiseș* †, *leatopisăș* †, *litopisăș* † s. a. și m.l.]

— Din paleosl. *létopisici* „cronicar, cronograf“ (*Scrie leatopiseșul însemna deci la început „scrie cronicarul“*; așa se explică pluralul masculin: *leatopiseși*).

LETORGHIE s. f. (Bis.) v. *liturghie*.

LETUÍ vb. IV^a ș. d. v. *laț* 2 ș. d.

LETURGHISÍ vb. IV^a

LETÚRGIC, -Ă adj.

LETURGHIE s. f. (Bis.)

LETURVIE s. f. Bis.

} v. *liturghie*.

LEU s. m. I. 1°. *Lion*. 2°. Nom de chien. 3°. *Lion de mer*. 4°. *Fourni-lion*. 5°. Nom de différentes plantes. 6°. Nom d'une danse paysanne. 7°. *Lion* (constellation). II. *Franc* (monnaie roumaine).

I. 1°. (Zool.) Mamifer carnivor, din familia felinei (*Felis leo*), trăind azi în Africa, cu păr scurt de culoare galbuie, iar la mascul cu o coamă mai închisă, și cu o coadă lungă ce se termină cu un smoc de păr; pentru curajul și puterea sa e supranumit „regele animalelor“. LB. *Léu* = leo. ANON. CAR. *Ca un leu ridicându* (= răcind) *îmblă*. COD. VOR. 163/13. *Prinseră-me cu leul gata spre vâratu* (= vânat). PSALT. 23/12. *Urșii și lei*. CORESI, EV. 447/11. *Acesta Leu, cu numele și cu năravul de leu*. MOXA, ap. GCR. I 59/33. *Ca un miel de giungheat pentru păcatele noastre și*

ca un leu de certare pentru nemulțămirea noastră. VARLAAM, C. ap. GCR. I 104/33. *Șărpi sânt foarte mari și lei așiderea*. HERODOT, 269. *Leul și ursul au pornit prin pădure*. TICHINDEAL, ap. GCR. II 212/3. *Scoțând un ghimp din unghia leului...* DRĂGHICI, R. 103. *Un cal aprig ca un leu*. ALECSANDRI, P. I 4. *Ei ar răci ca lei*. EMINESCU, P. 200. *Boi cât nește lei*. RETEGANUL, TR. 117/22. *Soarele, spun unii, merge veșnic călare pe un leu*. PAMFILE, CER. 30. *Mai bine un câine viu decât un leu mort*. ZANNE, P. I 378. *Leul după urme se cunoaște*. ib. I 505. *Măgar îmbrăcat în piele de leu: fricos și prost, care vrea să pară mare și viteaz*. ib. I 543. *Mai bine cap de pisică decât coadă de leu* = mai bine stăpân cât de modest decât slugă la cineva. ib. I 597. *La mâncare leu și la lucru bou*: leneș și măncau. ib. III 637. # **A face din iepure leu** = a da curaj unui fricos. ZANNE, P. I 494. **Partea leului** = partea cea mai mare (apracea întregă) pe care cel mai puternic și-o ia la o împărțală. ib. 507. **A ținea leul de urechi** = a fi beat nițel, a fi luat luleaua Neamțului. ib. IX 634. || Fig. (Despre oameni) Om îndrăsnic, curajos; om puternic, tare (H. II 80); om furios; (în limba veche) om rău. *Iuda leu tinăru: pre mare lucru ai sosit*. PALIA (1582), ap. GCR. I 35/33. *Iată au biruit leul cel ce iaste den fealiul Iudii*. BIBLIA (1688) pr. 6/27.

2°. P. ext. Nume ce se dă cânilor (JIPESCU, O. 51, PAȘCA, GL.) ciobănești (H. II 3, 117, 131, 207, III 18, XIV 187) s. celor de vânat (ib. IV 10).

3°. (Zool., după fr. *lion de mer*, germ. *Seelöwe*) **Leu marin** (s. de mare) — un fel de focă mare, care trăiește înările polare, otaria (COSTINESCU, DDRF.).

4°. (Entom.) **Leul furnicilor** = insectă (*Myrmecoleon formicalynx*) care, în stare adultă, seamănă cu o libelulă și care trăiește prin pădurile de brazi. Larva lui, care seamănă cu un păduche, se nutrește cu furnici. Cf. SIMIONESCU, F. R. 272.

5°. (Bot.) În unele nume compuse de plante: **Coadă-leului** = talpa-gâștei (*Leonurus cardiaca*). PANȚU, PL. 2; **Gura-leului** = gura-urșului (*Antirrhinum maius*).

6°. Numele unui dans popular (Beiu, în Teleorman). NICULESCU-VARONE, D. 112.

7°. (Astr., literar) A cincea constelație a zodiacului, numită de popor cal și gavăd. OTESCU, CR. 26. *Întălnim constelațiunea Leului-mare, în care deosebim cu ușurință patru stele luminoase formând figura unui trapez*. CULIANU, C. 48.

II. (Numism.) Unitatea principală monetară (bătuță în argint) în Țările românești începând cu sec. XVI-lea. Până la anul 1867, sub numirea de *leu-vechiu* s. *leu prost* (cf. TDRG.), avea după e-poci, valori diverse (12 bani, cf. HEM. 2427; șase bani roșii, cf. BARONZI, L. I 112; 40 de bani, cf. BRĂESCU, M. 79); după 1867, mai ales sub numirea de *leu nou*, în valoare de 100 de bani, a devenit moneta obișnuită la noi, având, până la războiul mondial, valoarea francului francez și elvețian și a lirei italiene. În diferite vremuri se făcea distincție între *leul bătuț*, *moldovenesc*, *nemțesc* și *turcesc*. *Leu* = piastro. MAN. GOETT. *Să fie cumpărătura... câte trei mi la un leu bătuț*. AL. ROSETTI, B. 102. *Doo cupe de argintu și șeaptezeci de lei*. HRISOAVE (1651). GCR. I 151/5. *I-au dat și mai bine de lei 100, și nu au vrut D-lui să-l dea [calul]*. IORGA, B. R. 305. *Am dat 3 liai bătuți*. id. S. D. XIII 154. *Le-au dat leață câte patru lei de lună*. LET. II 258/13. *Mi-au trimis bani, lei nemțești 40*. IORGA, S. D. VIII 50. *Lista de bani: lui-dor, țechini, ...lei noi (a 1822)*, ib. 91. *Douăzeci lei turcești*. ib. 71. *Joc cumai vist și nu mai scump de un leu fisa*. C. NEGRUZZI, I 74. *Așa-i că ți-a mâncat 900 de lei?* CREANGĂ, A. 17. *Dă pentru acest meșteșug 15 „lei“, adecă 15 florini pe lună*.

IORGA, B. 68. 500 de lei proști. CONTEMPORANUL, IV 391. *Cumpărase cu cincizeci... de lei chila*. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV/2 657. *Nu are un singur leu în fundul unui buzunar*. C. PETRESCU, C. V. 129. *Leii și paratele turcești, de un aliaj de metale diferite*. BOGDAN, C. M. 167. *Leul moldovenesc valora la 1848, 37 centime*. ib. 170. *Am avut vreo câțiva lei*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 181. *Săracul nu cumpără câmila când este de un ban, ci cu o sută de lei*. ZANNE, P. 360. *Terchea-berchea, trei lei perechea (de ciubote roșii) se zice despre cei care, deși ocupă poziții înalte, sunt proști*. ib. III 110, cf. IV 209. *Decât slugă de trei lei, mai bine stăpân de un ban = decât slugă mare, mai bine stăpân mic*. ib. IV 593. *Are un leu și-i e silă de el, se zice despre cei săraci și cheltuitori*. ib. V. 387. *Tanda Manda, trei lei bucată: când doi se potrivește, sunt proști*. ib. VI 334. || (În Bucovina înainte de Unire) Florin (austriac). HERZ-GHER. M., VII 10. | În Basarabia, înainte de Unire, leul valora 10 copeici. WEIGAND, B. B. 97.

[Compus: **leu-paraleu** s. m. (cu plur. *lei-paralei*) = leu de proporții și putere extraordinară; fig. om curajos, viteaz din cale afară; om crud, furios; p. ext. (după fr. *lion du jour* s. germ. *Schlöbve*; puțin obișnuit) om de lume, care face pe cuceritorul și irezistibilul. *Cine din miel cu blândețe te-a făcut leu-paraleu?* ALECSANDRI, T. 162. *Împăratul vine ca un leu-paraleu, să-și ieie fata ne samă*. CREANGĂ, P. 269. # *A se face (s. a fi) leu-paraleu* = a se supăra foc; a se îmbărbăta. ZANNE, P. I 507. *Vremea trece și domnul subprefect trebuie să fie leu-paraleu (= supărat foc)*. CONV. LIT. XIII 73, ap. TDRG. *Lei-paralei se găsesc, precum în toate țările, așa și la noi*. I. NEGRUZZI, I 85: — (Mold. în basme) **leu-părăngău** s. m. *Toate merele din copac o căzut în capul leilor părăngăilor*. VASILIU, P. I. 153. *Calul cel care-l vădese douăzeci de lei părăngău*. ib. 154. | Femela: **leoăică**, (vechii și regional) **leoăie** (rostit în Banat *leoâne*). s. f. (Ad 1^a) *Odihnindu-te culcat cu leul și ca și leoăia... PALIA (1581) 206/11. Tăria leului și glasul leoăiei... s'au stins*. BIBLIA (1688) 364^b. *Leoăie... odată întru viața ei naște*. HERODOT, 189. *Sloboziră asupra ei o leoăică*. MINEIUL (1776) 146^b. *Leoăica... goneste pe ciuta cea îngrozită*. KONAKI, P. 269. *Leoăica pândeste*. C. NEGRUZZI, III 378. *D-na Rosmarin a sărit ca o leoăică*. REBREANU, J. 220. *S'adap leoăicele*. ALECSANDRI, P. P. 77. *Leul și cu leoăia*. MARIAN, NA. 377. *Despici ochii leului... Pe-ai leoăicei*. PAMFILE, B. 31. *Leoăica numai un puiu face și bun*. ZANNE, P. I 503: — (mai ales în limba veche, la Dosofteiu, și azi, ne alocuri în Transilv. și Banat) **leită** s. f. ARH. FOLK, II 101. *Luă stărsenie din lortura unii leite*. DOSOFTEIU, V. s. 2^a. *Am aflat o leită moartă*. ib. 82/3. *Leita și vulnea*. TICHINDEAL, F. 42. | Diminutive: **leită** (**leită** MAT. FOLC. I 91) s. f. = monedă valorând odinioară o jumătate leu (20 de parale). BRĂESCU, M. 78. *Moneta banilor turcești era pe aceea vreme ortită... leită, zloti*. DIONISIE, C. 166. *Plăteau... o leită*. BĂLCESCU, M. V. 629. *Găina și rața se vând câte o leită*. FILIMON, C. II 340. *Iek... 31 lei ș-o leită*. JIPEȘCU, O. 146. *O leită și-o băneută*. MAT. FOLC. 226. *Și-ți fă salbă de leite*. MARIAN, NU. 296. *Sfânti și leite*. MATEESCU, B. 64. *Na-ti un galbân și-o leită*. VASILIU, C. 127: — **leușcan** s. m. (Ad II) *Iau și eu vreo cincizeci de leușcani*. DUNĂREANU, CH. 46. *Să-mi dai cinci leușcani, maică*. SANDU, D. N. 191: — **leușor** s. m. (cu pluralele *leușori* și *leușori*) = leu mic, puiu de leu. (Ad I) *Săziiu cu acești leușori*. MINEIUL (1776) 138 3/4; — (ad II) *Să plătească pe an un leușor*. BĂLCESCU, M. V. 590. *Trei sute de leușori*. VLAHUȚĂ, D. 268. *Dați-ne doi-trei leușori*. TEODORESCU, P. P. 153. *Leușori* = podoabă la femeii (H. XIV 351), probabil: salbă din

lei de argint. | Augmentativ: **leoiu** s. m. = leu mare (LM.); leul (ca mascul, în opoziție cu leoaica, în poezia populară cu caracter mistic). *De leoiu cu leoaică*. *De țapoiiu cu țapoaică*. MAT. FOLC. 554. *La mijloc de cale întâlnitu-l-o Leu cu leoiu, smeu cu smeoiiu*. ib. 1540. *Leoiu, Leoaicele...* *Ai leoiului și-ai leoaicei*. GR. s. VI 142. | Nume de agent: **leuăș** † s. m. = agent care, ca și tălărașul, încasa în Moldova birurile domnesti. NISTOR, H. W. 135. | Adjective: **leiatăc** † (**leiatic** † DR. IV 836), **ă** = rău din cale afară, furios. *Acel leiatăc și cu firea de năpărcă*. DOSOFTEIU, V. s. 194: — (rar) **leiește**, **ă** = de leu, ca de leu, ca a leului. DDRF. *Porunca cea leiască*. DONICI, ap. TDRF. *Corajul cel leiesc*. PANN, E. II 117. | A d v e r b: (neobișnuit) **leiește** = în felul leului, cum face leul. DDRF. | Pronunț. *le-i, le-ie, le-oa-, le-o-, le-u-*

— Raportul dintre *leu* românesc și **leo**, **-onem** latin nu este lămurit deplin. Dat fiind că în Peninsula Balcanică mai existau lei până în primele secole după Hristos și că, chiar după ce dispărușeră bazele noastre păstrau numele acestui animal, s'ar putea ca *leu* — care nu corespunde, din punct de vedere formal, slavului *lǐvŭ* — să fie continuarea formei latine de nominativ *leo* (cu e închis, ca în *leonem*, păstrat, poate, în numele topic *Lăune*), iar *leoăie* să corespundă unui feminin ***leonía** (derivat ca *avia, cervia, *cania*, femininele lui *avus, cervus, canis*). Cf. *Dacoromania* II 699. În ceea ce privește moneta *leu*, ea pare a fi o traducere a turcescului *arstanly* (ca și bulg. *levŭ*); cf. în să și germ. *Löwentaler*, taleri numiți astfel din cauza efigiei leului bătută pe ei (cf. NISTOR, H. W. 135).

LEUĂȘ † s. m. v. **leu**.

LÉUCĂ s. f. 1^a. *Rancher* (pièce de bois courbé qui soutient la ridelle). 2^a. *Nom de danse populaire*. 3^a. *Ronde* (du Samedi-Saint). *Danse enfantine*. 1^a. O parte a carului sau a căruței (H. II 29, 62, 81, 101, 132, 146, 168, 186, 203, 214, III 18, 72, IV 11, 56, 75, DAMÉ, T. 10 cf. fig. 8), constând dintr'un lemn încovoiat al cărui capăt de jos, ferecat și terminat într'o verigă de fier, cuprinde osia (între buciunul roții și culul osiei), împiedicând astfel și ea să însă roata, iar capătul de sus, ferecat uneori și el s. găurit, se fixează de carâmbii care sprijinesc loitrele, sau e legat direct de loitre. LB., GOROVEI, GR. 651, CHIRIȚESCU, GR. 251. PAMFILE, I. C. 134, PRIBEAGU, P. R. 86. *Lëukë*. ANON. CAR. *El puse mâna pe leucă*. SLAVICI, N. 137. *Nu-mai habili bocesc, fără să puie umăru la leuca carului să-l scoată din fâgas*. JIPEȘCU, O., ap. HEM. 2274/30. *Pune roata la loc, vără leuca*. CREANGĂ, P. 125. *Leucile... se fac din lemn de frasin*. I. IONESCU, M. 709. *Vără lioca cu capul de sus în velleiug[ul] dela loitre*. BREBENEL, GR. P. *Gârbovit de spate ca o leucă*. RETEGANUL, P. V. 79/12. *Lasă-mă de barbă, că se rupe leuca: de una mă vaiet și de alta-mă pasă*. ZANNE, P. II 11. # **A fi lovit peste obraz cu leuca** = (despre oameni) a fi urât. PANN, P. V. II 139. (**A fi cam**) **lovit (trăsnit, pălit, bătut) cu leuca** (în s. la cap) = (a fi cam) zăpăcit, nebun, într'o ureche, puțin ticnit, într'o parte, zurliu, prostănac; beat, afumat (de băutura). BARONZI, L. I 112. ZANNE, P. V. 386, VI 340. CIAUȘANU, GL. *Nu știu dacă el e cuminte, dar știu că eu sunt parcă trăsnit cu leuca*. I. NEGRUZZI, IV 471. *Feciorul cel mai mare era cam pălit cu leuca, adică cam prostălan*. MARIAN, O. II 316. *Mi se pare cam trăsnit cu leuca, că-i prea ros la față*. ALECSANDRI, T. 139. **Beaț locă** = (aluzie la clătinaarea leucei când umbliă căruța) beat mort. BREBENEL, GR. P. **Făcut leucă** s. (în ironie) (**a fi**) **drept ca leuca** (ZANNE, P. V. 388) =

strâmb, adus, că cobilița, făcut obadă (CIAUȘANU, GL.), făcut cocărlă, cecărjat, obădat, gârbov, gârbovit. (id. ib.) **A o lovî cu leuca** = a vorbi strâmb, a nu o nimeri. ZANNE, P. V. 385.

2°. (Banat) Numele unui dans popular. H. XVIII 27, NICULESCU-VARONE, D. 112.

3°. (La Merișori-Jiu) Jocul ce se face în Sâmbăta Mare, noaptea spre Dumineca Paștilor, în cimitir, în jurul unui foc făcut din cruci putrede și stricate (VICIU, GL., PAMFILE, J. III 47). | (Mold.) Jocul de copii, numit și șubet. PAMFILE, J. III 31.

[Plur. *leuci* și *-ce*. | Și: **léocă** s. f. H. II 62, 101: — **liocă** s. f. PAMFILE, J. II, H. II 132: — **lioacă** s. f. | Familia: **leuci** vb. IV^a = a bate pe cineva, făcându-l încârligat ca leuca. RĂDULESCU-CODIN, F.: — (cu part.-adj.) **leucit**, -ă adj. = bătut rău (com. RĂDULESCU-CODIN): beat mort (PAȘCA, GL.): — **leucaș** (**liocăș**) **leucăș**, -ă adj., adv. și s. m. = încovoiat, strâmb, adus (DDRF.), (mai ales despre picioare și p. ext. despre oameni și animale; uneori substantivat) (om. animal) cu picioarele încovoiate înafară. PAMFILE, J. II, DR. IV 1558. *A umbra leucaș* = a umbra ca o rață. DDRF.: — **leuciș** adv. = strâmb. Com. A. TOMIAC, Straja.] — Din bulg. *levka*, idem CADE.

LEUCAȘ, -Ă adj., adv. și s. m. }
LÉUCAȘ, -Ă adj. } v. leucă.

LEUCÉMIE s. f. (Pat.) *Leucémie*. — Boală provenită din înmulțirea permanentă și inormală a globulelor albe din sânge (a leucocitelor) și caracterizată prin mărirea volumului splinei. Cf. BIANU, D. S. [Și: **leucocitemie** s. f.] — N. după fr. gr. λευκος „alb” și αἷμα „sânge”.

LEUCI vb. IV^a }
LEUCIȘ adv. } v. leucă.

LEUCOCIT s. m. (Anat.) *Leucocyte*. — Globula albă din sânge. BIANU, D. S. [Și: **leucocită** s. f.] — N. după fr. (gr. λευκός „alb” și κύτος „celulă”).

LEUCOCITĂ s. f. (Anat.) v. leucocit.

LEUCOCITEMIE s. f. (Pat.) v. leucemie.

LEUCOM s. a. (Pat.) *Leucome*. — Boală de ochi: albeață pe corneea. BIANU, D. S. [Și: **leucómă** s. f.] — N. după fr. (gr. λευκός „alb”).

LEUCOMĂ s. f. (Pat.) v. leucom.

LEUCORÉE s. f. (Méd.) *Leucorrhée*. — Poală albă (la femei). BIANU, D. S. — N. după gr. (λευκός „alb” și ῥέω „curg”).

LEÚDRĂ s. f. (Bot.) v. leurdă.

LĚU-PARALĚU s. m. }
LĚU-PĂRĂNGĂU s. m. } v. leu.

LEUPĂRD † s. m. (Zool.) v. leopard.

LĚURĂ s. f. *Prostituée*. — (La Bonț, Transilv.) Femeie depravată. PAȘCA, GL.

LEÚRD s. m. (Bot.) v. leurdă.

LEÚRDĂ s. f. (Bot.) *Ail-des-bois* (*Allium ursinum* s. *montanum*). — Plantă (DAMÉ, T. 185, H. IV 52, VI 104, XI 327, XVI 280) bulboasă din familia liliaceelor, cu foile ca ale porumbului (H. X

496), cu flori albe ca zăpada (PANTU, PL.²) s. galbene (H. X 496), cu miros și gust de usturoiu (ib. XII 300, GR. BAN.), ce crește la șes sau pe locuri joase (H. IX 141, N. REV. R. (1910) 86) și mlăștinoase (cf. Com. A. TOMIAC, Straja) s. prin păduri umede și umbroase; se mănâncă, întocmai ca usturoiul (H. I 57), cu sare și mămăligă rece (ȘEZ. VIII 36); se mai numește (Transilvania) aiu-de-pădure (s. de munte) (PANTU, ib.), usturoiu-sălbatic (ȘEZ. III 69), (în împrejurimile Bucureștilor) praz-sălbatic (DR. IV 454), LB., PANTU, PL. *Leurdă*. ANON. CAR. *Culegea știr, drăgănei... leurdă*. PLOPȘOR, C. 40. # *An a mncat leurdă, și uestimp îi pute gura*, se zice despre cele ce nu se potrivesc la vremea lor. ZANNE, P. III 591. *A peri ca leurda* = a dispărea, a se face nevăzut pe nesimțite. DDRF. [Accentuat și (Mehedinti) *leurdă*. N. REV. R. a. 1910, d. 86. | Și: **leordă** s. f. H. I 57: — (Banat) **leocărdă** (**lioărdă**) s. f. (H. XVIII 40, 168, GR. BĂN., PANTU, ib.): — **leúdră** s. f. (Bucov., com. A. TOMIAC): — **leúrd** s. m. PANTU, PL. | Derivat: **leurdeasă** s. f. = pădurice. REV. CRIT. IV 144. | Pronunț. *le-ur*]. — Cuvântul se găsește și la Bulgari **leúrdă**, cu același sens ca în românește. (Înrudirea cu alb. *húdhërë* „usturoiu”, din care îl deriva CIHAC, II 718, nu e exclusă).

LEURDEĂSĂ s. f. v. leurdă.

LEURDINĂ s. f. (Bot.) = **ghe(o) rghină** (în Maramureș și Țara-Oașului). PANTU, PL., BUL. GR. BOT. V 57. [Și: **leordină** s. f. CADE.]

— Pare a fi o contaminare între *ghe(o) rghină* și *leurdă*.

LEURÓS, -OĂSĂ adj. v. rouros.

LEURÚSCĂ s. f. (Bot.) }
LEURÚȘCĂ s. f. (Bot.) } v. lăuruscă.

LEUȘCĂN s. m. v. leu.

LEUȘTEÁN s. m. (Bot.) *Livèche*. — Plantă (H. II 26, 75, 125, VI 133, XII 259) ierboasă din familia umbeliferelor (*Levisticum officinale*), cu miros aromat puternic și cu flori galbene; se cultivă prin grădini ca plantă culinară; se mai întrebuințează la fermece (BORZA, BULET. GRĂD. BOT. V 61) s. ca plantă de leac împotriva tusei la vite (SĂINEANU, D. U.); din frunze se prepară un ceaiu (ib.), iar din rădăcini se stoarce un suc bun în contra lungoarei; se mai numește și lusterieag, buriana-lingoarii. PANTU, PL., DAMÉ, T. 184, HERZ-GHER., M. VII 9, BUJOREANU, B. L. 382. *Lăustan* = levisticum. ANON. CAR. *Mangul... de Paști s'apuca ș'asa le gătea: Cu lapte de leuștean*. MĂNDRESCU, P. P. 166/10. *Frunză verde leuștean...* BIBICESCU, P. P. 189, cf. SEVASTOS, P. P. 69/30, HODOȘ, P. P. 171, RETEGANUL, TR. 18/13, 23/30. *L-om cununat Cu cununi de hoștean*. HODOȘ, P. P. 182. *Bea zeamă de leuștean*. PAMFILE, B. 14. *Se împodobese ferestrele și ușile caselor... cu leuștean*. ib. 189. *Leuștean de ție se fură din grădină, verdeturile se usucă*. ȘEZ. I 51. *Tufă de leuștean*. ȘEZ. XII 87. *Oțetul în care a stat leuștean e bun de frecat pe trup*. ȘEZ. XV 55. *Pune un fir dă salcâ la găleată: s'un liescan pune*. ARH. FOLK. III 136, cf. 162. *Păcurarii fac cruce în strungă... pă gios cu leuștean și cu aiu*. PAPAĞAGI, M. 163/30. || Specii: **leușteanul-broastei** (Mold.) = bulbuci (*Troilus europaeus*). PANTU, PL.: — **leușteanul-muntelui** (Bucov.) = turită-mare (*Agrimonia Eupatoria*). ib. [Și: **lăuștean** s. m. POLIZU: — **leauștean** s. m. (Bucov.) HERZ-GHER., M. VII 9: — **lioștean** s. m.: — **lioșcăn** s. m. (la Almăj-Banat). ARH. FOLK. 136.]

— Legătura cu lat. *levisticum* nu este clară. Ung. *lésván* pare a fi împrumutat din românește. TDRG. Cf. DR. IV 1556.

LEUȘOR s. m. v. leu.

LEUZĂ s. f. (ș. d.) v. lăuză ș. d.

LEVÁND s. m. (Bot.) } v. levant.

LEVÁNDULĂ s. f. (Bot.) }

LEVÁNT s. m. (Bot.) *Lavande. Eau de lavande.*— Arbust (*Lavandula vera*) originar din Sudul Europei, cu flori albastre, bine mirositoare, din care se face un parfum plăcut; se întrebuințează și în medicină la prepararea unor medicamente tonice; se mai numește și *aspic*, *spichinat* și *mai ales levântică*. PANȚU, PL., ȘEZ. XV 56, H. XVI 103, 287. *Ajunse la un câmp frumos, tot cu flori... și mirosea... ca livantul.* ALEXANDRIA, 105. *Floare de livant.* PISCUPESCU, O. 295. *Iată zambile... levantu, lacrimioare.* C. NEGRUZZI, I 97. || Specie: *lavantă sălbatică* = iarbă urdinătoare, de curățenie, buruiună a căria rădăcină aduce vărsătură și urdinare...; se zice și *pipăruș*. I. GOLESCU, C. I. || P. ext. Parfumul cu mirosul acestei plante, numit și *apă de levandă*. Grigore... *s'a prezentat ferchezuit la Frizeria modernă, mirosind a apă de lavandă.* C. PETRESCU, O. P. II 119. *Vine un ras ori un tuns 25 de santimuri, cu pudră, unt de migdale, livantă.* CARAGIALE, T. 79/2. [Și: *levánd* s. m. DICT., *lavántă* s. f. BARONZI, L. 136/14; (fr. *lavande*); *lavándă* s. f. VALIAN, 70; *livánt* s. m. (Mold.) PANȚU, PL.; *livántă* s. f. H. X 534; *alivánt* s. m. HEM. 898; (după germ. *Lavendel*, ung. *levendula*; în Transilv.) *lavéndă* s. f. (POLIZU, BARCIANU), *lavándulă* (LB.), *lavéndulă* (LB.), *levándulă* (H. VII 7) s. f. | Diminutiv: *levántică* (*levențică*, *livántică*, *livențică*) s. f. (planta și parfumul; acesta numit și *apă de levántică*). BIANU, D. S. *O scuturare de levántică prin lumina dimineților de primăvară.* I. TEODOREANU, M. II 82.]

— Din n. -grec. λαβάντα, λεβάντα, idem.

LEVÁNTĂ s. f. (Bot.) } v. levant.

LEVÁNTICĂ s. f. (Bot.) }

LEVANTÍN, -Ă adj. și subst. 1°-3°. *Levantin.* 1°. A d j. (Despre persoane și despre lucruri) De origine din Levant, originar din regiunile (răsăritene ale) Mării Mediterane. COSTINESCU. *Comerțul levantin constă din cumpărarea... produselor din Levant.* GOLOGAN, C. R. 151.

2°. S. m. Negustor din părțile de miazăzi ale Europei și de pe lângă Marea Mediterană. BOGDAN, C. M. 5.

3°. S. a. (Comerț) Tesătură de mătase (de origine din Levant). TDRG. *Chișchineu* (= cârpă, batistă) de *levantin*. GCR. II 226, ap. TDRG.

[Și: (ad 3°) *levantină* s. f. COSTINESCU].

— N. după fr. (ital. *levantino*, în sensul 3° *levantina*).

LEVEÁ † s. f. v. levată.

LEVÁTĂ s. f. *Levéé* (aux cartes). — (La jocul de cărți) Cărțile pe care le câștigi cu o carte și le iei deodată de pe masă. [Formă mai veche, ieșită din uz: *leveá* s. f. = câte cărți de joc iei odată. STAMATI.]

— N. după fr. *levéé*.

LEVÉNT s. m. și adj. m. I. *Marin turc. Volontaire dans l'ancienne cavalerie moldave.* II. 1°. *Brave, vaillant.* 2°. *Beau, élané.*

I. † (Subt forma *levint*) *Marinar turc din ma-*

rina de războiu, de origine din Levant și mai cu seamă din Grecia. ȘIO. Turcii... au și pornit... cu câteva galioane și cu levinți, ca să apere Azacul. NECULCE, ap. TDRG. || (Mold.) † Soldat voluntar în corpul de cavalerie moldovenească. TDRG. *Mateiu-voievod avea oști... mai ales... călări de ai noștri Moldoveni acolo merși în leafă, cărora numele era levinți.* M. COSTIN, ap. GÂDEI 548/4. *Dela cîhodari... dela levinți... să nu se popriască acea jumătate leu.* URICARIUL, XIX 317/22. *Hristodor ce a fost căpitan de levinți* (a. 1742). CAT. MAN. 237 (514).

II. A d j. 1°. (Arhaizant și popular; subt forma *levint*) Voinic, viteaz. *O mie și mai bine de haramini levinți.* ODOBESCU, I 89/15. *Voinici levinți.* TEODORESCU, P. P. 491, cf. MAT. FOLC. 187, DIACONU, P. 219.

2°. (Subt forma *levant*) Chipeș, sdravăn, bine făcut. *Fiind om mai sprinten, mai levant... MAG. IST. 56/28. Era mai... levant și plin de atenție pentru mamele [fete]lor.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Cu dare de mână, levant și galantom, pătruns de filotimie.* CARAGIALE, S. N. 22.

[Și: († și pop.) *levint* s. m. și adj.; — (ung. *levente* „cavaler“) *levénte* † s. m. = *affeminatus*. ANON. CAR. | Diminutive: *levinciór* s. m. și adj. ȘIO. I 236. *Levinciori de minți, Străini de pâriniți.* TEODORESCU, P. P. 498; — *levințel* s. m. ȘIO. I 236.]

— Din turc. *levend* (*levand* din ital. *levante*) „soldat voluntar (mai ales în marină); curajoș“. Cuvântul a pătruns și la Bulgari (*levant* „tânăr voinic“), Sârbi (*lèventan* „marinar turc; erou“), Neogreci (*λεβέντης* „tânăr svelt și frumos“) și Unguri (*levente* „cavaler“).

LEVÉNTE † s. m. v. levant.

LEVENTICĂ s. f. (Bot.) v. levant.

LEVERTÍN † s. m. v. libertin.

LÉVEȘ s. a. 1°. *Soupe, potage; mets paysans préparés avec du lait caillé et de la farine de maïs.* 2°. *Vinaigre* (de marc de prunes). 3°. *Cidre.* — (Ungurism în Transilv. și Oltenia).

1°. (În părțile apusene și nordice ale Transilv.) Supă (CABA, SĂL., DRĂGANU, DR. VI 245) sau ciorbă de carne (com. PAȘCA, Crișcior); mâncare (H. XVIII 26) făcută (pe alocuri) din zară fiartă mestecată cu făină de popușoi, mai puțin vărtoasă ca mămăliga, astfel că se poate întinde (com. VAIDA). Cf. GREGORIAN, CL. 59. *Un blid de leveș de cositori.* IORGA, S. D. XIII 227. *Leveș de găind.* STAN, M. 256. *Leveș cu tăitei.* PRIBEAGUL, PR. 76.

2°. Oțet scos din borhotul rămas dela țuică (Oltenia). GRIGORIU-RIGO, MED. I 7.

3°. *Líveș* = suc de mere pisate și stoarse, care dă o băutură săcoritoare, un fel de cidru (Bran). Com. S. PUȘCARIU.

[Și: *líveș* s. a. (Oltenia, ad 2°); — *lébeș* s. a. H. XVIII 26; — *léveșă* s. f. DR. VI 245; — *lébișă* s. f.; — *livej* s. (SCRIBAN, D.) *livej* s. a. (Ad 2°) Zeama de prune ce rămâne în cazanul în care se fierbe țuica; se întrebuințează în loc de oțet tare (H. IX 86, cf. 7), se dă la porci s. la oi s. se mănâncă (com. IZVERNICEANU); cf. *chiselită*. *Cei mai mulți meșteșugesc băutura... unii cu bragă, alții cu bere, alții cu șerbeț, alții cu liveji, alții cu mied.* ANTIM, P. 145.] *Strugurele... zise... pre frate-meu oțat și pe nepotumeu livej.* (1821-1827) ION CR. IV 377. *Fucii cu livej pentru sălate.* AL. LUPULUI, P. G. 38. *Castraveciori în livej.* ib. 184. (Ad 3°) Un fel de băutură, ceagăr. H. IX 62.

— Din ung. *leves* „supă“. Cf. *a leveș*.

LEVICER s. a. = **läicer**. PAMFILE, I. C. 406, 409, 304, H. I 171, X 326, XII 195. [Și: **leicér** s. a. H. X 327, PAMFILE-LUPESCU, CR. 7, cu rostire regională: **leghicer**. I. IONESCU, D. 382, 499, H. X 326.]

LEVINCIÓR s. m. și adj. m. }
LEVÍNT s. m. și adj. m. } v. **levant**.
LEVINȚÉL s. m. }

LEVORVÉR s. a. v. **revolver**.

LEVITĂ † s. f. (Bis.) v. **levitic**.

LEVÍTIC s. m. sing. (Bis.) *Lévitique*. — A treia carte din Pentateuc, conținând legile referitoare la cultul religios al preoților din tribul lui Levi („leviții”). [Și: (slav. bis. *levitinū*, grec. *λευίτης*) **levită** † s. f. *Varvarii toate cărțile lui Moisi priimiră: bitia, ishod, levita, cista, vtorozacon*. CORESI, EV. 155/20. (Prin Transilv., după germ. *die Leviten lesen*) *A-i citi cuiva levitele*: a-l muștra, a-i ținea predici.]

— Din slav. bis. *levitikū* (grec. *λευιτικόν*).

LÉXIC s. a. și adj. *Lexique*.

1º. S. a. Totalitatea cuvintelor dintr'o limbă (*lexicul limbii grecești*), **vocabular**; p. restr. totalitatea cuvintelor caracteristice unei epoci, unei regiuni s. unui autor (*lexicul Psaltirii scheiane, lexicul din opera lui Creangă*); totalitatea terminilor tehnici din limbajul unei categorii sociale (*lexicul militarilor*).

2º. (Neobișnuit) A d j. **Lexical**. *O expresiune lesică a rebusului eraldic*. HASDEU, I. C. 149.

[Ortografiat, mai de mult, și **lecsic**, **lessic**. | A d j e c t i v: **lexicál**, -ă (plur. -cali, -cale) = privitor la lexic, aparținând lexicului; p. ext. privitor la cuvinte s. (impropriu) la înțelesul lor. *În grămada de cuvinte a d-lui P. Ghica se poate găsi vreo deosebire lexicală [= de înțeles] între fiecare cuvânt și celelalte puse lângă dânsul*. MAIORESCU, C. II 80. *Împrumuturi lexicale*. id. ib. III 241. *Tezaurul lexical (= de cuvinte) al unei limbi*.]

— N. după fr. (din gr. *λεξικόν*).

LEXICÁL, -Ă adj. v. **lexic**.

LEXICOGRÁF s. m. *Lexicographe*. — Autor de dicționare; învățat care studiază în mod critic dicționarele și tehnica lor. *Nu este în dreptul lexicografulor de a modifica... o limbă*. ODOBESCU, II 330.

— N. după fr. (gr. *λεξικογράφος*).

LEXICOGRÁFIC, -Ă adj.

LEXICOGRÁFICÉSC, -EÁSCĂ † adj. } v. **lexicografic**.
LEXICOGRÁFICÉȘTE adv. }

LEXICOGRÁFIE s. f. *Lexicographie*. — Prezentarea metodică a cuvintelor înregistrate în dicționare; p. ext. studiul critic asupra dicționarelor: existente și asupra tehnicii lor. [A d j e c t i v e: (fr. *lexicographique*) **lexicografic**, -ă = privitor la lexicografie. DICT. *Sistema adoptată de membrii actuali ai comisunii lexicografice nu este cea mai apropiată de aceea care trebuie să domine în opera definitivă (= Dicționarul Academiei)*. ODOBESCU, II 322;— (învechit) **lexicograficésc**, -ească = lexicografic. POLIZU. | A d v e r b: **lexicograficéște** = din punct de vedere lexicografic. POLIZU.]

— N. după fr. (gr. *λεξικόν* „lexicon“ și *γράφω* „scriu“).

LEXICOLÓG s. m. v. **lexicologie**.

LEXICOLÓGIC, -Ă adj. v. **lexicologie**.

LEXICOLOGÍE s. f. *Lexicologie*. — Capitol al gramaticii în care se studiază cuvintele unei limbi (din punctul de vedere al formei, înțelesului, evoluției, răspândirii geografice, circulației, frazeologiei, etc.). [F a m i l i a: **lexicológ** s. m. = învățat care se ocupă cu lexicologia; — **lexicológic**, -ă = privitor la lexicologie.]

— N. după fr. (grec. *λέξις* „cuvânt“ și *λόγος* „știință“).

LEXICÓN s. a. *Lexique, dictionnaire*. — (Aproape învechit) Dicționar. *Carte... cu lexicóne de-agiuns talmăcită*. DOSOFTEIU, V. s. 6 pr./a. *Lix[ic]on aice scriem ierbile, sloveneaște otceatom*. (ca 1705). GCR. I 355. *Lexicoanele etymologhicești*. CANTEMIR, IST. 61. *Lexicon Romanescu-latinescu--ungurescu-nemțescu... Lexicon Valachico-latino-hungarico-germanicum...* Budae 1825. LB. *Alte nații au lexicóne ca arhive a limbilor, nouă, Românilor, ne trebuie lecsicon, ca să putem înțelege ce se tipărește în românește*. RUSSO, S. 41. *Lexiconul latinesc*. MAIORESCU, CR. I 245. (După germ. *Konversationslexikon*) † *Lexicon de conversațiune = enciclopedie*. || (Impropriu) *Lexic. Dați-mi voie a nu califica procederea întrebuițată... Lexiconul parlamentar nu ne dă termeni suficienți pentru această calificare*. MAIORESCU, D. I 121. [Plur. -coánc, † -cóne. | Ortografiat mai de mult și *lecsicon, lescion*.]

— N. după grec. *λεξικόν*, idem, lat. **lexicon**.

LÉXIS † s. a. *Mot*. — (Grecism în școlile sec. XVIII-XIX) Cuvânt, slovă. *Tălmăcind cuvintele, nu din lecsis în lecsis, după vechiul obicei, ce după noimă (= înțeles)...* URICARIUL, III 18/3. Cf. *literă, literal*.

— N. din gr. *λέξις*, idem.

LEZ- v. **leza**.

LEZÁ vb. I^a. *Léser*. — (Med.) A vătăma, a răni; (Jur.) a păgubi pe cineva, a aduce un prejudiciu s. daună cuiva. [A d j e c t i v: (fr. *lésé*) **lezát**, -ă adj. = (Jur.) jignit, ofensat; păgubit; nedreptățit. *Injuria, calomnia și defăimarea nu pot fi urmărite decât dacă cel lezat și-a exprimat această dorință*. COD. PEN. II 48^a. *Societatea compozitorilor români se simte lezată în drepturile ei*. UNIVERSUL. | Abstracte: **lezáre** s. f.; — (fr. *lésion*, lat. *laesio, -onem*) **leziúne** s. f. = (Med.) vătămare (mai profundă sau numai superficială) a unui organ s. a unui țesut; (Jur.) daună; păgubire, prejudiciu, vătămare a intereselor. *N'am vr'o leziune pe față?* CONTEMPORANUL, VI 487. *Minorele nu poate ataca angajamentul său pentru cauză de necapacitate decât în caz de leziune*. HAMANGIU, C. C. 224. | C o m p u s: (fr. *lése-majesté, lése-nation*) **Lez-maiestate (-națiune)** = ofensă adusă de cineva suveranului țării (s. națiunii). *În loc să capete în patria sa... o boierie mare... el fu condamnat la moarte pentru les-maiestate*. IORGA, L. I 507.]

LEZIÉȘ s. m.

LÉZIN s. m.

} v. **leghin**.

LEZIÚNE s. f. v. **leza**.

LÉZNE adv. v. **lesne**.

LI pron. v. **el**.

LIANÁ s. f. (Bot.) *Liane*. — Numele generic al plantelor cățărătoare, în deosebi al cățărătoarelor

lemnoase, caracteristice pentru flora pădurilor tropice în care ramificațiile lor leagă copac de copac, formând o rețea de nepătruns. *Căci* [amorul] *le-a cuprins Asemenea lianelor din apă.* EMINESCU, P. 77, cf. 169, 251. *Șerpi groși cât brațul, pasărea muscă, o maimuță balansându-se în leagănul de liane.* C. PETRESCU, R. DR., 214. [Pronunț. *li-a*]

— N. după fr. (germ. *Liane*).

LIANDRU s. m. (Bot.) v. **leandru**.

LIAP (A) ! interj. v. **leap**.

LIBA interj. Interjection avec laquelle on appelle les oies. — (Repetat, sub forma **liba-liba** sau **libă-libă**) Strigăt cu care sechiamă găștele (prin Ardeal și Bucov.). VAIDA, POMPILIU, BIH., MARIAN, O. II 375. | (In ghicitori, nerepetat, cu funcțiune substantivală) Găscă. *Strigă liba dela gard.* GOROVEI, C. 315, cf. DR. VIII 209. [Și: **libă-libă-libă-li!** (cu *i* prelungit). ȘEZ. III 189 (Munții Sucevii).]

— Din ung. *liba* „găscă“.

LIBĂ interj., s. f. v. **liba**.

LIBADEĂ s. f. (Îmbrăc.) 1. *Robe*. 2. *Vêtement de dessus*. — (Turcism în Țara veche, ieșit din uz).

1°. *† Anteriu (I). Și și-au făcut singur Măria Sa un rând de straie de postav, libadê și giubê.* LET. III 262. *Anteriu în sfoură, ce se zice libadea.* DOC. (1787), ap. ȘIO. *Dela zaveră ei lepădase lebadeaua și tombatera și se îmbrăcase nemțește.* GHICA, S. 258.

2°. Haină scurtă („bărbătească, până la genunchi, de dimie albă“, H. V 390), purtată deasupra celeilalte îmbrăcăminte, cf. giubea, anteriu (III), zeche, zăbun. *O libadea de atlaz de vară* (Izvod de zestre 1801). CONV. LIT., IX, 277. *Banul îmbrăcat în anteriu de sevăiu subfire, cu o libadea de pichet alb pe deasupra.* FILIMON, C. II, 322.

[Și: **lebadeă** s. f.]

Din turc. **libadé** (**lebedé**) „manta de lână, vestă scurtă și vătuită“.

LIBÁN s. m. Nom de chien de chasse. — Nume de câine de vânat. H. IV 10.

LIBÁRCĂ s. f. (Entom.) *Blatte, cancrelat*. — Nume comun dat șvabilor și corhanilor (care trăiesc de obicei împreună), desemnând câteodată numai pe unii sau pe alții. Cf. MARIAN, INS. 491, cf. 410, 489-490, H. V 71, 367, XI 246, XIV 65. *Ion Ozun își înfățișă universul ca o armată invizibilă de șvabi, libărci și gândaci de pivniță.* C. PETRESCU, C. V. 46. *Voește să stărpească păduchii de lemn, libărciile (= șvabii, gândacii negri de bucătărie) și toate jigăniile din casă.* GRIGORIU-RIGO, M. II 17. || Specii: **libărcă neagră** = șvab. MARIAN, INS. 491; **libărcă galbenă** = corhan. ib. 490. || Fig. Lemeie care vorbește multe și fără rost: *Taci, tu, libărcă!* (Cacova, Aiud) VICIU, GL. [Plur. -bărci și -barce. MARIAN, INS. 489].

— Din bulg. **hlěbarka**, idem. (dela *hlěb* „pâne“). A. SCRIBAN.

LIBĂRŪȘ s. a. 1°. *Carnet*. 2°. *Citation* (au tribunal). — (Ungurism rar și învechit în Transilv.).

1°. Caiet, cârtică în care se înseamnă socoteli, dări. (REV. CRIT. III 159), condică, livret, libel.

2°. Citație la judecătorie. PAȘCA, GL.

[Și: **librúș** s. a. = carte de dări. VAIDA.]

— Termen primit din cancelariile ungurești (la origine: lat. *liber* „carte“, cf. lat. *libellus actionalis*).

LIBĂȚIE s. f. v. **libațiune**.

LIBĂȚIUNE s. f. *Libation*. — Închinare făcută zeilor înainte de a se bea o băutură (mai ales vin, dar și lapte, etc.), vărsându-se cei dintâi stropi ca jertfă adusă lor. *Să facem trei libații în modul cel antic.* ALECSANDRI, ap. DDRF. | P. ext. Închinare, la un pahar de vin. *Doi prieteni întâlnindu-se... de intră în vro cârciumă, nu numai închin paharele..., dară fac o adevărată libație morții: „Să ne întâlnim pe ceea lume, măi frate“.* RUSSO, S. 25. || Fig. Băutură, chef; p. ext. manifestare de bucurie în așteptarea unor apropiate realizări dorite. *E deplasată, deci, veselia gazetelor în chestiune... Cât privește presa izraileană dela București, libațiunile ei sunt... absolut programatice și explicabile.* GOGA, Ț. N. VI 881, cf. 1170. [Și: **libăție** s. f.]

— N. după fr. (lat. *libatio*, -onem).

LIBĂZNI vb. IV^a. *Blâmer, gronder*. — A muștra, a rușina, a sfădi pe cineva (Zagra, jud. Năsăud). Com. I. CORBU. — Cf. blăzni, săblăzni.

LIBĒL s. a. *Livret (de caisse d'épargne)*. — (Latinism în Transilv.) Livret (de bancă). *Libel de depunere.* PANȚU, PR. 62.

— N. din lat. **libellus**, -um „cârtică“.

LIBELĂ vb. I^a. *Libeller*. — (Franțuzism neobișnuit) A redacta (într-o formă concisă și clară). *Spre a face ca titlul să corespundă cu conținutul cărții, l-am libelat într'astfel...* ODOBESCU, III, 634.

— N. din fr.

LIBELŪLĂ s. f. (Entom.) *Libellule*. — Insectă ortopteră (*Libellula*) cu corpul lung și svelt, cu ochi mari și cu aripi străvezii, făcând parte dintr-o familie cu numeroase specii, calul-dracului (H. XII 27), calul-popii, cal-turtii, călugărița, cobilița. *Libelule de un violet metalic, sprintene ca niște baletiste.* BOTEZ, B. 62. *Doi îngrăși ca două libelule.* I. TEO-DOREANU, M. 32.

— N. din fr.

LIBĒR, -Ă adj., adv. *Libre. Librement*. — (Neologismul acesta a pătruns repede, încă dela începutul secolului trecut, din limba cărturarilor în limba comună, înlocuind vechile expresii *slobod* și *volnic*. Toate accepțiunile lui semantice le are și prototipul lui francez, iar idiotismele și compusele din care face parte sunt de asemenea imprumutate sau cel puțin decalcate din limba franceză).

I. (Privitor la om, la funcțiunile lui, la raporturile dintre oameni și la înfăptuirile lor).

1°. (În mod absolut) Fără nicio constrângere; care poate să facă ce vrea sau să nu facă ceea ce nu vrea. „*O! ce liberă și ușoară mă simt!*“, *zise ea* (desprinsă de umbra ei)... „*Nici o durere, nici o patimă în piept...*“ EMINESCU, N. 64.

2°. Nesupus unor restricțiuni sau rigori venite dinafară. *Dar pentrucă este o Provedință..., prin aceea nu urmează că omul este un instrument orb al fatalității, prin aceea nu se stinge libera lui voință. Dumnezeu... a înzestrat pe om... cu voință, lăsându-l liber în alegerea sa.* BĂLCESCU, M. V. 4.

3°. Fără de obligațiuni sau legături față de

alții, neangajat, siobod. *Libér, birjar?*... *Hei, birjar! Libér?* I. TEODOREANU, M. II 182. | Spec. Negodit, necăsătorit, nelegat (prin dragoste). *Angelica, a cărei inimă era liberă, primi bucuroasă, cu singura condițiune de a nu se despărți de bunica sa.* C. NEGRUZZI, I 109. | (Urmat de prep. de, de o propoziție începătoare cu să s. de inf.) Având libertatea să...; fără de... *Libér de griji.* IORGA, L. I 145. *Esti liber să vii sau să stai acasă.* | P. ext. De care se poate dispune. *Scaun liber, bancă liberă, loc liber* = neocupat; *locuință liberă* = neînchiriată; *foaie liberă* = goală, albă, nescrisă. # **A fi s. avea liber:** a fi scutit pentru un timp oarecare de obligațiunile pe care le ai în chip obișnuit, mai ales de obligațiunile impuse de o instituțiune căreia îi aparții (ca elev, funcționar, lucrător, etc.), a putea dispune de timpul său. *Joia după amiază avem liber.* C. PETRESCU, C. V. 97. *Sunt liber între 12 și 1.* **A vorbi liber:** mărturisind gândul întreg, fără de reticențe, neîmpiedecat de niciun convenționism, de nicio obligație și de nicio considerațiune specială, franc, verde, pe șlea; spec. fără de a evita expresii pe care bunăcuviința nu le îngăduie, familiar, fără de perdea. *Și dacă pe tonul glumei Libér îmi e să vorbesc...* ALEXANDRESCU, M. 226.

4. *Versuri libere:* nesupuse rigorii s. simetriei metrice, de diferite măsuri (deși fac parte din aceeași poezie), fără de formă fixă, cf. *versuri albe.* *Traducere liberă* (în opoziție cu „servilă“): care nu reproduce textul original din cuvânt în cuvânt.

5. (Subt raportul drepturilor publice; mai ales despre oameni, în opoziție cu rob, șerb, vecin, iobag, rumân sau cu prizonier) Bucurându-se de independență individuală și cetățenească. *Substituind robi la oamenii cei liberi...* BĂLCESCU, M. V. 6. 343 *erau iobagi, 238 jeleri, 206 supuși, 2 liberi și 1 Țigan.* CC., II-III, 454. | Fig. *Aș vrea... Să respir un aer mai liber* (= să trăiesc într'o atmosferă politică de mai multă libertate), *mai curat.* ALEXANDRESCU, M. 7. | Spec. *Alegeri libere:* care exprimă voința reală a alegătorilor, fără nicio constrângere, amenințare, etc. *Să lase prima direcțiune a viitorului României independente însuși poporul român, care să se exprime prin libere alegeri.* MAIORESCU, D. II 220. *Oraș liber* = mică republică municipală, care nu depinde de șeful Statului, *Orașul liber Danzig.* *Comerț liber* = neîngrădit de măsuri prohibitive. *Presă liberă* = nesupusă censurii.

6. (Despre state și națiuni) Nesupus, neatârnat, neînchinat, independent, cf. *suveran*; *autonom.* *Nație scitică, liberă și vitează.* C. NEGRUZZI, I 200.

II. (Despre ființe și lucruri, în raport cu natura).

1. Din natură și nesupus niciunei îngrădiri. *Aerul liber și curat al plaiurilor alpestre.* ODOBESCU, III 81. # **La s. în aer liber** = (cf. germ. *unter freiem Himmel*), *subt cerul liber* = la loc deschis, a fară (nu într'o încăpere închisă). *Pentru dânsul nu se socot fiori acele ce cresc și trăiesc în aerul liber, ci numai acele ce stau închise în dosul geamurilor...* C. NEGRUZZI, I 98. *Respectivii vameși... făceau ca mărfurile contestate să rămâie sub cerul liber, supuse stricăciunilor sau furtului.* BOGDAN, C. M. 165.

2. (Despre animale) Ducând o viață naturală, nedomesticit și nesupus vreunui regim impus de om. *La paserea liberă Nu-i faci colivie.* ZANNE, P. I 581.

3. Fără de obstacole, nestânjenit, neîmpiedecat; sigur. *Drum liber, vedere liberă, etc.* | Spec. *Intrare liberă* (la un spectacol) = fără plată.

[Negativ: **neliber**, -ă adj. *Să te simți neliber, mic, Să vezi marile aspirații că-s reduse la nimic.* EMINESCU, P. 91. *Măsurile luate de Racoviță pentru a ajuta ieșirea vecinilor din condiția lor neliberă.* IORGA, L. I 266. || În compoziții: **liber-arbitr (i) u v. arbitriu**; — (fr. *libre-penseur*) **liber-ucuetător** = care declară că nu are nicio religiune; — (fr. *libre-pratique*) **liberă-practică** s. f. = exercitare a unei profesiuni pe cont propriu, fără de încadrare într'un serviciu public, în disciplina și ierarhia lui. *O facultate de științe să aprefieze dreptul de liberă practică!* MAIORESCU, D. I 306; — (fr. *libre-échange*) **liber-schimb** s. a. = schimb de mărfuri lăsat în voia negustorilor și nesupus nici unei îngrădiri din partea statului prin interdicțiuni sau impozite (în deosebi taxe vamale) speciale; (cu derivatele) **liber-schimbism** s. a. = sistem sau regim de liber-schimb. *Dela liber-schimbism aceste țări se văd silite să treacă la protecționism.* GOLOGAN, C. R. 87; — (fr. *libre-échangiste*) **liber-schimbist, -ă** adj., subst. = partizan al liber-schimbului. *România a fost până la 1886 liber-schimbistă.* ȘĂINEANU, D. U.]
— N. după fr. (lat. **liber, -a, -um**). Cf. *libera*, libertate, liberal, elibera.

LIBERĂ vb. I^a. I. *Libérer*. II. *Délivrer* une quit-tance, un titre, document, etc.

I. A scoate de subt regimul unei obligații, dependențe sau constrângeri, a slobozi, (†) a volnici.

1°. A da drumul unei prizonier s. rob, a-i reda libertatea. *Să se libereze toți Românii: bărbăți, femei și copii, ccri s'a[u] robit din țară și se află în mâinile Turcilor.* URICARIUL, I 184. *Acești-a-l duseră poelon Nemților la Târgoviște, de unde Pivoda, care prinsese pe Mavrocordat, îl liberează.* IORGA, L. I 153, cf. ȘEZ. I 6.

2°. A scăpa o țară de robie, de cotropirea dușmanilor, a-i reda suveranitatea. „*Din a noastră dulce țară, Dușmanul străin să piară!*... „*Jurăm, Franța s'o liberăm!*“ ALECSANDRI, P. II 84.

3°. Spec. (Trans.) A concedia din serviciul militar, a trimite la urmă s. la vatră, a elibera; (Refl.) a ieși din armată. CIAUȘANU, V. *Rezerviști ce se liberaseră în toamna a-acea...* SANDU-ALDEA, D. N. 197.

II. (Impropriu) A elibera, a emite. ȘĂINEANU, D. U. *Agenții care primesc depozitele sunt datori a libera pentru fiecare depunere o recipisă din registrul cu mază.* PANȚU, PR. 69.

[Regional și: *libără* vb. I^a. CIAUȘANU, V. || Abstract: **liberare** s. f. *Liberarea și fericirea țării noastre.* URICARIUL, I, 177. *Liberarea condiționată este punerea în libertate anticipată a condamnatului...* COD. PEN. II 13 a. *Când eram la recrutare, Eram tânăr ca o floare, Iară acum la libirare. Sunt moșneag cu barba mare.* MAT. FOLC. 1338. | Adjective: **liberat** (cu negativul: **neliberat** POLIZU), -ă adj. *Niculae...*, *era militar. Acum e liberat.* VISSARION, FL. 215; — (fr. *libérateur*, lat. *liberator, -orem*) **liberător, -oare** adj., subst. = (cel) care liberează. *Rușii... se înfățișează ca niște liberatori, în stare... să desăvârșească... acea restaurație imperială ortodoxă.* IORGA, L. II 7. *Franța... țara mării revoluțiuni liberatoare.* KIRIȚESCU, R. 81; — **liberătoriu, -ie** adj. = care descarcă de o obligațiune. *Abonații sunt rugați... — aceste chitanțe [eliberate de persoane neautorizate] neputând avea valoare liberatorie — să ceară încasatorilor... carnetul de identitate.* UNIVERSUL, LI, 5, col. 7-8.]
— N. după fr. (lat. **libero, -are**).

LIBERĂL, -Ă adj., subst. 1°-2°. *Libéral*. 3°. *Radi-cal*.

1°. A adj. Mărinimos, generos, darnic. *Nu pot*

face altfel decât a aștepta... ca... un alt minister să se arate mai liberal pentru o publicațiune științifică... ODOBESCU, III 634. || P. ext. Îngăduitor cu părerea altora, gata la concesiuni, conciliant. Cel mai liberal dintre potențați. GHICA, s. 67. | Spec. Care nu ține, în atitudinea sa, cu orice preț, la observarea riguroasă a formelor și regulilor consacrate și tradiționale. Ce liberal e Beethoven în orchestrație! MAIORESCU, CR. II 390. | Arte liberale, cf. artă.

2. A dj. (Subt raport politic, în opoziție cu „reacționar“) Prieten, apărător și susținător al libertăților cetățenești și individuale și potrivnic privilegiiilor sociale. Am fost totdeauna un om liberariu (sic!), ...Mi-am bătut joc totdeauna de arhontologie. ALECSANDRI, T. 1231. Boierii moldoveni liberali, ca repositat Costachi Hurmuzachi, Kogălniceanu și alții. CREANGĂ, A. 161. O constituțiune nedreaptă și parțială, liberală însă pentru Unguri. EMINESCU, s. P. 46. || Spec. adj. și subst. (la noi adesea în opoziție cu „conservator“) Făcând parte din partidul românesc numit „național-liberal“, poreclit și roșu. Partidul liberal s'a afirmat... MAIORESCU, D. III 278. Au de patrie, virtute și tradiționale liberalul...? EMINESCU, P. 246. Se va înscrie într'un partid (la liberali negreșit...) REBREANU, I. 15.

3. (Impropriu) Radical. Învățații... îi împărțim în trei clase. Liberalii zic... că trebui a goni toate zicerile slavoane și ungro-turco-grece... Moderății... Conservatorii. C. NEGRUZZI, I 268.

[Negativ: neliberal, -ă. DICT. | Plur. -rali, -rale.]

— N. după fr. (lat. *liberalis*, -e). Cf. liberalism, libertate.

LIBERALISM s. a. *Libéralisme*. — Concepție, atitudine, doctrină politică liberală. Se întreprinse publicarea unei foi literare..., dar vântul pe atunci nu sufla la liberalismu; ideile noastre nu erau gustate de un guvern care... suprimă foaea. C. NEGRUZZI, I 334. Este o eroare și o falsă interpretare a liberalismului, ca funcționarul în funcție să-și răspândească niște idei... răsturnătoare pentru această ordine constitutivă a statului. MAIORESCU, D. IV 549.

— N. după fr.

LIBERALITATE s. f. *Libéralité*. — Dărnicie (STAMATI, ARISTIA, PL.), generozitate. Liberalitatea guvernului venea să complinească această dificultate materială. ODOBESCU, III 639. [Fana-rioșii] n'auură nici averea..., nici mărinimia și liberalitatea marelui Domn român. IORGA, L. I 52. | (Concretizat; numai la plur.) Daruri făcute din pornire generoasă. Liberalitățile... nu pot trece peste jumătatea bunurilor dispunătorului, dacă la moarte-i lasă un copil legitim. HAMANGIU, C. C. 198.

— N. după fr.

LIBERATÓRIU, -IE v. libera.

LIBERNIȚÍ vb. IV^a. *Déranger*. — A deranja. FRÂNCU-CANDREA, M. 102. [Derivat: **libernițit**, -ă adj. Pălărie libernițită = deranjată. ib.]. — Cf. lăbărța.

LIBÉRT s. m. *Affranchi*. — Fost sclav roman, eliberat din sclavie. *Mojicie de libert ingâmfat*. ALECSANDRI, ap. ȘAINEANU, D. U.

— N. din lat. *libertus*, -a. Cf. *libertin*, libertate și ierta.

LIBERTÁTE s. f. *Liberté*. — (Neologism care a înlocuit pe slobozenie, slobozie și volnicie).

1°. Dreptul, facultatea s. puterea de a face s. a nu face ceva (STAMATI), posibilitatea de a lucra în voie, după bunul plac, neimpiedecat de nimeni, slobozenie (VALIAN). *Aproape toți... s'au rostii pentru o neutralitate...*, păstrându-ne complectă libertate de acțiune. KIRIȚESCU, R. 73. *O mare bucurie cuprinse pe toți locuitorii Moldovei când căpătără libertatea acordată de a se ridica steagul fărăi alături cu acela al altor mari puteri*. BOGDAN, C. M. 118. | Spec. *Libertatea conștiinței* (s. de conștiință) = dreptul cuiva de a-și alege și a practica religiuina care-i convine. *Libertatea cultului* = dreptul, acordat de stat, de a practica orice cult religios. *Libertatea comerțului* = dreptul de a exercita orice comerț. *Libertatea gândirii* = dreptul de a spune s. serie tot ce gândești. *Libertatea individuală* = dreptul de a nu putea fi arestat și deținut decât în virtutea unui mandat judecătoresc. *Libertatea întrunirilor* = dreptul de a se aduna fără de a cere voie dela nimeni. *Libertatea învățământului* = dreptul oricui de a-și alege școala care-i place, de a deschide și organiza școala particulare s. (la universitate) de a-și alege cursurile și de a le face fără controlul nimănu. *Libertatea presei* (s. tiparului) = dreptul de a publica fără censură. *Fi arde lui de libertățile constituționale* (= acordate de constituție)? C. PETRESCU, I. II 139.

2°. (În opoziție cu „constrângere“ s. „obligație“) Neatárnare de voința altuia (COSTINESCU), voie, liber-arbitriu. # (După fr. *en liberté* și *prendre la liberté*, germ. *in Freiheit* și *sich die Freiheit nehmen*) în libertate loc. adv. = în voie, după bunul plac; a-și lua libertatea să... = a-și permite. *El își închise ochii ca să viseze în libertate*. EMINESCU, N. 46. *Mi-am luat libertatea să vă scriu*.

3°. (În opoziție cu „captivitate“) Starea unei ființe libere. *A pune în libertate* = a da drumul (din temniță, din colivie, etc.). (Jur.) *Libertate provizorie* = situația celui ce n'a fost încă închis.

4°. (În opoziție cu „robie“, „sclavie“ sau „dependență“) Starea unei persoane de a se bucura de toate drepturile cetățenești și politice, a unui popor de a dispune de el în deplina neatárnare, (cf. independență), a unei provincii s. a unui oraș de a se cărmui în mod autonom, cf. autonomie. *Anul 1848, atât de princios libertății popoarelor, a fost funest pentru litere*. C. NEGRUZZI, I 335. *Munții noștri au fost adesea scump azil de libertate*. ALEXANDRESCU, M. 21. *Orașele ce-și dobândiseră... libertatea lor..., se ocărmuiau de o magistratură aleasă în fiecare an*. BĂLCESCU, M. V. 10. *Câmpia Libertății* (dela Blaj), unde la 3/15 Mai 1848 s'au adunat Românii revoluționari din Transilvania. || (Impropriu, pop.) *Revoluția dela 1848. La patruzecopt când a fost libertatea...* (Maltezi, în Ialomia). GRAIUL I 201, cf. (Teleorman) 142.

[Plur. -tăți. | Și: (forme regionale și inculte) **libărtăte** s. f., **libărtăție** s. f., GRAIUL II 205; † **libertușcă** s. f. ALECSANDRI, în GHICA, s. 82.] — N. după fr. (lat. *libertas*, -atem).

LIBERTÍN, -Ă adj., subst. *Libertin*. — Nesupus niciunei discipline, îndeosebi sub raportul conduitei morale, desfrânat, cf. craiu. [Abstract: (fr. *libertinage*) **libertináj** (**libertinágiu**) s. a. = conduită, purtare de libertin, desfrâu, desfrânare; crailăc. *Cum se împacă acest Conachi... cu acea quintesență a libertinagiului vulgar?* IORGA, L. II 503.] — N. după fr. (lat. *libertinus*, -a, -um).

LIBERTINÁJ s. a. v. libertin.

LIBERTUȘCÁ † s. f. v. libertate.

LIBICIOARĂ s. f. (Ornit.) v. lebedă.

LIBIDÉU s. a. v. lepedeu.

LIBIDINÓS, -OASĂ adj. *Libidineux*. — Stăpânit de pofța plăcerilor sensuale, cf. lasciv, rău de carne. *Adoptaseră datimile Turcilor și vicia lor libidinoasă și desfrănată până într'atâta, încât unul din ei se și turcise chiar*. SBIERA, F. s. 57. *Unde alergi, păpușico? spurcă puritatea clipei, cu zămbet libidinos, un bătefandru fardat*. C. PETRESCU, C. V. 330. *O cucoană libidinoasă*. BOTEZ, B. 113.

— N. după fr. (lat. *libidinosus*, -a, -um).

LIBIDITĂ s. f. (Ornit.) v. lebedă.

LIBIETĂ s. f. *Jeune fille*. — Fată tânără (Bont. în Someș). PAȘCA, GL. — Cf. libovnic.

LIBÓNIC, -Ă adj. v. libovnic.

LÍBOȘTE s. f. v. iboste.

LÍBOV † s. m. sing. 1°. *Amour, affection*. 2°. *Passion*. 3°. *Gaîté, bonne humeur, gentillesse*. 4°. *Charme, attrait*. — (Vechiu; în unele regiuni s'a păstrat și în graiul popular).

1°. Iubire, dragoste, afecțiune, prietenie; † i b o s t e. *Și puse spre mine reu în loc de bine și uriciuri (= uriciuni) dereptu (= pentru) iubirea me (iubovulu meu HUR., iuboste mie COR., iubdrăgirea mea DOS.)*. PSALT. 235/26, cf. 235/27, GCR. I 11*. *Că de trebuim unul alăttui și cu alte treabre, cu nevoi stränge pre noi în liubovă*. CORESI, EV. 341/22, cf. 342/33, 396/1, 469. *Liubovulă dela Dumnezeu iaste..., derep'ce că Dumnezeu iubovă iaste*. id. ib. 469/5-10. *Serie Domniia mea... multă sănătate cu libov trimăs dușilorvoastre (a. 1629)*. IORGA, D. B. I 44. *Iară de se va cutremura pământul amiazăze, între împărtați va fi pace și liubor*. PARACLIS (1639), 257. *Șiapte roade rodeaște duhul svânt...: liuborul, bucuriia, paccă...* (Inși, a. 1644). BV. I 149/20, cf. 122/17, GCR. I 48/28, 224, VARLAAM, C. 33, 205. *Având foarte intru Hristos libovă înde ci*. DOSOFTEIU, V. s. 11/3. *Pentru libovul ce am arut cătră Dumnezeu au dat și au miluiit sfintele mânăstiri și biserică (a. 1692)*. URICIARIUL, XXIII 187/a. *Să iubim unul pre altui, că libovulă este tuturor bunetăților rădecină*. MAG. IST. IV 340/a. *Iubiți cu veșnie libov pe cel de sus*. I. VĂCĂRESCU, P. 368/7. *Rea Silvia, zestala, pe Romulus la născut... Rod de libov fără lege (tip. lele)*. V. POGOR, CONV. LIT. V 291. *Să trăiască nanașu', Pentru dânsu-i libovă: Să trăiască nanașu, Pentru dânsa-i dragostea*. RETEGANUL, TR. 178. (Uneori în legătură cu iubire și iboste). *Mare liubov și iubire de oameni*. VARLAAM, C. 18/2. *Dragostea înnoindu-și, libovul și ibosteale își adeverește*. CANTEMIR, IST. 264. *Ascultând grăind pe Neron plin de libov și iubire...* KONAKI, P. 283. # *Pentru (și pre) libovul cuiua = de dragul cuiua, din considerare, grijă s. deotament pentru cineva*. Mărgând în Damasc pentru libovul lui Hristos. DOSOFTEIU, V. s. 44/5. *Și era într'o Miercuri în post, și au mâncat toți carne pentru libovul împăratului creștinesc*. LET. II 352. *Vă rog și poftesc pre libovul dumneavoastră să nu țineți minte aceste curinte ale mele numai într'acest ceas*. (București, 1746). ap. TDRG.

2°. Pasivne, înflăcărare, infocare. *Liubovulă miei lui ce are cătră oameni*. VARLAAM, C. 11, cf. 18/2. *Dragostea prea mare și libovul carile peste hotare treace, de prea mică pricină mari presupusuri își face, precum maicele cătră*

fiii săi aeacea doradă sânt. CANTEMIR, IST. 261, cf. 264. *Acți copaci... marturi... De desmierdări, de voroave, de libov și de iubire*. KONAKI, P. 102, cf. 283. | Spec. Pornire firească, instinctivă. *Se naște o al treile iubire, Ce este acea din sânge, de copii, de mostenire*. Pășeri, dobitoace, toate de acest libov pornite. Cătră zămisliri și creșteri se văd din fire silite. id. ib. 295.

3°. Atitudine s. purtare care place și încântă, voie bună, jovialitate, afabilitate, amabilitate, gentileță, curtoazie, prieteneșug. [Italienii] *de ospețe la casele lor, nemăreți cu mare voia și libov primăscu*. LET. I 9/38. *Petrecând toată domnia cu libov și cu zeefeturi și cu plimbări*. ib. III 174/6. *Sultanul Mehmed îl primi cu libov*. E. VĂCĂRESCUL, IST. 266/3.

4°. Putere de a încânta, farmec, har. *Biruiă pre alătti nu numai cu postul și priveghiarea și rugile, ce și cu de toată mîntea cea de smerenie și libovă*. DOSOFTEIU, V. s. 23. *Curata frumuseațe cea feciorească iaste mai cu libov și mai pornitoare spre dragoste decât cea dintăi frumuseațe bărbătească (a. 1773)*. GCR. II 91/11. *Acel libov tainic și foarte puternic asupra unei inimi care urmează glasului naturii, nu-i este cunoscut*. MARCOVICI, D. 161. *Doao merișoare la piept ard cu libov mare*. BARAC, A. 19. *Libov = lipiciu (se găsește întrebunțat mai des în descântece)*. RĂDULESCU-CODIN.

[Și iúbov † s. m. sing., liúbov † s. m. sing.]
Verb: liboví vb. IV^a (învechit și păstrat mai mult în poezia pop.) = a petrece cu chef (ȘEZ. I 107/28) și cu voie bună, a trăi din plin, a se bucura de plăcerile vieții, a se veseli, a-și petrece după plac (VICIU, S. GL., cf. ION CR. V 62), a face chef și voie bună (dela care nu lipsește mîncarea și băutura VASILIU, C.), a se desfăta: a face dragoste, a se iubi cu cineva. (Intrans.) *Dragostele dîntr'alt sat Ca pita de cumpărat... O mînânci, Dar nu te satori. Dragostea din satul tău E mai bună, fătul meu, Cât trăiești Tot úbovești... Tot lângă draguță meu*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 80. [Lupul] *Cât trăiește, Libovește, Câte un coleț că izbește, Câte-o găscă jumulește*. MAT. FOLC. 76. *El, banii că-i număra, În sama mînsa-i da. Na, maică, și libovești Și și di mini gîndești*. VASILIU, C. 65, cf. 32. *La masă de os de pește, Bea Novac și libovește, Numa Grui-a suf-părat, Nebăut și nemăncat*. ȘEZ. I 107/28, cf. II 9/38, III 156, VII 126, XIII 213, REV. CRIT. II 265, VASILIU, C. 79, 61. (Ref.) *Pe vremea aceasta se libovea și craiul Ladislav IV cu Românele din Țara Ungurească*. ȘINCAI, HR. I 284/28. *Vedem că binevoiti și cu toți vă liboviți [stînc. la masă]*. MARIAN, NU. 543. *Merg fetel'n șezătoare. Toate beu, se libovece, Numai fiica gazdei Nici nu bea, nici nu mînâncă*. ȘEZ. I 8/27. *Cățelul s'a libovit singur în casă (mîncînd)*. PRECUP, P. 49; — (cu adjectivul) **libovít, -ă** = cu voie bună, bine dispus, vesel. *Ce folos de tine, dragă, Că ești albă și spălată și trăiești tot supărată, Că io-s negru și urit Și trăiesc tot libovit!* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 375.]

— Din paleosl. *ljuboví* „iubire“ (bulg. *libov*, *ljubov*, cf. rus. *ljubovatí-sja* „a se desfăta“). Cf. iboste, (l)ibovnic.

LIBOVÍ vb. IV^a v. libov.

LIBÓNIC, -Ă † subst., adj. I 1°. *Ami(e) intime*. 2. *Amant(e)*. II 1°. *Amateur de 2°. Aimable*.

I. † Subst. 1°. *Prieten(ă), amic(ă)*. *Când faci prînz sau cină, nu chema libovnicii tăi, nici rudele tale, nici vecinii bogăți... ce... mișei, neputincioșii...* CORESI, EV. 419/29, cf. 327/17, 340/33, 341/31, 437/6.

2°. *Ibovnic(ă)*. *Înrăpăiatul libovnic*. BEI-DIMAN,

LIBRĂ

N. P. I 108. *A putut mântui de acea lovire pe libovnică lui.* id. ib. 125, cf. 141. *Astor... libovnicul năstădaci aceștiia.* id. ib. 82, cf. 73. *Pohta ce silnică a tinerilor libovnici au privit.* I. BELDIMAN în CAT. MAN. I 285.

II. Adj. 1°. (Construit cu prep. la) Iubitor, amator de... *Libovnic era la băuturi și la alergături de cai.* LET. II 16/30, cf. I 9/20.

2°. Vrednic de iubit, amabil, prietenos. *Și era și om libovnic, ospătător.* LET. II 426/6, *Sânt toți ca umul, libovnici și viteaji buni.* ALEXANDRIA, 73. *Era muier de-ale noastre de Rumân, era cu tragere de inimă și libovnică cu toată lumea.* CONV. LIT. XXXVI 547.

[Și: † **libóvnic**, -ă subst., (ad II 2°); — † **libónic**, -ă adj. (Substantivat) *Libonicii lumii* (Iași, a. 1768). BV. II 182.]

— Din paleosl. **ljubovnikŭ** „amic“, și (în funcțiunea de adjectiv) **ljubŭv-inikŭ** „iubitor“. Cf. **ibovnic**.

LIBRĂ s. f. 1°. *Livre*. 2. *Petite pièce de monnaie* de 10-20 centimes (en argent). 3. *Femme débouchée*. 4. Nom de brebis.

1°. (Măsură de greutate) † **Funt**, litră. *Una libră are 137 1/2 drahme.* CUPARENCU, V. 48, cf. NISTOR, H. W. 153.

2°. (Numis.; Transilv., Ban.) Monetă mică de argint (Com. v. BUCUR) de 10 (DENSUSIANU, T. H., POPOVICI, R. D. 160, com. A. COSMA din Țișoara) s. 20 de cruceri (GR. BĂN.), *fir-firic(ă), pițulă, pușor. Fiecare aruncă în ciubăraș crițari sau libre de argint.* MARIAN, NU. 640. *Cere la capătul podului libra de zece creițari, căreia îi zice vamă.* IORGA, N. R. A. I 252, 343.

3°. P. ext. (Transilv.) Femeie desfrănată (VAIDA), muier obraznică, fără pic de omenie (BUGNARIU, NĂS.).

4°. (Țara-Hațegului) Nume de oaie, „numa la bot laie, încolo albă“. DENSUSIANU, T. H. 82. — N. din lat. **libra**, -am „funt“, intrat în limbă prin administrație s. prin mijlocire sârbească (*libra*).

LIBRĂR s. m. *Libraire*. — Negustor de cărți. *Însărcină pre un librar dela Haga ca să tipărească „Descrierea istorică și geografică a Moldovei“.* C. NEGRUZZI, II 148/13, cf. URICĂRIUL, VII 225/13. — N. după fr. (lat. **librarius**, -um, idem). Cf. **librărie**.

LIBRĂRIE s. f. *Librairie*.

1°. Magazin, prăvălie în care se vând cărți. STAMATI. *Traducerile ce se găsiră pe la librării și aice și peste Milcov.* C. NEGRUZZI, I 343. *Vitrina librăriei...* C. PETRESCU, C. V. 117.

2°. (Neobișnuit) Profesîunea de librar. NOM. PROF. 59. *Colgi în librărie.* ODOBESCU, III 12/9. — N. după fr.

LIBRÉT s. a. (Muz.) *Livret* (d'opéra). — Textul pentru o operă, o operetă s. un oratoriu. *Libretul unei opere italiene.* MAIORESCU, CR. II 239.

[Familia: (franc. **librettiste**: ital. **librettista**) **libretist** s. m. = autor de librete.) — N. după fr. s. ital. (**libretto**, propriu „cărți-cică“). Cf. dubletul **livret**.

LIBRETIST s. m. (Muz.) v. **libret**.

LIBRŪȘ s. a. v. **libăruș**.

LIBŪRT s. m. (Ornif.) v. **libuț**.

LIBŪT s. m. (Ornif.) *Vanneau*. — (Ungurism

în Transilv.). Nagăț. LB., MARIAN, O. II 292, cf. RETEGANUL, P. V 65. [Și: (Sălaj) **libuřt** s. m. VAIDA, CABA, SĂL. 90.] — Din ung. **libue**, idem. LB.

LIC interj. Interjection marquant la surprise. — (Mai adesea repetat) Expresie care anunță o apariție fără de veste într'o mișcare repede și fulgerătoare, o vedenie care se arată și dispare dinaintea ochilor într'o licărire abia observată, o arătare care-ți joacă, trecătoare, pe dinaintea ochilor; (p. ext.) senzații fulgerătoare, ca săgetarea unui junghiu. *Într'o noapte... pă drumul dă sub deal, pă la jumătate, lic, lic!... ca fulgeru' înaintea calului. Calu' s'a poticnit... Ei, ce-a fost acolo lucru curat? SĂM. III 663. Lic! lic! lic! Trece lelea pe colnic, în fustă albă și'n cicic, Răsucind la borangie (Scărișoara, în Romanai).* Com. I. POPESCU. *Ochii lupului fac lic, lic* (jud. Olt). Com. D. POPOVICI. *Am un junghiu în coastă, face: lic!* — câteodată, *parcă mă înțeapă cu cuțitul.* IOVESCU, N. 45.

— Onomatopee. Cf. **licări**.

LIC † s. a. *Foule*. — Ceată, gloată, sobor. *Cu fără de număr gloate de săboară ingerești, cu arhanghelii și heruvimii și cu năroduri neajunse, a celor licuri luminate.* CORESI, EV. 536/28. — Din paleosl. **likŭ** „ceată“.

LICĂ s. f. v. **lele**.

LICĂI vb. IV^(a). 1°. *Laper*. 2°. *Manger avec gourmandise, fricoter*. (Refl.) *Se couper l'appétit* (avec des chatteries). 3°. *Lécher*.

1°. (Despre câni și pisici) Trans. A mânca lîngând s. a bea cu limba (LB.), a limpi, a limpai. *Se zice însă despre... căne că roade și licăie, asemenea și mîța.* H. XVII 238.

2°. Intrans. A mânca cu poftă mare; a gusta din toate cu lăcomie (DICT.), prelungind și intensificând plăcerea de a mânca, a lifui. cf. LB., DICT.

3°. Refl. *A se licăi* = a gusta lucruri dulci și a-și strica pofta de mâncare (Brașov, com. PUȘCARIU).

[Și: **licări** vb. IV^a = (despre copii) a linge farfuria, lingura, pe care se mai găsesc resturi de dulceață, prăjitură, etc. REV. CRIT. III 159. || Abstracte: **licăire** (**licărire**) s. f. DICT.; — **licăitură** s. f. (pronunț. -că-i-; mai ales la plur.) *Licăituri* = dulciuri. ALEXI. | Adjective: **licăit**, -ă. *Măncări licăite* = măncări dulci, cu care nu te saturi și-ți strici numai pofta de mâncare (Brașov). Com. PUȘCARIU; — **licăitor** (**licăritor**), -oare = care licăie; (substantivat) lingareț, lingău, pofțicios, alegător (la mâncare). *Poți să te saturi cu găoșile, că așa se pcedepesc licăitorii cari socotesc prea sus și lapudă ce mănăncă alții.* BARAC, T. 70. | Alt derivat: **licău** s. m. = lingău. POLIZU, PONTBRIANT.] — Pare a fi onomatopee, imitând șgomotul produs de limpitul animalelor.

LICĂITURĂ s. f. v. **licăi**.

LICĂR s. a. (ș. d.) } v. **licări** 2.
LICĂREALĂ s. f. }

LICĂRI vb. IV^(a) v. **licăi**.

LICĂRI vb. IV^(a) intrans. I. 1°. *Entreuire, briller faiblement*. 2°. *Scintiller, miroiter*. 3°. *Commencer à luire*. 4°. *Sillonner l'eau* (en parlant des poissons). 5°. *Remuer*. 6°. *Battre* (en parlant du cœur).

1°. (Spre deosebire de „a luci“ s. „a străluci“) A fi de o vizibilitate redusă, din cauza micimii izvorului de lumină sau a duratei scurte a apariției; a răspândi o lumină slabă, de abia întrezărită sau cu sclipiri ușoare și intermitente; a apărea văzului într'o zare de lumină vagă și nelămurită. Cf. *miji, flăcăra, scânteia. În a brazilor desime... Printre frunzele clăite, am zărit-o [luna] licurind.* ALEXANDRESCU, M. 19. *Pe lămanul șăf al Smârdei, licura un foc de paie.* ODOBESCU, I 144/20. *O schinteie... abia licărea.* ISPIRESCU, L. 201/1, cf. 347/5. *În cenușă mai licureau cățiva cărbuni.* EMINESCU, N. 21, cf. 45. *Luna... și-a vărsat razele sale... un painjen... A țesut subțire pânza... Tremurând ea licărește... Încercată de o bură, de un colb de pietre scumpe.* id. P. 184. *Licură'n candelii uleiului.* COȘBUC, A. 111/1. *Departee cele două faruri dela capetele digurilor licăresc.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *E noapte; la micuța casă Fereastră licăre'n lumină.* IOSIF, PAT. 54. *Văzu licurind o rază slabă în vatra focului.* RETEGANUL, P. I 11/20, cf. ȘEZ. VIII 69. *Prin negură licurind Vede o umbră de voinic.* PĂSCULESCU, L. P. 211. *O stea care lucește foarte frumos când omul se silțește a lucra fapte bune, și care numai licărește când omul face rău.* ȘEZ. II 192.

2°. P. ext. (Despre metale, ochi, lichide) A sclipi, a luci. *Vezi izvoare sdruncinate peste pietre licurind.* EMINESCU, P. 194. *Aurul cu care erau polcii stâlpii și ciubucele de pe lângă streșină, licărea de-ți lua ochii.* ISPIRESCU, L. 37/35. # **A-i licări** (s. **sclipi**) **cuiva ochii după ceva** = a dori foarte mult. ZANNE, P. II 357.

3°. Fig. A se ivi de-abia, a-și face apariția într'un mod fugitiv și abia perceptibil. *Apar licărind vro câteva staturi exclusivamente române.* HASDEU, I. C. VII. *Sfîntește soarele puținței și începe să licurească fofengherul (= luceafărul) îndoielnic al fantasticilor plâsmuiri.* ODOBESCU, III 48/20, cf. II 244. | (Neobișnuit) **Trans.** (= factitiv) A face ca ceva să apară vag, nu prea lămurit, simțurilor noastre. *Visul îmi licărea vicața de altă dată.* DELAVRANCEA, ap. TDRG.

4°. (Despre pești) A se mișca repede, a se țese prin apă (dispărând și apărând din nou vederii). *REV. CRIT. III 159.* [Plodurile de pește] *încep să licăre și să părăsească fundul după ceva hrană.* F. R. ATILA, P. 163.

5°. A se pune brusc, printr'o smucitură, în mișcare, a juca. *La cea mai mică mișcare de coadă a peștelui, ea [pluta] licăre, s'afundă.* ib. 40.

6°. (Despre inimă) A palpita, a bate repede, a svâcni. *Ălui copil începu să-i licăre inima'n piept de frică.* ION CR. II 229.

[Și: **licură** vb. I^(a), **licurii** vb. IV^(a); — **alicără** vb. I^(a). (Ad 1°) *Vede-un foc alicărând.* ALEXICI, L. P. 40; — (fără sufix) **alicii** vb. IV^a (s. v.), **halicii** (s. v.) | **Abstracte: licărire (licurire)** s. f., **licărit (licurit)** s. a., (rar) **licăritură** s. f. (LM.). (Ad 1°) *Razele lunii se resfrângeau cu vîi licuriri pe culmea nestatornică a valurilor.* ODOBESCU, I 142/2, cf. 60/4. *Licărirea cea de arme pe fugarii cai spăimântă.* OLLĂNESCU, H. O. 122. *Licurirea putregaiului.* SLAVICI, N. II 130. *În multe povești eroi pleacă după câte o zare ori o licărire de foc.* RĂDULESCU-CODIN, I. 42, cf. FUNDESCU, L. P. 83/10; (fig., ad 3°) *Istoria politică... abia aruncă asupra țărilor din josul Dunării niște stabe licuriri, adesea precurmate.* ODOBESCU, II 246/20. *Strofe ce dau impresia... unei fatule renunțări... la orice licărire de speranță.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG.; (ad 5°) *Aruncăm undițele și așteptăm nerăbdători licăririle de plută sau bădăririle mlădiei.* F. R. ATILA, P. 72, cf. 78; — **licăreală** s. f. *Licăreală de lumină.* MUSCEL,

38; — **licărie** s. f. *A văzut o licărie (= puțină lumină) de foc.* RĂDULESCU-CODIN, I. 284; — **licăriș (licuriș)** s. a. *Marea încropită se îndoia în cute de smarald... prelingând licărișul zarci, arcuit din lagunele Veneției până în livezile Iliriei.* DELAVRANCEA, s. 63; — (postverbale:) **licăr (licur)** s. a. = luciu, strălucire, sclipire. *În suflețirea... scânteiaze un licăr în ochii lui.* C. PETRESCU, C. V. 26. *Ochii îi scânteiau înviați ca două licăre sub spuză.* ib. 75. (Ad 3°) *Așa și speranța — c'un licur ușor. Cu slaba-i lumină pălînd, Animănc'odată tremurândul picior.* EMINESCU, ed. PERPESSICIUS (1939) 11; — **licăra** subst., adv. și **licura** subst., adv. (Numai în locuțiunile:) *Drumu' și omega, licăra potera: se zice unuia când vrei să-i arăți că nu-ți pasă de plecarea lui.* RĂDULESCU-CODIN. *A face licură* = a curăți, a face curat. SUFL. OLT. I 24. *Ca licura* = repede, fără întârziere. *La întrebarea: „Vii repede?“ se răspunde: „ca licura“* (Scărișoara, în Romaniși). Com. I. POPESCU. | **Adjective: licăritor (licuritor), -oăre.** *Peste munți și peste mări numai ochi licăritori [= stelele].* PĂSCULESCU, L. P. 100, cf. SADOVEANU, P. S. 17. (Fig.) *A gândit și a răgândit fata — și a dat de o rază licuritoare, că oare vrăciul, farmecile?... N. REV. R. I S. II 29; — (după modelul lui licioș) **licioș, -oasă** = scripitor. *Păsările cerului s'au adunat Care din care mai frumoase și cu penele licioase.* ION CR. IV 5].*

— Etimologia necunoscută. (S. Pușcarin, *Dacoromania* IV, 737, aduce cuvântul în legătură cu *liquor*, dela *liquere* „a fi curgător, limpede, luminos“. Mai probabil avem un derivat dela *fulpina* onomatopeică *lic*, care se găsește în interjecția *lic* și în verbul *alicii*. A. PROCOPOVICI). Cf. *licuriciu*.

LICĂRIE s. f. }
LICĂRIȘ s. a. } v. **licări** 2.

LICĂU s. m. v. **licăi**.

LICEFIĂ † vb. I^a v. **lichefia**.

LICEĂL, -Ă adj. v. **liceu**.

LICEĂN, -Ă subst. v. **liceu**.

LICENȚĂ s. f. *Licence*.

I 1°. Atitudine, ținută care depășește libertățile și îngăduințele convenționale, lipsită de respect pentru formele obișnuite s. trecând dincolo de bunacuviență și de bunele obiceiuri, cf. *desfrâu, desmăț, libertinaj. Licența și anărhia domneau în țară.* MAIORESCU, D. I 55. *Presu este prea liberă, licența e nemăsurată.* I. NEGRUZZI, I 121. *Tânărul așa de slab înarmat... crede că își poate lua mai multă libertate, care degenează în licență.* CURENTUL, 16. I 1931.

2°. (Gram.) Ușoară abatere dela regulile gramaticale de rigoare, putând corespondi însă unui uz arhaic, dialectal, familiar, etc. | **Spec.** (Poet., mai ales complinit: *licență poetică*) Abatere de acest fel îngăduită poezilor și motivată de greutățile versificației, de exigențele creației poetice sau de eufonia versului.

II. 1°. Autorizațiune dată cuiva pentru exercitarea unei ocupațiuni sau profesiuni care nu este permisă oricui sau oriunde, permis. *Licență de pescuit, de vânat.*

2°. Autorizațiune specială de a importa și exporta anumite lucruri s. de a face negoț cu unele mărfuri (ca băuturile spirtoase) s. cu articole monopolizate de stat. *Reforma legii licențelor.* MAIORESCU, D. IV 72. *Cei cu licențe de crișme, cu*

prăvălii... clătinau afirmativ din cap. AGĂRBI-
CEANU, L. T. 191. | P. ext. Brevet prin care se dă
o asemenea autorizațiune, taxa pentru obținerea ei
s. impozitul plătit pentru ea. Nu era dările mari
atunci: nu era acciză, lišenții (= licenție). Fiecare
făcea crîsmă cum vrea. GR. S. IV 300. Plătește
chirie, licență, procentele banilor. DUNĂREANU,
R. 227.

3°. P. ext. Numele unui dans. Căzăceasca, cear-
dașu', licența, biru. H. XII 242.

III. Examen de absolvire a unei facultăți sau
academii din învățământul superior, dând drep-
tul de a se înscrie la doctorat, de a fi primit în
anumite servicii publice sau particulare, de a exer-
cita anumite profesii, etc. O conștiințioasă teză de
licență. IORGA, L. I 329. După războiu... au năvâ-
lit cei cu licențe și diplome peste diplome. RE-
BREANU, J. 15.

[Și: (ad II 2°, Mold.) licenție s. f. (= voie, îngă-
duință. STAMATI). | Adjectiv: cf. fr. *licen-
cieux*, lat. *licentiosus*) licențios, -oasă (pronunț.
-ți-os) = care calcă regulile disciplinei sau benei-
cvinței sociale, lipsit de disciplină morală, cf.
imoral, libertin. *Deprinderile presei libere
și uncori licențioase, cum e a noastră.* MAIORESCU,
D. IV 568].

— N. după fr. (lat. *licentia*, -am, derivat dela
licere „a fi permis”; în Transilv., în sensul II 2°,
din germ. *Lizenz*). Cf. licenția.

LICENȚIA vb. I^a. *Licencier*. — A elibera, a
concedia (dintr' un serviciu, dintr'o situație oare-
care), a da drumul, a trimite la vatră.
[Derivat: (fr. *licencié*) licențiat, -ă subst. =
cel care a obținut o diplomă de licență (III). |
Pronunț. -ți-a.]

— N. după fr.

LICENȚIE s. f.

LICENȚIOS, -OASĂ adj. } v. licență.

LICEU s. a. *Lycée*. — Școală de grad secun-
dar, intermediară între școala primară și uni-
versitate; cf. gimnaziu. Istoria învățământului
nostru cunoaște, potrivit cu programul, scopul și
organizarea lor, licee clasice, reale, industriale, co-
merciale, de băieți, de fete, miște, confesionale, etc.
*Liceele și gimnaziile vor reprezenta direcțiunea
clasică și teoretică a studiilor.* ODOBESCU, II 64,
cf. CREANGĂ, A. 140, BOTEZ, B. 93. [Plur. -ce.]
Adjectiv: (fr. *lycéal*) liceal, -ă = care ține de
liceu. *Clasa [a] cincea liceală.* C. PETRESCU, I. 53.
Substantiv: (fr. *lycéen*) licean, -ă = elev (ă)
de liceu. *Uniforma de licean.* TEODOREANU, M. II
14. | Pronunț. -ce-a.]

— N. după fr. (lat. *lyceum*).

LICHEA s. f. 1°. *Défaut*. 2°. *Drôle, faquin*. —
(Turcism, întrebuințat destul de des în Țara ve-
che).

1°. † Căzur, scădere, defect. *Acest Domn ade-
vărât era înfrumusețat cu multe daruri, avea-
însă două lechete firești: lăcomia adică și scumpe-
teea.* ZILOT, ap. ȘIO.

2°. Caracter murdar, om de nimic, lipsit de dem-
nitate și, mai ales, lingusitor, slugarnic, se-
cătură. *Ți se cade ție, Lichea nerușinată, astfel
să ne vorbești?* ALEXANDRESCU, M. 322. *Era un
flusturatec și un ușurel de minte d'ăi mari, cum
adică am zice noi, un fleac de om sau o lichea.*
ISPIRESCU, U. 90/17, cf. 109. *Când trecea pe stradă,
vedea atâția trântori fericiți, atâtea lechete ener-
vante.* VLAHUȚĂ, D. 243, cf. 175. | Spec. Des-
frânat, căzut la vicieri. H. IX 8-9.

[Cu articol nedefinit (și despre bărbați): o lichea.
Plur -chele. | Și: lechea s. f. | Derivat: lichelism

s. a. = ținută, apucătură de lichea. *Să arate măcar
cât de mult strică lichelismul.* UNIVERSUL, 6 V
1934, p. 1, col. 4. | Diminutiv (glumeț): liche-
lúță s. f.

— Din turc. *lekê* „murdărie, pată”.

LICHEFIĂ vb. I^a (Fizică) *Liquéfier*. — A face
ca un corp solid sau gazos să devină lichid. [Și:
licefiă † vb. I^a. *Acidul carbonic, amoniacul și în
general gazurile care se licefiază cu ușurință.* PONI,
F. 78. | Abstracte: **licefiere** s. f. (pronunț.
-fi-e-). ORBONAȘ, MEC. 389-390.]

— N. după fr.

LICHELIȘM s. a.

LICHELÚȚĂ s. f. } v. lichea.

LICHÉN s. m. *Lichen*.

1°. (Bot.) Plantă criptogamă care crește pe
scoarța arborilor bătrâni, pe ziduri, pe stânci:
mușchiu-creț, mușchiu-de-munte.
DICȚ. SILV., BIANU, D. S., DR. V 559.

2°. (Med.) Erupție de bășici roșietice și ustură-
toare pe piele. BIANU, D. S.

— N. după fr. (lat. *lichen*. grec. *λειχήν*).

LICHERNITĂ s. f. v. urechelniță.

LICHI! interj. v. lip.

LICHID, -Ă adj., s. a. și f. *Liquide*.

1°. (Fizică; în opoziție cu solid s. gazos)
(Corp) ale cărui molecule, nefiind destul de ade-
rente, curg sau au tendința să curgă, cf. fluid.
| Substantivat. Un lichid = substanță în
stare curgătoare; p. ext. băutură. [Inimicul] nu
va mai găsi multă vreme lichidul prețios. KIRI-
TESCU, R. 455.

2°. (Gram.) Consonanță lichidă s. (substantivat)
o lichidă = consonanta *l* s. *r*, dar cu deosebire cea
dintâi, care celor vechi le făcea impresia că are
o rostire „curgătoare”.

3°. (Finanțe; despre bani) de care poți dispune
imediat, numerar, cf. peșin, ghiață. *Va ceda
pădurea să se taie, celor cari au bani, și își va asu-
gura un beneficiu lichid.* CURENTUL, 2. XII. 1930.

[Și: **licid**, -ă adj. MURGOCI, SĂM. VI 387, PONI,
F. 42, C. 6; **licvid**, -ă. ARISTIA, PLUT. *Licvidele
se măsurau cu vadră.* CLIMESCU, A. 214; (în sen-
sul 2°, substantivat) **licvidă** s. f.]

— N. după fr. (lat. *liquidus*, -a, -um „curgă-
tor”). Cf. lichida.

LICHIDĂ vb. I^a. *Liquider*. — (Jur., Fin.) A
îndeplini toate lucrările necesare pentru ca o si-
tuație juridică s. financiară s. și (p. ext.) de
altă natură nelămurită să ia sfârșit. *Trebuie să
lichidăm... moștenirea disperată a patru regimuri
de stat.* GOGA, Ț. N. VI 1330. | Absol. (Comerț.)
A lichida: a înceta un comerț, vânzând tot, plă-
tind datorile și împărțind ceea ce rămâne între
asociați (dacă sunt). || P. ext. A lămuri, a rân-
dui, a regula ceva, a face o răfuială definitivă.
*Grupul care refuză acestui minister orice mijloc
de a lichida situațiunea momentană a finanțelor
țării...* MAIORESCU, D. I 568.

[Și: (învechit) **licvidă** vb. I^a; (neobișnuit) **li-
cidă** † vb. I^a PONTBRIANT. | Adjective: **li-
chidat** (cu negativul **nelichidat**), -ă. *Consideră des-
părțirea lichidată.* REBREANU, J. 263. *Dacă da-
toria consistă în sume nelichidate...* adjudecași-
nea nu se va putea face decât după lichidățiune.
HAMANGIU, C. C. 464; — (fr. *liquidable*) **lichid-
dabil**, -ă = care poate fi lichidat. Bunul acesta
lichidabil ca bun inimic... CURENTUL, 10. XII
1930; — (substantivat; fr. *liquidateur*, germ.

Liquidátor) **lichidatör** s. m. = cel însărcinat a îndeplini s. a conduce lucrările unei lichidări. DICT. | Abstracte: **lichidare** s. f. *Liquidarea obligațiunilor comunale rurale.* I. IONESCU, M. 180. *O convenabilă lichidare a afacerii.* MAIORESCU, D. II 79. *Partidul se află în lichidare.* C. PETRESCU, I. II 150. (Fig.) *Lichidarea trecutului:* — (fran. liquidation) **lichidațiune**, **licvidațiune**, (rar) **lichidăție** s. f. DICT. (Ad 4^a) *Socotelile... s'au împărțit... comisiei de licvidație* (1851) URICARIUL, VI 77/12. *Studiul... asupra magazinelor de rezervă cu care legea rurală a înzestrat Casa de licvidațiune.* I. IONESCU, D. 6. *Vânzarea nu se poate face între soți decât pentru cauză de lichidațiune.* HAMANGIU, C. C. 336.]

— N. după fr. (germ. liquidieren).

LICHIDABIL, **Ă** adj. }
LICHIDĂȚIE s. f. } v. lichida.
LICHIDAȚIUNE s. f. }
LICHIDATÖR s. m. }

LICHII s. f. plur. v. litie.

LICHIOR s. a. *Liqueur.* — (Franțuzism, neasimilat încă limbii române) Băutură (H. XIV 87) dulce și aromată, având ca bază spiritul. *Două țigări de foi și două pahare subțiri de lichior.* C. PETRESCU, C. V. 178. [Plur. -chioruri. | Pronunțat s. numai ortografiat și *licheor*, *licher* (POLIZU), *licheur* (CADE.), *licvör* †, *licör* † STAMATI. | Și: (după lat. liquor-orem) **licoare** (**licvoare**) s. f. = băutură. *Nu poftiți o ceașcă de ceaiu? — Mulțemim... Principiile noastre liberale nu ne permit să bem asemenea licoare...* ALECSANDRI, T. 1709. *Bacchus... cu vesela-i licoare...* OLLĂNESCU, H. O. 332.]

— N. după fr. (germ. Likör)

LICHIU s. a. v. lipiu.

LICI interj. = hilici. N. REV. R. a. 1910, 86.

LICI vb. IV^a = hilici. N. REV. R. a. 1910, 86.

LICIÂN s. a. (Bot.) *Lyciet* (*Lycium europaeum* s. *barbarum*). — (Mold., Buc.) Plantă care seamănă mai mult a tufă, făcând parte din familia răchitei; crește pe drumuri și face „bube“ pe frunze, din care se scoate un fel de boia galbenă, răchitică. ȘEZ. XV 112, MARIAN, D. 199.

— Cf. rut. *licanii* „de scoarță“ („mlaja de răchitică e bună de împletit“). ȘEZ. XV 112).

LICID, **Ă** † adj. (ș. d.) v. lichid ș. d.

LICIOI vb. IV^a }
LICIORI vb. IV^a } v. linciuri.

LICIÓS, **-OÁSĂ** adj. v. licări.

LICIRI vb. IV^a v. linciuri.

LICIT, **Ă** adj. *Tout craché.* — (Munt.) Care apare lămurit, bine cunoscut, ales dintre alții. [Nevasta] *s'a dat de trei ori peste cap și s'a făcut lighioaie la loc. Da' acum era piscică licită și piscică a rămas de atunci.* RĂDULESCU-CODIN, I. 257. † (Întrebuințat mai ales ca adverb, în locuțiunea:) **A fi licit cineva** s. **ceva** = a fi întocmai, aidoma, leit, bucățică ruptă cineva s. ceva, a avea o desăvârșită asemănare cu cineva s. ceva. *Parc' ai fi făcut de mine! Așa eram eu odată! Licit! Să mă fi văzut!* IOVESCU, N. 176. *Copilul ăsta e licit tată-său!* CIAUȘANU, V. *Ia uități-vă cum seamănă*

ăsta cu ta-său, e licit capul lui (Voicesti, în Vâlcea). ION CR. V 375.

— Întocmai ca sinonimul său *leit*, *licit* e participiul-adjectiv al unui verb **lici** (atestat numai sub formele *alici*, *halici*), din bulg. *licia* „apar, mă aleg din ceva, seamăn (cu cineva)“.

LICIT, **-Ă** adj. *Licite.* — Îngăduit, permis, neoprit de lege, legal. *Orice societate trebuie să aibă de obiect un ce licit.* HAMANGIU, C. C. 380, cf. 223, 233. *Divulgă un secret licit de comerț sau de fabricație.* COD. PEN. II 95^b. [Negativ: (mai rar decât ilicit) **nelicit**, **-Ă**. *Obligațiunea... fondată pe o cauză falsă sau nelicită...* HAMANGIU, C. C. 227.]

— N. după fr. (lat. licitus, -a, -um, dela *licere* „a fi permis“)

LICITĂ vb. I^a 1°. *Liciter, vendre aux enchères.* 2°. *Demander* (au jeu de cartes).

1°. A scoate la s. a vinde prin licitație, a scoate s. a striga la mezat, (†) a atârdisi. STAMATI.

2°. (La jocul de cărți) A se angaja să faci mai mult decât se angajase altul, a urea. *Au licitat două pici.*

[Și: (după germ. *lizitieren*) **lițită** † vb. I^a | Abstract: **licitare** s. f., **licitat** s. a., cf. licitație. | Adjective: **licitat** (cu negativul **nelicitat**), **-Ă**; — (și substantivat) **licitatör**, **-oăre** = (cel) care licitează. Nom. agent. (în Transilv., după germ. *Lizitant*: învechit) **licitant** s. m. = cel care ia parte la o licitație.]

— N. după fr. (lat. licitor, -ari) și, în sensul 2°, după germ. *lizitieren*. Cf. supralicita.

LICITANT s. m. v. licita.

LICITĂȚIE s. f. *Vente aux enchères, à l'encan, licitation. Enchères* (au bridge). — (Jur.) Punere în vânzare publică a unui bun (stăpănit în comun de mai mulți) s. a unor obiecte în fața amatorilor, spre a obține, prin concurență, un preț cât mai bun, mezat (STAMATI). *Formele pravilii pentru lițitații acum au luat prefacere prin vânzare de mezat.* PRAVILA (1814) 43. *Împosierile vor trebui să se facă... prin licitație publică* (a. 1855). URICARIUL, IV 431/a. *Licitațiunile dămenurilor statului.* I. IONESCU, D. 277, cf. HAMANGIU, C. C. 102, 132, 437. *O casă scoasă la licitație.* TEODOREANU, M. II 369. || (La jocul de cărți) Urcarea ofertei de a juca.

[Și: (din germ. *Lizitation*) **lițitație** s. f. HERZGHER., M. VII 14., **licitațiune** (**lițitațiune**) s. f.]

— N. după fr. (lat. licitatio, -onem).

LICITAȚIUNE s. f. v. licitație.

LICIURI vb. IV^a v. linciuri.

LICNI vb. IV^a ș. d. v. lihnî ș. d.

LICOARE s. f. v. lichior.

LICOF s. a. Sorte de tarte sucrée. — (Săsim pe la Brașov) Turtă dulce. *Nuna ducea miresei o bucată de licof.* PITIȘ. ȘCH. 109.

— Din săs. *Liewkâchn* (germ. *Lebkuchen*). C. LACEA.

LICOFREȚI s. m. plur. v. logofeți.

LICORIN s. m. (Comerț) v. lieurin.

LICREĂNTĂ s. f. (Entom.) v. urechelnîță.

LICSER s. a. v. elixir.

LÎCȘOR s. a. (Bot.) *Prune dégénérée par suite de maladie.* — Hurlup (Zoltan, pe Târnave). Com. G. VĂTĂȘAN.

LICTĂR s. m. *Marmelade de prunes, prunelée.* — (Transilv.) Marmeladă de prune, magiun, (în Bucov. și Mold.) povidlă. LB., COMȘA, N. 2, 3. *Un linguroiu mare, ce se folosește la mestecat în căldare, când fierb licțariu.* VICIU, ap. PAMFILE, I. C. 23. *Mult licțar areți voi, de se mânjesc copiii atât de tare.* SLAVICI, N. 15. [Plur. -taruri „diferite soiuri de licțar“.]

— Din germ. **Lekvar** s. ung. **lekvár** (din lat.-med. **electuarium**), idem.

LICUI- v. **lichi-**.

LÎCUR s. a. (ș. d.)
LICURĂ vb. I^(a)
LICURÎ vb. IV^a } v. **licări**?

LICURÎCIU s. m. 1°. *Étincelle, Feu follet.* 2°. *Ver luisant, lampyre (Lampyrus noctiluca).*

1°. Ceea ce licărește, licuriș, licărie. *Vezi licuriciul ăla de foc colorat... Du-te de ia nișel, să-l facem și noi.* RĂDULESCU-CODIN, I. 266, cf. 348. [Spec. Flacăra, de obicei fosforescentă și câteodată rătăitoare, care se aprinde, în scânteiere ușoară, pe bălți și deasupra unor putregaiuri, făcându-se (2°), licăriș, licuriș. DICT. || P. ext. Ceea ce abia se zărește, are proporții atât de mici, încât abia bași de seamă. *Sapi câte trei-patru stânjeni și abia dai de câte un licurici* [= o șuviță, un șuvițel] de apă. ȘEZ. III 102/20. *Fă, Doamne, zilele mici și nopțile licurici* [= clipită]. ib. 140.

2°. (Entom.) Insectă coleopteră care răspândește în întunec o lumină fosforescentă, particularitate mai dezvoltată la femelă, care prin această lumină chiamă pe mascul. Se mai numește: făclieș, fânăraș, focul-lui-Dumnezeu, gândac scânteios, lumină-de-pădure, scânteișuță, steluuță, vierme lucitor, viermușor. MARIAN, INS. 44-45, 572, LEON, MED. 265, PĂCALĂ, M. R. 33, DR. IV 737, SIMIONESCU, F. R. 294. *Scânteițele strălucitoare ale licuriciilor.* ODOBESCU, III 29/2. *Când după ploaie licuricii strălucesc și zboară prin aer, este semn că se va însenina.* PAMFILE, VĂZD. 110, cf. s. T. 76. [Ca termen de argot] Lampă de buzunar. GR. S. VII 118.

[În jocurile de copii, prin Banat, și cu funcțiune predicativă: *Asta-i barbă barbură, Asta-i gură bucură...*, *Aștia-s ochi licurici...* LIUBA-IANA, M. 30.]

— Derivat din **licări** (**licuri**), cu suf. **-iciu** (ca în *tremuriciu, pituliciu, sgriburiciu*, etc.) Legătura cu alb. *lakurici* (*i natës*) „lilieac“ (cf. DR. IV 737) e problematică.

LICURÎN s. m. (Comerț) *Muge (salé et fumé).* — (În Țara veche). Chefal sărat și afumat. F. R. ATILA, P. 380, cf. ANTIPA, F. I. 76, H. IV 85. *Licurini jupuiți, sardele miuate în untdelemn.* FILIMON, C. II 335. *Chipurile cu marine și licorini.* C. NEGRUZZI, III 56/23. *O porție de licorin svântat.* ALECSANDRI, T. 751. [Și: **licorin** s. m.] — Din n.-grec. λικουρίν, idem.

LICURÎȘ s. a.
LICURITURĂ s. f. } v. **licări**?

LICVI- v. **lichi-**

LICVOĂRE s. f. v. **lichior**.

LÎE (Numai în poezia pop., în rimă) Partea finală, adesea repetată, a lui **ciocărlie** (iar sub forma **lia** a formei articulate **ciocărlia**). *Lie, Lie, Ciocărlie, Că la nunta noastră jocă Sfânta poamă busuioacă.* PAMFILE, C. 35. *Haaai..., Lia-a lia-ciocărlia.* id. J.

LÎE s. f. = **ie**¹ (numai la plur. în asonanță cu **băcălii**, în următoarea ghicitoare) *Am o vacă rostopască Pe la lîi, băcălii* (cf. *Pe la îi Cu băcălii GOROVEI, C. 311*), *Pi la șălii cu dârjăli, Pi la nări, lumânări* [= pușca]. MAT. FOLC. 1214.

LIED s. a. *Chanson.* — (Germanism neasimilat încă limbii, care e întrebuițat însă din ce în ce mai des în cercurile muzicale) Compoziție muzicală făcută pentru textul unei poezii (scurte), cântec. *Dănuț urca scara fredonând un lied.* I. TEODOREANU, M. II 141. *Muzică vocală: lieduri.* UNIVERSUL S. XII 1933 (Program de radio). [Plur. *lieduri*. | Pronunțat *lid*.]

— N. din germ. **Lied**.

LIFĂÎ vb. IV^a v. **lifui**.

LIFERĂ vb. I^a. *Fournir.* — (Germanism învechit în Transilv.) A furnisa. DICT. [Derivat: (germ. *Lieferant*) **liferânt** (s. **liverânt**), -ă subst. = furnisor. STAMATI D., DICT., spec. (Bas.) *liverant* = negustor de cai, geambaș. DR. V 208. — N. din germ. *liefern*, idem.

LIFERĂNT s. m. v. **lifera**.

LIFT s. m. = **left** (3°), întrebuițat și ca plur. tant.: *lifti*. H. VI 97, 200, XVI 407.

LIFT s. a. *Ascenseur, lift.* — Ascensor. *Trei camere mari...*, *lift, calorifer.* UNIVERSUL 24. III. 1934 (Mica publicitate). [Plur. *lifturi*. | Derivat: (rar; fr. *liftier*) **liftier** s. m. (pronunț. *-ti-er*) = conducător de ascensor. NOM. PROF. 7.] — N. din engl. **lift**, probabil prin mijlocire franceză (**lift**) s. germană (**Lift**).

LIFTĂ s. f. 1°. *Lithuanie.* 2°. *Lithuanien.* 3°. (En terme de mépris) *Homme sans foi et sans honneur, race mécréante, étranger.*

1°. (În limba veche n. propriu) Lituania. *Țara leșască...*, *având... despre răsărit Litva și țara Mazoviei.* SIMION DASC. ap. TDRG., cf. și NECULCE, CR. I 174.

2°. † Locuitor (de origine) din Lituania (până în sec. al XIV-lea idolatri, mai târziu catolici. Cf. TDRG., ȘĂINEANU, D. U.).

3°. P. ext. Calificativ disprețuitor dat de către Români ortodocși popoarelor păgâne s. de altă legă, cf. păgân (Com. A. TOMIAC, Straja), le-tin, limboată; p. ext., unor popoare străine, neprietene, gintă rea (Com. A. TOMIAC, Straja, HERZ-GHER. M. VII 14); p. ext. străin, genetic (COSTINESCU). *Auzit-ași acolo lifta cea păgână!* NEGRUZZI, I 170. *Săriți cu toții pe liftele trușăse.* ALECSANDRI, P. III 202, cf. P. P. 138, 212. *Căzaci, căpâni și alte lifte spurcate au căzut morți aici.* CREANGĂ, P. 117. *Țară urgisită de litvele străine.* SBIERA, F. 273. *Eu rămân să mor pe-aici cu liftele păgâne.* COȘBUC, B. 53. *Ungur, Tătar, Polac, Neamț, Turc, Muscal și alelalte lifte.* Ap. DDRF. *Ce liftă de oameni, ai văzut, soro.* CONTEMPORANUL, V, vol. I 107. *Pân București c'am trecut, Multe lifte c'am văzut.* ȘEZ. VIII 165.

4°. Calificativ dat unei vietăți grozave. *Sf. Gheorghe avu a se lupta cu un asemenea balaur, izbăvind de moarte pe fata... ce sortii o destinașe a fi*

prada acestei urite lifte. ŒEZ. I 244, cf. și 156.

[Se zice și despre o ființă, de sex masculin o *liftă*. | Și: *lîtvă* s. f.; — *lîtfă* s. f.; (ad 3°) *litovă* s. f. = bidiganie, dihanie. RETEGANUL, ap. DENSUSIANU, Ț. H. 288. Numa 'n ciocul barbei mele A puiat o năpărcă-re. Când litova flămânzește, Scoate coada, mă lovește. ib. Derivat: *litfean* (*litvean, litean*) s. m. = locuitor din Lituania; străin (păgân). *Liteanu-i om viclean*. ZANNE, P. VI 186; — *litován* s. m. = liftă (3°). *Nănașul de litovan Acela-i hoherul meu, Și cuscrii de lipovan Sunt cătane la pierzare, Și-o bute de vin roșu Ala-i sângele meu*. DENSUSIANU, Ț. H. 289.]

— Din slav. *Litva*, „Lituania“.

LIFTĂIU s. m. v. *liștai*.

LIFTERIE s. f. = *lefterie*. ŒEZ. XIX 11, ZANNE, P. V 378, com. MARIAN.

LIFTIER s. m. v. *lift*.²

LIFTINCĂ s. f. v. *lectică*.

LIFTIRIE s. f. v. *lefterie*.

LIFUI vb. IV^a. *Être friand. Manger par gourmandise*. — (Ban.) A lingări, a alege mâncarea, a gusta din toate mâncările (Com. LIUBA, H. XVIII 175), a licăi (2°). *Copiii după ce se satură, încep a lifui*. Com. LIUBA. | Și: *lifuri* † vb. IV^a. *Lifurêsc*. ANON. CAR.; *lifai* vb. IV^a CADE. || Derivate: (Postverbal) *lifuri* (*lișuri*) s. f. plur. = mâncări alese, delicatose. *Mâncă ce-ți dau eu, nu îmbla după lișuri (ori lifuri)*. H. XVIII 175; *lifurôiu* (*liforony* ANON. CAR.) s. m. = picuț, ținc, băietan, băiețuș, (în sens peiorativ) secătură, ce-bală, oșștie (CIAUȘANU, V.) ticălos, păcătos, de nicio treabă, prost (de neam). (DUMITRAȘCU, STR. 27.)

LIFURI s. f. plur.

LIFURÍ † vb. IV^a

LIFURÔIU s. m.

} v. *lifui*.

LIGĂ s. f. *Ligue*. — Uniune, asociație s. coaliție de state, orașe, societăți s. indivizi, constituită în vederea unui țel comun (Cf. STAMATI), cf. alianță, confederațiune. *O ligă se făcu pentru a împiedeca ridicarea din nou a partidei învinse a Cupăreștilor și Cantimireștilor*. IORGA, L. I 331. *Liga culturală. Liga* (s. societatea) naționaliștilor. [Plur. *ligi*.]

— N. după fr. (<it. *liga* din lat. *ligo*, -are „a lega“).

LIGAMENT s. a. (Anat.) *Ligament*. — Fâșie de fibre, care leagă oasele unul de altul și ține viscerele la locul lor. [Adjectiv: (fr. *ligamenteux*) *ligamentôs, -oasă* (Anat.) = de ligament, privitor la ligamente.]

— N. după fr. (lat. *ligamentum*). Cf. dubletul *legământ*.

LIGAMENTÔS, -OĂSĂ adj. v. *ligament*.

LIGATURĂ s. f. *Ligature*.

1°. (Chirurg.) Fir (de metal, mătase, etc.) cu care se leagă un vas; fașă cu care se leagă brațul (piciorul, etc.) deasupra locului unde se deschide o vână.

2°. (Tipogr.) Caracter s. semn care împreună două s. mai multe litere, cf. MOLIN, V. T. 41.

— N. după fr. (lat. *ligatura-am*). Cf. dubletul *legătură*,

LIGĂV, -Ă adj. 1°. *Délicat sur la boisson* (en parlant du bétail). 2°. *Délicat, difficile* (pour la nourriture); *petite bouche*. 3°. *Délicat, exigeant*.

1°. (Munt., despre vite) Care abia se îndură să bea de undeva apă, iar după ce a pus butul în apă, strecoară apa printre dinți (parc'ar avea gunoie) câte un sfert de ceas (Teleorman, ION CR. VIII 87), care se îmbală când bea.

2°. P. ext. (Ban.; Munt., despre oameni și despre vite, în opoziție cu mănăcios s. hălos) Fără poftă și alegător la mâncare și băutură; care mănâncă puțin și nu-i priește ce a mâncat, cf. *lingav*.² BOCEANU, GL., PAȘCA, GL., VĂRCOL, V., („dacă mănâncă sau bea...”, parcă înghite doctorii“) ION CR. VIII 87, com. PETROVICI. *Boul cel de om e mai slab ca cel de brează, fiindcă e ligăv la mâncare*. Com. LIUBA. | P. ext. Cumpătat la mâncare s. băutură, sârmos. CIAUȘANU, V.

3°. P. ext. Gingaș, răsfățat, pretențios, dificil. (CIAUȘANU, V.), *lingav*.² *Ligav* = delicat. ANON. CAR. *Obosiți, adormiseră pe sală imediat. Mai aies nea Florca, că numai ligav nu e la somn*. IOVESCU, N. 184.

[Accentuat și *ligav*. | Și: (Ban.) *ligăv, -ă* = care alege bucatele, căruia nu-i plac bucatele (NOVACOVICI, C. B. 12, com. LIUBA, COCA), alegător (la mâncare). || Derivate: *ligăvôs, -oasă* adj. (Despre cal) care alege mâncarea, nutrețul. DR. V 207; — *ligăvî* vb. IV^a. refl. = a căpăta o indigestie, a i se apleca (I 3°) cuiva (Fădimac, în Ban.) Com. LACEA.]

— Din bulg. *ligavû* „bălos“. A. SCRIBAN.

LIGĂV, -Ă adj.

LIGĂVÍ vb. IV^a

LIGĂVÔS, -OĂSĂ adj.

} v. *ligav*.

LIGHENĂȘ s. a. v. *lighian*.²

LIGHIÁN s. a. v. *lighioană*.

LIGHIÁN s. a. 1°. *Cuvette*. 2°. *Plat à barbe*. — (În Țara veche).

1°. Vas (de porțelan, metal, etc.) puțin adânc, cu margini largi, pentru spălătul mânilor, feței, etc. și căruia i se dau câteodată și alte întrebuințări, cf. tava (HERZ.-GHER., M. VII 9), strachină, lavoir. *Leg[h]en= pelvis*. ANON. CAR. *Apă cerșu ei, și lapte i-au dat întru leghen*. BIBLIA (1688) 177. *Un leghin* (λεξάβιν) *plin de apă*. ib. 178. *Bagă apă în leghin și mergi de spală picioarele oaspei* (că. 1705). GCR. I 352/3s. *Lighian* cu ibric de argint. LET. II 220/1, cf. URICARIUL, X 254/2s. *Ibric cu lighin* (a. 1777). IORGA, S. D. VI 107. *Un lighian de spălat picioarele, de aur*. HERODOT, 43. *Obligația de a ne trezi dimineața în sunetul unui lighian de alamă lovit ca un tamtam chinezesc de doamna Cuen'im*. GHICA, S. 74. *Ciocnetul lighianelor și scrășnitul scaunelor*. C. PETRESCU, C. V. 45. *Un lighian de lut cu ibric*. CREANGĂ, A. 134, cf. PAMFILE, I. C. 408. *Lighian dinainte-i punea, Domnul Ștefan se spăla*. PĂSCULESCU, L. P. 235. || P. ext. Conținutul unui lighian. *Slujnica... varsă un lighian cu apă murdară peste uluci în grădina la mine*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 250.

2°. Farfurioară întrebuințată de bărbieri la săpunitul mușterilor.

[Plur. *-ghene*, (rar) *-gheane* și *-ghenuri*. | Și: *leghián, leghénî, leghinî, lighinî* s. a. || Diminutiv: *lighenăș* s. a. = lighian mic (COSTINESCU), spec. întrebuințat la ras (săpunit). | Verb. (rar): *lighinî* IV^a. refl. = a se spăla și găti întruna (Teleorman). ION CR. VIII 87.]

— Din turc. *ligen* (alib. *legen*, n.-grec. λεγέν, bulg. *legenû*, sârb. *ledjen*), idem.

LIGHIN † s. a. v. **lighian**².

LIGHINT s. m. (Mit. pop.) Nume dat unor ființe mitologice, *Și-o făcut Sfântu Vasile O arie mare... În zăliștea vântului Și-o scos doisprezece lighinți Cu focul de iuți. Cu copilele treiera, Cu nările vântura, Cu cozile felezuia, Cu urechile în saci punea* (Balcani, în Neamt). MAT. FOLC. 1470 2/30.

LIGHINÍ vb. IV^a v. **lighian**².

LIGHIOANĂ s. f. 1°. *Animal (immonde)*. 2°. *Bête* (en parlant de l'homme).

1°. (Uneori complinit prin „sălbatic“, „spurcat“, etc.) Animal; (mai ales) animal sălbatic (cf. fiară, dihanie, bală), monștrous (PONTRIANT), scurcat (de ex. corbul), scârbos (de ex. reptilele) sau vătămător (de ex. păduchii s. alte insecte, cf. HERZ-GHER., M. VII 11); insectă, găză (m. ales vătămătoare); spec. (mai ales la plur.) vietăți ce trăiesc pe lângă casă (câne, pisică, cf. jiganie, jigodie); (în Oltenia mai ales) pasări de curte CADE, CIAUȘANU), orătanii, gobăi. *Toată lighioana, măcar și cea mai proastă, Câine sadea îmi zice*. ALEXANDRESCU, M. 322. *Înalta oblăduire nu simte trebuința de a se amesteca în traiul... lighioanelor sălbatice*. ODOBESCU, III 38/4. *Au să fure și din ta'nul lighioanelor* (= orătanilor, pasărilor). D. STĂNOIU, C. I. 62. *Nu e nicio brânză de făcut cu lighioanele astea* (= cu racii). id. ib. 82. *Numai de n'ar fi avut puful niscăi lighioane* (= păduchi). id. ib. 136. *Chiar în timpul aceia, lighioni de acest fel* (= ploșnițe) *mergeau... domol*. IOVESCU, N. 64. *În țările învopsite, miliarde de lighioni spurcate se ascund și se înfig în holde*. CUV. MOLD., 20 Oct. 1929. *Se luptă cu toate lighioanele pădurilor*. ISPIRESCU, U. 32 (cf. id. L. 7). *Corb, pasere neagră, Lighioană n'reagă*. MAT. FOLC. 179. *Mama... îngrenată, să nu se uite hulpar la vreo lighioană*. ȘEZ. VI 44. *S'au fost umpluți... cu lighioanele câmpuri întregi*. ION CR. I 5. *Înainte-i, un cârd de jigăni și lighioni de ale pădurii*. RĂDULESCU-CODIN, I. 12/19, cf. FUNDESCU, L. P. 111, GOROVEI, CIM. 69. † *A face (s. a fi plin de) lighioane* = a face (a fi plin de) păduchi s. (de) viermi (la o rană). CIAUȘANU, V. *L-au mâncat lighioanele* = fiarele câmpului s. viermii. ib.

2°. P. ext. Fig. (Despre oameni, în sens injurios) Om de nimic, mișel, liftă, bestie, fiară, p. ext. calificativ dat unei persoane de neam străin (TDRG), limbă, limbotenie. *Nu mă mai încred în lighioanele aste fătarnice ce se numesc oameni*. ALECSANDRI, T. 1677. *Când oare va scâpa Dorna de lighioanele aste de Turci?* N. GANE, ap. TDRG. *El e, strigară plăeșii, e lighioana de Ungur*. N. XENOPOL, ap. TDRG. † P. ext. Calificativ glumeț dat unui copil s. (m. ales) unei fete s. și unui om mare.

[Plur. -ghioane și (rar) -ghioni. | Și: **legchioană** s. f. *Toate legchioanele spurcate*. ȘEZ. VI 144;—(cu hiperurbanism) **livicănă** s. f. DR. IV 828;— (în literatura pop. cu caracter mistic) **lighian** s. m. *Văd pe lighian în grajd de piatră mâncând orz strecurat... de nouă ori*. H. IV 65. *La cap, cap de lighian, La inimă, inimă de vidră. La picere, picere de urs*. GRAIUL, I 10/22;— (mai ales în Mold.) **lighioaie** s. f. (cu plur. -ghioaie și -ghioi). (Ad 1°) *În mreagea paingului alte lighioi nu se pot prinde, fără numai musculițe*. CANTEMIR, HR. 24. *Nici o lighioaie nu se poate acina pe lângă casă de răul vostru*. CREANGĂ, A. 37, cf. P. 143. *Blestemul părinților le-a ajuns și d'ăia s'au făcut lighioi*. ISPIRESCU, L. 5. *Ce lighioi afurisite-s și țintării iste*. CONTEMPORANUL VI, vol. I 29. *A trimis el atunci pã toate lighioile că e de făcut*. ȘEZ.

VII 141. *Să nu mănânce nicio lighioaie* (= insectă vătămătoare). GOROVEI, CR. 703. *Găze, carabeți, râme și cu alte lighioi*. ȘEZ. II 31; (ad 2°) [Provincialul] *e o lighioaie atât de variată*. C. NEGRUZZI, I 237. *N'am văzut niciodată actorițe, is curios să văd ce lighioaie sunt*. ALECSANDRI, T. 532. *Is mândrulițe coz !... așa lighioi frumusele n'am întâlnit eu*. ib. 665 *Al dracului lighioaie mai ești!* CREANGĂ, P. 252. *Lighioaie de țigan*. CONTEMPORANUL I 569. *Lighioile* (= fețele) *mamei!* DELAVRANCEA, S. 225. *Acestea lighioaie nesățioase... erau Tătarii*. MARIAN, T. 260. *Mari lighioaii* (= lighioaie) *di uom îi tel!* = (despre un om cu situație înaltă) mare grangur, mare goangă! HERZ-GHER, M. VII 11.]

— Același cuvânt ca *legheon* = legiune. În sfânta Scriptură fiind vorba de *legheon* (= mulțime mare) de draci, s'a întrebuințat *legheon* despre orice vietăți necurate, spurcate, monștruoase, care apar s. mișună în număr mare. Mai în urmă *lighioană* a ajuns să însemneze „vietate“ (implicând însă de cele mai multe ori înțelesul de „spurcată“, „scârboasă“, etc.).

LIGHIOAIE s. f. v. **lighioană**.

LIGHIRION † s. a. *Opale*. — (Grecism literar) Opal. *Un rând de piatră va fi sardion... și rândul al treilea lighirion* (λιγύριον) și *achatis*. BIBLIA (1688) 51.

— Din grec. λιγύριον (cf. λυγζούριον) „opal“.

LIGNÍ vb. IV^a v. **lihni**.

LIGNÍT s. a. (Geol.) *Lignite*. — Rocă combustibilă de culoare brună-neagră, de formație mai recentă și dând mai puțin calorii decât cărbunele.

— N. din fr. (derivat din lat. *lignum* „lemn“).

LIGOTĂ s. f. *Privilegiu*. — (Rusism în Basarabia și Mold.) Privilegiu. — *Sfârșise ligotele Besarabiei și-i venise și ei... să dea feciori la armata moschicească*. CONTEMPORANUL, III 773.

— Din rus. *ligota* „permis, dispensă“.

LIGURT subst. Sorte de *laitage*. — (La Hațeg) Jintă (VICIU, GL.) ce se face din zăr dulce (H. XVII 4) amestecat cu urda de pe fundul căldării (ib. XVII 100) și pus să se înăcrească (ib.), cf. *duruieli, bamburi* (PAMFILE, I. C. 34.). — Cf. *iaurt*.

LIHAI vb. IV^(a) *Haleter, s'essouffler*. — Intrans. A găfâi (Bouț, în Transilv.) PAȘCA, GL. — Din ung. *lihegni* „a găfâi“, „lehní“, „a răsufla“.

LIHAI vb. IV^a. 1°. *Pousser des cris* (pour mettre en fuite un animal). 2°. *Quereller, railler*.

1°. Intrans. (Maramureș) A striga în gura mare după animalele sălbatice (mai ales după lupi) spre a le speria, a chiui (T. PAPAĞAGI, M.); p. ext. (Trans.) a alunga, a fugări (GHETIE, R. M.), spec. a alunga (cu vorba) cănele de pe lângă casă, a interii (Frata, pe câmpia Ardealului). Com. V. BUCUR.

2°. Trans. (Transilv., Mold.) A ocări, a muștra, a defăima, a bârbi, a face cu ouă și cu oțet (GHETIE, R. M.), p. ext. a flecări (CADE), a vorbi mult și fără rost (ȘEZ. III 69, REV. CRIT. IV 290, com. A. TOMIAC, Straja), a vorbi de geaba (ȘEZ. XXXII 137, ION CR. III 219), a spune verzi și uscate (Com. A. TOMIAC, Straja), a sporovăi, a trăncăni, a liorbăi, a bleotocări. *Și lângă alte multe ce lehia, au început a le face și stihuri în scris*. LET. III 282/29, cf. GCR. II 102. | Intrans. *Unii credeau, alții nu prea, alții ziceau: lehăești*. BELDIMAN, TR. 30. *Las', nu mai*

lehăi după cum îi-i oicecul. ALECSANDRI, T. 827. Să-ți fii llopa de gură și să nu lehăești mult. CONTEMPORANUL, IV 302. Na-ți galbini cât îi voi. Numa nu mai lehăi. VASILIU, C. 40. Ce mai lihăești... de geaba? = ce mai vorbești de geaba? ȘEZ. IX 150.

[Și: **lehăi** vb. IV^(a) (Mold., însemnând și — despre câni — și) a lătra. HERZ.-GHER., M. VII 8, cu prez. ind. *lehăiu* și *lehăesc*; — **lehu** vb. IV^(a) = (Neamtu) a spune minciuni. ION CR. III 219; — **leahai** vb. IV^(a) = a vorbi prostii (Straja, în Bucov.). Com. A. TOMIAC. *Ci leahaiți atâta?* HERZ.-GHER., M. VII 8. | Adjectiv: **lehăitor**, -oare = care trănăcește (ALEXI); (substantivat) flecar. PONTBRIANT. *Jalnici lehăitori.* CAT. MAN. II 425^{ms}. | Nume de agent: **lehău** s. m. = (Mold.) calificativ de ocară (H. XII 302) dat unui minciinos, unui flecar (DDRF). *Tacă-ți gura, lehăule!* ALECSANDRI, ap. DDRF. | Abstracte: **lehăit** s. a., **lehăire** s. f. (PONTBRIANT). *Nu știu să discânti de lehăit?* ALECSANDRI, T. 1043; — **lihăială** s. f. = ocară, înfruntare. (Bonț, în Transilv.), ap. PAȘCA, GL. | Alt derivat: **lehăilă** s. m. (Mold.) = calificativ dat unuia care trănăcește fără rost. DDRF.]

— Etimologia necunoscută. (Răspândirea cuvântului în Moldova face neprobabilă proveniența lui din alb. *ljeh* „latru“ de care-l apropia CIHAC. II 168 și TDRG. St. Wedkiewicz (în *Mittelungen*, p. 269) se gândea la rut. *lhaty* „a minți“). Cf. Iefărdău.

LIHĂMITE s. m. și f., interj. v. **lehamete**.

LİHAȘ, -Ă adj. *Clair* (en parlant d'un épi). — (Ungurism în Câmpia Ardeleană) Sterp, lipsit de grăunțe (despre cerealele care în timpul secetei fac numai spicul, lipsit de grăunțe). Com. V. BUCUR, Frata.

— Din ung. *léhás* „gol“.

LİHNEĂLĂ s. f. v. **lihni**.

LİHNİ vb. IV^a 1°. *Défaillir, chanceler. Avoir mal au cœur.* 2°. *S'ankyloser.*

1°. Intrans. și refl. A simți o sfârșeală, o slăbiciune. *Vede pe Jana și alinînd se rezămă de perete.* C. NEGRUZZI, III 357^s. *Edvin sprijinea în brațe p'a lui soumpă amoreză. Ce de silnica suflare a furtunei s'alionea.* id. II 9. *Picioarele îi licnește. Fața îi îngălbinește* (Teucui). ION CR. III 143. | A se clătina. *Vrând să păscască, pătimașul (: un paraliptic) se alignește când în drcapta, când în stînga.* PIRU, ap. TDRG. || Unipers. A i se ligni *cuiva* = a avea leșin la inimă. POLIZU.

2°. Intrans. (Banat) A-i întepeni (cuiva o parte a corpului), a înlemni, VICIU, GL. *Lui Pavel i-a lignit mâna* = i s'a uscat, i-a secăt. ib. | Trans. (= factitiv). A paraliza, a imobiliza. *Mâna stîngă să i-o frîngă și-a dreaptă să i-o lignescă.* ib.

[Și: **lignu** vb. IV^a, **licni** vb. IV^a, **alignu** vb. IV^a, **alicni** vb. IV^a. TDRG. | Abstracte: **lihniire** (**lignire**) s. f.; — **lihneală** (**licneală**, **alihneală**, **alicneală**) s. f. (Ad 1) *Soldății simțeau alieneală la inimă, par'că n'ar fi mîncat de două zile.* D. ZAMFIRESCU, R. 122. *Mirosul acesta cald și-a posticios îi stărnise din nou lihneala ațipită.* C. PETRESCU, C. V. 117. | Și în regiunile în care verbul nu e întrebuițat se aude des participiul adjectiv: **lihnit** (**licnit**, **lignit**), -ă = mort, frânt, rupt, leșinat de foame (mai rar: de oboesală), hlipit (NOVACOVICI, C. B. 12, ȘEZ. XXXI 12, XXXII 137). (Straja, în Bucov.) Com. A. TOMIAC. *Mă mir că nu simți aroganța oamenilor cu maniere, când te văd lihnit.* DELAVRANCEA, S.

113. *Ligniți amândoi de foame.* CARAGIALE, N. 96^s. *Bătrânii ospătară... Erau lihniți.* CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV/II 549. *Cu burta lihnită.* ISPIRESCU, U. 106^s. *Așteptau lihniți să se coacă turta.* ȘEZ. I 259. *Lihniți de foame și de drum.* ib. I 207^s. *Un biet rumân licnit.* ib. IV 133.

— Etimologia nesigură. (Extensiunea geografică a cuvântului, cunoscut și în Ardeal, exclude originea din n.-grec. *λιγναίω* „slăbesc“ CIHAC II 669, *λιγνόμα* „leșin“ TDRG., s. *λιγνος* „mîncău“, *λιγνέομαι* „doresc o mâncare“ CADE. Probabil avem — ca și la adjectivul *lihod* — un derivat din slavul *lichŭ* „rău“ și „deșert“, sensul originar al lui *lihni* fiind „a i se face cuiva rău“ sau „a simți un gol în stomac“).

LİHOD, -Ă adj. *Fade, insipide.* — (Transilv., despre mîncări și băuturi) Fără gust (LB) din cauza lipsei de acreală s. de sare, nesărat (ib.), fad (PONTBRIANT), sălciu. *Lihot* (sic!). ANON. CAR. *Vin lihod.* H. XVIII 302. *Are gust lihod* = rău (Sebiș, Arad). Com. M. BENIUC. (Despre gură, stomac, p. ext. despre om) Cuprins de o senzație neplăcută din cauza stomacului gol s. după consumarea prea multor dulciuri (cf. ȘEZ. V. 104), din cauza unei ușoare intoxicații de nicotină s. când ai băut apă după mîncări nepotrivite (cf. ȚARA OLTULUI III Nr. 21—22), leșinat. *Fiind pîntecetele calului gol (lihod), încep înlăuntru a se mișca* [îmbriicii]. CALENDARIU (1814) 171¹⁷. *Umbă așa lihod de foame.* AGĂRBICEANU, P. M. 176. *Sânt atît de lihod, de parcă n'am mațe în mine.* H. XVII 179. *Gură lihodă.* ȘEZ. VII 181. *Așa-s de lihod, c'am mîncat nește mere acre ș'am băut apă după etc.* ȚARA OLTULUI, III Nr. 21-22. [Și: **lihud**, -ă adj. ȘEZ. V 104. | Abstracte: **lihodeală** (**lihozeală**) s. f. = (Transilv.) gust rău, leșin, greață. LB. *Simt o lihodeală în stomac.* (Lancrăm-Sibiu). Com. I. BLAGA. | Verb: **lihodî** vb. (**lihozi**) vb. IV^a intrans. și refl. = a se simți lihod s. cu stomacul gol; a fîlmâzni (H. XVII 179). *Săraci... înghiteau la noduri seci, pînă li se lihozise inima.* MERA, B. 263.]

— Derivat din slav. *lichŭ* „rău, deșert“ (ca *schilod*, etc.), cf. slav. *lichotă* „rău“ (substantiv), paleosl. *lichodŭ* „răufăcător“. CIHAC II 168. Cf. *lihni*.

LİHODEĂLĂ s. f. }
LİHODÎ vb. IV^a } v. **lihod**.
LİHOZEĂLĂ s. f. }
LİHOZÎ vb. IV^a }

LİHUD, -Ă adj. v. **lihod**.

LİLĂ adj. invar. *Lilas.* — (Franțuzism des întrebuițat) De culoarea floarei de liliac, lilia-chiu. COSTINESCU. *Pijamau lila.* C. PETRESCU, C. V. 355. [Accentuat (ca în limba germană) și *lila*.]

— N. din fr. (la origine același cuvînt ca *lilia-cul* nostru).

LİLIAÇ s. m. (Bot.). 1°. *Lilas.* 2°. *Enfant chéri.* — (Întrebuițat în Țara veche).

1°. (Bot.) Arbust din familia oleaceelor care crește uneori și prin păduri, dar, mai ales, se plantează ca ornament în preajma caselor, pentru florile sale albe sau albastru-roșcate dispuse în forma unor buchete, cu un miros foarte plăcut. Înflorește de vreme primăvara. LB., H. II 142, 220, IV 83, DAMÉ, T. 184, PĂCALĂ, M. R. 16. HERZ.-GHER., M. VII 12. Se mai numește prin Transilv., boroștean, mălin, mălin-roșu, scumpie, scrinte. ȘIO. I 237, PANȚU, PL. 161.

BORZA, BUL. GRĂD. BOT. V 68, BUJOREANU, E. L. 382, DR. VIII 199, com. M. ITTU, Araniag-Arad), iar în Banat iorgovan (PANȚU, PL.). Ape de mărgăritărel, de căpsune, de liliac alb. PISCUPESCU, O. 298. Smoc de flori de salchim, de mlin și de liliac. C. NEGRUZZI, I 98. Se scuturau de floare liliacii. EMINESCU, P. 159. Poezia ca un parfum primăvăratoc de liliac. CONV. LIT. XXII 59. Toiag de liliac. TEODORESCU, P. P. 301. Frunză verde liliac. BIBICESCU, P. P. 43, cf. ȘEZ. I 11, 79, JARNÍK-BĂRSEANU, D. 125. Trandafirii stau alături cu tufe de liliac. PAMFILE, I. C. 242.

Compuse:

liliac-alb: cu florile albe. PANȚU, PL.

liliac-de-munte = aninaș, anin-de-munte (*Alnus viridis*). PANȚU, PL. Pe lângă plaiu, sunt niște arini numiți „lilaci”, crescși strâmbi, cam ca sneapăni. TURCU, ESC. 192.

liliac-de-pădure (în Bucegi) = tulichină (*Daphne Mezereum*). PANȚU, ib.

liliac-franțozese (Muntenia) = nopticoasă (*Hesperis matronalis*). ib.

liliac-franțuzese (Bucov.) = mlin-verde (*Syringa chinensis*). ib.

liliac-nemțese = plantă originară din China, mult cultivată prin grădini (*Syringa chinensis*, — *persica*), mlin verde. ib. (cf. și H. VII 148, ȘEZ. XV 56).

liliac-romănesc. H. IV 83.

2°. Fig. Calificativ desmierdător pentru un copil iubit. *Un liliac de copil* = o floare de copil. CIAUȘANU, V. *Mai pe urmă* [tatăl] ș-o... zis: dă, și și el [băiatul] numai o firă de liliac. ȘEZ. II 153.

[Pronunț. *li-liac* și *li-li-ac*. | Plur. *-liaci* și (rar) *-iaci* (Brașov). | Și: **lilicéac** s. m. (Bot.) = (în Banat) iorgovan. H. XVIII 138, 267. *Peană* (= floare) de lilicéac. HODOȘ, P. P. 73. *Pe partea nordică... sunt tot tufe de lilicéi*. LIUBA-IANA, M. 38. | Diminutiv: **lilicéel** s. m. BARONZI, L. I 136, ȘEZ. XV 56. | Adjectiv: (după turc. *lejlaki*) **lilichiu** (**leliachiu**, **lilichiu**, **lilichiu**), **-ie** = de culoarea liliacului, lila (DICT., MARIAN, CROM. 53); p. ext. (substantivat) colore albastru-roșcată; sineală, indigo. PAMFILE-LUPESCU, CR. passim. *Florile de un lilichiu închis*. GRECESCU, PL. 394. *Rochiță lilichie*. ALECSANDRI, P. P. 349. *Cătina înfiripa frunzele sale ascuțite într'un lilichiu spălăcit*. D. ZAMFIRESCU, R. 82. *Două fete... una îmbrăcată într'o haină albastru-închis, alta într'una lilichie*. TAFRALI, S. 175. *Haine lilichii*. C. PETRESCU, f. I 9. *Lipie păste lipic, Floarea-i verde lilichie* (= sfecla). GORVEL, CIM. 342; — (<n.-grec. *λουλάκι* „indigo”) **lulachiu** (**lolachiu**) s. a. = culoare albastră, indigo. (DICT., PAMFILE-LUPESCU, CR. 68), sineală (com. OLMAZU, Măgurele, în Teleorman). *Pune-l lazurul pă leaspede și puținel lulachiu dintru-cela ce se zice îndih... și le pisează bine* (a. 1805). GRECU, P. 99/13. *A face lulachiu* = a nu izbuti ceva. ZANNE, P. V 395].

— Din turc. **lillak**, **lejlak**, idem. (Cuvântul, ca nume de plantă, e cunoscut și'n limbile balcanice: bulg. *liljak*, *lulak*, n.-gr. *λελλάκι*, *λουλάκι*.) Cf. lila.

LILIAÇ s. m. (Zool.) *Chauve-souris* (*Vespertilio murinus*) — Mic mamifer cu corpul ca de șoarece, care are însă niște aripi formate dintr'o membră ce leagă membrele dinainte de cele dindărăt; stă prin locuri întunecoase și puțin umblate, de unde iese numai în amurg de seară, spre a-și căuta hrana. LB., LEON, MED. 95, PĂCALĂ, M. R. 28. [Printre animalele care nu se mănâncă:] **lilicacul**. BIBLIA (1688) 77, cf. ib. 137. **Lilicacul... cu aripile... sbura**. CANTEMIR, IST. 28. *Aripile lor*

[ale șarpilor] nu sânt de peane, ce sânt ca di liliac. HERODOT, 114/25. *Țițiese șa lilicacii*. ib. 267/5. *Umbă noaptea ca lilicacii*. PANN, P. V. II 142. *Lilicacii, ieșind de prin borte afară...* C. NEGRUZZI, II 85/13. *Prindeți un lilicac în noaptea ajunului Bobotezei și-l îngropați într'un furnicar*. ALECSANDRI, T. 11. *Iadul, și-a lui duhuri, lilicacii*. EMINESCU, N. 44. *Sgomotul alaiului domnese deșteptase bufnițele și lilicacii, cari, din creșturile vechei zidiri, sburau fâlfâind în toate părțile, cu țipete ascuțite*. ODOBESCU, I 162/20. *Se umple biserică de șoareci, de lilicaci*. ISPIRESCU, L. 99. *Șoarecele care mănâncă năfură din ziua de Paști, se face liliac*. ȘEZ. I 192/21, III 68, VIII 100, XIII 166. *De s'ar așeza un liliac pe capul cuiva și i-ar rupe un fir de păr de pe cap, acel om ar muri în curând*. ib. XVIII 193/25. *Fă-mă, Doamne, liliac*. BĂRLEA, C. P. II 20. *Unele femei căută să prindă lilicaci... să le ia oasele și să facă... cu ele de urit, de dragoste și altele*. PAMFILE, CRC. 24. *Unii se afumă cu păr de liliac*. id. DUȘM. 266. # *Stă ascuns ca un liliac, se zice despre cel ce duce o vieță tainică și retrasă*. ZANNE, P. I 507. *Șoarecele a mâncat anafură și s'a făcut liliac*: despre parveniți. ib. VI 478. || Specii: **liliac-de-noapte** = *Vesperugo noctula*. PĂCALĂ, M. R. 28; — **liliac-urechiat** = *Plectotus auritus*. ib.

[Pronunț. *li-li-ac* și *li-li-ac*. | Plur. *-liaci* și *-liaci*. | Și: (neobișnuit) **lilicac** † s. m. I. MOLNAR, ap. V. BOLOGA, v. DR. IV 386.]

— Din bulg. **liljak** (sârb. **liljak**), idem.

LILIAÇEE s. f. plur. (Bot.) *Lilicées*. — Familie de plante monocotiledoane al căror tip este erinul.

— N. după fr. (derivat dela lat. *lilium* „erin“).

LILIACHIU, -IE adj. v. **liliac**.

LILICÉLE s. f. plur. (Bot.) *Téraspie* (*Iberis semperflorens*). — (Munt.) Limba-mării. PANȚU, PL. 152.

— Pentru etimologie, cf. bulg. *lulička* „coprină“, cu aceeași asimilare vocalică pe care o întâlnim și în aromănescul *lilicé* „floare“.

LILICHIU, -IE adj. v. **liliac**.

LILIE s. f. (Bot.) *Lis* (*Lilium candidum*). — (Germanism în Transilv.). Crin. LB. *Oleu de lili*; *strat de lili*. ib. Specii: **lilie-albă** = erin alb (*Lilium candidum*). LB., PANȚU, PL., BUJORESCU, B. L. 382; — **lilie-de-câmpie** = *Ornithogalum arvense*. BĂRLEANU; — **lilie-galbenă** = erin galben, stânjini galbeni (*Iris Pseud-Acorus*). LB., PANȚU, PL.; — **lilie-roșie** = plantă din familia liliaceelor, cu flori roșii ce înfloresc în Mai-Iunie; se cultivă la noi ca plantă decorativă (*Lilium bulbiferum*). LB., PANȚU, PL.; — **lilie-stelată** = pliscul-cioarei. BĂRLEANU; — **lilie-vânăță** = stânjini (*Iris germanica*). LB., PANȚU, ib. [Pronunț. *li-e* și *-lie*. | Și: (după lat. *lilium*) **lilii** s. m. (Bot.) DR. V 559, 561; — (din ung. *lilium*) **lilión** și **lilión** (pronunț. *li-on*, *li-on*) s. m. PANȚU, PL., BORZA, BULET. GRĂD. BOT. V 59, 60, H. XVIII 132, JARNÍK-BĂRSEANU, D. 126, BUD. P. P. 69. | Diminutiv: **lilicăță** s. f. (Bot.) = plantă din familia liliaceelor, cu flori albe; crește prin fânețe uscate, pe dealuri aride și prin poieni (*Anthericum ramosum*), cf. p. ăinjenel. PANȚU, PL.]

— Dir. germ. **Lilie**, idem.

LILIECÉL s. m. (Bot.) } v. **liliac**.
LILIECHIU, -IE adj. }

LILII ! interj. (Oltenia) Interjecție prin care se exprimă spaima sau mirarea. PLOPȘOR, V. O. 11.

LILIÓN s. m. }
LILIÓN s. m. } (Bot.) v. **lilie**.
LÍLIU s. m. }
LILIUȚĂ s. f. }

LIMĂ s. f. (Bot.) *Elyme* (*Elymus crinitus*). — (Rar) Perișor. PANȚU, PL.

— Corupt din numele savant al plantei (grec. ἔλυμος „invelitoare“).

LIMÁN s. a. 1°. *Port, hăvre*. 2°. *Refuge, asile; salut*. 3°. *Lagune*. — (În Țara veche).

1°. (Învechit și înlocuit prin) **Port** (LB.), cf. *schelă, scală*. *Au stăpânit ostrovul Rodosul și multe limanuri sau scale*. LET. I 54/38. *Nu ăste nicăiurile atăta liman, adică adăpost... să să adăpostescă acolo vasăle*. HERODOT 377/19, cf. ib. 415, 433. *După fortună văzurăm și liman*. LET. III 150/30. *Marea fără valuri și plină de limanuri*: ZILOT, CRON. 337. *Pirei (un liman la Atini, unde stau corăbiile)... ȚICHINDEAL, F. 157. Limanul care este, de unde ei au purces*. BELDIMAN, O. 33. *Omul... asteaptă a morței îsfătoșare Ca un liman mântuiește după o lungă înotare*. KONAKI, P. 286. *Corăbierul... Aleargă la limanul ce adesea l-a scăpat*. ALEXANDRESCU, M. 48. *Limanul mării*. GORJAN, H. I 124. *De acolo unde ne aflăm în liman, ne-am trezit deodată în mijlocul mării*. DRĂGHICI, R. 25. *Femeia de sine e o barcă seacă, Care fără cârmă și'n liman se'nneacă*. PANN, S. II 33. *Nu trebuie să fie nici o femeie în luntre, de vrei să sosească la bun liman*. C. NEGRUZZI, III 364. *O păsărică vine Prevestind țărnițe vecine, Liman vesel și deschis*. ALECSANDRI, P. II 42. *Cetății lângă limanuri*. EMINESCU, P. 236.

2°. Fig. Adăpost, refugiu, azil de scăpare dintr-o situație primejdioasă, rea, neplăcută. *Celor slabi limană neviforată... ești, Născătoare de Dumnezeu*. ANTIM, ap. GCR. II 15. *Limanul odihniei*. CANTEMIR, IST. 84. *La limanul tău cel lin alergând, strig câtră tine*. MINEIUL (1776) 4 b/a. *Pe la multe locuri umblând, ca la un liman... URICARIUL, VII 65/15. Mergi... de te odihnește în limanul nesimțirei*. MARCOVICI, C. 88. *Să-și afle dreptatea... la limanul bunelor pravili*. URICARIUL, V 394/14. (Pleonastic) *Liman de adăpost*. MAIORESCU, CR. I 52. *Unicul liman de scăpare este pictura*. I. NEGRUZZI, III 453. *Aici și numai aici e limanul de scăpare*. SLAVICI, N. II 120. || *Ocotire, salvare, scăpare. Toate... le vom face... spre a putea afla liman și mângâiere*. URICARIUL, I 9/28. [Oamenii] *vor liman, cer ajutor*. BELDIMAN, O. 1. *Nu-mi rămâne alt liman*. ALECSANDRI, T. 874. # (Întrebuințat azi mai ales în expresiile) **A duce** (s. a **scotea**) **la liman** = a salva, a scăpa pe cineva s. ceva dintr-o situație grea, dintr'un impas. *Să ia în mână frânele statului ca să-l ducă la liman*. GOGA, Ț. N. VI 193. *Se ruga lui D-zeu... să o scoată la liman bun*. ISPIRESCU, L. 121. **A ieși la liman** = a scăpa dintr-o primejdie; p. ext. a dobândi o stare mai bună. ZANNE, P. I 205. *A zis Dumnezeu... să iasă Moartea la liman*. CREANGĂ, P. 323. *Dă din mâni dacă vrei să ieși la liman*. PANN, P. V. I 152. **A ajunge** (s. a **atinge**) **limanul** = a-și ajunge scopul, a atinge ținta dorită. *Ai ajuns limanul, Precum ți-ai fost pus și planul*. BARAC, A. 49. *Aleargă, aleargă, fugare iubit, Căci iată atingem limanul dorit*. I. NEGRUZZI, II 271.

3°. (Geogr.; în Basarabia, din rus. *limanŭ* „lac fără păpuriș“) **Lac îngust și lung învecinat cu Marea Neagră** (PORUCIC, T. E. 188), un fel de **lagună** (ȘĂINEANU, D. V.).

[Plur. *-manuri* și *-mane* POLIZU. | Și: (cf. sârb. *liman* „văltoare“) **alimán** s. a. = apă adâncă din țărnițe în țărnițe (Dobra I. Tisa). VICIU, GL.] — Din turc. **liman** „port“. (Cuvântul a pătruns și la Neogreci, Albanezi, Bulgari, Sârbi, Ruteni, Poloni și Ruși). Cf. **limănit**.

LIMĂNIT, -Ă adj. *Maudit*. — *Afurisit, alimănit* (2°). *Fire-ar fi fost limănit!* CIAUȘANU, V.

— Șa pare că (*a*)**limănit** s'a născut din a-mestecul a două expresii: *a ajunge la liman*: la adăpost și *a ajunge la aman*: rău de tot. (Verbul *a se alimăni* „a se adăposti, a se acua; a se adăposti“ nu trebuie derivat din turc. *alaman* „haiduc“, cum s'a făcut în vol. I, ci dela *liman* „adăpost, refugiu“).

LIMB s. a. *Limbe*. — (Tehn.) **Marginea din afară, de obicei însemnată cu grade, a unui instrument de precizie**. *Găurite... se pot măsura cu un limb gradat de oțel*. ORBONAȘ, MEC. 77. | (Astron.) **Marginea unui astru**. *Limbul superior al soarelui*. | (Bot.) **Partea verde și esențială a unei frunze; partea largă a petalei**. | (Biser. catolică) **Purgatoriu unde se găsesc sufletele copiilor nebotezați și ale credincioșilor înainte de judecata din urmă**. *Glasul arhanghelicesc... pătrunde Pân' la limb*. AARON, ap. GCR. II 192. [Plur. *-limburi*.]

— N. din lat. **limbus, -um** „margină“, în parte după fr.

LIMBĂ vb. I-a v. **limbă**.

LIMBĂ s. f. A. I. **Langue** (organe du goût). II. 1°. **Langue** (organe de la parole). 2°. **Parole, verbe**. 3°. **Nouvelle, Espion, informateur**. 4°. **Langue, idiom, argot, jargon**. 5°. **Peuple, nation, gentils**. B. 1°. **Gâteau** (en forme de langue). **Pointe d'arme ancienne**. **Langue de feu**. 2°. a) **Battant de la cloche**. **Balancier de la pendule**. **Lievier de la broie**. **Langnette de la balance**. b) **Langnette du chevron**. **Feuilleure de la porte**. **Partie du traîneau, de la charrette, de la charrue, du moulin, Garrot de la scie**. **Baguette du métier**. **Langnette (du soulier)**. **Chaussepied**. **Ardillon de la boucle ou de l'hameçon**. **Lame du couteau, du sabre, de la faux, de la faucille**. 3°. **Langue de terre, haie**. 4°. **Bouque, goulet du filet**. 5°. En composition dans le nom de différentes plantes: **phylloacte, potamot flottant, plantain d'eau, face de loup, buglosse officinale, cymogone officinale, eurythron, langue de cerf, botrychie, téraspie, bourrache, anthéric, statice, langue de serpent, oponce, passerine**. 6°. **Flet**.

A. I. (Anat.) **Organul cărnos și mobil din gură, care servește la udatul, mestecatul și înghițitul alimentelor**. **Limbă** = lingua. ANON. CAR. **Limba mea lepi-se de grumadzul meu**. PSALT. 36/30. **Tremeate Lazar să-mi ude cel deaget mai mic într'apă și să răcească limba mea**. CORESI, ap. GCR. I 31/3. **Scotea limba afară, i-o, străpunge cu acul și i-o presară cu sare**. CREANGĂ, P. 13. [Un lup] **cu o gură mare și cu o limbă ca de dihanie**. ISPIRESCU, L. 17. **Limbăle îi jucau [balaurului] ca niște săgeți**. ib. 18. **Cine mănâncă mămăligă necermită, face bube pe limbă**. ȘEZ. VI 23. **Numai știrba Scotea limba**. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 434. **Nu mai copiii necreșcuți scot limba** (în semn de lipsă de respect). **I s'a uscat limba în gură de sete**. CADE. **Bolnavul are limba încercată** (s. albă). **Vârful, marginile, dosul rădăcina, ața s. frâul limbii**. **Nici limba nu-i asudă**, se zice despre un om foarte lenș. BARONZI, L. I 47. (**Pânză**) **subțire s'o tai** (s. *o rupi*) **cu limba**. PAMFILE, J. III. **A-și înghiți limba** = a mânca cu mare poftă o mâncare gustoasă. ZANNE, P. III 585 (cf. CIAU-

ȘANU, GL.). (Aluzie la cănele căruia îi atârna limba din gură când aleargă mult) **A alerga (a umbra, a aștepta) după ceva s. după cineva cu limba secasă**: cu mare dorință s. fiindcă ai mare nevoie. || Același organ al unor animale servind ca aliment. *Limbă afumată, fiartă; limbă de vacă*, etc. LM. *Refuză și limbi și cașcaval*. ALEXANDRESCU, M. 314. || Spec. *Limbă-neagră* = numele unei boale (nedefinite) la om. H. XII 291. || P. ext. *Limbă de crap* = partea cărnoasă, foarte gustoasă, din cerul gurii la crap. ATILA, P. 294.

II. 1°. Același organ servind ca organ principal al vorbirii. *Limba mitutelu mădulariu iaste și foarte se laudă*. COD. VOR. 123/7. *Limbă mare grăitoare*. PSALT. 17/11. *Muriră-i oasele... Limba-i tăcu*. MOLITVENIC (1633), ap. GCR. I 85/4. *Cu alte limbi și cu alte buze voui grăa cătră dânsu*. BIBLIA (1688) 8 pr. 6. *Limba spune, nu tac*. ZILOT, CRON. 351. *Ce-i mai dulce și totodată mai amar pe lume? (Limba)*. SBIERA, P. 320/33. # Loc. *Limba oase n'are* = pot să-l sfătuesc, să-i spun, dar știu că nu mă ascultă, nu înțelege. ION CR. IV 22. *Limba oase n'are, Unde atinge doare* = se spun cu ușurință cuvinte care dor. ZANNE, P. II 218. *Limba nu are oase, se'ndoaie după gând* = poate spune și bine și rău, și adevărul, și minciuna. ib. II 219. *Limba tăie mai mult decât sabia* = cu vorba rănești mai greu decât cu cuțitul. ib. II 220. *Limba miterii, cuțit cu două ascuțiri*, ib. VIII 298. *Limba se vinde mai bine la târg* = în târg se vorbește mai mult. ȘEZ. I 219. *I se bate limba'n gură ca calici la pomână* = vorbește repede și rău. ZANNE, P. V 116. *Limba-i toacă'n gură* = vorbește mereu. COSTINESCU. *Gură am, limbă n'am* = multe aș putea spune, dar nu pot. ION CR. IV 21. **A fi (a avea) limbă lată** = a vorbi urit. ZANNE, P. II 230. (După fr. *avoir la langue dorée?*) **A avea limbă de aur** = a avea darul de a vorbi frumos, de a captiva cu elocvența. ib. II 229. **A fi cu limba fagur de miere** = a fi dulce la vorbă. ib. **A avea limba lungă** (ib. II 230) s. **(a fi) lung de limbă s. limbă lungă** = a vorbi mult, a nu păstra o taină (ION CR. IV 22); (a fi) vorbăreț (RUSSO, S.). **A avea mâncărime de (s. vierme la) limbă** = a nu putea tăcea, a fi indiscret, limbut, a nu putea ține o taină. ZANNE, P. II 225. **A fi fraged la limbă**, cu același sens. ib. II 231. **Îl frige la limbă**, cu același sens. ib. II 226. **A-și bate limba (ib.)**, **a fi slobod la limbă** (s. limbă slobodă, ib. VIII 298) = a spune multe, a spune și ce nu trebuie. *Limba slobodă mult te vatămă*. ZANNE, P. VIII 298. **A-și scurta limba** = a vorbi mai puțin, ib. II 225. **I se desleagă limba** = începe să vorbească după o tăcere îndelungată. **A prinde (la) limbă** = a căpăta curajul de a-și spune opiniile, (despre o persoană sfioasă) a începe să vorbească; (despre un bețiv) a începe să se amețească. ZANNE, P. II 231. *Reacțiunea a prins iar la limbă*. CARAGIALE, T. I 91/18. **A i se lua (a-i pieri, a i se încurca, a i se îngroșa) limba** = a nu îndrăzni să vorbească despre ceva. ZANNE, P. II 229. **A nu avea limbă (de grai)** = a nu avea curajul să vorbească. COSTINESCU. **A-și pune frâu la limbă** (ZANNE, P. II 225), **a-și ținea (s. băga) limba'n gură** = a se feri de a vorbi ce nu trebuie, a tăcea. ib. II 232. *Cine nu-și ține limba* (în variante: gura) *își pierde capul* = să ne cântărim cuvintele. ib. II 220. **Nu-ți băga limba** (mai des: nasul) **unde nu-ți fierbe oala** = nu te mesteca unde nu ești chemat s. interesat direct. ib. IV 16. **A i se scurta limba** (ib. II 225); **a tăia limba cuiva** (LB.); **a lega limba cuiva** (ZANNE, P. II 228) = a-l opri să vorbească. *Li se legă limba lor*. COD. TOD. 204/11. *Nu-ți aflu nume... limba'n gură mi se leagă*. EMINESCU, P. 188. **A avea limbă ascuțită** (s. rea) (ZANNE, P. II 231);

(calificativ) **limbă-rea** (s. ascuțită) = (a fi) răutacios, malițios (LB). **A avea limbă de șarpe**, cu același sens. HERZ-GHER., M. VII 12. **A înțepa cu limba** = a fi ironic, a batjocori. ZANNE, P. II 231. **A fi cu două limbi** (LM, ZANNE, P. II 229): **a avea mai multe limbi** (ib.) = a fi mincinos, fățarnic, prefăcut. **A trage pe cineva de limbă** = a-l descoase, a-l ispiti să vorbească. ib. II 230. (După fr. *se mordre la langue?*) **A-și mușca limba** = a se căi de a fi vorbit ceea ce nu se cuvenea. CADE. **A-i sta (a-i umbra, a-i veni) pe limbă** = a-ți aminti vag un cuvânt s. un nume fără să-ți poți aduce aminte bine de el. **A fi pisecat** (s. prins) **de limbă** = a fi nițel beat, afumat. ZANNE, P. II 228. **A-i îngheța cuiva limba'n gură** = a-i fi frică de ceva. ib. II 227. **A-i pieri limba** = a muri. H. II 33. (În ironie) **A se înnăbuși** (mai des: **asuda**) **subt limbă** = a îngheța de frig. ZANNE, P. II 228. **Nu i-a tors mamă-sa pe limbă** = vorbește cu ușurință, spune ceea ce gândește. CREANGĂ, A. 135, ȘEZ. II 72. **Răsura limbii** = (Transilv., învechit) amendă dată de cineva pentru infamii spuse pe socoteala cuiva. Cf. DICT.

2°. P. ext. Vorbă, cuvânt, graiu, glas. *Neînfrându-și limba sa...*, *iaste deșartă creștinu*. COD. VOR. 115/12. *Grăvă spre mere* (= mine) *cu limbă hicleană* (: locuti sunt adversum me lingua dolosa; l'ont environné par des paroles pleines de haine). PSALT. 235/1. *Să ne rădicăm limba spre cântările lu Dumnezeu*. CORESI, EV. 549/13. *Cu limba batjocoriai*. CUV. D. BĂTR. II 452. *Toate pricinile... de limbi strămbe...* *a se căuta numai de boierii Naziri*, URICARIUL, I 304/23. *Cu limba lor înșală*. DOSOFTEIU, PS. 21. *Despre a cărora lăcomie... nu-i cu puțință să povestească limba omenească*. CREANGĂ, P. 94. # *Toată paserea pe limba ei piere* = vorba nechibzuită poate avea cele mai grave urmări, ca la pasări, pe care le trădează glasul. Cf. ION CR. IV 23, cf. C. NEGRUZZI, I 247, ODOBESCU, III 10/27, CREANGĂ, P. 24. *Limba dulce mult aduce* = cu vorba dulce izbutești multe. Cf. ION CR. IV 23. *Dulce la limbă, amar la inimă*, se zice despre cele ce la început ni se par plăcute, iar la urmă ne aduc neazuri. ZANNE, P. III 539. # **Din limbă** = cu gura (proprie). *Pre sineși se fericia fata, ce nu den limbă grăia, ce duhul sfânt ce deștinseuse spr'insa*. CORESI, EV. 497/4. **(A lăsa) cu limbă de moarte** = a-și arăta (înainte de moarte) ultima dorință. *Harta testamentului, adevă carte cu limbă de moarte*. DOSOFTEIU, V. s. 65. *Când s'au săvârșit, au lăsat cu limbă de moarte...* URICARIUL, XXV 70/16, cf. ȘINCAI, HR. II 156/23, BARAC, T. B. 76, ALECSANDRI, T. 829, 900, ODOBESCU, I 498/3, CREANGĂ, P. 15, MARIAN, IN. 20. *Tată-su cu limbă de moarte îl oprise de-a merge acolo*. ȘEZ. VII 50. (Neobișnuit) **A lua limbă** = a lua cuvântul, a începe să vorbească. *Cel mai de frunte dintre sfătuitoari luă limbă...* *aducând vorba cam așa...* DELAVRANCEA, s. 83.

3°. (Mai ales Mil., în limba veche și literar ca arhaism, în legătură cu verbele *a da, a lua, a prinde*). Informațiune (asupra intențiilor tactice ale dușmanului), relațiune, veste, știre. (Cf. și fr. *prendre langue avec qqn.*). *Având Ștefan Vodă știre și prinzând limba...* *a aprins târgul*. SIMION DASC., LET. 47/12. *Au trimes pre Sfirsiki...* *să prinză limbă*. M. COSTIN, ap. GADEL. *Eșind Turculeț...* *la Ștefinesți...* *să ia limbă...* LET. II 263/20. *Să prinză și păgânii limbă. Că tu, Doamne, nu ne ești cu scârbă*. DOSOFTEIU, PS., ap. TDRG. *Pașa au chemat pre Buhuș și pre Cantemir și i-au trimes să ieie limbă*. NECULCE, CR. I 66. *Vom putea să avem și limbă de mișcările lui*. BĂLCESCU, M. V. 149, cf. ib. 156. *Ștefan...* *prinzând limbă despre starea țagărului lui Matias...* ISPIRESCU, CONV. LIT. XII 174. *A da limbă*

prin țară (cf. a da sfară) = a face cunoscut, a da de veste. DDRF. || P. ext. † Informator, cercetaș, spion, iscoadă (DDRf); spec. prizonier luat din rândurile dușmanilor și întrebuințat ca informator asupra situației dela ei. TDRG. *Aducea Tătarii și limbi carii spunea...* M. COSTIN, ap. GĂDEL. *Nice altă limbă au putut lua, fără de un Turc rănit rău. id. ib. Într'acea zi i-au adus limbă straja lui șese Leși.* LET. I 137. *Au spus limba că sânt cu Constantin Vodă 5000 de Cazaci.* ib. 350/38. *Au mărturisit din Tătarii cei prinși de [= ca, drept] limbă.* ib. II 121/30.

4. P. ext. Mijlocul omului de a exprima prin sunete articulate, prin cuvinte și prin propoziții ideile și simțirile sale; spec. (Filol.) sistemul fonologic, lexical și gramatical, unitar și complet, propriu unei întregi comunități lingvistice (în opoziție cu „vorbirea”, care e aplicarea individuală a acestui sistem), idiomul, graiul național, vorbit s. scris de un popor s. de o națiune; p. restr. limba jul convențional întrebuințată în anumite împrejurări de anumite grupuri sociale. (După natura, rolul și extensiunea limbilor, deosebim:) *Limbi moarte*, care nu se mai întrebuințează, sau se întrebuințează numai în scris de cei inițiați (m. ales latina și greaca), în opoziție cu *limbi moderne s. vii*, vorbite încă; *limbă comună* = graiul mai mult sau mai puțin unitar, primit ca normă de diferitele pătri sociale ale unei națiuni și lipsit de particularități dialectale; *limba maternă*: deprinsă din copilărie dela mamă; (după fr. *langues sœurs*) *limbi surori*, care derivă de-a-dreptul din aceeași limbă; *limba națională* (în opoziție cu cele străine): vorbită și scrisă de populația dominantă a unui Stat, servind ca mijloc oficial de înțelegere între cetățeni; *limbă miartă*: rezultată din amestecul mai multor limbi; *limbă specială*: graiul convențional întrebuințat (ocazional) de un grup de indivizi s. de o categorie socială (spre a nu fi înțeleși de alții), precum: *limba pășărească* (s. a cărăitorilor) = jargonul întrebuințat ocazional de un grup de indivizi ce doresc să nu fie înțeleși; limba j stălcit întrebuințat între ei, în glumă, de copii (MARIAN, O. I 414); *limbă internațională s. universală* = creată în mod artificial spre a servi ca mijloc universal de înțelegere. (După aspectul divers pe care-l prezintă aceeași limbă, distingem:) *Limbă curentă*: obișnuită în relațiunile zilnice dintre oameni; *limbă familiară*: lipsită de constrângerile gramaticii și vorbită în familie și între prieteni intimi; *limbă populară* (s. vulgară): vorbită de obiceiul de masele populare; *limbă literară*: întrebuințată în scrierile literare; *limbă cultă*: vorbită de clasele intelectuale; *limbă poetică*: întrebuințată în scrierile poetice; *limbă liturgică* (s. bisericăscă): întrebuințată în cărțile de cuprins bisericăsc; *limbă veche*: totalitatea expresiilor din vremile trecute. *Evreiasca limbă grăi.* COD. VOR. 36/12. *Limba cea mai subțire și mai ascuțită de toate limbile, ce să zice elenească...* PRAVILĂ (1632), ap. GCR. I 78/38. *L-au izvoditu... din limba latinească pre limba leșească.* SIMION DASC., LET., ap. GCR. I 143/20. *Oameni... pedepsiți întru a noastră limbă.* BIBLIA (1688) 4 pr. 44. *Multe limbi știa, elinește, latinește...* LET. II 257/21. *Limba țării să grăiască nu știa.* ib. III 10/28. *Uitasem că suntem Români și avem și noi o limbă.* C. NEGRUZZI, I 3. *Prostimea, sau, în limba aristocratică, canală...* ib. 35. *Un pedant... aticismul limbii tale o să-l pună la cântar.* EMINESCU, P. 225. *Limba veche și n'fleaptă.* ib. 229. *Amețiți de limbe moarte... Confundam pe bietul dascăl Cu un craiu mâncat de molii.* ib. 231. *Limba românească nu e numai un grai românească, ci și o cugetare românească, o*

formă, un tip național al cugetării omenești. A. STERCA-SULUTIU, CONV. LIT. XX 603. *Profesor de limbi. Greșeli de limbă. Încață ușor limbile. Asta-i limbă chinezească, se zice când cineva vorbește neînțeleș.* ZANNE, P. VI 54. | Fig. *O mulțime de paseri... țipând pre limba lor.* ISPIRESCU, L. 75. || Totalitatea altor mijloace și procedee decât a sunetelor articulate cu organul nostru fonator, spre a comunica semenilor gândurile și simțirile omenești. *Limba semnelor, surdodomurilor, colorilor, florilor, etc. Înțelegi limba lucrărilor.* MARCOVICI, D. 325. *Vreau a fi cântată pre limba armoniei.* ALECSANDRI, P. II 113. *Se apăra în dulcea limbă a poeziei.* ODOBESCU, III 9/15.

5. P. ext. (În trecut și astăzi, rar, ca arhaism; adesea la plur.) Colectivitate de oameni care vorbesc același graiul (mai ales străin), care au aceeași origine etnică (cf. națiune, neam, popor) s. aceeași credință (păgână s. considerată ca păgână), cf. necredincios, păgân (TDRG). *Înceți de Moisi toți Iudeii ceia ce sântu întru limbi* (: păgâni N. TEST. (1648): *qui per gentes sunt*). COD. VOR. 30/3. *Milostenie se făcu întru limba* (: ruda BIBLIA 1688) mea. ib. 61/13. *Turburată-se limbile* (: păgânii DOS.), *feriră-se împărățiile.* PSALT. 89/7. *Măra* (= mâna) *de fața lor limbi* (: păgării HUR. pre păgânii DOS.) și *după soarte împărți lor pământul.* ib. 161/2. *Și deade lor striiră* (= străină) *limbă* (: țările păgânilor DOS.). ib. 222/7. *Sânt limbi cealea ce n'au lege.* CUV. D. BĂTR. II 44. *Toate limbile botezați.* CATECHISM (1607), ap. GCR. I 42/28. *În robie... luați de limbi păgâne.* CRONOGRAF (1650), ap. GCR. I 146/2. *Șiți, Goși și... alți vecini și limbi ce era prin pregiur.* SIMON DASC., LET. 13/14. *Toate feaurile de limbi și de seminții au un lucru grozav și urgisit, furtușagul.* PRAV. 96. *N'a rămas niciun neam, nicio limbă ca să nu citească întru a lor limbă.* BIBLIA (1688) 4 pr. 58. *Să nu se ferească și alte limbi și țări a se supune împărăției.* LET. II 152/31. *Fiiid arian cu toată limba lui.* DOSOFTEIU, V. s. 98 b. *În iad vor merge toate limbi păgâne.* id. PS. 31. *Neamul Dachilor iaste o limbă vrămașă.* CANTEMIR, HR. 105/3. *Toate limbile varvare zic Persii cum să fie ale lor.* HERODOT, 5/5. *Nu se odihnea Dumnezeu să fie numai la Iidovi buna credință, și celelalte limbi să fie lipsite de darul lui.* ANTIM, P. 2/19. *Răscăle a Tătarii și cu Leșii și cu tâlharii și cu alte limbi.* URICARIUL, V 246/21. *O păzii [țara] de nu o călcau nici o limbă.* MAG. IST. IV 329/15. *Nu i-au călcat pre dinșii alte limbi străine.* BĂLCESCU, M. V. 583. *Aștept limbele dușmane. Care vin din răsărit.* ALECSANDRI, P. II 12. *Un sultan dintre aceia ce domnesc pesti vreo limbă.* EMINESCU, P. 234. *Umblând limbi străine prin această țară a Moldovei...* BOGDAN, C. M. 47. *De când o pustiiit Moldova limbile păgâne.* ȘEZ. III 111/31. *Nu numai creștinilor, ci tuturor limbilor, de acum până'n vecie mila Domnului să fie.* ȘEZ. VIII 45. *Neajunsuri... de suferit din partea Ungurilor, precum și altor limbi.* MARIAN, T. 40. *Împărate, limbă rea.* BĂRLEA, B. I 66. || † Origine, viță. *Multe neamuri de limbi deosebite au fost.* CANTEMIR, HR. 60/28. *Limba și graiul tot unul le-au fost.* ib. 74/16. || P. ext. Confesiune. *Îngroparea atât a pravoslăvicilor, cât și altor limbi.* URICARIUL, V 413/25, cf. XX 243.

B. P. a n a l. 1. Tot ceea ce are asemănare formală (mai ales o formă lungă reață) s. funcțională cu limba din gura omului și a animalelor. Spec. (Valea Almăjului-Banat) Un fel de colac împărțit la pomană (ARH. FOLK. III 150). *Limba* (de trăsnet s. trăsnetului) = rămășița (m. ales vârful) unei arme vechi de metal pe

care țărani o descoper uneori în pământ și pe care o consideră ca o săgeată de trăsnet (PAMFILE, V. 75, fig. 1). || Fig. *Limba de foc* (flacăra, lumină) = fâșia luminoasă (și mobilă) ce se ridică în sus (ca o săgeată) dintr'un corp care arde; fâșia luminoasă (fixă) care se distinge în întunec și e produsă de un reflector s. pornește dela fereastra unei camere luminate. *Cu limbi de foc preasfântul duh noao se-au ivit.* CORESI, EV. 199/27. *Etna-ți părea tot orașul, limbi de foc se arunca.* BELDIMAN, TR. 120. *Mii de focurele, Limbi de pară albăstrele, Ard pe tocurile-acete.* ALECSANDRI, P. II 49. *O lampă 'ntinde limbă-avară [de lumină] și subțire.* EMINESCU, P. 91. *Limbi de foc ard lumile lui Dupnezcu.* COȘBUC, F. 141. *Limba de lumină se luminește ascuțită până-n vârful țilindrului.* SADOVEANU, M. 169.

2. Diferite părți a). mobile s. b). fixe ale unor lucruri s. unelte.

a). Partea mobilă de metal, acățată în fundul clopotului, care, atunci când clopotul se trage, cu ajutorul unei funii, lovește în pereții lui, făcându-l să sune; p. ext. un joc de copii (MARIAN, IN. 203, ȘEZ. VIII 121, PAMFILE, I 320); fig. flecar (PAMFILE, J.). *Limba'n clopot o voiu frânge.* ALECSANDRI, P. II 35. *Este și-un schiop, care se leagă'n în cele două cărje ca o limbă de clopot.* C. PETRESCU, R. DR. 192. | *Balanța ceasornicului.* PONTBRIANT. *Orologiul... sună... din limba sa de metal.* EMINESCU, N. 37. | *Cuțitul s. condeiul melifei s. al melițoiului.* DAMÉ, T. 139, PAMFILE, I. C. 206. *Limba lui [a melițoiului] fiind mai groasă decât a melifei, nu curăță de tot pozderia.* I. IONESCU, C. 155. *Lovită mînușă cu limba frîngătoarei... cad jos puzdăriile.* BREBENEL, GR. P. | *Limba cumpenei* = săgeata verticală fixată la mijlocul pârghiei și care mișcându-se la stînga și la dreapta arată proporția dintre greutatea ce se cântăresc. Cf. PRECUP, P. 15.

b). (Dulgh.) Crestătura în formă lungăreață din capătul de sus al unui căprior (al casei) care intră și se fixează în crestătura în formă de „furcă” a căpriorului cu care se împină. PĂCALĂ, M. R. 405. | *Chinga ce fixează doi căpriori încheiați, ca să nu se desfacă.* PAMFILE, I. C. 424. | *Cepul (8°) dela partea de jos a osiei porții, care intră în tigaia (s. în jghiabul) de lemn s. de piatră și face ca poarta să se deschidă și să se închidă cu ușurință.* Cf. PĂCALĂ, M. R. 440. | *Piscul s. spîna care se leagă de oplanul dinainte al sâniei.* DAMÉ, T. 22. | *O parte a căruței.* H. XIV 285. | *O parte a plugului.* ib. II 300. | *Între fîlcele se mișcă la dreapta și la stînga limba cracilor, ca să poată lua plugul brazdă mai mare sau mai mică, regulându-se cu un cuiu.* BREBENEL, GR. P. | (Mor.) *O bucată de lemn care se vîră în gaura picții de moară pentru a o ridica (Comp. A. BANCIU, Săliște); — fofeaza, cupa, săgeata, aripa la moară.* HEM. 1669/37. | *Lemnușul, încordătorul, săgeata ferestrăului.* APOLZAN, N. 31, PAMFILE, I. C. 121. | *O parte a alergătoarei, cf. răzimătoare, sprijinitoare.* DAMÉ, T. 141, PAMFILE, I. C. 263. | *Bucată de piele lungă și îngustă care închide bine deschizătura gheței în locul unde se încheie cu șiretul.* PAMFILE, I. C. 350. | *Unealta de metal (de os, etc.) care ajută la încălzirea pantofilor, lingură.* | *Dintele cataramii.* LB. | (Pesc.) *Ciocul adus al cărlignului la undița de pescuit, cf. ureche, zâmboc.* ANTIPA, P. 126, 294, 305, 322. | *Fâșia, lama de metal (în special partea mai groasă a acesteia) la cuțit (cf. TEODORESCU, P. P. 44), la briceag s. la sabie (PONTBRIANT), cosor (PAMFILE, I. C. 118), precum și la coasă, casmă (DDRf.); seceră (PAMFILE,*

A. R. 116, ION CR. III 227 fig. 23 A), secure, etc. *Trăgea gresia cu dreapta pe limba tăietoare.* SANDU-ALDEA, U. P. 158. *Ținând sus cu mîna securile a căror limbă era înfășurată în sdrênțe.* AGĂRBICEANU, L. T. 209. *Șterse limba briceagului.* C. PETRESCU, C. V. 139. # *Nici ca (s. cât) o limbă de cuțit = nici cât de puțin.* ZANNE, P. V 237. | *O parte a vioarei (H. II 120, XII 142, 176) s. a cobzei (ib. 176).*

3°. Fâșie de loc (de pământ, de pădure; † de mare) lungă și îngustă, cf. șușăniță, curea, ață, fâștoacă, șurină, șurincă (COSTINESCU, PAMFILE, A. R. 18); golf, lagună (DDRf.), liman. *Dincoace despre noi se închide cu o limbă de mare.* LET. I 7/13. *Venețianii zic acei limbi golful, adică limba de Veneția.* M. COSTIN, ap. DDRf. *Dela Bogaz iaste o limbă de pământ (= peninsulă?) ci (= ce) intră în Marea.* HERODOT, 372. *Am mers curmezis... până supt codru într'o limbă de pădure.* URICARIUL, VIII 6/30. *O limbă de pământ... unde au găsit mulțime de stridii.* DRĂGHICI, R. 90. *Un deal ș'o limbă de pădure (= depărțitor).* ALECSANDRI, T. 23, BARONZI, L. I 40, ION CR. II 213. *Alteori se ațătea pe la o limbă de pădure.* SANDU-ALDEA, A. M. 92, cf. SADOVEANU, SĂM. V 928, AGĂRBICEANU, LUC. V 380.

4°. (Pesc.) Partea aceea a plasei de pescuit s. a vintirului care formează o gură răsfrîntă, numită gârliciu, tindă, pridvor (ANTIPA, P. 60, 110 fig. 201, 410). | *Deschizătura îngustă, gura, gârliciuul lăsat în „gardul” făcut în gârle (ANTIPA, A. 19, F. R. ATILA, P. 289) cu scopul de a prinde peștele (ANTIPA, P. 591 fig. 323, ib. 645); deschizătura, gura lăsată la „coțelul” de pescuit (ib. 538, 540).*

5°. (Bot.) (În Dobrogea) Arbust cărnos, din familia cactaceelor, cu flori numeroase, roșii, cultivat ca plantă ornamentală (*Phyllocactus Ackermanni*). PANȚU, PL.

Compuse:

limba-apei = broscariță (*Potamogeton nantans*). PANȚU, PL.

limba-bălților = limbariță (*Alisma Plantago*). ib.

limba-boului = plantă (H. II 130, 193, III 226, 306, IV 9, 84, XI 326, XII 113, 216, 237) ierboasă, acoperită cu peri aspri, tepoși, cu flori albastre; crește prin pășuni, pe marginea semănăturilor și a drumurilor (*Anchusa italica*). PANȚU, PL.; — miruță (*Anchusa officinalis*). LB., ȘINCAI, DR. V 556, DAMÉ, T. 186, ȘEZ. XV 57, PĂCALĂ, M. R. 16, PANȚU, PL. *Limba boului* = buglossum. ANON. CAR.; sică (*Statice Gmelini*). Cf. H. III 116, XII 23, PANȚU, PL.

limba-broaștei = limbariță (*Alisma Plantago*). PANȚU, PL., DAMÉ, T. 189; — iarba broaștelor (*Hydrocharis Morsus ranae*). PANȚU, PL.

limba-buhaiului = o buruiană (nedefinită). II. III 306.

limba-cânelui = arățel (LB., PĂCALĂ, M. R. 16), arăriel (*Cynoglossum officinale*). LB., PANȚU, PL., cf. H. 14, 481, ȘEZ. XV 57; — măseaua-ciutei (*Erythronium dens canis*). VI-CIU, GL.

limba-caprei = o buruiană (nedefinită). H. III 325.

limba-cățelei = o buruiană (nedefinită). ib. III 325, XVI 294.

limba-cerbului = năvalnic (*Scolopendrium vulgare*). LB., ȘINCAI, DR. V 557, H. XVIII 168.

limba-cucului = plantă (H. X 150, XVI 287, MARIAN, O. I 43) ierboasă ce crește prin pășuni și poleni, (Bucov.) colan, (Transilv.) dragoste (*Botrychium Lunaria*). PANȚU, PL.; — (în Munții Apuseni) plantă cu flori de culoare albă-

triu-liliachie, ce crește prin poienile și pășunile din regiunea subalpină (*Gentiana carpatica*). PANȚU, PL.

limba-mării = (la București) lilicele (*Iberis semperflorens*). PANȚU, PL.; — (Transilv.) plantă ierboasă, cu flori albe, purpuri și mai ales violet, de origine din regiunile sudice ale Europei; se cultivă adesea ca plantă decorativă (*Iberis umbellata*). PANȚU, PL.

limba-mielului (s. mieluselului) = plantă ierboasă, acoperită cu peri aspri, cu flori frumoase albastre s. albe, arățel, boranță (*Borrago officinalis*). DAMÉ, T. 185, PĂCALĂ, M. R. 16, BIANU, D. S., cf. și FILIMON, C. II 640.

limba-oii (s. oaiiei) = plantă ierboasă, cu flori purpuri, ce crește prin locuri umede și mlăștinoase, pălămidă (*Crisium canum*). PANȚU, PL., cf. H. VII 49, IX 472, X 85; — pătlagină (*Plantago major*). LB., H. XVIII 59, BIANU, D. S., ȘEZ. XV 102, DENSUSIANU, T. H.; — (la Câmpina-Prahova) limbariță (*Alisma Plantago*). PANȚU, PL.

limba-sării = plantă (H. IX 472, XVIII 302) ierboasă numită și liliuță (*Anthericum ramosum*). A. BORZA, BUL. GRĂD. BOT. XI 51.

limba-peștelui = plantă ierboasă cu frunzele verzi-albăstrui, cu flori violet, ce crește prin fânețe spinoase și umede (*Statice Limonium*). PANȚU, PL.; — sica (*Statice Gmelini*). ib., ȘEZ. XV 122.

limba-rățoiului = o plantă (nedefinită) care „se pune la brâu și e bună de dragoste”. ȘEZ. XII 157.

limba-șarpelui = plantă ierboasă ce crește prin locuri umede, prin tufișuri și păduri (*Ophioglossum vulgatum*). PANȚU, PL.; — stupidul cucului (*Cardamine pratensis*). PANȚU, PL., cf. H. XVI 294, DAMÉ, T. 185, ȘEZ. XV 57.

limba-soacrei = (București) broasca (*Opuntia Ficus indica*). PANȚU, PL.

limba-șopârlei = *Falcaria Rivini*. A. ARVAT, PL. 8.

limba-țigăncii = plantă ierboasă (nedefinită). H. II 125.

limba-vacii = năvalnic (*Scotopendrium vulgare*). PANȚU, PL.; LB., H. II 125, IX 481, PAMFILE, S. T. 29; — numele unui burete (nedefinit). H. X 531.

limba-vecinei (s. limbă vecină) = năvalnic (*Scotopendrium vulgare*). PANȚU, PL., H. II 47, X 30, 43, 497, XII 286, 300, DAMÉ, T. 186, ION CR. I 8, ȘEZ. XV 57, 92, 142, PAMFILE, S. T. 29.

limba-vrăbiei = plantă ierboasă cu tulpina dreaptă ramificată, cu flori mici verzui; crește pe câmpuri aride (*Thymelaea Passerina*). PANȚU, PL. 6°. (Iht.) O specie de pește de mare, numit și cambulă (*Pleuronectes flesus*). ANTIPA, F. 91.

[Genit. -dat. sing. limbii și (mai rar) limbei, nom. plur. limbi și (rar, de ex. la EMINESCU) limbe. | Diminutive: **limbiță** s. f. PONTBRIANT; — **limbuliță** s. f. TDRG. (Ad II 1°) *Mi-a amorțit, gurița, Mi-a degerat limbulița*. MAT. FOLC. 328; — **limbușoară** s. f. TDRG. = limbă mică; (ad B 2°) săgeata tereziilor la cântar s. cumpănă (COSTINESCU); (Bot., ad B 5°) limba cucului (DDRĚ.); limba mării (BARCIANU); — **limbúță** s. f. LB. — | Augmentative: **limbáu** s. m. = (ad A II 1°) persoană indiscretă, vorbăreată, care nu păstrează secretele. DDRĚ., ȘEZ. II 47/12; — **limbóiu** s. a. = limbă mare. LM. | Adjective: **limbós, oásă** † (ad A. II 1°) *Limbos* = linguax, facundus, (ung. nyelves). LEX. MARS. 224, 204.; **limbáreț, -ă** = flecar, limbut. *Printre copitele șglobiilor mánji... se strecoară pitpalacul limbáreț*. ODOBESCU, III 160/6. | Verbe: **limbá** vb. trans. I^a =

(la Poienițele de sus, jud. Buzău) a atinge cu limba; a curăți, a înlătura ceva cu limba. *Cu limba v'oiu limba, Cu mâna v'oiu depărta, Cu mătura v'oiu mătura*. N. G. TISTU, B. 52, cf. GR. S. VI 101; — **limbuí** vb. trans. IV^a = limbă GR. S. VI 162.]

— Din lat. **lingua, -am** (cu înțelesul anatomie și lingvistic, având, în latinește, și sensul B 3° și cel de „limba cântarului”; sensul de subț A II 5°, e un decalc după paleosl. *językú* = „grain” și „popor”, ca lat. *gentes*, grec. *ἔθνος*, după evreescul *gōjim*).

LIMBĂGIU s. a. v. limbaj.

LIMBĂJ s. a. *Langage*. — (Franzuzism) Limbă, fel de a se exprima. *Vorbeam fiecare limbagiul provinciei noastre*. GHICA, S. (ed. 1884) 119. *Nobilimea învăța grecește, limbagiul curții*. C. NEGRUZZI, I 273. *Limbagiul Muzelor*. MAIORESCU, CR. I 114. *Versuri... sub forma limbagiului vânătoresc al muntenilor noștri*. ODOBESCU, III 89/7. [Plur. -baje. | Și (după it. *linguaggio*): **limbăgiu** s. a. (plur. -bagii).]

— N. după fr.

LIMBĂR s. a. și m. 1°. *Maladie de la langue, ankyloglosse*. 2°. *Flûteau, plantain d'eau, grenouillette, hydroglosse*.

1°. (Pat.) Numele unui defect la limba copilului, constând în desvoltarea prea mare a „frâului” limbii, care, întinzându-se până la vârful acesteia, face ca ea să nu fie destul de mobilă și deci copilul să nu poată vorbi, ață la limbă (BIANU, D. S.); boală de limbă (la vite s. la oameni) (com. LIUBA, HERZ.-GHER., M. VII 12); (Oltenia, plur. *limbări*) „căței subț limbă”. VĂRCOL, v. *Foarfecile să nu le bagi în gură, căci faci limbar*. ȘEZ. III 47/22. *Îmbolnăvindu-se vreo oaiie de limbar...* DAN, P. 263. | P. ext. O boală infecțioasă de picioare la oi și la capre, febră aftoasă. HERZ.-GHER., M. VII 12.

2°. (Bot.) Limba-cucului. ȘEZ. XV 57.

[Și: **limbăre** s. f. (cu plur. *limbări*) = boală de limbă s. de gură (Com. OLMAZU, Măgurele) la oameni (H. XIV 113, ION CR. II 273), la vite, la pasări, țignă (REV. CRIT. III 159), constând dintr'o umflătură subț limbă. (LM.) | Derivat: **limbăriță** s. f. H. VII 491, MARIAN, NA. 395, GOROVEI, CR. = (ad 1°, Pat.) O boală de limbă. *Să nu se lase copiii mici cu piepteni și cu foarfeci în mână, căci fac limbariță*. Ap. TDRG. *Limbariță face găina pe limbă când n'are apă de băut multă vreme. Despre bețivi se zice: de n'or bea într'o zi rachiu, fac limbariță*. ȚARA OLTULUI, III nr. 15-16; (ad 2°; Bot.) Planta (H. XVIII 18) cunoscută și subț numele de limba-broștei s. limba-oii (*Alisma Plantago*). POLIZU, DAMÉ, T. 189, PANȚU, PL. *Limbarița are frunza mare, crește laolaltă grămadă și o mănăcă tăt felul de marhă (= vite)*. T. PAPAHAĞI, M.]

— Derivat dela limbă, cu suf. -ar (-are).

LIMBĂRE s. f. v. limbar.

LIMBĂREȚ, -Ă adj. v. limbă.

LIMBĂRIȚĂ s. f. v. limbar.

LIMBĂTĂȚI s. f. (plur.). *Nations étrangères, infidèles*. — (Vâlcea) Neamuri străine, lifte (de ex. Sașii, Turcii). VĂRCOL, V. 25.

— Derivat dela limbă (A II 5°), cu sufixul din *păgânătate*. Cf. limboată.

LIMBĂU s. m. v. limbă.

LIMBÍ vb. IV^a v. **limpi**.

LIMBÍC † s. a. v. **alambic**.

LIMBÍST, -Ă subst. (ș. d.) v. **linguist** ș. d.

LIMBÎȚĂ s. f. v. **limbă**.

LIMBOĂȚĂ subst. *Etranger, intrus, mécréant.* — (Oltenia) Nume disprețuitor dat străinilor (PAȘCA, GL.), străin (de altă limbă și confesiune), venetic (CIAUȘANU, V.), liftă. CADE. [Derivat: **limbotenie** s. f. = păgân, liftă. *Se vor scula limbotenii peste limbotenii, și se va bate crucea dreaptă cu crucea dreaptă.* PAMFILE, s. v. 197, ȘEZ. III 97.]

— Derivat dela **limbă** (A II 5°), cu suf. *-oată* (= *-otă*). Cf. **limbătăți**.

LIMBÓIU s. a. }
LIMBÓS, -OASĂ adj. } v. **limbă**.

LIMBOTENIE s. f. v. **limboată**.

LIMBRÍC s. m. (Zool., Pat.) *Lombric, ascaris. (Ascaris lombricoides).* — Un fel de viermi intestinali (albi, lungi de 12—15 cm.), care trăiesc în intestinele omului (mai ales ale copiilor) și viteilor și se elimină, vii, cu excrementele. LB., DIANU, D. S., H. V 280, VI 215, VII 35, 371, XII 26, XIV 104, 436. *Limbrici* = lumbricus. ANON. CAR. *Supărările de limbrici.* PISCUPESCU, O. 226. *Bolnavul de limbrici are la început limba albicioasă-gâlbuie.* GRIGORIU-RIGO, MED. I 100. *Sunt babe care încântă limbricii și cu descântece.* ib. *Limbrici se fac mai mult la mânji; dar câteodată fac și vitele mari.* ib. II 12. *Când copiii au limbrici, se tot scarpină în nas.* LEON, MED. 136. *Faci limbrici când mănânci prea mulți popușoi copii.* PAMFILE, B. 42; cf. ȘEZ. IV 122, X 62, 140, XV 58, 103, 151, XIX 142. || **Limbrice mare** = tenia, cordică, panglică (*Taenia solium*). BIANU, D. S., HERZ-GHER., M. VII 12. || Fig. Nume de batjocură ce se dă mai cu seamă băieților celor înalți și subțiri la trup. Com. s. FL. MARIAN. [Diminutiv: **limbricúț** s. m. LM. | Alte derivate: **limbricăr** s. a. = un fel de sămânță care se întrebuițează în contra limbricilor. Com. s. FL. MARIAN; — **limbricăriță** s. f. = (Pat.) boala pricinuită de prezența limbricilor în stomacul copiilor (COSTINESCU); p. ext. (Bot.) planta (H. XVI 294, XVII 15) ale cărei semințe se întrebuițează ca medicament în contra limbricilor (cf. LB.), lemnul-Maicei-Domnului (*Sentolina chamaecyparissus*). PANTU, PL. *Să bea mîntă fiartă cu vin sau limbricariță albă.* MARIAN, NA. 17; — (neobișnuit) **limbricós, -căsă** adj. = (mai ales despre copii) suferind de limbrici, cu limbrici, plin de limbrici. MARIAN, PONTBRIANT.]

— Din lat. **lumbricus, -um**, idem.

LIMBRICĂR s. a. }
LIMBRICĂRIȚĂ s. f. } (Bot.) v. **limbrice**.

LIMBUÍ vb. IV^a }
LIMBULÎȚĂ s. f. } v. **limbă**.

LIMBURUȘ s. a. (Anat.) 1°. *Lurette*. 2°. *Aiguille, languette* de la balance. 3°. *Ardillon* de la boucle.

1°. Omușor, împărățuș, uvula. REV. CRIT. III 159, CIAUȘANU, GL. (Pentru răspândirea geografică a cuvântului cf. ALR. I harta 33 și ALR. II nr. 6929).

2°. P. a n a l. Partea din mijlocul barei cântarului, care arată echilibrul dintre cele două tezezi, limba cântarului. FRÂNCU-CANDREA, M. 102.

3°. **Limbuța** dela cataramă. LB.

[Și: (+ *linge*; ad 1°) **linguruș** s. a. DR. IX 434].

— Derivat din **limbă**, cu suf. dim. **-uruș**. (Asemănarea uvulei cu o limbă mică se găsește în multe limbi, de ex. sicil. *linguedda*, n.-prov. *lengueto*, span. *lengucta*; bulg. *eziče*, rus. *языček*, pol. *języček*).

LIMBUȘOARĂ s. f. v. **limbă**.

LIMBŪȚ, -Ă adj. *Bavard, blagueur; éloquent. Mauvaise langue.* — (În opoziție cu *tăcut*) Căruia-i place să vorbească mult (uneori cu răutate despre alții. LM), guraliv, flecar (LB., COSTINESCU), vorbăreț (CIAUȘANU, V., NOVACOVICIU, C. B.); (învechit) care vorbește cu ușurință, elocvent. **Limbut** = *linguosus, loquax*. ANON. CAR. *Marcuț Antonie limbut (sau bine grăitor)* (a. 1802). GCR. II 197. *Bărbatul limbut... se întoarce ca moara în vânt... vorbește în vânt.* ȚICHINDEAL, F. 184. *Limbutul n'are cine să-l asculte.* PANN, P. V. I 15. *D-zcu să n'are erte și pre acești ves-tiți și limbuși autori.* C. NEGRUZZI, I 61. *Se vând cei limbuși celor tăcuți.* PISCUPESCU, O. 167. *Mînerva... vorbi și ea... cu niște graiuri ce ar fi lăsat la degetul cel mic pe cea mai limbută teoloaică.* ISPIRESCU, U. S. *Muiera limbută la bărbat tăcut, ce toaca la biserică.* ZANNE, P. II 289. *Mai bine cu muta decât cu limbuta.* ib. 643. *Să n'o descoperi... limbușilor.* SBIERA, P. 192/22. || † **Clevetitor**; vorbitor de rău. *Bărbatul limbut* (: *linguosus*; l'homme médisant; omul clevetitor BIBLIA 938), nu derage-se în pământ. PSALT. 292/6. (Fig., despre pasări ciripitoare) *Vrăbule limbută ciripesc.* ODOBESCU, III 77. | (Substantivat) *Un limbut... a scos din obiceiurile și păcatele noastre material pentru două volume.* IORGA, L. I 218.

[Diminutiv: **limbuțel, -țică** = cam limbut. *Nița... fiindcă e mai limbuțică, rupe cu tăcerea.* JIPESCU, O. 40. | Abstract: **limbuție** s. f. = vorbă lungă și flecară (COSTINESCU), vorbărie, flecărie; (învechit) elocvență. *Cuvântul al unsprăzeacilea care oprește limbuția, și o ceartă pentru răutatea și sminteala ce pricinuieste (sec. XVIII).* CAT. MAN. I 163/301. *Întru înaltă istețime minții și a limbuții celî desăvârșite:* Kikeron, ib. II 444/301. *Cu ritoricasea limbuție* (a. 1773). BV. II 202. *Advocați... ispitiți în limbuție.* PRAVILA (1814) 16. *Povestirea cea cu multă smerenie și limbuție veselește pe Leo.* BELDIMAN, N. P. II 32. *Prin meșteșugire [a] limbuției lor, fac pe prostime a crede.* DRĂGHICI, R. 182. *Limbuția e mai rea decât beția.* PANN, P. V. I 15. *Să punem măr-ginire la limbuția noastră.* C. NEGRUZZI, II 211. *M'ai biruit cu limbuția ta,* ISPIRESCU, L. 292: *Bolnavi de limbuție.* VLAHUȚĂ, D. 115. *Uneori e mai utilă insuporabila limbuție a Olguței.* I. TEODOREANU, M. II 156. | Verb: **limbuți** † IV^a intrans. = a vorbi prea mult, a flecări, a bărfi. DICT. *Limbuțiešk* = garrilo. ANON. CAR. *Asupra mea limbuția* (grec. ἰδολόσχου) *cei ce ședea în porți.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Minciuni să nu limbuțești.* PANN, P. V. I 142.

— Din lat. vulg. ***linguutus, -a, -um** (derivat din *lingua*).

LIMBŪȚĂ s. f. v. **limbă**.

LIMBŪȚEL, -ȚICĂ adj. }
LIMBUȚÍ † vb. IV^a } v. **limbut**.
LIMBUȚIE s. f. }

LIMFĂ s. f. (Fiziol.) *Lymphé.* — Lichid străveziu, care circulă în corp prin niște vase numite limfatice. Răspândită pe răni, *limfa* le ajută să se cicatrizeze. [Familia: (fr. *lympatique*)

limfatic, -ă adj. = prin care circulă limfa; (despre om) atins de limfatism. *O femeie limfatică.* VLAHUȚĂ, D. 70; — **limfatism** s. a. (Pat.) = stare patologică produsă de o creștere a limfei și caracterizată la cel atins de ea prin paloare, moliene și lipsă de vlagă.]

— N. după fr. (lat. *lymphā*, -am „apă“).

LIMFATIC, -Ă adj.

LIMFATISM s. a. (Pat.) } v. limfă.

LIMIE † s. f. *Col de la fourrure.* — Partea blănii care acopere gusa animalelor. *Două blane de limii i de samur* (a. 1693). Ap. ȘIO. *Piei de sângeap, de vidră, de gusă (limii) de jder* (a. 1875). MON. OF., ap. TDRG. [Accentul?]

LIMITĂ vb. I^a (Sc) *limiter.* — Trans. și refl. A (se) restrânge între limitele unui lucru, a (se) mărgini, a (se) țărături, a (se) hotărânic, a (se) alege (I 2°). [Adjectiv: **limitat** (cu negativul **nelimitat, -ă** = mărginit, țărăturit, ilimitat.) *Lista numerilor primi este nelimitată.* CLIMESCU, A. 88. *Misiunea acestui grup a fost dela început limitată.* KIRIȚESCU, R. 133. *Buget limitat.* C. PETRESCU, f. II 213. | Abstract: **limitare** s. f. MAIORESCU, D. III 176, IV 655.]

— N. din fr. (lat. *limite*, -are, idem).

LIMITĂ s. f. *Limite.* — Linie care separă două terenuri, două țări învecinate; p. ext. linia până la care poate ajunge ceva, la care încetează libertatea s. autoritatea cuiva, hotărâ, graniță; margine, cf. extremitate. *Limitele legăturilor și a drepturilor ce a avut și are Statul.* URICARIUL, X 369/21. *În aceste limite mai modeste.* MAIORESCU, CR. II 197. *Peste limita îngăduită de trebuințele absolute ale populației băștinașe.* BOGDAN, C. M. 116. *Limitele acestui drept de judecată.* C. GIURESCU, BUL. COM. IST. V 48. *Totul are o limită.* C. PETRESCU, C. V. 133. | Spec. *Limita de vârstă* = vârsta până la care cineva poate în mod legal ocupa o funcțiune publică. *N'a atins limita de vârstă.* REBREANU, J. 36. [Familia: (fr. *limitatif*) **limitativ, -ă** adj. = care limitează, care restrânge în anumite limite. *Propozițiune limitativă.* MAIORESCU, CR. I 48. *Calibrele limitative.* ORBONAȘ, MEC. 86:— (fr. *limitrophe*, lat. *limitrophus*, -a, -um) **limitrof, -ă** adj. = așezat aproape de hotarele altui ținut s. altei țări, mărginaș, vecin, hotărâș, hotărânic. *Necesitatea de a nu da... îngrijiri puterilor limitrofe.* URICARIUL, X 366/17. *Austria și Transilvania cer mai ales produsele din districtele limitrofe.* BOGDAN, C. M. 123. *Cele trei județe limitrofe.* CARAGIALE, M. 271. *Atențiunea popoarelor limitrofe.* KIRIȚESCU, R. I. 42.]

— N. după fr. (lat. *limes*, -itis „margine“). Cf. limita.

LIMITATIV, -Ă adj. }

LIMITROF, -Ă adj. } v. limită.

LIMOJDÉRITĂ s. f. v. limujder.

LIMONĂDĂ s. f. *Limonade.* — Băutură răcoritoare făcută din zeamă de lămâie, apă și zahăr. *Fugeau de căldură, îndreptându-se spre limonade, oranjade.* I. TEODOREANU, M. II 465. *Defilau... căldurile cu limonăzile galbene și roșii.* id. ib. II 201. | Spec. *Limonadă gazeasă*, făcută cu apă încărcată cu acid carbonic. [Plur. -nade și -năzi. C. GANE, TR. V. II 285. | Și: (învechit. cf. ung. *limonádé*) **lemonadă** s. f. LB., VALIAN. *Felurime de băuturi, cum cafea, lemonade, ponciu.* GOLES-

CU, f. 24; — (it. *limonata*) **limonată** s. f. *Crișmăriță blestemată Ia să-mi dai o limonată.* PAMFILE, C. T. 316; — **lemonată** s. f. *Răcorește-te c'o lemonată.* I. TEODOREANU, M. II 14; — (prin etimologie populară, pe la țară) **luminată** s. f. (Broșteni, Suceava). CONV. LIT. XLIV 131, **luminat** s. a. (Bucov.) JAHRESBER. X 197. | Derivate: (ture. *limonji* ȘIO.) **limongi** (STAMATI, ap. CADE) și (cf. ture. *limonadağı*) **limonagi** s. m. = vânzător (ambulant) de limonadă. *Limonagi împingeau căruccioarele greoaie.* P. CONSTANT, R. 81.]

— N. după fr. (s. germ. *Limonade*).

LIMONAGIU s. m. }

LIMONGIU s. m. } v. limonadă.

LIMONIU, -IE adj. *Citrin, couleur citron.* — (În Țara veche, învechit) Galben ca lămâia. *Ciubuce... cu imamele de chihlbar limoni.* FILIMON, C. I 603. *Ce-ai pățit de ești limoni la față?* ALECSANDRI, T. 189.

— Din ture. *limoni*, idem.

LIMPĂI vb. IV^a }

LIMPĂU s. m. } v. limpi.

LIMPEDAT, -Ă adj. v. limpezi.

LIMPEDE adj. I. 1°. (*Liquide Clair, limpide.* 2°. (*Temps, air Clair, pur.* 3°. *Plat, lisse.* 4°. (*Voix Claire.* 5°. *Clair, net.* 6°. *Clair, évident.* 7°. (*Oeuf clair.* 8°. (*Jefne*) *strict.* II, 1°. (*Tirer*) *au clair.* 2°. (*Parler, penser clairement.*

I. Adj. 1°. (În opoziție cu „turbure“, despre lichide, în spec. despre apă, vin, ulei, p. ext. despre un izvor, râu, rouă, etc., p. anal. despre sticlă, despre ochi) *Curat și străveziu, transparent, pur, clar.* *Limpede* = limpidus. ANON. CAR. *Veniți care-i v'afi însetoșat la această apă limpede și spăitoare.* CORESI, EV. 5/25. *Vinul... limpede și frumos la față.* PRAV. 1033. *Izvor limpede.* FIZIOLOGUL (1777), ap. GCR. II 109/25. *Apă limpede* (a. 1784). GCR. II 134, 254. *Doaă pârăie deopotrivă limpede.* BELDIMAN, N. P. II 115. *Cei mai limpezi și mai uoigași ochi.* C. NEGRUZZI, I 310. [Fetele] *în fântână au cătat și pe a sa limpede față... au văzut două chipuri strălucind.* ALECSANDRI, P. I 44. *Apă curgătoare de supt ghiță limpede.* PISCUPESCU, O. 189. *Roua limpede.* ALECSANDRI, II 70. *Lac mare și limpede.* EMINESCU, N. 6. *Ochii... copilului erau așa de străluciți, de un colorit atât de limpede și senin...* EMINESCU, N. 39. *Apă limpede cum îi lacrima.* CREANGĂ, P. 290. *Apă limpede până nu vei vedea, Cea turbure n'o lepăda.* ZANNE, P. I 102. | Fig. (Despre vieață) *Zinc... cari duc limpedea lor vieață în palate de cristal.* EMINESCU, N. 47. *Vieață ta e limpede ca sticla.* C. PETRESCU, C. V. 107.

2°. (Despre cer și p. ext. despre timp s. ger) *Senin, lipsit de nori și de ceață (LB); p. ext. (despre lună) clar, strălucitor. Ziua cea următoare va fi frumoasă și limpede.* CALENDARIU (1814) 77. *Luna limpede înflorea... pe seninul... cerului.* EMINESCU, N. 28. *Când răsărea soarele mare pe un ger limpede, Cănuță dormea la căldură.* CARAGIALE, M. 20. *Cerul era limpede și luferii sculptori radeau la stele.* CREANGĂ, P. 56. *De cu seară vremea f... limpede.* AGĂRBICEANU, L. T. 237. † **A sta în limpede** = (despre furtună) a se opri, a se însemna. *Dzise buriei și stătu în limpede (: în lin COR., în lir HUR., în liniște DOS.) și tăcură undele ei.* PSALT. 231/s. || Fig. *Nepătat, curat (din punct de vedere moral). În care epocă a vieții tale ai fost limpede de toată netrebnicia?* MARCOVICI, D. 339.

3°. (Despre un teren) Neted, lipsit de copaci, deschis, desfătat; (despre un loc, despre un drum) lipsit de gropi s. de asperități, comod, larg, care nu stânjenește mișcările, lipsit de piedeci și greutăți. *Au cerșut partea lor despre Rugășești, fiind câmp limpede.* URICARIUL, XXII 113/13. *Cănuța s'a aplecat și d'abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie.* CARAGIALE, M. 16. # † **A chema la limpede** = a provoca la luptă în loc deschis. *Căpitanul Evrivat știind monomahia, adică a se bate singur cu altul, pe trei oameni chemă la limpede și pe tustrei îi birui.* HERODOT, 341.

4°. (Despre glas, în opoziție cu „răgușit“) Al cărui timbru se distinge bine, clar. LB.

5°. (În opoziție cu „confuz“, „zăpăcit“, „în-curcat“, „ greu de înțeles“, etc. despre un text, stil, idee, etc.) Lămurit, ușor de înțeles, clar, logic. *Cea mai limpede expresie a unor eugetări.* MAIORESCU, CR. II 320. *Francheta limpede.* ib. III 78. | P. ext. (În opoziție cu „greoiu“, „obtuț“, „lipsit de inteligență“, etc., despre spirit, minte, cap, p. ext. despre om) Care vede, pricepe și expune lucrurile clar, lucid, pătrunzător. LB. *Îmi simții capul mai limpede.* VLAHUȚĂ, N. 167.

6°. (În opoziție cu „îndoios“, „nelămurit“, despre adevăr, dovadă, etc.) Neîndoios, lămurit, evident, sigur. LB.

7°. Spec. (Cf. și fr. *Oeuf clair*) *Ou limpede* = fără putere de germinare. GOROVEI, CR. 774. *La lună nouă nu se pun cloște la clocit pe ouă, căci cea mai mare parte din ouă vor ieși limpezi, adică nu vor fecunda.* PAMFILE, CER. 84.

8°. † (Med., neobișnuit) *Post limpede* = regim strict. *Mijloacele cele de alinare... vărsatului este... curățenia odăii... și postul cel limpede și curat, de apă de băut cu cumpăt... căldicieă.* PIS-CUPESCU, O. 249.

II. A d v. 1°. Fără să se turbure. [Strugurii trebuie culeși pe vreme svântată] *ca cu atata mai limpede să se poată tescui.* ECONOMIA, 162.

2°. (În legătură cu verbele „a vorbi“, „a spune“, „a vedea“, „a dovedi“) Clar, limpede, deslușit, apriat. LB. *Văzuiu limpede cu ochii.* DOSOFTEIU, V. S. 12. *Pierzând limba mai limpede grăia.* ib. 135. *Limpede* [= corect] *ungurește vorbesc.* P. MAIOR, IST. 170. *Pe cât își aducea mai limpede aminte domnul Lefter, pe atât madam Popescu se turbura, se roșea.* CARAGIALE, M. 26.

[Și: (neobișnuit; în vers) *limped*, -ă. *De-un râu limped răcorită.* ALECSANDRI, P. P. 165; — *limpete* (cu rostire dialectală *limpice*). *Bună apă și limpice.* ARH. FOLK. III 89. | Diminutiv: *limpejór* (în Mold. *limpegiór*), -ară adj. ȚIPLEA, P. P. (ad 1°) *Apă limpejoră.* TEODORESCU, P. P. 27. PĂSCULESCU, L. P. 8. BĂRLEA, C. P. 151. *Parauți-i limpigior; holercuța-i limpigioară.* HERZGHER., M. VII 12. | Alte derivate: *limpezú, íe* adj. = (cam, destul de, de obicei) limpede; (ad 1°) *Cerna grăește: Neră limpezie.* ALECSANDRI, P. P. 14; — *limpeziș* s. a. (plur. -zișuri) = apă limpede; suprafața limpede, netedă; loc deschis, desfătat cu vedere largă; senin, lumină transparentă. PORUCIC, T. E. 188, 194. *Ele* [locurile unde iernează crapii] *nu sunt la limpeziș sau la adâncimi mari.* ANTIPA, P. 560. *Ne pomenirăm pe malul lacului. Limpezișul de apă e destul de lat și pare a fi adânc.* CIOCĂRLAN, SĂM. III 120. *Ieșiuu la un fel de limpeziș, de unde vedeam bine schitul.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Nici o umbră nu păta limpezișul cărării.* CIOCĂRLAN, SĂM. II 120. *Malurile... desfășurând lanuri de grâu în limpezișul zărilor.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG.].

— Din lat. *limpidus*, -a, -um (ca adverb *limpide*), *idem*. Cf. *limpezi*.

LIMPEGIÓR, -OARĂ v. *limpede*.

LIMPEGIÚNE † s. f. v. *limpezi*.

LIMPEJÓR, -OARĂ adj. } v. *limpede*.
LÍMPETE adj., adv. }

LIMPEZEÁLĂ s. f. v. *limpezi*.

LIMPEZI vb. IV^a 1°. (Se) clarifier (en parlant d'un liquide). 2°. (S')éclaircir (en parlant du temps). 3°. (Se) nettoyer. 4°. Sarcier, nettoyer, débarrasser. 5°. S'éclaircir (en parlant de la voix). 6°. S'éclaircir, s'expliquer.

1°. Trans. și refl. (În opoziție cu „a (se) turbura“; despre lichide și alte lucruri) A (se) face limpede s. transparent, a (se) curăți (apa de impurități, care se lasă la fundul vasului s. al râului; vinul de drojdia care se lasă la fundul vasului). LB. *Limpedzesk* = clarifico. ANON. CAR. [Izvorul] *cât amu să l-am slei* (= oricât l-am slei), *atata amu mai vartos impleca-se-va și limpezi-se-va.* CORESI, EV. 154/14. *Farmecul ochilor tăi... limpezesc* (vinul din) *cupa mea.* C. NEGRUZZI, II 47/a. *Apa saltă, clocotește, Nici că se mai limpezește.* ALECSANDRI, P. II 36. *După ce a încetat fierberea, vinul se limpezește.* I. IONESCU, C. 200.

2°. Trans. și refl. (Despre cer, vreme, etc.) A se însenina; p. ext. (despre lucruri ce stau la mare distanță) a (se) arăta mai clar, mai distinct, a (se) lămuri (vederii). *Argații să fie gata a se apuca de muncă îndată ce vremea se va limpezi.* I. IONESCU, C. 29. *Cele dealuri... se limpezesc, Unind a lor verdeață albastrului ceresc.* ALECSANDRI, P. III 143. *S'a mai limpezit de ceață.* COȘBUC, F. 92. | Fig. [Vremea] *limpezește, pentru ochii viitorimei, faptele cu adevărat demne de laudă.* ODOBESCU, ap. DDRF.

3°. Trans. și refl. (În opoziție cu „a (se) murdări“ și în corelație cu „a săpuni“ s. „a leșia“) A (se) spăla, a (se) clăti cu apă limpede ceea ce fusese spălat odată cu săpun, leșie, etc., astfel ca să dispară orice urmă de murdărie, cf. clătări. *Să se leșieze* [poloboacele] *cu leșie de cenușă sau de var și să se limpezească cu apă curată.* I. IONESCU, C. 194. *Fața albă-și limpezea.* TEODORESCU, P. P. 450. *Mălu ca să mă mălească, Apa să mă limpezească.* MĂNDRESCU, L. P. 104/20. *Să mă speli și limpezești și pe mine.* MARIAN, VR. 105. *La apa lui Iordan, Mândru să mă limpăd, Mândru să mă curăț, ib. 122. Dumnezeu Scaldă-se, băiază-se, În apă se limpezește.* GCR. II 324. *Apă să mă limpezească.* ȘEZ. II 213, IV 235. *A limpezi paharele, rufe, etc.* | Fig. A (se) scăpa, a (se) cotorosi de ceva (considerat rău, păgubitor), a (se) desface de o vrajă. *A se limpezi de datorii.* PONTBRIANT. *De rău mă spală și mă limpezește de greșală.* DOSOFTEIU, PS., ap. TDRG. *Mă limpezesc de toată ura, de toată făcătura.* MARIAN, ÎN. 15. *I-o dau dar* [coroana], — *zise — ... i-o dau ca să mă limpezesc și de asta.* ib. 462. | P. ext. A (se) mântui, a (se) purifica. *Petru o'mvăță să postească neșcate zile, să să limpezască întâiu.* DOSOFTEIU, V. S. 253^b. *Cu oloiu de milă pre carii să'ntore cu căldură, curățâști-i, limpezdăști-i.* DIACONOVICI, ap. GCR. I 242.

4°. Trans. și refl. A (se) netezi (un teren, prin înlăturarea vegetației nefolositoare s. a obiectelor de deasupra), a (se) curăți, a (se) liștăvi. *Stăpânul vinii (= viei)... vrea să limpezească locul de dușmani, ei* [oamenii fugiți la munte] *se scoborau la șesuri.* BĂLCESCU, M. V. 310. *Vor să limpezească Ardealul de toată suflarea unzurească.* ib., ap. DDRG.

5°. Refl. (Despre voce, glas) A se face limpede,

clar, a se lămuri. *Acele mii de glasuri* [ale insectelor] se'nalță cu răsunet potolit în tăria nopții, se limpezesc în aerul ei răcoros. ODOBESCU, III 19/23.

6°. Trans. și refl. A (se) clarifica, a (se) deluși, a (se) explica (ceva incurcat), a (se) lămuri. LB. *Un moment, Mihaiu rămase în mijlocul camerei, uitându-se la cei de față: într-o clipă i se limpeziră lucrurile.* D. ZAMFIRESCU, R. 11. *Declarația ministrului a limpezit situația.* TDRG.

[Ind. prez. *limpezesc*; în poezia pop. cu caracter mistic și *limpăd.* | Adjective: **limpezit** (cu negativul **nelimpezit**), -ă (Ad 1°) *Izvoarele curg răcite, Ca cristalul limpezite.* BARAC, ap. GCR. II 176. (P. anal.) *Noapte cu aerul limpezit de lumina lunii.* EMINESCU, N. 39; (ad 3°) *Trebuește a fi părul spălat și foarte bine limpezit de unsoarea capului.* PISCUPESCU, O. 316; (ad 6°) *Izvodul lefilor... s'a limpezit de cătră boierii rânduși.* URICARIUL, III 11/23. *După moartea lui a rămas o situație financiară nelimpezită;* — (în poezia pop. cu caracter mistic, cf. lat. *limpido*, -are) **limpedat**, -ă. (Ad 3°) *Să-l lăsați Curat, limpedat De toate răutățile.* GR. S. VI 80; — **limpezitor**, -toare = care limpezește, curăță, purifică. (Ad 3°) *Tu, apă mare, Cum ești mândră curgătoare, Să fii și limpezitoare.* GR. S. VI 153. | Abstracte: **limpezire** s. f., **limpezit** s. a. (ad 3°) *Trebuc... a să păzi curățenia... trupului... cu adesea spălarea și limpezirea lepdăturilor după dansul.* PISCU-PESCU, O. 159. *Limpezitul rufelor;* (ad 6°) *Știința limbei... a contribuit... întru limpezirea epocii primitive a omenirii;* — **limpezitură** † s. f. LM.; — **limpezeală** s. f. = acțiunea de a limpezi; starea de a fi limpede; (concretizat) lichidul curat cu care se limpezește ceva. (Ad 1°) *Ochii și-au pierdut limpezeala de pre dânsii.* CALENDARIU (1814) 180/4; (ad 2°) *Prea strecurat seninu! Frumoasă limpezeală!* I. VĂCĂRESCU, P. 28/16; (ad 3°) *Uda [părul] cu această limpezeală.* PISCUPESCU, O. 320. *La limpezeală să bată două gălbinișuri de ou și să se ungă pe cap.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I 108; — **limpeziciune** (**limpegiune** †) s. f. = starea de a fi limpede, limpezime, limpiditate. (ad 1°) *Admiră limpeziciunea colorii.* C. PETRESCU, 19. I 5; (ad 2°) *Luna... se urca în limpeziciunea nopții.* D. ZAMFIRESCU, R. 130; (ad 6°) *Versul era corect..., de o limpeziciune de cristal.* VLAHUȚĂ, D., ap. TDRG. *Adevărul apărui în toată limpeziciunea lui.* IORGA, L. II 619; — **limpezie** † s. f. = limpezime. (ad 6°) *De întunecarecul neștiinței slobozidu-ne și la limpeziia ce e de folos sufletului, ținearea, ajunsem.* CORESI, EV. 45/14; — **limpezime** s. f. = starea de a fi limpede, limpiditate. (ad 1°) *A Rinului limpezime.* ALECSANDRI, P. III 135. *Ochii aceștia vii, impezi, de o limpezime cum numai la copii găsești.* VĂLSAN, CONV. LIT. XLII, 143. *Nu mai rămăsese nimic... din ochii cu limpezimea bună.* C. PETRESCU, I. II 188; — (ad 2°) *Cereasca limpezime... se oglindește în sufletele lor.* ALECSANDRI, P. III 448; (ad 6°) *Au în limbă o calitate... limpezimea practică.* MAIORESCU, CR. I 172. *Această limpezime a minții.* EMINESCU, N. 81. *Șirul vieții sale i se desfășura cu o limpezime neîndurată.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. — Cf. **limpiditate**].

— Derivat din **limpede**.

LIMPEZICIUNE s. f. }
LIMPEZIE s. f. } v. limpezi.
LIMPEZIME s. f. }

LIMPEZIȘ s. a. v. limpede.

LIMPEZITURĂ † s. f. v. limpezi.

LIMPEZIU, -IE adj. v. limpede.

LIMPÍ vb. IV^a trans. 1°. *Laper.* 2°. *Lécher* (les plats). 3°. *Se mêler* (de ce qui ne vous regarde pas).

1°. (Mai ales despre câni și pisici) A mânca s. a bea sorbind cu limba, a licăi, a lăpăi. Cf. ȘEZ. III, H. X 35. *Tot acela ce va limpi cu limba a lui dentru apă, în ce chip ar limpi căinele...* BIBLIA (1688) 178, cf. DOSOFTEIU, PS. 219. *Ținca... limpind multă apă... au crăpat.* M. COSTIN, ap. GĂDEI. *Boul paste, pișcă, în unele cazuri limpește, și căinele chiar limpește și roade.* H. III 19.

2°. A lingări, a-și satisface (pe ascuns) pofta de a gusta sau mânca ceva. Cf. LB. *Când punea mama laptele la prins, eu... și începeam a linchi groșciorul de pe deasupra oalelor.* CREANGĂ, A. 44. *Măța... linchind cu plăcere la vasele cu lapte...* PAMFILE, I. C. 447, cf. MARIAN, I. 276, GOROVEI, CR., ION CR. III 82, ȘEZ. IX 152, XXXII 137.

3°. P. ext. A-și băga mâna (s. nasul s. limba) unde nu-i fierbe oala. ION CR. IV 187.

[Rostit, prin Mold., **linchi** vb. IV^a. | Și: (prin apropiere de limbă) **limbí** vb. IV^a DICT.; — (prin apropiere de hlipi) **hlimpí** vb. IV^a = a mânca sorbind cu sgomot, a ciofăi (Crișciur, în Hunedoara). Com. ȘT. PAȘCA; — (cf. licăi) **limpái** vb. IV^a (ad 1°) *Limpăiră cățiva stropi de apă pe inima goală.* PLOPȘOR, C. 13; (ad 2°) *Bucatele le-a limpăit mățul!* CIAUȘANU, GL.; — **lempái** vb. IV^a = a mânca pe ales (ION CR. II 92), a frunzări. *Măgarul, mai lempăind de ict un firșor de iarbă, de colo un spicușor..., se înfundă în desișul pădurii.* ION CR. II 92; — **limpotí** vb. IV^a = a sorbi CABA, SĂL. | Abstracte: **limpire** s. f., **limpít** s. a., **limpitură** s. f. = dulciuri, mâncări bune de lingărit, licăitură. LB. | Adjective: **limpít**, -ă; — **limpitór**, -oare (LB.) și **limbitór**, -oare adj. (ad 1°) *Fă-te șarpe mare... Cu 1/4 limbi limbitoare.* GR. S. VI 153; — **limpicíós**, -oasă adj. = lingareț, licăicios, cf. **hlimpicios**. *Noul născut va fi lacom, hălpav, linchios și pofticios.* ION CR. II 244. | Substantive: **limpicíu** s. m. *Linchici* = om care mănâncă tot de prin oale, care linchește (Hânțești, în Dorohoiu). ION CR. VI 154; — **hlimpău** s. m. = om care mănâncă cu sgomot, ciofăind. (Crișciur, Hunedoara). Com. ȘT. PAȘCA].

— Cuvânt onomatopeic (Cf. franc. *laper* și *laper*, lomb. *lapá*, cat. *llepar*; anglo-saxon *lappian*, flamand *lappen*). Cf. **alimpit** și **hlipit**.

LIMPICIÓS, -OASĂ adj. }
LIMPICIÚ s. m. } v. limpí.

LIMPIDITATE s. f. *Limpidité*. — Limpezime, limpeziciune, claritate. *Limpiditatea atmosferei, a stăului.*

— N. după fr. (lat. **limpiditas**, -atem, idem).

LIMPITURĂ s. f. }
LIMPOTÍ vb. IV^a } v. limpi.

LIMUJDER s. m. *Fauteur de troubles, perfide, malin.* — (Mold.) Scandalagiu, hărbareț, care umblă cu botul prin oale (SCRIBAN, D.), viclean, afurisit. *Arăd-te-ar holera, crâncăule și spânzuratule și limujdériule, cum ni-ai spăriet tu fata și băieții...!* (Mănăstireni, în Botoșani) ION CR. XIII 66. *Când l-a zărit Nichiduță pe preot că într'un casă, fript a dat să iasă... Se sbate, se carnește..., nu-i chip! Se lipise limujderul de scaun.* FURTUNĂ, V. 12. [Și: **lemujdér** (s. **alimojdér**) s. m. | Feminin: **limojdériță** s. f. A rămas *limojdérița* (=

afurisița) de babă cu gură rânjită. (Bozieni-Doro-hoi). ION CR. IV 95].

— Din **hălămujdie** s. f. „mare desordine și gălăgie, tărăboiu, zăhăială, forfoteală, amestec de lume“ (<v. rus. **hlomozd** „huruială“, cf. ceh. **hlo-moz** „gălăgie, gălămoz“) = **halamuște**, cf. **lă-mustie** (cu variantele **lămujde**, **lămoste**, **lămuste**). SCRIBAN, D.

LIMUZINĂ s. f. *Limousine*. — Automobil închis și cu ferestre laterale. *Parcursese toată Calea Victoriei... într'o superbă limuzină*. C. PETRESCU, C. V. 75.

— N. după fr. (propriu: „din Limoge“).

LIN s. a. *Fouloir, pressoir*. *Cuveau* où on fait fermenter les prunes. — (În Țara veche) Vas de lemn în formă de jghiab, în care se pun și se calcă (s. se lasă să mustească) strugurii culeși și din care se scurge mustul (în curătoare s. cetărnă). H. III 65, IV 115, 152, 246, XI 26, XIV 72, PAMFILE, I. C. 221 fig. 333, DR. IV 460). *Cofele, ciuberele... lînul, teasul și alte unelte trebucese... opărite*. I. IONESCU, C. 194. *La cramă ciubărul se toarnă în lîn sau în căzi*. I. IONESCU, P. 251. *Cetărna [e un] vas mare în care cură vinu' dela botu' lînului*. VÂRCOL, V. În *lînuri mustul curgea*. PLOȘOR, C. 141. || P. a. n. l. Vasul, cada de doage în care se pun „la fier“ prunele și din care se face mai târziu țuica. Cf. DDRF., PAMFILE, I. C. 235.

— Din grec. ληνός, idem. CIHAC, II 670. (Cu vântul a trecut și la Bulgari: *lînă*, idem).

LIN s. m. (Bot.) *Silene armeria*. — (Transilv.) Planta *Silene armeria*, PĂCALĂ, M. R. 19. *Lin* = *alburnus*. ȘINCAL, ap. DR. V 556. *Spunc, mândră, mâne-ta Să ngrădească grădina Tot cu lîn și cu pelin*. BUD, P. P. 33, cf. HODOȘ, P. P. 59, 185, RETEGANUL, TR. 120, BÂRLEA, C. P. II 81.

LIN s. m. (Iht.) *Tanche (Tinca vulgaris)*. — (În Țara veche) Pește (H. I 7, II 12, 61, 80, 88, 194, III 17, 38, 30, IV 55, X 4, 76, 538, XII 28, XIV 350) de apă dulce, lunguieț și lătăreț, cu solzi mici înfipti în piele și acoperiți cu o pătură foarte băloasă; trăiește prin bălți cu apă limpede, stătătoare și nu prea adâncă (F. R. ATILA, P. 310 fig. 52, p. 311, ANTIPA, F. I. 126, P. 54); se pescuiește cu cotețe, vârșe (DAMÉ, T. 127) și cu nudița. *Lin* = piscis. ANON. CAR. *Lin* = tinca. MAN. GOETT. *Svârli unditele... și prinzi... plăci, ori coarși și lîni*. SADOVEANU, I. A. 62. [Diminutiv: **lînșor** s. m. H. V 80, XVI 96].

— Din sl. (bulg., rus.) *lînă*, idem.

LIN, -Ă adj., adv. I. 1°. *Lisse, doux*. 2°. (Mouvement) *lent, (eau) calme, tranquille, (pluie) fine. Lentement, doucement, tranquillement, légèrement*. 3°. (Son, voix) *faible, doux*. 4°. (Brise) *légère*. 5°. (Lumière) *douce, faible*. 6°. (Temps) *calme, doux*. 7°. (Caractère) *doux, délicat*. II. (Subst.) *Calme, paiz*.

1°. (În opoziție cu „aspru“) *Neted (la pipăit). Pe ariciu lîn nîcîm îl poți face, tocma ca un pește*. ZANNE, P. I 317. *Coamă lînă* (= neîncrețită, nesburilită). DR. V 293.

2°. (Despre mișcări, în opoziție cu „repede“, „impetuos“, „vehement“, „vijelios“, etc.) Care se mișcă încet (COSTINESCU), domol, liniștit (I. B.), calm (POLIZU), potolit. *Lin* = lentus. ANON. CAR. *Lîna curgere*. CANTEMIR, IST. 130. *Cocostărcul în cercuri lînă zboară*. ALECSANDRI, P. III 26. *Un moș cu umblet lîn*. COȘBUC, F. 70. || Spec. (Despre apă) Care curge fără valuri mari, liniștit. *Acum este marca lînă și se face furtună*.

LET. II 374/s. *Marca... se arată lînă și blândă*. DRĂGHICI, R. 31. *Nu curge lînă apa la pârâu?* ALECSANDRI, P. I 196. *Deci voi vă grăbiți... La fântâna lînă Cu apă puțină*. id. P. P. 65. *Eu mă sbat cu peștele, ca cleanu în apă lînă*. HODOȘ, P. P. 170. *Murăș, Murăș, apă lînă*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 76. *Omul blând ca apa lînă*. ZANNE, P. II 374. *Ploaie lînă* (= domoală, liniștită, fără vânt și tunete, măruntă și deasă). COSTINESCU. | † (Despre un adăpost, liman) *Calm. Să cade să fie vreo adăpostitură fără bură și fără valuri și lînă*. CORESI, EV. 55/21. *Și-l mântuiaște [sufletul] dându-i limanul cel lînă*. MINEIUL (1776) 96°. | (Despre un urcuș, în opoziție cu „greu“ s. „repede“) În pantă ușoară, dulce. *Mergi pe cărare lînă*. PANN, P. V. I 114. *Să venim pe dealuri lînă*. TEODORESCU, P. P. 171. || Adv. Fără violență, ușor, pe nesimțite. *Dulce este vieța ce curge lîn, deaparte de-al omenirii șgomot*. ALECSANDRI, P. I 132. *El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lîn la vale*. EMINESCU, P. 193. *Tei... cu flori pând'n pământ... Lîn se scutură de vânt*. ib. 253. *Și'n trecut o coprinse lîn într'un ungher de grabă*. ib. 271. | Spec. (Despre mersul cuiva, al unui animal s. vehicul) Fără scuturături, fără sbruncinături s. șgâlțaituri, ușor. *Pășește lîn o barcă pe undă adormită*. ALEXANDRESCU, M. 97. *Atunci calul zboară lîn ca vântul*. CREANGĂ, P. 197. *Dete bice cailor, cari mergeau repede ca vântul și lîn ca gândul*. ISPIRESCU, L. 225.

3°. (Despre șnete, în opoziție cu „tare“, „puternic“, „șgomotos“) Încet, lipsit de intensitate, domol, potolit. *Fiul meu îi zice cu glas lîn*. BELDIMAN, N. P. I 28. *Glasul dulce, lîn, ca o șoaptă blândă*. ALECSANDRI, P. I 192. || Adv. *Un poloboc cu vin Mergea în car pe drum încet și foarte lîn* (= nu făcea șgomot), *Iar altul cu deșărt, las că vinca mai tare, Dar și hodoroșea*. DONICI, F. I 27. *Pădurea lîn suspină*. EMINESCU, P. 191. *Nu-mai vioracle mai suspină lîn-lîn*. C. PETRESCU, I. I 16. *Ș'apoi lîn, dorule, lîn*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 127.

4°. (Despre vânt, în opoziție cu „vijelios“, „vehement“, „violent“) *Calm, ușor, abia simțit*. COSTINESCU. *O lînă suflarea de vânt* (a. 1773). GCR. II 90/27. *Suflând o boare lînă*. BARAC, ib. II 174. GCR. II 90/27. *Simpatică muzică... pare că netezește cu o suflare lînă toate asprimile... unor așa discordante contraste*. ODOBESCU, III 99/30.

5°. (Despre lumină, în opoziție cu „orbitor“, „intens“) Care nu lucește tare, blând, dulce. *Plăpânda-i lînă rază A copilei dulce frunte cu rîi umbre colora*. ALEXANDRESCU, M. 19. *Lucafăru... cu lînă lucirea sa*. PANN, E. II 78. *Mă 'nchin la tine, o dragă, lînă stea*. ALECSANDRI, P. I 121. *În ochii-i să se scurgă scântei de steană lînă*. EMINESCU, P. 207. || Adv. *Lumina lor iubită lucește lîn în vieță*. ALECSANDRI, P. I 125.

6°. (Despre timp) Liniștit, calm. *Furtuni în vreme lînă*. ZILOT, CRON. 75. *Copii, ce lînă dimineață!* I. VĂCĂRESCU, P. 197/4. *Este mai bine a sămăna cineva pe un timp cîld și lîn*. I. IONESCU, C. 17. *Era o noapte lînă, o mult frumoasă noapte*. ALECSANDRI, P. I 133. *O seară lînă de Mai*. MAIORESCU, CR. I 294. | (Despre o stare de liniște s. o vieță liniștită) *Neturburat, plăcut, dulce. La al tău răpauș lînă să venim*. CORESI, EV. 188/6. *În pace lînă și în biuză mare am trăit* (a. 1683). GCR. 268. *Îndată și lînă tăcereu urmând*. CANTEMIR, IST. 75. *Cu lînă pace și cu vieță norocită*. ANTIM, P. 107. *Zile plăcute și lînă mă așteaptă*. MARCOVICI, D. 2. *Singurul nor care îmăgură astă vieță lînă*. C. NEGRUZZI, I 110. *Postfira fiului lor o vieță lînă*. ISPIRESCU, L. 106. || Adv. *Neamul lor acum în Gallia lîn trăia*. CANTEMIR, HR. 294/30. *Mirosul... florilor... o făcea să doarmă mult și lîn*. EMINESCU, N. 11. *Divină*

pace peste natură domnește lin. I. NEGRUZZI, II 214.

7°. (Despre firea omului, în opoziție cu „crud“, „aprig“, „violent“, „aspru“) Bland, delicat. *Om... blând și lină. MOXA 383/20. Milosărdul și prea linulă ochiul măriei tale* (a. 1700). GCR. I 337. *Ai fost blând... lină și smerit. MINEIUL (1776) 171². Boiaru... nemândru, lin și cu dreptate. MAG. IST. III 74/7. Să te arăți cătră dânsii lin, blând încățătoriu. URICARIUL, 270/11. Au fost cu line năravuri. P. MAIOR, IST. 202.* | (Despre fapte, acțiuni, etc.) *Domnie lină și blândă. LET. I. 205/22. Cu mijloc lin, trimite de-l chiamă aicia. HERODOT, 282. O putere lină, dar nebiruită. MARCOVICI, D. 121. Pân' la jîțul stăpânirei îi line, dar încordate, frăiele obliđuirci. KONAKI, P. 45.*

II. (Substantivat). † Calm, acalmie: fig. pace, liniște sufletească. *Ajunsem la cea adăpostitură bună... la adăpost și la lină și fărâscărbă. CORESI, EV. 45/s. Unde domolcaște-le și lină face. ib. 66/s. Hirile domnilor se potricește cu linul mărilor și cu sânnimul ceriului. LET. II 425/5.* | (Păstrat în poezia pop. cu caracter mistic) Loc cu apă lină. *Colea'n jos la Rusulim, Unde 'nghiață apa'n lină... MĂNDRESCU, L. P. 182/11. În țărături de Dunăriță Crescut-o... Un pom... Și marea din graiu grăia: Rădică-ți, pom, ramurile. Iar pomu' din graiu grăia: Trece în mare, trece în lină... ALEXICI, L. P. I 157/2. # † A sta întru lin = (despre vânt) a se liniști, a se potoli. *Zise vântului și stătu întru lină și se potoliră vaturile. CORESI, EV. 234/22. † Cu lin (ul) = delicat, blând, cu binișorul. O mângâie și o îmblânzește cu lină. CORESI, EV. 66/11. Zice cu lină: „să bea cine va vrea“. ib. 191/2. Svântul cu linulă îndemnat. DOSOFTEIU, V. S. 66^b.**

[Diminutive: linișor (lenișor), -oară adj., adv. (Ad 2°, adv.) *Trei pași la stânga linișor. COȘBUC, B. 21. Săbăreli-i linișor. TEODORESCU, P. P. 305. Mănași boii linișor. RETEGANUL, TR. 31. Viniș[i] voi mai lenișor, Io mă duc mai tărșor. ALEXICI, L. P. 83: — (ad 3°) *Glas... linișoră. DOSOFTEIU, V. S. 133 b.: — (ad 4°) Adiere linișoră. I. VĂCĂRESCU, P. 195/3: — (ad 7°, adv.) Să se poarte linișor cu un astfel de om. GORJAN, H. glas. DOSOFTEIU, V. S. 177^b: — (rar) *linuț, -ă* TIPLEA, ap. CDDE. | Compus: (atestat numai în colinda citată aici: *mir-* e poate subst. *mir*, verbalul dela *mira* s. poate silaba finală a unei forme **leroi*măr, cf. refrenul lin, lin, leru-i domnul și leroloi, măroloi) *mirlină* adj. f. *Vine marea cât de mare, Lină, mirlină, Leroi mirlină. PAMFILE, CRĂC. 84.* | Abstracte: *linie* † s. f. = liniște, calm; blândețe. (Ad 3°) *Voao va ținde linia ceaia... fără voroavă. CORESI, EV. 376/11; (ad 6°) Linie sufletească să priimimă. ib. 55/22. Și fu linie mare. ib. 234/12. Ucenicii întru linie fură. ib. 375/8; (ad 7°) *Oile... drept blânziia loră și linia... ib. 38/27: — lineate* † s. f. = calm, dulceață. DOSOFTEIU, ap. CDDE.]***

— Din lat. pop. *lenus, -a, -um*, idem (în loc de *lenis, -e*).

LINĂ vb. I. 1°. *Apaiser. 2°. S'abrîter.* — (Rar și numai în poezia populară).

1°. Trans. A alina, a potoli. *Lină-mi, Doamne gândurile. BIBICESCU, P. P. 342.*

2°. Intrans. A se adăposti, a se retrage într'un loc liniștit. *N'am, maică, unde lina, Nici unde-a cina. MARIAN, O. 110.*

— Derivat dela *lin*⁴. Cf. *alina*.

LINĂRICĂ s. f. (Bot.) v. *linariță*.

LINĂRIȚĂ s. f. (Bot.) *Linaire* (Linaria vulgaris). — Plantă ierboasă cu flori galbene așezate în ciorchini; crește prin locuri aride, pe lângă

drumuri și ziduri; se mai numește și *buruiană de in*, (Bucov.) *floarea jalei*, (Transilv.) *in sălbatic*, (Bucov.) *jale. PANȚU, PL., LEON, MED. 47.* [Și: *linăriță* s. f. (Bot.) ȘEZ. XV 50. | Cu alt sufix: *linărică* s. f. POLIZU, IM.] — Din numele savant *linaria*, cu suf. *-iță*.

LINĂRIȚĂ s. f. (Bot.) v. *linariță*.

LINĂU † s. m. sing. *Couleur noire.* — Văpseală neagră, „cerneala ce se face din viță sau din lemn de teiu“ (GRECU, P. 97), întrebuințată de zugrăvi. *Închipuiaste-l bine pre sfântul cu linău și sgârde-l cu acu. ib. 81/15. Barbele bătrânilor lamatiseaste-le cu linău. ib. 92/s.*

LINCĂI vb. IV. *Se gonfler* (en parlant d'une voile de navire). — (Despre pânza bătută de vânt a unui vas plutitor) A se umfla. *Pânza [șalupei]... lincăie molatec. DELAVRANCEA, S. 64.*

— Din paleosl. *lĕkti* „a întinde“. Cf. *lincote*.

LINCA-LINCA! interj. *Ding, dong!* — Interjecție imitând sunetul unui clopoțel. *Bam! bam! Linca! linca!... răsună acru de glasul clopotelor mari și mici. V. A. URECHIA, ap. TDRG.*

— Onomatopee. Cf. *tilinc-talanc*.

LINCHÍ vb. IV^a v. *limpi*.

LINCHIRÍ vb. IV^a

LINCIRÍ vb. IV^a

LINCIUREĂLĂ s. f.

v. *linciuri*.

LINCIURÍ vb. IV^a I. 1°. *Patauger* (dans l'eau), 2°. *Se laver à grande eau. 3°. Se laver rapidement, se débarbouiller. II. 1°. Lécher* les assiettes, 2°. *Grignoter. III. Blanchir à la chaux.*

I. Refl. 1°. A se bleotocări, a se juca în apă (ȘEZ. XXXII 107, cf. CREANGĂ, GL.) s. împroucând cu apă, a se bălăci, blociorii, lociuri. *Nu te-i mai linciuri atâta în cele ape. CREANGĂ, P. 242, cf. TEODORESCU, P. P. 362; MORARIU, D. N. 19/4.*

2°. P. ext. A se spăla mult, a se muchilipsi. CIAUȘANU, V.

3°. A se spăla repede (Măgurele, în Teleorman). Com. OLMAZU.

II. Intrans. (Prin apropiere de linge s. limpi, dial. linchi). 1°. (Despre câni și p. ext. și despre oameni) A linge vasele (Voicesti, în Vâlcea; ION CR. VI 253), a limpi, a lingări.

2°. P. ext. A gusta „legumele“ (bucatele) fără să mănânce din niciuna cum se cade (se zice și de oameni și de animale: pisici, câni). CIAUȘANU, V.

III. Trans. A vărui (Sângeorz, în Năsăud). Com. N. DRĂGANU.

[Și: (Ad I 1°) *lincirí* vb. IV^a = a se juca mereu în apă (mai ales despre rațe și găște). Și copiii se linciresc în treuca gănilor, la cofa cu apă ș. a. Com. FURTUNĂ, cf. TDRG; — *lincirí* vb. IV^a. *Linciresc* = linciuresc, ling. PAMFILE, C.: — *lĕcirí* vb. IV^a = a se juca în apă ca rațele. ȘEZ. V 104; — (ad I) *licirí* vb. IV^a = a se bălăcări în apă s. în alt lichid (Frata, în Câmpia Ardeală-nă, com. V. BUCUR), a agita ciorba umblând cu lingura prin ea (HERZ-GHER., M. VII 14); — *liciorí* vb. IV^a intrans. = (mai ales despre copii) a se bălăci, a se juca cu apă sau în apă, ca rațele (REV. CRIT. III 159); a se spăla pe obraz sau a spăla haine, numai așa, ca de clacă. *Omul acela devine foarte mare băutor, bețiv, și așa liciorește în băutură, cum liciorește rața în apă. MARIAN, O. II 394. Ne licioream în vale. BĂNUȚ, T. P. 106. Le-*

neșă n'o spălat rufele cum se cade, numai le-a liciorit (Cincu Mare, în Făgăraș). ȚARA OLTULUI, III nr. 36; — **licioi** vb. IV^a = a se bălăci în apă (Râșinari, în Sibiu). Com. E. CIORAN. | Adjectiv: **linciurît**, -ă. CIAUȘANU, V. | Abstracte: **linciurire** s. f. Com. M. OLMAZU; **linciurît** s. a.; **linciureală** s. f. CIAUȘANU, V.]
— Onomatopoe. Cf. lociuri.

LINCOTE † s. f. pl. *Séduction*. — (Mold.) † Vorbe amăgitoare. *Să va fi îndemnat fata, după multe lincote* (lingușale Munt.) și *giuruințe... PRAV*. 797. [Singularul ar putea fi *lincotă* s. *lincot*].
— Presupune un derivat paleosl. cu suf. -ota (s. -otă) dela verbul *lěkti*, cu sensul: „a întinde“, în special (mai ales în varianta *lēcoti*) „a întinde lațul, cursa“ (cf. *Cum vânătoru 'ntinde 'n crâng La pășurele lațul* la EMINESCU). — Cf. *lincăi*.

LÎNDEN s. m. }
LÎNDENĂ s. f. } v. *lindină*.

LINDIC s. a. (Anat.) *Clitoris*. — O parte a organului genital femeiesc. HERZ.-GHER., M. VII 12.
— Din lat. *landica*, -am, idem. (Din românește e împrumutat ung. *lindik*).

LÎNDIN s. m. v. *lindină*.

LÎNDINĂ s. f. *Lente*. — Ou de păduche. LB., H. I 285, VI 105. *Lîndině* = lens. ANON. CAR. *Lîndini, păduchi, lipitori*. CANTEMIR, IST. 239. *Oul de albină... se asemănă unei lindini* (tip. *lînghini*, cu rostire bănățenească). TOMICI, C. A. 14. *Doi pureci de păr se trag, Două lindeni multe fac*. BIBICESCU, P. P. 181. *Pe tot părul lindena*. ȘEZ. II 214/II. *Am o fată de Sas Cu lindina'n nas*. GOROVEI, CIM. 295. *Iesă pui din găoace ca lindini*. CUPARENCO, V. 44. † **A căta pe cineva de lindină** = a-i căuta ceartă (ZANNE, P. I 508), a-l bate (ib. IX 634). [Plur. *lîndini* și (rar) -ne. | Și: (formă rotacizată) *lîndiră* (în Munții Apuseni) DR. VI 393, VII 184; — *lîndenă* s. f. MARIAN, INS. 467; — *lîndine* s. f.; — *lîndin* (lînden) s. m. MARIAN, INS. 467. | Diminutive: *lîndineă* s. f. MARIAN, INS. 467; — *lîndinută* s. f. = (Bucov.) calificativ dragostos dat copiilor mici. HERZ.-GHER., M. VII 12. | Adjectiv: *lîndinos*, -oasă = care are multe lindini (LB.), plin de păduchi (MARIAN, INS. 468); p. ext. calificativ injurios dat unui om murdar (COSTINESCU) s. (Bucov.) unui copil jerpelit (HERZ.-GHER., M. VII 12). *Lîndinos* = leduculosus. ANON. CAR. *Persică păroasă, Bucăciică lîndinoasă* (= smochina). GOROVEI, C. 346].
— Din lat. pop. lens, *lendinem* (= clas. *lendem*), idem.

LÎNDINE s. f. }
LÎNDINEĂ s. f. } v. *lindină*.
LÎNDINÓS, -OĂSĂ adj. }
LÎNDINŪȚĂ s. f. }

LINEÁL s. a. *Règle, tire-lignes*. — (Germanism în Transilv.) Riglă. [Pronunț. *ne-al*].
— Din germ. *Lineal* (din lat. *linealis*, -e).

LINEAMENT s. a. *Lineament*. — Linie s. tră-sătură prin care se schițează s. se conturează ceva; (neobișnuit) linie. *Să se însemneze prin câteva lineamente mari...* MAIORESCU, CR. III 445. *Ușile sunt dreptunghiulare și cu chenare decorate cu un motiv compus din cercuri legate între ele prin liniamente drepte*. GHICA-BUDEȘTI, MON. IST. I 66. *Un manual care să prezinte pe scurt*

mişcarca noastră intelectuală în liniamentele ei generale (= în linii mari, „grosso modo“). CARRAGIALE, S. U. 81/5. [Și: **liniamént** s. a.]
— N. din fr. (lat. *lineamentum*).

LINEĂR, -Ă adj. *Linéaire*. — Care constă din linii s. se face cu linii. *Piatră, cărămizi roșii, puse ca podoaabe, în deosebite potriviri liniare, fac păreții*. IORGA, CH. I. II 22. *Desen linear* = în linii (drepte). *Măsurî lineare* = care privesc lungimea. | (Aritm.) *Ecuatie lineară* = de gradul întâiu. | (Bot.) *Foi lineare* = lungărețe și înguste. || (Fig.) *Drept. Părul...*, *despărțit la mijloc de o cărare liniară...* C. PETRESCU, R. DR. 70. *Judecătura liniară și împede de geometru*. BOTEZ, B. 116. (Adverb) *Are părul negru...* *retezat liniar* (= formând o linie dreaptă) *pe ochi*. C. PETRESCU, I. II 190. [Și: **liniár**, -ă adj. | Pronunț. -ne-ar, ni-ar și -niar.]
— N. din fr. (lat. *linearis*, -e).

LINEĂȚE † s. f. v. *lin*.

LÎNEȘTE s. f. v. *liniște*.

LÎNGĂ prep. = *lângă*. ION CR. I 122, CIAUȘANU, V.

LÎNGĂI vb. IV^a v. *lingău*.

LÎNGĂRE † s. f. v. *linge*.

LÎNGĂREĂLĂ s. f. v. *lingări*.

LÎNGĂREȚ, -Ă adj. și s. m. }
LÎNGĂREȚ, -EĂȚĂ adj. și s. m. } v. *linge*.

LÎNGĂRI vb. IV^a 1°. *Lécher les plats*. 2°. *Faire le métier de pique-assiette, écornifler*. 3°. *Flatter, flagorner*. — (Invechit și regional).

1°. Intrans. (Absolut) A gusta lingând, a gustări, a limpi (Straja, în Bucov.). Com. A. TOMIAC. *Oamenii cei ce se bat... după mâncare, care se amestecă și lingăresc prin oale, se numesc... gârğariți*. MARIAN, INS. 95.

2°. (Despre un „linge-blide“) A mânca des pe gratis la cineva, a mânca, când la unul, când la altul. COSTINESCU.

3°. Trans. și refl. (În limba veche și popular) A (se) linguși, a încerca să intri pe sub pielea cuiva cu lingușiri, să-i câștigi bunăvoința, cf. *linge* (2°). *Mă lingăresc cuiva s. pre lângă cineva* = germ. *schmeicheln, flattieren*. LB., HERZ.-GHER., M. VII 13, (Straja, în Bucov.). Com. A. TOMIAC. *Începu a-l lingări* [pe sfânt] cu cuvinte măgulicioase. DOSOFTEIU, V. S. 221. *Alingărindu-l începu a grăi*. ib. 245 b. *Atăta s'a lingărit pre lângă împăratul, până ce au încăput a fi Prefect Pretoriului*. ȘINCAI, HR. I 20/50. *Când femeia e frumoasă... Căișe vorbe ca vorbește, Cu toate se lingărește*. BIBICESCU, ap. TDRG.

[Și: **alingări** † vb. IV^a; — (prin amestec cu linguși) **linguri** vb. IV^a. ȘINCAI, ap. DDRF. | Adjective: **lingărit**, -ă; — **lingăritór**, -oăre. LB.; — **lingăros**, -oasă (Transilv.) DIȚ.; — **lingăriciós**, -oasă (Transilv.) = pofticios, mîncăcios. CDDE. | Abstracte: **lingărire** s. f. LB.; — **alingărire** † s. f.; — **lingăreală** s. f. COSTINESCU; — **lingăritură** † s. f. = lingușire. LB. (Ad 3°) *Vru să ispitească cu măguliciuni și lingărituri*. DOSOFTEIU, V. S. 168. *Unul carele numai din lingăritură cătră Unguri au scris aceea*. ȘINCAI, HR. II 62/2; — **lingăriciós** † s. f. (ad 3°) *Măgulituri și lingăriciuni*. DOSOFTEIU, V. S. 168^b.]
— Derivat din *linge* † cu suf. frecventativ -ări.

LÎNGĂRICIÓS, -OĂSĂ adj. v. *lingări*.

LINGĂRIȚĂ adj. și s. m. v. **linge**¹.

LINGĂRIȚĂ, -Ă adj. și s. m. v. **linge**¹.

LINGĂRIȚĂ † s. f. } v. **lingări**.
LINGĂRÓS, -OĂSA adj. }

LINGĂTOĂRE s. f. (Vân.) } v. **linge**¹.
LINGĂȚURĂ s. f. }

LINGĂU s. m., adj. I. 1°. *Écornifleur, croque-lardon*. 2°. *Lécheur, flagorneur*. II. *Lynx*.

I. 1°. Căruia îi place să mănânce mult, mai ales dela alții, parazit, linge-talere (COSTINESCU, PONTBRIANT, TDRG.). *Am să mă așez, mă vere, Pe mâncare și pe bere... Să mă bag p'între lingii și să frig la nătării*. ALECSANDRI, T. 912 (cf. ib. 1449). *Sai, lingău, Să sar și eu! Na căldărea, Comăndarea Nănașului tău*. MARIAN, INS. 209. *Nici măcar o picătură lingăii lasă pe masă*. I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII 305.

2°. S. și adj. m. Om lingușitor. ZANNE, P. III 591, HERZ.-GHER., M. VII 13. *Lingău* = omul ce prin laude false își face loc. NOVACOVICI, C. B. 13. *Era ș'o cocoană gheboasă în spate, Ce o amăgise lingăii să crează Că ea e în lume cea dintâia rază*. PANN, P. V. I 8. *Să te ferești de ciocoi lingăii și de năpârci lingușitoare*. ALECSANDRI, T. 1350. *Urit mi-a fost în viața mea omul viclean și lingău*. CREANGĂ, A. 45. *Monitorul era un lingău, codiță de-a lui Jasia*. CONTEMPORANUL, VI/I 389. *Un lingău al aristocrației, altfel om de spirit*. SLAVICI, ap. TDRG.

II. † (Zool.) Râs (*Felis lynx*). DICT. *Ochi de lingău* = pătrunzătorii. LB.

[Verbe: **lingăi** vb. trans. IV^a = a linguși, a tămăia pe cineva, a lingări (Bonț, Transilv.) PAȘCA, GL.; — **linguși** † vb. IV^a. *Lingușescu-mă*. ANON. CAR.; (cu derivatele) **lingușitor**, -oăre † adj. *Lingușitor*. ANON. CAR.; — **lingușitură** † s. f. lingușire. *Pentru lingușitura curvelor*. IORGA, S. D. XIII 111.]

— Derivat din **linge** cu suf. -ău.

LINGĂV s. m. v. **linge**¹.

LINGE vb. III. 1°. *Lécher*. 2°. *Lécher* (les mains, en parlant d'un animal). 3°. (*S'*)*effacer*. 4°. *Subtiliser* (un objet).

1°. Trans. (Despre om și despre animale) A trece cu limba peste ceva de mâncare, a se hrăni astfel cu alimente ca sarea, etc., a lua (cu limba) ce-a mai rămas (de mâncare) într'un vas, pe o lingură, etc., a netezi cu limba părul de pe corp, o rană, etc., cf. licăi, limpi; (refl. și pronominal) a trece cu limba peste o parte a corpului, peste buze s. degete (spre a le șterge, după ce ai mâncat cu poftă). *Dracii lui țeară* (= țărănă) *lingu*. PSALT. 141/15. *Câinii lingea puroile lui*. CORESI, EV. 361/15. *Lucrăm mai bine dacă dăm adese oilor sare să lingă*. CALENDARIU (1814) 188/21. *După ce-a mâncat își linge buzele și se culcă*. I. TEODOREANU, M. II 157. *Nu ne era a învăța, cum nu-i e cănelui a linge sare*. CREANGĂ, A. 110. *Fataabei era... netezită pe cap, de parc'o linsese viței*. id. P. 284. *Când se linge mâța pe labe, se apropie vreme moale*. PRI-BEAGUL, P.R. 113. *Se linsse pe buze de dulceață și grăsimă*. RETEGANUL, P. II 42/5. *Cine de mine s'a atinge, ca de miere se va linge*. MARIAN, V. 60. *A lins la miere de pe degete până și le-a mâncat*. ZANNE, II 112. † *A-și linge degetele* (s. botul s. buzele) = a mânca cu foarte mare poftă, a savura o mâncare. ZANNE, P. II 112. *La masă del pofteste, el degetele-și linge și zice că sunt toate bucatele cerești*. C. NEGRUZZI, II 208/20. *Își lin-*

geau și degetele cănu mâncău. ISPIRESCU, L. 22. *A-și linge degetele (umblând cu mâna în miere)* = a se infrupta din ceva (mai ales din bunurile pe care cineva este chemat să le administreze). *Se poate să umblî cu miere și să nu te lingi pe degete?* ZANNE, P. III 668, cf. ib. 664, 669. *A-și linge labele ca ursul* = a nu avea ce mânca. ib. I 683. *A linge melesteul* = a fi sărac lipit; a fi foarte sgârcit. ib. III 658. *A linge blide (talere, talgere)* = a mânca des dela cineva, a trăi pe spinarea cuiva. ib. III 478. *A se linge pe bot* (s. pe buză) = a-și lua nădejdea dela ceva (ZANNE, P. II 19, HERZ.-GHER., M. VII 13), a se lipsi de ceva (CIAUȘANU, GL.). † *Absol. Las-ă-le [muștele] că sânt sătule... de nu mănâncă rău, numai ce lingă*. MOXA 358. *Cine nu se satură mâncând, nu se satură lingând*. ZANNE, P. IV 115.

2°. Spec. (Despre animale) A trece cu limba peste mâna omului s. trupul unei ființe în semn de afecțiune (și supunere). *Ling* = allambo. LEX. MARS, 187. *Mielușelul... linge mâna... spre jungherea lui gătită*. KONAKI, P. 262. *Moțoc îi sărută mâna, asemenea cănelui care, în loc să muște, linge mâna care-l bate*. C. NEGRUZZI, I 141. *Cum dete [capra] de copil, incepu să-l lingă*. ISPIRESCU, L. 135. *Cu limbile mi-l tot linge, Cu picioarele-l împinge*. MARIAN, V. 31. (P. ext. și despre om) *A linge unde a scuipt* = a lăuda ce a defăimat. LM. † *A se linge în* (s. pe) *bot cu cineva* = a fi foarte buni prieteni. ZANNE, P. II 19. *A linge cismele cuiva* = a căuta să câștigi prin umilință bunăvoința cuiva, a linguși pe cineva. ZANNE, P. III 116. † P. ext. *A linguși*. *Pe din față te linge, Pe din dos te frige*. ȘEZ. I 218.

3°. Trans. și refl. A (se) netezi, a (se) face neted. *Săpătura [zugrăvită pe coif] deodată toată s'a lins* (= s'a șters, a dispărut dintr-o lovitură). PANN, E. II 156. *Cățelușa lipovencei linge câmpul otovencei [= coasa]*. GOROVEI, C. 113.

4°. Fig. (Oltenia) Trans. A fura, a șterpeli. *Mi-au lins barda*. CIAUȘANU, V.

[Aor. *linsci*, part. *lins*, imp. *linge*, ger. *lingând*.] Adjective: **lins** (cu negativul **nelins**), -ă = peste care a trecut limba; p. a. n. l. (despre păr, în opoziție cu „sbrălit”) uns și strălucitor (VASILIU, P. L. 259), pieptănat bine, neted, p. ext. (ironic, despre un tânăr elegant) cu părul pomădat și pieptănat cu îngrijire, scos (ca) din cutie (LM., HERZ.-GHER., M. VII 13); spec. (despre malul unui râu, poetic) spălat de apă; neted, ne-accidentat. (Ad 1°). *Calul se scutură de trei ori și îndată rămase cu părul lins-prelins*. CREANGĂ, P. 195. *Ținuturile-acelea linsse de-a lui Hydasp unde...* OLLĂNESCU, O. 79. *Părul... ei ședea pe cap lins ca o perucă*. REBREANU, J. 45, cf. VLAHUȚĂ, D. 8, C. PETRESCU, f. II 245, I. TEODOREANU, M. II 168, C. GANE, TR. V. 354. (Fig.) *Marișă, gurișă... Ce limbă este aceasta? ...Cu asemenea terminațiuni linsse și corupte are să se producă energia... impresiunii poetice?* MAIORESCU, CR. I 87. (Adverbial) *Două capete de nemțoaice pieptănate lins*. BASSARABESCU, CONV. LIT. XLIII 403; (ad 3°) *Dacă malul e jos și lins (= neted)... profită de ocazie și... trage [pește] până pe sec, la mal, F.R. ATILA, P. 74; (ad 4°) *Masa 'ntinsă Te lasă cu punga linsă, adică sărac, cu punga goală*. ZANNE, P. III 647. (Despre lovituri date în jocul de-a armașul). *Ia pedeapsa dela armaș după placul domnului, adevă lovituri la palmă: dulci, acre, chipărate, fierbinți, sărate, linsse sau din fundul iadului*. HEM. 1681; — **lingător**, -oăre (uneori substantivat) = care linge. *Lingătoriu de lapte*. DOSOFTEIU, V. S. 208 b. (Subst.) **lingătoăre** s. f. = (Vân.) iglihab așezat în preajma apei, în care se pune sare pentru animalele sălbatice (cerbi, căprioare,*

etc.). *Lingătoare de sare*. STOICA, VÂN. 15; — **lingareț (lingărit)**, -ă = obișnuit să lingă toate vasele cu mâncări; p. ext. mîncăcios, pofțicios (Com. I. CORBU, Zagra); (substantivat) lingău. TDRG. *Nu-i mâța dobitocul cel mai lingareț din toate?* SBIERA, P. 247. *Unii dulăi, măgulitori, lingariți domnești*. JIPESCU, O. 27, ap. TDRG. | **Abstracte (rare): lingere** s. f., **lingătura** s. f. POLIZU, **lins** s. a. *Sare de lins pentru vite*. *Linsul puilor*. LM.; — **linsoare** s. f. POLIZU; — **linsătură** s. f. = acțiunea și locul (de) unde s'a lins. *Pe sare se vede linsătura vitelor*. LM.; **linsură** s. f. LM. | Alte derivate: **lingăre** † s. f. = lingușire. LM. *Til... pe lângă dănsul cu lingări*. BARAC, T. 44; **lingav** s. m. = om căruia nu-i place orice fel de mâncare, ci alege (Banat, com. IZVERNICEANU), alegător (la mâncare). | **Compus: lingebliede (s. -talere s. tipsia)** s. m. = lingău, parazit; lipsit de omenie. ZANNE, P. III 402, IV 134, HERZ-GHER., M. VII 13. (*Arbore cătră Lipicescu*): *Ian ascultă, măi, linget-alger*. ALECSANDRI, T. 1329.]

— Din lat. **lingo**, -xi, -netum, -ngere, idem. Cf. lingări, lingău, prelinge.

LÎNGE vb. III (ș. d.) v. **ninge** ș. d.

LÎNGE-BLÎDE s. m. }
LÎNGE-TĂLERE s. m. } v. **linge** †.
LÎNGE-TIPSIA s. m. }

LINGOĂRE s. f. (Pat.) v. **langoare**.

LINGOȘĂ † vb. I^a v. **linguși**.

LINGÔU s. a. *Lingot*. — Bucată de metal prețios (spec. de aur) topită și păstrată întregă, nevătută în monete. *Aurul în lingouri*. UNIVERSUL a. 1933, 31. XII. [Plur. -gouri, pronunț. -go-uri]. — N. după fr.

LINGUĂL, -Ă adj. *Lingual*. — (Anat.) Care aparține limbii. *Mușchi linguali*. | (Gram.) Care se articulează cu limba. *Consonante linguale*. [Plur. -guali, -guale].

— N. după fr. (lat. **lingualis**, -e, idem).

LINGUÎ † vb. IV^a }
LINGUITURĂ † s. f. } v. **lingău**.

LINGUIST, -Ă subst. }
LINGUISTIC, -Ă adj. } v. **linguistică**.

LINGUISTICĂ s. f. *Linguistique*. — Studiul limbii ca expresie a gândirii omenești și mijloc de comunicare între oameni (spre deosebire de filologie, care studiază limba pentru a se putea înțelege exact anumite texte). Afară de *linguistica generală*, se distinge *linguistica istorică*, care studiază limba sub aspectul evoluției ei în cursul timpului și *linguistica comparată*, care stabilește concordanțele dintre limbile înrudite sau formând anumite comunități geografice, culturale, etc. [Plur. (rar) -guistici. | ȘI: **lingvistică** s. f., (mai de mult, prin apropiere de *limbă*) **limbistică** s. f. *Regi ai limbistici și arheologii slave*. HASDEU, I. C. 39, cf. RUSSO, S. 83, ODOBESCU, II 349. | **Familia: (fr. linguiste) linguist** (învechit **limbist**), -ă subst. = învățat care se ocupă cu lingvistica. *Cihac a făcut ceea ce n'au putut face ceilalți limbisti ai noștri*. MAIORESCU, CR. III 56; — (fr. *linguistique*) **linguistic** (învechit **limbistic**), -ă = aparținând lingvisticii; relativ la limbă, de limbă. *Sistemele limbistice*. RUSSO, S. 43. *Cercetări limbistice*. MAIORESCU, CR. I 50, cf. ODOBESCU, III 332, SBIERA, F. S. 175. *Documentul... prezenta*

interes tocmai prin acele particularități lingvistice, care... I. BOGDAN, BUL. COM. IST. I 131. *Atlasul Linguistic Român. (A d verb) O definițiune se exprimă numai limbistic (= prin limbă) într-o singură propozițiune*. MAIORESCU, L. 129.] — N. după fr.

LÎNGURĂ s. f. I. 1°. *Cuiller. Cuilleron, creux de la main*. 2°. *Cuillerée*. II. 1°. *Truelle*. 2°. *Bondonnière*. 3°. *Aube (du moulin)*. 4°. *Carrelet (de pêche)*. 5°. *Bident muni d'un filet*. 6°. *Creux de l'estomac*. 7°. *Planchette à l'arrière du traîneau*. 8°. *Sabot (d'enrayure), chien*. III. *Différents noms de plantes (en composition)*. IV. *Têtard (de grenouille)*.

I. 1°. Unealtă (de lemn s. de metal) de care ne servim la gătit s. la mâncare (*lingură de masă* TDRG., *lingură de supă* COSTINESCU, *lingură de ciorbă* POLIZU), constând dintr-o parte ovală, scobită, numită găvan s. leafă, cu care luăm lichidul s. mâncarea, și din coada (uneori sculptată cu deosebită artă) pe care o ținem în mână; spec. unealta de același fel, însă cu găvanul circular și mult mai mare și mai adânc, cu care se scoate supă din castron (*lingură de [scos] supă*), polonic; (Păst.) unealtă ciobănească (H. III 131, VII 372, 484, X 21, 68, 96, XI 60, XII 172, 366, XIV 284, 436, XV 116, 149, 400, XVII 140) de lemn, cu care se amestecă până se închiagă laptele din puțină, în care s'a pus chiag (ib. III 118), cu care se ia jîntița din cianu (ib. III 325), s. urda din cazan (ib. VIII 16, 98); ea poate fi „cârcioară“, adică cu coada strâmbă (ib. XVIII 141) și lungă până la un metru (DIACONU, P. 27 fig. 17), cu găvanul mare și găurit, ca să se poată scurge zerul (H. XI 275); se numește adesea *lingura (cea) mare* (ib. III 18, 245, VII 422, X 108, 317, XVI 142, GR. S. VI 51, PRECUP, P. 15) s. polonic (H. VIII 98, XIII 25, ȘEZ. VIII 90). La praznice se mănâncă cu *lingura cea mare* s. *linguroiul s. tișșca*. PAMFILE, I. C. 146. *Lingurê = cochlear*. ANON. CAR. *Potir de argint cu discos cu zvezdă și cu lingure de [a]rgintu*. CUV. D. BĂTR. I 195. *Cu lingura... scoate Domnului pe talg'er supă*. LET. III 303/20. *Una duzină linguri*. URICARIUL, XIV 234/31. *Cuțite de argint, cu linguri de argint*. IORGA, S. D. XII 170. *Hotărî... să cumpere pentru toți cuțite..., lingure și farfurii*. C. PETRESCU, I. II 164. *Lingura să nu ți-o schimbi la mâncare*. ȘEZ. III 148, cf. I 154, II 66, III 48, VI 37, 40, XII 156. *Să lași lingura pe blid*. JARNÎK-BĂRSEANU, D. 265. *Mânjilor mici li se leagă la gât un găvan de lingură ce a slujit la înroșirea ouălor la Paști [contra deochiului]*. PAMFILE, B. 70. *Când e blidul gol, se bate lingura cu el = când n'are omul ce-i trebuie, se ceartă cu casnicii*. ZANNE, P. III 477. *Lingură cu coadă marș și cu leafă mică*, se zice când tragem foloase puține dintr'o muncă oarecare. ib. III 593. *Cu lingura te hrăncește (s. îți dă să mănânci), iar cu coada te chiorește (s. îți scoate ochii)*, se zice despre omul fătărnice. ib. III 592. *Nu-ți amesteca lingura (variantă: nu-ți băga nasul) unde nu-ți fierbe oala = nu te amesteca în lucruri care nu te privesc*. ib. IV 17. **A-i atârna (s. pune, lega) cuiva lingura (s. lingurile) de gât (s. de s. în brâu)** = a lăsa pe cineva nemăncat fiindcă a venit târziu la masă. ib. III 593, PAMFILE, A. R., CIAUȘANU, V. *Mama are să ne pună lingurile în brâu*. C. PETRESCU, R. DR. 92. *A-și pune lingura la brâu* = a isprăvi de mâncat. ZANNE, P. III 594. *A (se) lăsa (de) lingură* = a muri, a lepăda potcoavele, a da ortul popii. CIAUȘANU, V. *De mândra eu m'oi lăsa Când oi lăsa lingura*. HODOȘ, P. P. 90. *Să bei (s. sorbi) cu lingura pe cineva: de drag*. ZANNE, III 458, IV 127. *După gură, lingură* = slujbe, foloase după om. ib. II 180. **A-și mânca averea (s. banii, aurul) cu lingura** =

a fi cheltuitor peste măsură. *ib.* I 116, III 595.

A fi cât lingura = mic de tot. *I-a tăiat buricul când era numai cât lingura.* ȘEZ. IX 158. **A începe dela lingură de lemn** = (despre un om care se îmbogățește) a-și începe vieța sărac. ZANNE, F. III 595 (Contrariul: a ajunge la sapă de lemn). || P. ext. Partea scobită a lingurii; p. ext. scobitură, găvan; p. anal. interiorul mâinii adunată în formă de căuș. *Au făcut luminile lui, 7, și lingurile [= favițele pentru scrum] lui [ale sfeșnicului].* BIBLIA (1688) 67. *Se aruncă lingura tigăii în fântână, fără ca să vadă cineva.* PAMFILE, VĂZD. 127. (A dverbial) *Pășeau măsurat și atent, stropșind curgerea cu loviturile mânilor făcute lingură.* I. ADAM, s. 193.

2°. P. ext. Cantitate de lchid, cât încape în găvanul lingurii. *Doctorul... îi da cu mâna tremurătoare o lingură de doctorie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 234. *N'am nici o lingură de lapte'n casă.* HERZ-GHER., M. VII 13. *Cu o lingură de miere mai multe muște prinzi decât cu o bute de țefet.* Ap. TDRG. | (Fig.) *La o lingură de învățură trebeu un car de mînte.* BARAC, ap. GCR. II 234. # *Cât ai bca o lingură de apă = repede, într'o clipă.* ZANNE, P. III 459. *A sorbi pe cineva într'o lingură de apă:* de drag (mai rar: de dușmănie). *Îi venea... să o soarbă într'o lingură de apă.* ISPIRESCU, L. 35, cf. RĂDULESCU-CODIN, I. 57, 94. *Îl pizmuește și numai dacă ar putea l-ar sorbi într'o lingură de apă.* MARIAN, O. I 308. **A împărți lingură cu lingură:** frățește (o avere moștenită). CIAUȘANU, GL.

II. P. anal. 1°. (Zid.; după germ. *Löffel*?) Unealta de zidărie (H. XVIII 48, 307) cu care se ia varul, căuș, canciog. Cf. LB., LIUBAIAŃA, M. 128.

2°. (Dulg.) Unealtă de dulgherie (H. II 244, IV 45, 56, VII 391, X 33, 69, 506, 507, 261, 356, XIV 224, XVII 4, 448, I. IONESCU, M. 711, DAMÉ, T. 42, LB); burghiul (DDRF.) s. sfredelul cel mai mare cu care se lărgeste gaura din buciumul roților la car. Cf. PAMFILE, I. C. 125 fig. 136.

3°. (Mor.) Părțile dela roata morii în care lovește apa (H. XVIII 143), piscoaie (TDRG.). *Piatra [morii] a sfârșit de dumicat boabele, și pe lingura veșcăi nu se mai prelinge făină.* V. A. URECHIA, ap. TDRG.

4°. (Pesc.; Transilv.) Sacul („rociul“) de prins peste, numit și crâsnic. VICIU, GL., PAMFILE, I. C. 68.

5°. (Agric.; Transilv.) Furcă mică cu două coarne, prevăzută cu o rețea (VICIU, GL.), cu care se iau paiele mărunte și pleava. PAMFILE, I. C. 143.

6°. (Anat.) lingurică, lingurea. PONTBRIANT, LM.

7°. Scândurică lunguiață la spatele sâneli, pe care poate să stea omul călare (Brașov). *Intr'o altă sanie veneau și oamenii de serviciu..., unul pe lingura sanici.* MOROIANU, s. 18.

8°. Bucată de lemn (s. de fier), care prinde roata când vrem s'o împiedecăm, piedecă. POLIZU.

III. Bot. (În compuse) Diferite plante:

lingura-frumoaselor = (Transilv.) un fel de ciupercă numită lingurița-zânei (*Fomes lucidus*) (PĂCALĂ, M. R. 26, 269, BUJOREANU, B. L. 382); pochivnic (*Asarum europaeum*) (TDRG., PANȚU, PL.); rem f. păsulică (*Aristolochia clematitis*) (BARCIANU).

lingura-Maicii-Preceste (s. *Domnului*) = (la Sâplac, lângă Gherla) burete de culoare roșietică, numit (pe aiurea) urechiușă (VICIU, GL.); lingurea (*Cochlearia officinalis*). BUJOREANU, B. L. 382.

lingura-plugului. H. XVIII 168.

lingura-popii = pochivnic (*Asarum euro-*

paicum) (DR. I 337, PANȚU, PL.); (Banat) rem f (*Aristolochia clematitis*). *ib.*

lingura-strigoaiei = (Aiud) ciupercă de culoare galbenă-roșietică, VICIU, GL.

lingura-vântului. BUJOREANU, B. L. 382.

lingura-zânelor (s. zânei) = (Gorj) o ciupercă (*Hydnum zonatum*). PANȚU, PL. *Bea vin alb în care s'a plămădit lingura-zânei pisată.* PAMFILE, B. 23.

IV. (Zool.; Banat) **Lingura-popii** = mormoloc. CANDREA, GR. S. I 190.

[Plur. *linguri* și († și regional) *lingure*. | Și: **lîngură** s. f. GRAIUL I 277, VICIU, GL.; — **lîngură** s. f. *Am cumpărat covăți și lunguri de casă.* BUL. COM. IST. I 258. | Diminutive: **lingureă** s. **lingurică** s. f. = (Anat.) cavitatea (de forma unui găvan de lingură întors înafară) dela partea inferioară a osului pieptului, capul pieptului (PAMFILE, J.), osul mic și cartilajinos dintre coșul pieptului și pânțec (COSTINESCU); goul de mai jos de furca pieptului (CADE); epigastru (DDRF.) (confundat uneori cu) buricul (CHIRIȚESCU, GR.); p. ext. boala (H. XII 150) celui care are dureri la *lingurea*; (Bot.) plantă ierboasă din familia cruciferelor, cu flori albe așezate în chiorchine, cu frunze în forma lingurii (*Cochlearia officinalis*), de origine din țările nordice; se cultivă ca plantă medicinală (PANȚU, PL., BIANU, D. S.). (Ad II 6°) *Eră să își dea răsuflarea... fiind înghiețat ca sloiul păste tot trupul, afară de lingurea.* GORJAN, H. II 230. *Tusea măgărească, gâlcila gâtului, dorul de cap și de lingurea a[!] copiilor.* PISCUPESCU, O. 238. *A simțit... un fel de slăbiciune la lingurea, par'că-l lua o apă.* CARAGIALE, M. 26. *O fâlăitură grozavă i se ridică dela lingurică drept prin mijlocul pieptului spre gât.* SANDU-ALDEA, A. M. 165. *Un nod i se ridică lui Trică, din lingurea în sus, pe beregată.* CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIII, 922. *Auuu! — se văietă din nou Anghilina. Junghiu! — La 'lingurică! Iar m'a luat.* IOVESCU, N. 55. *Durerea mai mare o simte la lingurică.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I 15; — **lingurice** s. f. = (Anat.) lingurea (cf. PAMFILE, J. II); (Zool., în Banat) mormoloc (H. XVII 149, 349). Ad II 6°) *Cu paloșul m'î izbea 'n linguricea pieptului.* PAMFILE, C. T. 95. *Când te doare la lingurice, îți pui o legătură cu troscoț.* id. B. 43; — (poate, prin apropiere de buric) **linguric** s. a. (Anat.) = lingurea. *Mi-o venit slăbiciune la lingurice.* ALECSANDRI, T. 1185; — **lingurită** (rar **lingurufă**, LB.) s. f. (plur. -țe și, rar, -ți) = lingura mică cu care se ia dulceața, cafeaua, ceaiul, etc.; p. ext. conținutul ei; s. p. c. (Tipogr.) lingura cu care se varsă plumbul topit (MOLIN, V. T. 41); — **lingurița-zânei** = (Bot.) buretele lennos, de culoare brună roșietică, care crește vara pe trunchiul și rădăcinile arborilor bătrâni (*Fomes lucidus*) (PANȚU, PL.); (Zool., în Banat) mormoloc (CANDREA, GR. S. I 190). (Ad I 1°) *Farfuri de argint cu 4 lingurițe.* URICARIUL, X 254/255. *I-am turnat pe gât câteva linguriți de apă de Colonia.* C. NEGRUZZI, I 62. *Cu lingurița la împărțușit.* CONTEMPORANUL, III 508. *Lingurița cea de mir.* MARIAN, SE. I 16. # *Îți dă cu lingurița și-ți scoate cu furculița ~ te îndatorează cu ceva și apoi neîncetat îți amintește facerea de bine.* ZANNE, P. III 595; — **lingurăș** s. m. = (Zool.) golobreț, mormoloc (CANDREA, GR. S. I 190); (Ornit.) nume de pasărică (PAMFILE, v. 175). | Augmentativ: **linguróiu** (în Banat **linguroń**) s. a. = lingură mare, găvan (VALDA), ciorpoc (H. X 208), polonic (ȘEZ. VIII 90) cu coadă lungă (H. X 450), de care se servește ciobanii (H. II 261, VIII/II 142, 206, X 208, 260, 356, 377, 465, 778, XII 316, 237, XIII 311, XV 264, 408, XVI 133, 247)

când învârtesc (ib. VIII 260) s. strâng (ib. XIII 438, XVI 259) cașul, când amestecă laptele ce fierbe (ib. XIII 258), când adună de deasupra zerului spuma ce iese din caș (ib. XVI 271); (Dulgh., în Prahova) lingura (II 19), burghiul, sfredelul cu care se lărgeste gaura din buciumul roșii (H. X 539, XVI 134, 161). Când stai la Paris... mânănci paratele cu linguroiul (= cheltuești neburneste, fără socoteală). C. PETRESCU, R. DR. 197. | Nume de agent: **lingurár** (**lângurár** H. IX 310) s. m. = (adesea adjectivat) cel care face s. vinde linguri (și fuse) de lemn (și care e mai ales Țigan). LB., H. X 189, ȚIPLEA, P. P., NOM. PROF. 33; (Munt.) (Țigan) rudar (IORDAN, ARHIVA (IAȘI) 1921 193), p. ext. (Maramureș) poreclă dată toboșarului din armată (ȚIPLEA, P. P.); supranume colectiv (ironic, făcând aluzie la originea s. la caracterul țigănesc) dat locuitorilor unui sat, de cei din satele vecine (DR. VIII 207). *Lingurar*. ANON. CAR. Țiganii domnești *lingurari*. URICARIUL, I 282/20. *Între moșneni sunt și 27 familii de rudari (lingurari)... ci (= ce) se ocupă cu făcutul lingurilor*. I. IONESCU, M. 447. *Niște lingurari ce-i aveam tocmiți prășitori*. CREANGĂ, A. 52. *Voi căsași șetrași, ursari și lăeși și lingurari*. CONTEMPORANUL, II 693, cf. SBIERA, P. 186, TEODORESCU, P. P. 264, MARIAN, SAT. 292, MĂNDRESCU, P. P. 14, PAMFILE, I. C. 11; — (cu femininul): **lingură-reasă** (mai rar **lingurăriță**) s. f. = femeie (m. ales țigancă) care face s. vinde linguri (PĂSCULESCU, L. P. 126); soție de lingurar. Com. MARIAN. *Toate ursărițele, Toate lingurărițele...* GR. S. VI 136. | Instrument: **lingurár** s. a. = un fel de cuier pentru păstratul lingurilor (LB.) făcut dintr'o scândură ovală s. pătrată (mai rar din tinichea) acățată de perete, cu găuri prin care intră cozile lingurilor (H. IX 310, 341, XIV 59, 93, REV. CRIT. IV 144, VICIU, GL., DENSUSIANU, Ț. H., VUIA, Ț. H. 115, GREGORIAN, CL. 59, PĂCALĂ, M. R. 429, 430 fig. 17, HERZ-GHER., M. VII 13); pungă de piele în care-și țin ciobanii lingura (H. V 280). | Alte derivate: **lingur-reasă** s. f. = (Bot.) buruiană ce crește în regiunile înghețate, printre pietre, și e bună pentru scorbut (PISCUPESCU, O. 63), cf. *lingurea*; — **lingurí** vb. IV^a = (Transilv., neobișnuit) a gusta, a mânca ceva cu lingura, LB.].

— Din lat. *lingula* (= *úgula*), -am, idem. (Cuvântul a pătruns la Bulgari: *úngurú* „țigan, vagabond“).

LINGURÁR s. a. și m.	} v. lingură .
LINGURĂREĂSĂ s. f.	
LINGURĂRÍTĂ s. f.	
LINGURÁȘ s. m. (Zool.)	
LINGUREÁ s. f.	
LINGUREĂSĂ s. f. (Bot.)	

LINGURÍ vb. IV^a v. **lingură** și **lingári**.

LINGURÍC s. a. (Anat.)	} v. lingură .
LINGURÍCĂ s. f. (Anat.)	
LINGURÍCE s. f. (Anat., Zool.)	
LINGURÍTĂ s. f.	
LINGURÓIU s. a.	

LINGURÚȘ s. a. (Anat.) v. **limburuș**.

LINGURÚȚĂ s. f. v. **lingură**.

LINGUȘEĂLĂ s. f. v. **linguși**.

LINGUȘÍ vb. IV^a I. *Vivre en parasite*. II. *Flat-*

ter, flagorner, aduler. S'insinuer dans les grâces de qqn.

I. Intrans. † A face pe lingăul, a trăi de pe urma altora. LB.

II. Trans. A câștiga bunăvoința cuiva prin vorbe și atitudini măgulitoare, prin laude mincinoase, a măguli, adula, linge (2°), lingări. LB. *Chemam lingușind (κολακεύων) pre fiii Țitorilor mele*. BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Neamul muieresc... lingușindu-te, mai puțin rîu gândește*. ESOP (1812), ap. GCR. II 208/11. *Oamenii care-i lingușesc, Care-i laud[ă] și-i slăvesc*. MUMULEANU, ib. II 247. *Începu s'o lingușească cu vorbe miorlăitoare*. ISPIRESCU, L. 47, cf. U. 55, ALEXICI, L. P. I 183/12. || Refl. (Complint prin „cătrec“, mai ales prin „pe lângă cineva“). A se lua pe lângă cineva cu binele, măgulindu-l cu laude exagerate s. false spre a-i câștiga bunăvoința; a se gudura, a se lingări; a se insinua. *Câni de casă... să lingușesc pre lângă stăpânul lor*. ODISEIA (sec. XVIII), ap. GCR. II 84/21. *Cătră el să lingușește*. BARAC, A. 42. *Un șarpe... se lingușește prin flori*. GORJAN, H. IV 114. *Proclutul de smeu se lingușea pe lângă mama băiatului*. ISPIRESCU, L. 125. *A început a se linguși pe lângă bătrânul*. RETEGANUL, P. III 79. | (Neobișnuit) A se înșela pe sine însuși, a-și face iluzii. *În zadar să va linguși cineva că primejdia a trecut*. MARCOVICI, D. 466.

[Și: **lingoșá** † vb. I^a LB. | Adjective: **lingușít** (cu negativul **nelingușít**), -ă = măgulit, câștigat prin vorbe plăcute și laude exagerate. *Vladislav, lingușít d'a vedea atăta supunere din partea unui domn român, îi răspunse printr'o carte măgulitoare*. ODOBESCU, ap. DDRF. *Se apropie... frecându-și lingușít obrazul*. C. PETRESCU, f. II 250; — **lingușítör** (cu negativul **nelingușítör**), -oáre LB. = (cel) care lingușește; măgulitor. *Acordându-mi mie o așa de amicală și de lingușitoare precădere, n'ai nimerit tocmai bine*. ODOBESCU, III 9/8. *Avea graiu lingușitor*. ALECSANDRI, P. P. 216. (Substantivat) *Măhmiric pricinuește fericierea... fățarnicului lingușitor*. MARCOVICI, C. 26/11. Cf. ZANNE, P. VIII 301, 302. | Abstracte: **lingușíre** s. f. = acțiunea de a linguși, adulație, † colachie (HERZ-GHER., M. VII 13); șiretenie (NOVACOVICI, C. B. 13). *Fățarnica lingușíre* (a. 1794). GCR. II 158. *Noi ne orbim... lesne de lingușírea patimilor*. MARCOVICI, C. 62. *Trufia Polonului măgulindu-se la această groasă lingușíre*. C. NEGRUZZI, I 169. *Lingușírea[i] miere dulce, dar otrăvă ne aduce*. I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII 301; — **lingușíe** † s. f. *De măgulírite lingușíei dreptul simț se întunecă*. C. NEGRUZZI, I 314; — **lingușeálă** s. f. (plur. -șeli, † -șeale). *Să vază cândai doară se va fi îndemnat fata după multé lingușale* [Mold. lincotel] și fágădule ce-i va fi fágăduit [bărbatul]. PRAVILA MUNT., ap. TDRG. *Tu umbli cu lingușeli Trei fete de craiu ca să înșeli*. TEODORESCU, P. P. 106; — **lingușítură** † s. f. *Dorește... lingușíturi să scrie*. C. NEGRUZZI, II 215/2.].

— Prin schimbare de conjugare, din *lingoșá*, iar acesta derivat dintr'un adjectiv *lingos* (dela *linge*). S'a zis la început despre câinii care se gudurau pe lângă stăpân, lingându-l, că sunt **lingoși*. Pentru dezvoltarea sensului, cf. alb. *ljëpinj* „ling“ — *përljëpinj* „lingușesc“.

LINGUȘÍE † s. f.	} v. linguși .
LINGUȘÍTURĂ † s. f.	

LINGV - v. **LINGU** -

LINIÁ vb. I^a *Ligner*. — Trans. A face, a trage linii (mai ales cu rigla). LB.

[Ind. prez. *liniéz* și (învechit, în Transilv.) *liniu* LB. | Abstracte: *liniäre* (*liniére*) s. f. POLIZU, DDRF.; — (germ. *Liniatur*) *liniatúră* s. f. = (tipogr.) tiparul liniilor colorate, în sens orizontal sau vertical, al caietelor, registrelor, etc. (imprimare cu o mașină specială) CĂL. TIP., MOLIN, V. T. 41; (colectiv) materialul de linii de alamă în diverse formate și diverse corpuri, puse în case speciale. ib. *Pe paginile cu liniatură de pătrățele violete, probleme de aritmetică.* C. PETRESCU, I. II 162.

— N. după fr. s. germ. (*linieren*). Cf. alinia.

LINIAMENT s. a. v. *lineament*.

LINIAR, -Ă adj. v. *linear*.

LINIATURĂ s. f. v. *linia*.

LINICEL, -CEĂ † adj. v. *lin* 4.

LINIE s. f. I. 1°. *Ligne*. 2°. *Ligne, démarcation; ligne* (de flottaison). 3°. *Ligne* (de la main), *trait* (du visage). *Lignes* (d'un dessin). *Ligne* (du corps). 4°. *Ligne, rangée, file*. 5°. *Ligne* fortifică, *Troupes de ligne*. 6°. *Rue, route, sentier*. 7°. *Ligne* de chemin de fer. 8°. *Ligne* (d'un serviciu de transports). 9°. *Ligne* (télégraphique). 10°. *Ligne, direction; ligne* de faille; *ligne* de mire. 11°. *Ligne* (de conduite). 12°. *Ligne, rang, niveau*. 13°. *Ligne* (succesionale). II. 1°. *Règle*. 2°. *Filet, réglét* (d'imprimatur). 3°. *Ancienne mesure* de longueur.

I. 1°. (Geom.) Trăsătură simplă, socotită ca neavând nici lățime nici grosime, trasă cu creionul (condeiul, creta, penelul, etc.) s. numai imaginară, indicând o limită s. o direcție s. legând diferite puncte în spațiu. Se numește *linie* partea comună a două suprafețe care se întretaie sau marginile unei suprafețe. MELIK, G. I. După aspect, *linia* poate fi: dreaptă, frântă, circulară, curbă, mixtă; după poziție: oblică, orizontală, paralelă, perpendiculară s. verticală, convergentă, divergentă (cf. MELIK, G. 2, 5). *Înima lor trebuie să fie rece ca și linia geometrică.* C. NEGRUZZI, I 321. *Au însemnat cu o linie locul unde este umbra.* DRĂGHICI, R. 151. *Vorbii, potrivit două scândurele cap la cap și trăgând o linie.* C. PETRESCU, I. II 181. || Spec. (Geogr., Fizică) *Linie de nivel*: care împreună punctele cu aceleași cote de pe un teren. *Linii izotere*: care unesc punctele ce au aceeași temperatură medie în timpul verii. PONI, F. 175. *Linii izotermice*: care unesc punctele de pe pământ care au aceeași temperatură medie a anului, ib. *Linii isochimene*: care au aceeași temperatură medie în timpul iernii. ib. *Linia de colimațiune* = axa optică a ochiului. CULIANU, C. 4. Capetele magnetilor se numesc poluri, iară partea mijlocie, unde fierul nu este atras, *linie neutră*. PONI, F. 233. *Linia ecuinoptilor s. a punctelor echinoptiale* = intersecțiunea eclipticei cu ecuatorul. CULIANU, C. 152.

2°. Hotar, graniță, limită, margine până unde se întinde ceva. *Vedem... că linia apei uneori înaintază, alteori se retrage de pe uscat.* MEHEDINȚI, G. F. 126. *Să se strice linia [satului], Să plece [oamenii] unde-or putea. Linia că se strica, Satul mi se sfărâma.* TEODORESCU, P. P. 297. *Linie de demarcație* = care desparte două țări, două provincii; p. ext. două ideologii. (Marin.) *Linie pe apă* (POLIZU) s. *linia de cufundare a unei nave* = nivelul până unde se cufundă fundul navei în apă. # *A trece (s. a depăși) linia* = a exagera. *A sta (drept) la linie* = (despre cumpănă) a se cumpăni. *Brațul [cumpenei] în care era puși banii se lăsu în jos și stătu drept la linie.* ISPIRESCU, L. 400.

3°. (Adesea la plur.) *Dungă*; spec. *îndoitură* (din palma mâinii COSTINESCU); trăsătură (a feței); p. ext. contur. *Urmăresc liniile dealurilor din față.* IORGA, N. R. A. I 250. *Un desen cu linii sobre.* (Fig.) *Un corp femeiesc cu linie frumoasă.*

4°. Șir drept, alineat. *Un sat... În două rânduri se'mparte, Pe linie așuzat.* ALEXANDRESCU, A. 228. *Să-și facă casa în linia uliței?* C. NEGRUZZI, I 70. *Mulțime de echipajuri așezate în linie.* DAC. LIT. 258. *Se poate semăna bobul în linie.* I. IONESCU, C. 9. *Așteptau patru birji trase la linie.* CONSTANT, R. 148. | Spec. (Tipogr.) Rând de cuvinte într'o pagină scrisă. CADE. | (Adverbia) Aliniat, formând un șir drept. *Ulițele destul de late și toate linie, drepte și încrucișate.* GOLESCU, I. 100. *Coperiș nou de trestie, cu strășinile retezate linie.* AGĂRBICEANU, LUC. III 175.

5°. (Mil.) Sistem de fortificații, adăposturi și obstacole militare, permanente s. trecătoare, destinate să apere trupele proprii și să oprească înaintarea dușmanului. *Linia Maginot. Linie de apărare*: alcătuită din fortificații și trupe. *Linii de comunicații*: prin care se face legătura cu serviciile din spatele frontului. *Trupe de linie* (în opoziție cu cele neregulate): destinate să lupte în primul rând cu dușmanul. *Infanteria se compune din Regiment de linie...* URICARIUL, XXII 463. *Linie de bătaie...* BĂLCESCU, M. V. 617. | (În Bucovina și Transilvania, până la războiul mondial) *Infanterie. HERZ.-GHER., M. VII 13. Com. PAȘCA.* || † Grup de soldați desfășurat în ordine de bătaie. *Din pedestreimea Moscului, numai o linie (sau o grămadă)... cu neprietenul războiului au arătat.* LET. II 69/10.

6°. (Pop.) Stradă (GRAIUL, I 14), uliță principală într'un sat, șosea (T. GĂLCESCU, GR. S. V 121); drum despărțitor (CHIRIȚESCU, GR. 251); cărare (prin pădure). DDRF.

7°. (Adesea complicit prin „ferată”) Cale ferată, drum de fier, instalația și rețeaua șinelor pe care circulă trenurile și tramvaiele. *Se scula Dușu cu noaptea'n cap și pleca 'n cântatul cocoșilor, căci era lung drumul până la linie.* SLAVICI, N. II 227. *Veniturile și cheltuciile liniilor a căror înființare vă displace...* MAIORESCU, D. IV 372. *Linia ferată... se încovoie...* *pre gura neagră a tunelului.* SADOVEANU, M. 130. *Să trecem linia!... Vizitiul opri, și trenul Fulger scâpără pe dinaintea noastră.* SANDU-ALDEA, A. M. 24. *Acum e o stradă pavată cu granit și e linia de tramvai.* C. PETRESCU, C. V. 225.

8°. Itinerar (al unui serviciu de transport). *Linia aeriană București-Paris.*

9°. (Rar) Sârma care leagă stațiunile telegrafice sau telefonice. COSTINESCU, PONI, F. 282.

10°. Direcție. *Din stălpul acela au întors cu măsura spre apus în linie dreaptă.* URICARIUL, II 16/20. *Ținea mănunchiul cârmei... și de-abia putea să ție linia neschimbată.* CONTEMPORANUL, IV 46. | Spec. (Geol.); după franc. *ligne de faille*, germ. *Bruchlinie*) *Linie de fractură*. I. P. VOITEȘTI, TECT. 1. (Optică) *Linia vizuală*: care duce dela ochiul observatorului la obiectul privit. (Vănat.) *Linie de ochire* = care trece prin mijlocul creștăturii ochitorului la punctul ochit. Cf. STOICA, VÂN. 15.

11°. *Linie de conduită* s. de purtare, fel, criteriu, obicei de a se purta. TDRG. *Impune... linia de conduită.* MAIORESCU, D. II 57.

12°. Rang, treaptă, teapă, nivel. *În aceeași linie cu adevărații poeți pune și pe Tăutu.* MAIORESCU, C. I 293.

13°. Filiație, succesiune de descendenți s. ascendenți, spița neamului, † dungă. *Linie bărbătească, femeiască, dreaptă, colaterală, etc. Consacră... demnitătea princiară... descendenței mele*

în linie directă. URICARIUL, X 365/17. Linie ascendentă. MAIORESCU, CR. II 300. Șirul gradelor formează linia. HAMANGIU, C. C. 159.

II. 1°. Unealtă (de lemn s. metal) de care ne servim spre a trage o dreaptă, riglă, (Transilv.) lineal. Fără linii și compasuri paingănul întinde mreje. KONAKI, P. 294. [Copilul] își apasă linia pe zăbrele, făcând un șgomot grozav. VALSAN, CONV. LIT. XLII 141.

2°. (Tipogr.) Placă de metal cu care se tipăresc dungii (colorate) s. care se pune în picioare între rânduri spre a le despărți s. a le răi. Cf. MOLIN, V. T. 42. Linie de cules = unealtă tipografică, cu două urechi, ce se pune între rânduri când se culege zațul. ib. Linie de perforat: de oțel, la floare cu tăietură în formă de puncte sau zig-zag, ce se intercalează în zaț spre a perfora hârtia cu tiparul în același timp. ib.

3°. Veche măsură de lungime, având (în Munt.) 1/10 dintr'un deget, (în Mold.) 1/12 dintr'un palmac. Cf. DDRF., CLIMESCU, A. 213, BRĂESCU, M. 3.

[Și: (pop.) lénie s. f. (Banat), com. V. BRANIȘTE, (Munții Apuseni și pe Câmpie). Com. ȘT. PAȘCA. | Diminutive: linoiără s. f. Două dungii de sânge... însemnau linoiare roșii deala nări în jos pe obraz. SADOVEANU, SĂM. VI 166. Știu! grăi Levonim Pacu strângând linoiarele metrului după ce măsurase. C. PETRESCU, I. II 182: — liniută s. f. DICT. | Nume de instrument: (invechit) liniér s. a. (ad II 1°) Se pot trage liniile cu o uncață numită liniér. I. IONESCU, C. 57. | Pronunț. -ni-e, -ni-od-, -ni-u-].

— N. după fr. și germ. (Linie) (= lat. med. linea, -am, idem.). Cf. linear, lineament.

LINIE † s. f. v. lin.

LINIÉR s. a. }
LINOIARĂ s. f. } v. linie.

LINIȘOR s. m. (Iht.) v. lin 3°.

LINIȘOR, -OARĂ adj., adv. v. lin 4°.

LINIȘTE s. f. 1°. Silenț. 2°. Calme. 3°. Tranquilă. 4°. Conferre, éponge de rivière.

1°. Lipsă de șgomot, tăcere. Scărlăirea din condecie dădea farmec astei liniști. EMINESCU, P. 232. Liniște'n văzduh și pace pe pământ. COȘBUC, B. 7. Se putea auzi musca sbârâind, atâta liniște și tăcere se făcu. ISPIRESCU, L. 143. Liniștea nopții.

2°. Lipsă de turburare (în natură), calm. Chiverniseala... din nesățioase droburile mării, multe suflete la limanul liniștii scapa. CANTEMIR, IST. 85. Liniștea domnea pretutindeni. C. NEGRUZZI, I 57. Cerul stelele-și arată, Solii dulci ai lungii liniști. EMINESCU, P. 102. Revarsă liniște de reci Pe noaptea mea de patemi. ib. 280. Liniștea-i acum deplină. COȘBUC, B. 6.

3°. Lipsă de sbucium s. frământare sufletească, pace, seninătate sufletească. Liniștă = tranșilătas. ANON. CAR. Stând culcat, În liniște adâncă și 'n visuri cufundat. ALECSANDRI, P. I 240. Eu mor! Mă duc să aflu liniștea pe care mi-ai răpit-o. C. NEGRUZZI, I 28. Toate vestesc aici liniștea sufletului. ib. I 193. Să-mi dau eu liniștea rea, pentru hatărul nu știu cui? CREANGĂ, P. 252. Liniștea se păzește când supărarea lipsește. ZANNE, P. VIII 300. † Loc. a. d. v. În († întru s. eu) liniște = liniștit, neturburat, în pace, tihnit. Trăia toți cu liniște. LET. II 409/3. Faceți-vă socototali în liniște de ceea ce peste zi ați lucrat. DRĂGHICI, R. 153. Așteaptă întru liniște și umilință. MARCOVICI, D. 7/11. Au trăit apoi în pace și liniște.

EMINESCU, N. 30. Astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii. CREANGĂ, A. 22.

4°. (Bot.) Lana broaștei. (Atestat din Scărișoara în Munții Apuseni, cu formele regionale linișt'e și linișt'i). ARH. FOLK. V 124.

[Accentuat, mai rar, și liniște DR. VII 34. | Și: liniște s. f. TDRG. | Negativ: neliniște s. f. = turburare, agitație, nerăbdare. PONTBRIANT; p. ext. îngrijorare. Pentru ce ești în neliniște, Adelo? CONV. LIT. XIX 510].

— Derivat din lin cu suf. abstr.-col. -iște. Cf. liniști.

LINIȘTI vb. IV^a. 1°. (Se) calmer, (s')apaiser. 2°. (Se) tranquilliser, (se) rassurer. — (În opoziție cu „turbura“).

1°. (Despre elementele naturii) A se potoli, a se domoli. Vieața mea este o mare, care nu se liniștește. KONAKI, P. 32. Au început atmosfera a se liniști. DRĂGHICI, R. 112. Se potolește și se liniștește Vântul pe pământ. TEODORESCU, P. P. 372.

2°. Trans. și refl. (Despre stări sufletești. s. oameni) a (se) potoli, a (se) astâmpăra, a se calma, a da (cuiva) s. a-și găsi liniștea, pacea, tihna, odihna, sângele-rece. Hotărîu să-mi răzbum și ideea asta mă mai liniști. C. NEGRUZZI, I 7. A ta apropiere... înima-mi... liniștește. EMINESCU, P. 50. Răposați de veacuri, nu se mai pot liniști în morminte. CREANGĂ, A. 142. Îl liniști cu vorbe bune. ISPIRESCU, L. 57. Pădurcul... liniștește ziua. MERA, B. 171. Liniștete-te! se zice unei persoane turburate, supărate, necăjite. COSTINESCU.

[Și: înliniști † vb. IV^a Până a nu se înliniști mai sus zisele turburări. E. VĂCĂRESCUL, ap. TDRG. | Negativ: neliniști vb. IV^a = (trans.) a face pe cineva să-și piardă liniștea, a turbura pe cineva, a-i pricinui neliniște; (refl.) a-și pierde liniștea, pacea, seninătatea sufletească. Neliniști în somnul dimineții pe toți oaspeții. CONV. LIT. IV. 294. Nu te neliniști din cauza acestei vești! | Abstracte: liniștire s. f. = acțiunea s. faptul de a (se) liniști; calm, liniște, pace, odihnă. (Ad 1°). În vreme ce stăpânea o mare liniștire, au început a se iri niște noursași. DRĂGHICI, R. 9. Folosindu-se de liniștirea și de întunecimea nopții... MARCOVICI, C. 20/11. Frumoașă e câmpia cu dulcea-i liniștire. ALECSANDRI, P. I 132: — (ad 2°) Toți de obște să se îndestuleze întru liniștire și fericită petrecere. URICARIUL, I 189/11. Cui îi place liniștire Să-și facă împrejmuire, PANN, H. 38. Of... câtă vreme este de când liniștirea nu s'a apropiat de mine! MARCOVICI, C. 7/3. Starea lui cerca liniștire. GORJAN, H. I 4/23. Liniștirea sufletului său... i-a mijlocit îndreptarea sănătății. DRĂGHICI, R. 139. Locuitorii țării întru bună petrecere cu liniștire și mulțumire să urmeze împlinind datoritiile lor. URICARIUL, I 187/21. Numa... cu mai multă liniștire (= stăpânire de sine) se întoarce... în curțile Tatianei. BELDIMAN, N. P. II 10. | Adjective: liniștit (înliniștit †, cu negativul neliniștit), -ă. (Ad 1°) Am văzut de neliniștită (= necontenită) milostivire răvărsare către toți de obște. URICARIUL, I 196/3. Zile seninoase și liniștite. MARCOVICI, C. 15/3. Țara este liniștită. C. NEGRUZZI, I 139. Apa... 'n urmă liniștită Dulce unde-și alina. ALECSANDRI, P. I 13. Liniștita ei suflare caldă. EMINESCU, N. 12. Tâmpla bate liniștită. id. P. 185. Cu graiu neliniștit zise fie-sei. ISPIRESCU, L. 378. Iși friza cu degetele neliniștite... șuvițele bretonului. I. TEODOREANU, M. II 14. Dă o ploaie liniștită. TEODORESCU, P. P. 211. (Ad 2°) Griji mai mult de toate, a fi înlinștit. Dar și el la aceasta, rămase amăgit. E. VĂCĂRESCUL, IST.,

274/r. *Înțeleptul așicaptă... cu suflet liniștit și umilit.* MARCOVICI, D. 9/14. *O viață femeie reînnoată, cu inima simplă și liniștită.* C. NEGRUZI, I 48. *Arătarea lui era liniștită, dar nu blândă.* EMINESCU, N. 52. *Sta în fereastră neliniștit.* ib. 5. *Eu vin, fărțate, trist și liniștit.* COȘBUC, F. 123. *Caprele... nu sta în loc liniștite, că nu aveau ce să pască.* MARIAN, SE. II 121. (Adverbal; ad 1°) *Răsare luna liniștit și tremurând din apă.* EMINESCU, P. 280. (Ad 2°) *Dacă vrei să trăiești liniștit, să nu vezi, să nu auzi, să tot taci.* ZANNE, P. II 794; — **liniștitor** (cu negativul **neliniștitor**), -oăre = care liniștește, care calmează, calmant; (substantivat, în limba veche) cel care caută liniștea. (Ad 2°) *Cu cuvinte liniștitoare alină frica surorilor.* ISPIRESCU, L. 239. *Un gând liniștitor îmi trece prin minte.* G. VĂLSAN, CONV. LIT. XII 149. *Locuințele mirenilor is aproape și pentru aceasta nu se poate a-i opri pe închinători, ca să nu meargă și pe la liniștitorii schitului.* CHIRIAC, S. 95].
— Derivat dela **liniște**.

LINIUȚĂ s. f. v. **linie**.

LINOLÉU s. a. *Linoleum*. — Un fel de mușama groasă și impermeabilă (preparat din praf de plută amestecat cu ulei de în) care se întinde pe jos în loc de covor. *Se furizează... lângă soba din colț, lăsând câteva urme de galoși pe linoleul scilpitor.* BOTEZ, B. 208. [Plur. -lee].

— N. după fr. (compus din *linum* „în” și *oleum* „uleiu”).

LINOTIP s. a. (Tipogr.) *Linotype*. — Mașină de cules, din care (în opoziție cu monotipul) ies rândurile culese întregi. Cf. MOLIN, V. T. 21, 43. [Pronunțat de unii, ca în englezește, *linotaip*. | Plur. -tipuri. | Derivat: (fr. *linotypiste*) **linotipist** s. m. = culegător care lucrează la linotip (bătând pe clape, ca la mașina de scris). Cf. MOLIN, V. T. 43].

— N. după fr. (din engl. *linotype*, din *line* of type).

LINȘĂ vb. I^a *Lyncher*. — A executa un criminal (mai ales spânzurându-l) pe loc, îndată ce a fost prins, fără să se aștepte judecarea lui din partea autorităților judecătorești. [Abstracte: **linșare** s. f., (fr. *lynchage*) **linșaj** s. a. (plur. -șaje, -șajuri) = executare sumară după legea lui Lynch, practică încă pe alocuri în Statele Unite, mai ales împotriva negrilor. | Adjectiv: **linșat**, -ă. *Doi bandiți linșați.* UNIVERSUL 29 XI 1933].
— N. după fr. (<engl. *to lynch*).

LINȘAJ s. a. v. **linșa**.

LINSĂTURĂ s. f. v. **linge**¹.

LINSOARE s. f. v. **ninsoare**.

LINSURĂ s. f. v. **linge**¹.

LINTĂ s. f. v. **velință**.

LINTE s. f. 1°. *Lentille*. 2°. *Hydatides, grains de ladreie*. 3°. *Cornée*. 4°. *Lentille*.

1°. (Bot.) Planta leguminoasă căfărătoare, de origine mediteraneană, al cărei fruct e o păstăie cu două semințe (*Lens esculenta*); se cultivă mult pentru trebuințele culinare (BIANU, D. S.); pe alocuri și pentru prepararea unor medicamente. (PĂCALĂ, M. R. 262); p. restr. bobul (s. „firul”) plantei întrebunțat ca aliment; p. ext. mâncarea gătită din aceste boabe. LB., ȘINCAI, DR. V 558, DAMÉ, T. 188, PANȚU, PL., II. II 87,

X 30. *Linte* = lens. ANON. CAR. *Țarină plină de linte.* BIBLIA (1688) 239. *Samănă și... mânăcă... ceapă și aiu și linte.* HERODOT, 215. *Linte de zupă* (a. 1779). IORGA, S. D. VIII 81. 3 oca de linte (a. 1792). URICARIUL, IV 133/4. *În zi de sec [și da] linte și fasole cu apă.* MAG. IST. I 361/2. *Linte și alte legumi.* I. IONESCU, C. 11, cf. PISCUPESCU, O. 194. *Două fete culeg linte.* ALECSANDRI, P. P. 156. *Foicică, bob de linte...* TEODORESCU, P. P. 270. *Frunză verde, fir de linte...* ȘEZ, I 13. [Când urdină omul] *să se fiarbă linte de șase ori.* ib. IX 126, cf. PAMFILE, B. 48. *Dă-mi un blid de linte.* HERZ-GHER., M. VII 13. # *Părinte, borș cu linte*, se zice persoanei care postește ca un popă. ION CR. 23. *Pentru un blid de linte* = pentru un folos material foarte mic (cf. pentru un os de ros) ZANNE, P. III 596. *Am pierdut un fir de linte* = ceva de mic preț. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 152. *Cât o linte* = foarte mic, foarte puțin. ib. I 205. *Să ia cu o peniță curată, cât o linte dintr'această alifie.* PISCUPESCU, O. 315. *În linte*, se zice despre porumb, când nu este încă bun de fiert s. copt. VICIU, GL.

Compuse:

a.) Calificative pentru persoane: **Frige-linte** s. m. = persoană foarte sgârcită, sgârie-brânză. BARONZI, L. I 96, ION CR. IV 23, ZANNE, P. III 596.

Spală-linte s. m. = guraliv, flecar. ZANNE, P. III 596.

Vinde-linte s. m. = persoană fudulă, mândră, care vrea să pară bogată. ib. IX 485.

b.) Numiri de plante (une-ori specii de linte): **linte-albă** = bob-de-țarină (*Lathyrus platyphyllos*). DDRF, TDRG.

linte-de-baltă (s. de apă) = lintiță. PANȚU, PL.

linte-broștească (s. **linte-broaștei** s. **broaștelor**) = lintiță. PANȚU, PL.

linte-în-patru-semințe (*Ervum tetraspermum*). LM.

linte-neagră = orăstică (*Orobis niger*). PANȚU, PL.

linte-păsărească-păroasă (*Ervum hirsutum*). LM.

linte-pratului (s. **de-praturi**) = bobușor (*Lathyrus pratensis*). PANȚU, PL.; linte albă. BĂRCIANU.

2°. P. ext. (Veter.; mai ales la plur.) *Trichină* (H. X 429), mazărice, boala porcilor care produce în carnea lor niște boabe albicioase, de mărimea seminței de cânepă (și care se poate transmite și la omul care mănâncă asemenea carne). *Să nu dai cu mătura în capul porcului, că faci linte.* PĂCALĂ, M. R. 159. *Grăunțe din sită nu se dă la porci, că fac carnea cu linți.* ȘEZ, VI 38, PAMFILE, CR. C. 205. *Când dau femeile la porci mâncare din poală, atunci carnea are să facă linți* (= cisticerci). GOROVEI, CR. 1891.

3°. P. anal. (Anat.; învechit) Partea bulbucată și colorată dela mijlocul ochiului, corneea. *Accea ce i-a acoperit chiar linte luminii ochiului...* nu este albeață. (1815) URICARIUL, VII 69/10.

4°. (Fizică; cu plur. *linți*; învechit) *Lentilă*. Se numesc *linți* corpurile transparente terminate sau prin două suprafețe sferice, sau prin o suprafață sferică și una plană. PONI, F. 367. *Linte biconcară*, etc. ib. *Linte microscopică*. MAIORESCU, CR. I 57.

[În sensul 1° n'are plural, gen. -dat sing. e *linte*; în sensurile 2°-4°, *linți*, cu gen. -dat. sing. *linți*. | Diminutive: **lintișoară** (s. **lintișoară** BĂRCIANU) s. f. (Bot.) = *Ervum lenticular*; — **lintieică** s. f. LM.; — **lintiță** (**lentiță**) s. f. = (Bot.) plantă de apă, de diferite specii (*Lemna gibba*, *minor*, *polyrrhiza*, *triscula*) ce trăiește plutind la suprafața apelor stătătoare (PANȚU, PL.), verdeața de pe bălți (CHIRIȚESCU, GR. 251):

(specii) **lintiță-de-apă** (*Lemna gibba*) PANȚU, PL.; — **lintiță-măruntă** *Wolffia arrahiza*, ib.; — **lintițe** s. f. plur. = pistrui, petișoare roșii pe mâni și pe față, bureți (Sighișoara). BRANDSCH, L. W. | Colectiv local: (dela lintiță) **lintițiș** s. a. = loc pe apă unde se găsesec în mare număr lintițe. *La battă se alege... în luminșuri sau goștițe de stuf, brădiș și lintițiș*. F. R. ATILA, P. 2901. — Din lat. **lens**, -tem, idem.

LINTICICĂ s. f. (Bot.) v. **linte**.

LINTIPÎR s. a. (Anat.) *Luette*. — Omușor, uvula. DR. IX 434.

LINTIRÓIU s. m. v. **volintir**.

LINTIȘOARĂ s. f. (Bot.)

LINTIȘOARĂ s. f. (Bot.)

LINTITĂ s. f. (Bot.)

LINTIȚIȘ s. a.

} v. **linte**.

LINTÓLIU s. a. *Lincol*. — (Cuvânt poetic, rar întrebunțat în graiul zilnic) Pânză subțire, albă, (COSTINESCU), giulgiu (POLIZU), spec. bucată de pânză cu care se învelește s. se acopere un mort așezat în sicriu; cf. păioară. LM. *Pe-un pat alb ca un linfoliu zace lebdă murindă*. EMINESCU, P. 178. *E... Lazăr, sculat din mormânt cu linfoliu în cap*. C. PETRESCU, C. V. 217. | Fig. *Crengile tinere ale copacilor... au căzut acoperind cadavrele cu un linfoliu*. KIRIȚESCU, R. 31? *Fulgii de nea au fcut linfoliu alb peste negrele ogoare*. PRIBEAGU, P. R. 16. [Plur. -folii.].

— N. după fr. (din lat. *linteolus*, -um, de unde și it. *lenzuolo*, idem.)

LINTRE s. f. v. **luntre**.

LINÚȚ, -Ă adj., adv. v. **lin**.

LINX s. m. (Zool.) *Lynx* (*Felis lynx*). — (Latinism) Râs (animalul). SIMIONESCU, F. R. 21-22. — N. din lat. *lynx* (gr. *λύξ*), idem.

LINZÍ vb. IV^a. *Rire bêtement*. — Intrans. A râde fără rost, a brihăi (PAȘCA, GL.). — Cf. hlizi, rânji.

LIO - v. **LEO** -

LIOÁRDĂ s. f. (Bot.) v. **leurdă**.

LIÓCĂ s. f.

LIOCÁS, -Ă adj. } v. **leucă**.

LIOCEÍ vb. IV^a *Éclabousser*. — (Ungurism în Bihor) *Liociái* = a stropi cu apă. POMPILIU, BIH. 1012. [Familia: **liociură** s. f. = zeamă lungă, băutură slabă și apoasă. A făcut o liociură de răchie, slabă-slabă. Com. LIUBA.]

— Cf. ung. *locsolni* „a stropi cu apă”. (Cf. blociori, linciuri).

LIÓCIURĂ s. f. v. **liocéi**.

LIÓRBĂR s. m. (Bot.) v. **lurbăn**.

LIOȘCÁN s. m. (Bot.)

LIOȘTEÁN s. m. (Bot.) } v. **leuștean**.

LÍOTĂ s. f. 1°. *Foule, horde. Famille. Meute. Multitude*. 2°. *Tapage, tohu-bohu*.

1°. (Termen popular, de obicei depreciativ s. gumeț) Grup de persoane adunate la un loc, ce a-

tă (3°) (CHIRIȚESCU, GR. 251), mulțime, adunătură (de oameni răi, ticăloși, de draci, etc. RĂDULESCU-CODIN, F. 47, PAMFILE, J. III), droaie, gloată multă (de copii, ȘEZ. XXXI 12). *Cum ai crede c'ar hi în stare [stăpânirea] să 'mpace atâtea milioane de Rumâni, atâta lume, atâta liotă?* JIPESCU, O. 34. *Liota de copii*. DELAVRANCEA, S. 223, cf. ISPIRESCU, L. 174, CONV. LIT. XLIV/II 76. *Nunta se făcu... față fiind toată leota lor ziască*. ISPIRESCU, U. 12. *Viclenii ciauși vârau în țară... liote întregi de jitari și pârgari turci și bulgari*. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIII 925. *Ștefan Vodă când sosea Cu oastea, cu liota... TEODORESCU, P. P. 502. Era adunată acolo toată liota diavolilor*. ION. CR. I 77. *S'o 'nțolit liota de frați ce-i are*. ȘEZ. XXIII 54. | Spec. Familie, casă (Com. LACEA, Tohanul-Vechiu), totalitatea persoanelor (familia și servitorimea) care se grupează într'o gospodărie. *Are liotă multă, taică părinte, și mai dă și pe la Țigani*. D. STĂNOIU, C. I. 31. || Haită (de câni). TDRG. *O liotă de câni târcați*. D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. || Fig. Mulțime. *Crede-mă pe mine, care-s-chinuit de atâta liotă de ani*. V. I. POPA, V. 98.

2°. P. ext. (Mehedinți) Gălăgie mare, harmalaie. Com. STRĂMBULESCU.

[Și: **liótă** (DDRF), **léotă** (PAMFILE, J. III), **leáotă**, **leáhotă** (PAMFILE, J. III), **loáietă** s. f.]

— Pare a fi medio-germanul *liute* (german modern *Leute*) „oameni”, venit, probabil, prin mijlocirea altei limbi. Cf. TDRG.

LIOVEÁN, -Ă adj. *De Lwów*. — Dela Liov (= Lemberg), care aparține Lioului. *Antologhiul chievian... și cu cel liovean*. IORGA, L. R. 156.

— Derivat din **Liov**, cu suf. **-ean**.

LIP! interj. Interjecțion imitant le son produit par une gifle ou par les savates qu'on traîne. — (Adesea repetat) Interjecție onomatopeică imitând sunetul produs de o lovitură cu palma s. de cineva care umblă desculț s. în papuci ori de făina care se cerne prin sită, cf. leop. PĂSCULESCU, L. P. 99. *Intr'un papuc și-o opincă, Lîpa, lîpa, nea Stănică*. PANN, P. V. I 155, ZANNE, P. III 274. *Și lîpa-lîpa, o luă poștește pe uliță, parcă-ar fi fost scăpată din pușcă*. CHIRIȚESCU, CONV. LIT. XLIV/II 543. *Lip-lip! lip-lip! Vine Manolache... pe poteca dintre pruni, cu papucii lipăind*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 60. *În pădure boca, boca, Iar acasă lîpa, lîpa (s. lepa, lepa)* [= sita]. GOROVEI, CIM. 345.

[Și: **líchi!** interj. TDRG. *Jidanu se acopere cu cergă... eu apuc o prăjină și trosc, plioșe, trosc și jachi și lichii peste cergă*. ALECSANDRI, T. 49. *Ia o hachină de friptură și lichii în ochii Matahalei*. ȘEZ. VI 248. *Lichi o palmă*. PAMFILE, J. II; — **lipa** (s. **lepa**) interj. | Substantiv post-interjecțional: **lîpă** s. f. = lovitură cu palma, **li-o(a)pă**. *Îți dau lipă*. PAMFILE, J. II. | Verb: **lipăi** trans. și intrans. IV^(*) (prez. ind. *lipăesc* și *-pău*) = a palmui, a da palme cuiva (COSTINESCU), a lipi, a bate cu palma pe pielea goală (Com. V. ȘOAREC), a plesni, a liopăi (TDRG); spec. (despre pasările care se scaldă, despre cocoșul care cântă) a plioșcăi (cu s. din aripi). PAMFILE, J. I. *Mi-aș fi auzit tâlpile lipăind pe scânduri*. VLAHUȚĂ, N. 123. *Păpuți cu cari venea lipăind*. H. IV 65. *Cum era în piele, l-am lipuit bine, să mă ție minte*. Com. V. C. ȘOAREC, Piatra Neamț.].

— Onomatopee. Cf. leap, leop.

LIP s. a. 1°. *Saleté, crasse*. 2°. *Pyrosis*.

1°. (Mold.) Murdăria soioasă ce se formează pe piele din sudoarea care se amestecă cu praful (DDRF), jeg, im (BIANU, D. S.), rapăn (PAM-

FILE, J. III), zoologie (BIANU, D. S.), glod (ŞEZ. XXXII 137); spec. materia ce se prinde de lângă la spălat (ŞĂINEANU, D. U.). *Cămeşa lui... mult lip avea.* DRĂGHICI, R. 90. *Alb ca o piesă anatomică, dar la încheeturaabei cu lip uscat.* C. PETRESCU, f. II 43. *Rude bine tina şi tot lipul (lepul) de pe dânsul.* MARIAN, în. 48. *Că m'am spălat şi încă tot nu s'a dus tot lepul* (Bilca, în Bucov.). Com. G. TOFAN.

2°. (În Sudul Moldovei) Jegărie pe gât. I. IORDAN, ARHIVA 1922, p. 197.

[Şi: **lep** = murdărie pe pielea corpului s. pe rufe Com. A. PROCOPOVICI, HERZ-GHER., M. VII 10); — **liep** s. a. = pată de murdărie pe o haină (Sângeorz-Băi). PAŞCA, GL. | Adjectiv: **lipós** (**lepós**), **-oasă** = murdar, jegos, plin de lep. HERZ-GHER., M. VII 10, MARIAN, SE. I 133, GR. S. VI 151.]

— Din rut. **lip** „lut“ (paleosl. *lěpŭ* „cleiu“) s. din ung. **lęp** „cleiu de pasări“.

LIPA interj. v. **lip**¹.

LIPĂ s. f. v. **lip**¹.

LIPĂ s. f. *Meule de foin.* — (Bucov.) Căpiţă de fân (PAMFILE, A. 159) mai mică decât un stog şi pusă pe un prepeleac. ION CR. III 87.

LIPÁC s. m. *Chandelle* (étai ou allonge) — (Mold.) Căpriorul alipit de cel din colţul („sapa“) copeişului, copilet. DAMÉ, T. 94 (fig. 1/7). | *Nadă* (= bucată înădătită, adăugată) ce se pune la un tumurug sau stâlp. *N'am schimbat tumurugii, ci le-am pus câte un lipac* (Piatra Neamţ). Com. V. ŞOAREC.

— Cf. rut. *lipak* „lipitor, cel ce lipeşte“.

LIPĂI vb. IV^(a) v. **lip**¹.

LIPÁN s. m. 1°. *Ombre.* (Thymallus vulgaris). 2°. *Goulu. Bœuf vigoureux.*

1°. (Iht.) Peşte (H. X 21, 45, 107, XII 281, 288, 301, 309, XVIII 261, 283, (cf. I 170), BARONZI, L. I 94, DAMÉ, T. 127) de apă dulce care trăieşte în pâraiele de munte; seamănă (la formă, număr de aripi, solzi şi obiceiuri) cu loştrita şi cu păstrăvul, dar creşte mai mare decât acesta, ajungând până la o lungime de 50 cm.; prins, răspândeşte un miros discret de cimbru şi pepene. F. R. ATILA, P. 209 (fig. 27 p. 208), ANTIPA, F. I. 201 (fig. 38), DAMÉ, T. 127. *Lipán*: piscis. ANON. CAR. *Regiunea lipanului... Acest peşte de mare valoare se găseşte şi în albia de jos a pâraielor.* POPOVICI-KIRILEANU, BR. 89. *Se întoarseră c'o mulţime de peşti... precum: păstrăvi... lipeni.* MARIAN, TR. 47.

2°. (Aluzie la lăcomia acestui peşte; predicativ) *A fi (făcut) lipan* = a fi flămând „ştiucă“ (când se vorbeşte de vite). *Vaca e lipan* = nemăncată. CIAUŞANU, V., GL. || P. ext. *Bou mare* şi *frumos.* VĂRCOL, V. (la origine): *bou* care mănâncă mult).

[Plur. *-pani* şi *-peni.* | Şi: **lipéan** (lichean H. XII 301). | Diminutiv: **lipănăş** s. m. | Verb: **lipăni** IV^a refl. (probabil, şi în urma unei etimologii populare după: „flămând lipit“) = a se face „ştiucă“ de foame, de nemăncare; a se face „blană“. CIAUŞANU, V.; (cu adjectivul) **lipănit**, **-ă** adj. = (Olt. şi Banat) lihnit, lipit, hămisit, rupt de foame. GR. BĂN., N. REV. R. (1910) 86, CONV. LIT., GREGORIAN, CL. 59, LIV 366, PLOŞSOR, V. O. 11; (abstract, rar) **lipăneală** s. f. CIAUŞANU, V.]

— Din slav. (sărb. *lipan*, *lipen*, idem, de unde şi ung. *lepény*).

LIPÁN s. m. v. **lipcan.**

LIPÁN s. m. (Bot.) *Bordan* (Lappa maior, minor, tomentosa). *Bouillon blanc et noir* (Verbascum phlomoides, nigrum). Plantă (H. I 187, II 79, 87, 142, 273, IV 52, VII 27, IX 265, 436, 472) cu frunze mari şi floare galbenă (H. VII 368); produce un fel de corneţi care se acată de materiile lănoase (H. IV 311); e bună pentru dor de inimă (H. V 102); brusture (PANŢU, PL., VOICULESCU, L. 165, BUJOREANU, B. L. 382, DAMÉ, T. 186) şi lumânare, lumânărică, captalan (PANŢU, PL., BIANU, D. S., PĂCALĂ, M. R. 17, VASILIU, C. 56, com. M. OLMAZU, Măgurele). *Alcargă lipan s'adune.* PANN, P. V. I 159. *Vrejurile de dovleci... acoperind gardurile cu foi făpoase şi mat late ca foile de lipan.* DELAVRANCEA, S. 54. *Te muia de te făcea ca lipanul opărit.* VLAHUŢĂ, V. P. 97. *Pe marginea drumului lipanii se muşcău când şi când la câte-o gură de vânt.* SANDU-ALDEA, U. P. 223. *Frunze mari de lipan.* CARAGIALE, S. 13/7. *Foi de lipan... uscate şi apoi pisate se aruncă în apă spre a „îmbăta peştele“.* ANTIPA, P. 780, cf. DRAGOMIR, O. M. 209, H. IV 311. *Rămânea păsărelele cu picioarele lipite de creaca de lipan.* PLOŞSOR, C. 40. *Foaie (frunză) verde de lipan... MAT. FOLC. 177, 266, ŞEZ. I 73, 290, XII 66, TEODORESCU, P. P. 285, 447, SEVASTOS, P. P. 287, VASILIU, C. 56, PĂSCULESCU, L. P. 265, BĂRLEA, C. P. II 103, N. G. TISTU, B. 170. | (Ca termen de asemănare din cauza colorii galbene a florilor şi formei turrite a foilor). *Galbîn cum îi lipanul.* I. IORDAN, ARHIVA a. 1921, p. 200. [LB. şi COSTINESCU mai dau şi sensul de „sfecă“. Greşit a fost interpretat de CIHAC II 512 acest cuvânt din versul lui ALEXANDRESCU: **c' un lipan** (= c' o foaie de brusture) *mare la cap înfăşurat* ca „mouchoir“. | Şi: **lipéan** s. m. BĂRCIANU, BUJOREANU, B. L.]*

— Dacă numele i s'a dat plantei din cauza foilor sale late, el stă în legătură cu slav. *lěpen* „foaie“ (cf. *lepenik* „podbal“).

LIPĂNĂŞ s. m. (Ibt.)

LIPĂNEĂLĂ s. f.

LIPĂNI vb. IV^a

v. **lipan**¹.

LIPĂR s. m. sing. *Grande chaleur.* — (Oltenia) Arşiţă de soare, crăpăt. *Pe lipărul de foc!* = când crapă şi câni de căldură; pe căldurile caniculare. CIAUŞANU, V.

LIPCĂ adv. *Attaché, collé à...* — (Mold., Bucov., în locuţiuni formate cu verbele „a sta“, „a şede“, „a rămânea“, „a se ţinea“, „a se pune“, „a se lipi“, „a se face“) Nedespărţit (ION CR. I 121), nelipsit (ŞEZ. XXXII 137), lipit de ceva s. de cineva (LUNGIANU, CL. 228) ca un scaiu (CADE), ca o belea pe capul cuiva (ŞEZ. III 69), mortiş (com. A. TOMIAC, Straja), orbiş (com. BUGNARIU, Năsăud). *Şezi lipcă unde te duci şi scoţi sufletul din om cu obrăznicieile tale.* CREANGĂ, A. 46. *Stau lipcă pe capul cuiva* = stăruesc din toate puterile. CREANGĂ, GL. *A rămas lipcă la cuvântul său.* SBIERA, P. 127/3. *A rămas totdeauna lipcă cu ochii pe carte.* Ib. 153/2. *Stă cloşca lipcă pe ouă.* ION CR. III 110. *Trecând [Niciu] pe la cancelarie, se ţinu lipcă de el Prutescuv.* CONTEMPORANUL, V/II 483. *Nănaşu-sa să ţâne lipcă di căpătăiu' fetii.* ŞEZ. XXIII, 56. *S'a oploşit... pe lângă casa mea şi-acum stă lipcă* (= nu pot scăpa de el). PAMFILE, B. *Mă pun lipcă pi pământ* (lungit şi lipit de el). VASILIU, C. 58. *A se ţinea lipcă de cineva* = a nu-l mai slăbi. ZANNE, P. II 599. *A se face lipcă* = a se linguşi (Jorăşti-Covurlui). ION CR. III 252. *Plin lipcă* (de răni) = acoperit peste tot. Com. FURTUNĂ,

[Și: **litcă** adv. = nemișcat, țeapăn: JAHRESBER., IX 227. Când vede cineva pe un om că se ține litcă (= scaiu) de poartele unei biete tinere femeie... C. NEGRUZZI, III 60/13.

— Din rut. **lipkii** „lipicios”. (Cf. bulg. *лѣпка* „om care se ține ca scaiul de cineva, parazit”).

LIPCÂN s. m. 1°. Homme d'une population d'origine tartare. 2°. Soldat recruté dans cette population. 3°. *Courrier, estafette*. 4°. Nom de chien de chasse.

1°. † Seminție de Tătari, de origine din Lituania, așezați la Hotin și făcând adesea slujba de curieri. (TDRG., BRĂESCU, M.). Au așezat și la Hotin *Lipcâni* NECULCE, CR. 9, cf. 511.

2°. (Mai ales la plur.; în Mold.) † Corp de trupă recrutată dintre Tătarii așezați la Hotin, pusă sub conducerea marelui postelnic s. a păr-călabului de Hotin. ȘIO. Și-au făcut... vreo cinci șase steaguri de lefec și două steaguri de lipcâni. LET. II 334/26. *Trimetea steaguri de lefecii de pază pe câmp și lipcâni ce aveau*, MAG. IST. III 37/24, III 46/a. 5 lipcâni, 2 armași. IORGA, S. D. VI 202. Mihnea urmat de boierii de taină, cu... lipcâni lor. ODOBESCU, I 73/12.

3°. † Curier oficial (ture s. tătar) între Țările române și Constantinopol s. întrebuințat în interiorul țării (HOLBAN, BUL. COM. IST., IX 160, BOGDAN, C. M. 150); p. ext., curier, ștafetă (mai ales călare) în timp de război. (COSTINESCU, DDRF). *Bresle ce nu plătesc bir... lipcâni, călărași... URICARIUL, VII 377. Aștept din ceas în ceas să pice lipcanul cu fidula pașii*. GHICA, S. 506. *Găsesc un... lipcan dela ministerul finanțelor*. C. LĂCUSTEANU, A. 38. (Păstrat în poezia pop. cu caracter mistic). *Ne trâmise pe noi șase lipcâni Călări pe șase jugani*. TEODORESCU, P. P. 174^b.

4°. Nume dat cânilor de vânat. H. II 12.

[În sensul de „curier, ștafetă”, în poezia pop. cu caracter mistic, și: **lipân** (cu plur. -pani și -peni). *Ne strigară, ne-aleseră Pe noi, șase lipani Călări pe șase juncani*. ION CR. I 17. *Am ales șase lipeni care au fost mai năzdrăveni*. MARIAN, NU. 4 68.]

— Din ture. **lipkan**, numele unui neam căzăcesc. LOKOTSCH, E. W. nr. 1324.

LIPCÂN s. m. v. **lipan** 3.

LIPEĂLĂ s. f. v. **lipi**.

LIPEÂN s. m. (Bot. și lht.) v. **lipan** 1 și 3.

LIPI vb. IV^a. 1°. *Crépir, fouetter, plâtrer*. 2°. *Coller* (une gifle). *Se cogner*. 3°. *Coller, souder*. *Cacher* (un pli). *Se coller, se recoller*. *S'attacher*. *Attribuer, mettre sur le dos de*. 4°. *Incorporer, annexer*. *Ajouter*. 5°. *Coller, poisser, adhérer*. *Avoir prise, faire de l'effet* (en parlant d'un médicament, d'un aliment). *S'attraper* (en parlant d'une maladie). *Prendre, avoir prise*. 6°. *Se coller, s'accrocher*. 7°. *Êtreindre*. 8°. *Se tenir tout près*. 9°. *Approcher, accrocher*. 10°. *S'attacher, se passionner pour*. 11°. *Se réfugier*. 12°. *Se rapprocher, ressembler*.

1°. Trans. (refl. = pasiv). A da cu lut (imală, balegă, humă s. pământ muiat și frământat) pe jos s. pe pereții caselor (bordeielor, vetrei, cuptorului) astupând golurile dintre bărne (pietre, cărămizi, niule) și letezind stratul de lut, etc. cu palma udă, cf. *tencui*, *murui*, *văcălui*. *Lipesk* = linio. ANON. CAR. *Fata călău, lut și lipi captivorul*. CREANGĂ, P. 287, cf. ISPIRESCU, L. 348, FUNDESCU, L. P. 109. *Femeia... opărește făina n covată, pune frunze de hrean pe vatră, toarnă burca, o lipește* (= ne-

tezește) cu apă... PAMFILE, I. C. 372. *Să lichești pe jos, căci casele bătrânești nu au pardoseală*. DIACONU, P. 56. *Casa de lemn se lipește cu imală făcută din lut și apoi se spoște cu spoială din var*. H. XVIII 145.

2°. P. anal. A cârpi cuiwa o palmă (plesnindu-l repede și cu putere, așa cum se aruncă lutul moale pe perețele pe care are să-l acopere). Cf. PAMFILE, J. II, COM. SAT. 50. Trans. (Complementul e palma s. omul) *El îi mai lipește încă vreo două palme sdrăvene*. ION CR. II 121. *Petrea... puse pe la spate mâna pe buzdugan și... mi-ți lipi de vreo două ori smul*. MERA, B. 100. *Mă lipise... de era pe-aci pe-aci să mă nădușesc*. RETEGANUL, P. III 39/27. *A-i lipi vreo câteva* = a-i da de cheltuială, calcavure, potârnoi. CIAUȘANU, GL. || Refl. † A se lovi, a se izbi de ceva. *Când [zimbrul] să lipește de vreun lemn, bate cu coarnele* (a. 1777). GCR. II 110.

3°. Trans. A face, cu ajutorul unei materii vâscoase (cleiu, gumă, chit, cir, cocă, etc.), ca două bucăți din aceeași materie s. de materii diferite să se împreune s. să formeze o singură bucată; p. ext. a suda, a fierbe două bucăți de metal (cu cositor s. plumb). *Lipeșc* (*lipăsc* MOLD.) *hârtii pe ziduri* (= afișează). PRAV. 970, cf. 978. *Scrisoarea... o lipi în poarta poliției* (a. 1700). GCR. I 342. *Le-au lipit [stihurile] den lăuntru pre părete*, EROTOCRIT (a. 1800). GCR. II 178. *O lumânare... o lipește între icoane*. TEODORESCU, P. P. 18. | Fig. *Unde vede miere Par'că îl lipești cu miere*, se zice despre un om muieric, ZANNE, P. II 285. # *Bun, să-l lipești la rană* (ca pe un plastru) = (om) de o deosebită bunătate. ȘEZ. I 218. | Spec. (Despre o scrisoare, un plic) A închide (umezind marginile deite s. fixându-le cu ceară. *Oliguța-și lipi scrisorile*. I. TEODOREANU, M. II 163. || Refl. A se uni strâns. *Pânca tăiată nu se mai lipește* = prietenia stricată nu se mai drege. ZANNE, P. IV 46. *Îi dete înapoi capul [tăiat], carele se lipi* (= crescă la loc) îndată. ISPIRESCU, L. 6. | Spec. (Despre pleoapele ochilor) A se prinde (în cursul somnului, din cauza secrețiunii prea abundente, care se usucă); (despre o parte mobilă a corpului) omenesc s. despre corpul însuși, p. anal. despre suflet) † a rămânea prins, fixat de ceva (astfel ca să nu se poată mișca), a se înțepeni. *Se lepească-se limba mea de păruțul* (= cerul gurii) *mieu*. PSALT. 286/4, cf. și 36/10. *Lepi-se pământului zgăul nostru*. ib. 85/15. *Lepi-se de pământul sufletul meu*. ib. 252/15. Fig. (Despre privire) A se fixa de ceva. *Privirile lui Florea se lipiră de arma aceea mică*. AGĂRBICEANU, L. T. 406. || P. ext. Fig. † A atribui, a pune în căreia cuiwa ceva. *Bârfelile... se nevoia să le... lipescă beșecării* (a. 1654). GCR. I 163.

4°. Fig. (Despre un teritoriu s. ținut) Trans. A alipi, a încorpora, a anexa. *Ținutul Putnei... l-au lipit de Moldova* (a. 1625). GCR. I 72/32. *Pe câți bani au dat răzuișii de au răscumpărat de la Gheorghe din stălpitura lui... să se lipescă la alte părți ce mai au ei în sat în Măcșanești* (a. 1735). URICARIUL, XXV 150. | P. anal. † A întregi, a adăuga, a interpola, a completa. *Aș fi lipit aceste semne la rândul său, ce amu era trecut rândul la izvodul cel curat*, M. COSTIN, ap. GCR. I 201/s. *Veche... axioma este... cătră carea dela mine a lipi îndrăsnesc și zic...* CANTEMIR, IST. 148.

5°. (Despre materii vâscoase) Refl. (construit cu „de” s. absol.) A fi lipicios (LB.), a se lua de pe ceva și a se prinde pe altceva, a adera. *Se lipește (de deget) coca, mierea, rășina, vâpsaua, etc.* || P. anal. (Despre alimente, medicamente) A se prinde, a produce efectul dorit, a prii, a fi nutritiv. *Nu se lipca de mine nișo dof-*

torie. GORJAN, H. IV 36. *Geaba beau, geaba mănânc...* Cumpăr pâne și măsline și nu se lipeșc de mine. BIBICESCU, P. P. 116. || Fig. (Despre boale; cf. lipicios) A se lua, a se molipsi, a se contagia. În boala vărsatului greu... Nu s'au lipit bubatu' (a. 1812). IORGA, S. D. XII 202. *Să aibă tot omul la casa lui căne negru, că nu se prea lipeșc boalele.* ȘEZ. VI 22. (Despre somn, dragoste, porniri, sfaturi, fermece, blesteme, boale, etc.; construit cu „de” și, în limba veche, cu dativul) A se prinde de ceva. GOROVEI, CR. 89. *Lepi-se mie iremă hicleană.* PSALT. 206/4. *Asemenea ambițiune nu se lipește de mine.* GHICA, ap. TDRG. *Nici tu jungăiu, nici tu friguri... nu s'a lipit de noi.* CREANGĂ, A. 28. *Să nu lipească fermecele de el.* ISPIRESCU, L. 60. *Somn de el nu se lipește.* TEODORESCU, P. P. 311. *Alte rale să nu se lipească de ea.* ȘEZ. I 155. *Dragostele... de mine se anină, să lipeșc ca rășina. Nu se spală cât lumea.* ib. III 154. *„Ceste blăstămuri se lipeșc.* PAMFILE, B. 2. # *A se lipi ca mazărea (s. ca nuca) în părete = a nu se potrivi.* ZANNE, P. III 291.

6°. Refl. (Construit, mai ales, cu prep. „de”) A se apropia de tot de cineva s. de ceva și a rămănea în această poziție de atingere, de aderare. *Constantin Hatmanul s'au lipit de strân și i-au spus toată pricina.* LET. III 194/25. *În groapa 'ntunecoasă Lipindu-mă de-a ei oase...* KONAKI, P. 211. *Cele vechi [moșinoale]... împiedecă coasa de a se lipi pe pământ.* I. IONESCU, C. 45. *Hainele ei... se lipeșc de membrele-i dulci.* EMINESCU, N. 11. *Se lipea de fereastră și rămânea așa până ce se întuneca.* CONV. LIT. XLIII 1263. *Cănașe i s'a lipit de spinare = a fost bătut sdravăn.* ZANNE, P. III 59. *A (i) se lipi (mație); a se lipi pământului de foame = a fi lihnit, mort de foame.* LB., TDRG. | (Construit cu prep. „cu”) *Pân la temniță-ajungea... și cu zidul se lipea, iar din gură că zicea...* TEODORESCU, P. P. 527^b. | † Intrans. (construit cu dativul) *Lepiră oasele mele petiței mele.* PSALT. 207/14.

7°. Refl. (Despre oameni; construit cu „de”) A se apropia cât se poate de strâns de cineva (prinzându-se, acățându-se cu brațele de el s. înghesuindu-se) spre a-i cere protecția s. a-și manifesta dragostea. *Așa unii, cuprinși, ne lipim strâns unul de altul.* C. NEGRUZZI, I. 77. *Măriocra 'ngălbenea, De ursitu-i se lipea și cu groază 'necet zicea...* ALECSANDRI, P. 111. *Să fugim — zise ea, lipindu-se mai tare de pieptul lui.* EMINESCU, N. 9. *Biată Malcă, de frică, s'a încețat de gâtul lui Moș Nichifor și s'a lipit de dânsul ca lipitoarea.* CREANGĂ, P. 120. (Fig.) *Un suflet care să se lipească de al lui.* MARCOVICI, D. 38. # *A se lipi ca mușchiul de pom = a se lega strâns de cineva, a se atașa.* ZANNE, P. I 223.

8°. † (Mil.) Refl. (Construit cu „de”) A se așeza în nemijlocită apropiere de ceva, în contact continuu cu cineva s. ceva. *Lipindu-se de cetate, au aruncat granadării cu granate peste zid în cetate.* LET. II 120/15. *Lipindu-să tabăra de apă, au pus din sus de tabără oamenii și au săpat un zăguș adăne prînzprejurul tabării.* HERODOT, 31. *Se lipea de margine cu corabia sa.* ib. 503.

9°. Refl. (Construit cu „de”, mai de mult și cu „la”) A se apropia de cineva, a lua contact cu cineva, a ajunge până la cineva s. ceva. *Bruia Șvezii pe Mosculi, cât dela o vreme nici se mai putea lipi Mosculii la bățali (= nu mai ajungeau să se bată).* LET. III 43/15. *Acesta era planul lui Mofoș ca să se poată lipi de (= să intre în grațiile lui) Lăpusneanu.* C. NEGRUZZI, I. 142. *Nu te lipești de negustori = vînd foarte scump, nu te poți apropia de ei.* CIAUȘANU, V. *Merge de se lipește de soția sa.* TEODORESCU, P. P. 167. *Cine de mine s'a lipi, Ca de vin bun s'a veselii.*

MARIAN, V. 60. *De miere tânără să te lipești.* ZANNE, P. III 73. | † Absol. *Cela ce să cearcă să străvască pre cineva și nu va putea, au căce nu s'au putut lipi (= n'a ajuns) să i-o dea (otrava)...* PRAV. 414. *Îndrăgindu-o de frămseața ei și neputându-să lipi (= apropia de ea), năzui la Chiprian.* DOSOFTEIU, V. S. 402. *Văzând boierii așa mîla... începură toți a se lipe (= a se da cu binele pe lângă el) și a-l lăudare.* LET. II 333/25.

10°. Refl. (Construit cu „de”, † „la”, „cătră”, „lângă”) A se lega de o persoană s. idee, a adera (la ceva); a se lega sufletește de cineva s. ceva. *Lepiu-me de mărturiu ta, Doamne.* PSALT. 253/5. *Să nu se lipească [omul] lângă păcatele vieții acestia.* CORESI, EV. 69/10. *Un om mearse, lipi-se de unul ce lăcuia într'acea parte.* id. ib. 21/3. *Se lipi de dracul.* CUV. D. BĂTR. I 415. *Cest fel de oameni de se lipeșc... mai ta toți domni...* LET. II 313/20. *Cătră nesmintita credință lipiră-se (a. 1648).* GCR. I 131/3. *Mai aproape de feniului voroavei mele să mă lipeșc.* CANTEMIR, IST. 47. *Către cele cerești cu fapte bune să lipiră.* URICARIUL, I 47/17. *Inima lor [fetelor] de gheață, de care nu se putea lipi nici un june.* ISPIRESCU, L. 232. *Să se lipească lumea de vin = să-i placă vinul.* GOROVEI, CR. 199. *A se lipi de cărți = a se pasiona pentru citit, pentru învățatură.* COSTINESCU. | † (Construit cu dativul) *Nereii și derepții lepiră-se mic.* PSALT. 43/10. *Se me lepescu D-zeului bire iaste.* ib. 146/3. *Mearse de se lipi unuia.* CORESI, EV. 26/22. *Omul va lăsa tatăl său... și se va lipi muietel.* PALIA (1581) 20/a. | † Trans. *Bogații cei lacomi, cei ce-și lipesc înima cătră auriș.* VARLAAM, C. 350. *Pre o curtea sa ca să-i boierească...* LET. II 8/5.

11°. Refl. (Construit cu „pe) lângă”, „printru” s. absol.) A se acțua, a se opoși, a se adăposti, a se stabili, a se așeza undeva s. pe lângă cineva. *HERZ-GHEI, M. VII 11. S'au lipit acel cumplit dîmon [într' o casă].* DOSOFTEIU, V. S. 28^b. *Începuse unii a se lipi cu îmbunături printru Greci.* LET. II 415/23. *În satul Merchindeat, între Țigani, care din multe alte sate acolo venise și să lipise...* (a. 1812). IORGA, S. D. XII 212. *Lipindu-se pe lângă bucătără... ceru dela fiecare o bucăciă de aluat.* ȘEZ. VI 175. *M'oiu lipi lâng' o cetate.* HODOȘ, P. P. 219.

12°. † Refl. A se înrudi, a se asemăna. *Limba [Cavni]lor să lipești de a Carilor, au doară Carii să lipeșc de dânsii.* HERODOT, 71.

[Cu rostire dialectală: li(p)chi. | Și: lepi † vb. IV^a | Adjectiv: lipit (cu negativul nelipit), -ă. (Ad 1°) [Cotețele porcil]... *trebuc pre iarnă lipite.* ECONOMIA, 100. *Dă de-un cuptoriu nelipit.* CREANGĂ, P. 287. *Pe dinlăuntru [casele] sunt lipite, iar pe din afară nu.* MOLDOVAN, Ț. N. 81. *Bordeie... veltuite și lipite.* TEODORESCU, P. P. 147, cf. ALECSANDRI, P. P. 391. *Trei laturi ale căloniului sunt îngrădite și lipite.* H. XVII, 15; (ad 3°) *Pături de hârtie lipite una de alta.* CREANGĂ, A. 101; (ad 5°) *Îl făcu să-i rămăie tălpile lipite de locul unde sta.* ISPIRESCU, L. 35. (Fig.) *Întru chipul ei să vedea mândria... carca nu era lipită [= întipărită] asupra feței fratelui ei.* BELDIMAN, N. P. I 83; (ad 6°) *Oștenii... lipiți unul de altul... mergeau cu un pas ușor.* BELDIMAN, N. P. I 139. *Picioarele să le fii lipite pe lângă subțioara mea.* ISPIRESCU, L. 7; (ad 7°) *Cu tine 'n brațe și tu de mine lipită petreccam.* KONAKI, P. 101. # *A avea coastele lipite = a fi lihnit de foame.* ZANNE, P. II 90. *A avea pântecce lipit de spinare (de foame).* HERZ-GHER., M. VII 12. *A fi lipit de foame = flămând, mort de foame.* Cf. RETEGANUL, P. I 64, III 49. *Mă lasă... să frig la focul-tău această bucăturiică, că sunt lipită de foame.* MERA, B. 272. *Sărac (s. calie) lipit*

(pământului) = sărac de tot. Cf. PANN, P. V. III 81, ȘEZ. I 261, RĂDULESCU-CODIN, f. 120. (Expresia se întrebuința la origine despre iobagii „glebae adstricti“, adică „legați de pământ“, fără dreptul de a se stabili în altă parte). *I s'a scos averea la mezat... o rămas lipit pământului.* ALECSANDRI, T. 258, cf. CREANGĂ, P. 70. *A rămas calic lipit pământului.* ȘEZ. III 11. *Mai bine trăiește un sărac lipit decât un bogat sgârbit.* ZANNE, P. V 564. *Sărăcie lipită* = sărăcie completă, lucie. *Bani, nimic. Sărăcie lipită.* C. GANE, TR. V. 246; (ad 6°) *Un zâmbet trist și sfânt pe buzele-i lipite.* EMINESCU, P. 200. *Două ogoare lipite* [= imediat învecinate] *unul de altul.* I. IONESCU, C. 58. *Grădina voastră e lipită cu a noastră* (Brașov). Com. S. PUȘCARIU; (ad 10°) *Să nu avăm înemă lipită la comoara peritoare.* CORESI, EV., ap. GCR. I 23/s. *Atila... cătră acest mai mic [copil al său] are inima lipită.* P. MAIOR, IST. 51. *Lipit ești dragostei sale* [lui Dumnezeu]. KONAKI, P. 273. *Salerii... erau cei mai lipiți de Romul, pentrucă nu-i pedepsea.* BELDIMAN, N. P. II 133; — (rar) **lipitor, -oare** = care se lipește (lesne), lipicios, *Pilduire... foarte îndemnătoare și lipitoare de tot cugetul.* PISCUPESCU, O. 107. (Substantivat) *Lipitor de cutii, de tichiea, de puni.* NOM. PROF. 50, 52. *Lipitor, -oare* = persoană care șade în casă cu naămeală (= ohirie), care se lipește pe lângă alții. MARIAN. Cf. lipitoare; — **lipicios** (cu negativul **nelipicios**), -oasă = care se lipește (5°), aderă ușor, vâscos; (despre boale) molipsitor; atrăgător, cu lipiciu, prietenos. LB. (Ad 5°) *Lipicioase și urduoase melciurile lui a pipăi se norocca.* CANTEMIR, IST. 106. *Tina cleioasă și lipicioasă.* ib. 138. *Semințele cele glutinoase (lipicioase de olaltă).* ECONOMIA, 121. *Lichioruri lipicioase.* C. PETRESCU, C. V. 180. *Pâne lipicioasă* (= necoaptă bine). *Troahna cea mai lipicioasă* (= contagioasă) *este.* CANTEMIR, IST. 109. *Boale lipicioase.* CALENDARIU (1844) 65, MARCOVICI, D. 211, 254, I. IONESCU, C. 175, URICARIUL, I 199/31, GHICA, S. 32, ALECSANDRI, P. P. 90, ZANNE, P. VI 133, HANEȘ, T. O. 119. (Ad 9°) *Ce folos de chip frumos, Dacă nu e lipicios* (= atrăgător). PANN, P. V. II 129, ZANNE, P. II 265. *La față lipicioasă.* PĂSCULESCU, L. P. 39, 301, 303; (ad 10°) *Om lipicios* (= prietenos) POLIZU. (Substantivat) **lipicioasă** s. f. = (Bot.) 1°. Plantă ierboasă care crește lipindu-se de dărămături, garduri, etc.; are flori mici albastre-roșietice (*Asperugo procumbens*). PANȚU, PL.²; 2°. Turiță (*Galium Aparine*) ib.; 3°. Plantă ierboasă, cu tulpina vâscosă în partea ei superioară, cu florile roșii, rar albe, ce crește prin fânețe, pășuni și prin păduri; uneori se cultivă și prin grădini ca plantă decorativă (*Lichnis Viscaria*), cf. lipici, (Bucov.) teiță-roșă. PANȚU, PL.; 4°. Plantă ierboasă din familia cariofilaceelor, cu flori alburii, ce crește prin locuri stâncoase și pe marginea pădurilor dela șes (*Asperula arvensis*), cf. lipici, ib. | **Abstrac-te: lipire** s. f. *A gurilor lipire.* KONAKI, P. 99. *Din bogăția a tuturor lucrurilor îndestulare, de acolo a multora lipire, căci fieștecarele al său fotos caută.* ARHIVA R. I 162; — **lipit** s. a. = lipire și lipitură, stratul de lut cu care s'a lipit o casă. (Ad 1°) *Să nu calci pe prispă până nu s'a uscat lipitul.* GOROVEI, CR. 185; — **lipitură** s. f. = acțiunea și rezultatul lipirii. (LB., HERZ-GHER., M. VII 12); boală (H. II 125, III 333, IV 105, 141, GOROVEI, CR. 689) pricinuită de o mare spaimă s. provenită din dragoste (LEON, MED., GRAIUL, II), se manifestă cu flori, cu frică, cu frig, cu piroteală (COSTINESCU), cu vedenii (BIANU, D. S.) și se crede că se dobandește dela „sburător“ (PAMFILE, D. 246) s. dela „smeu“ (PĂSCULESCU, L. P.), numită și

sburător (H. III 38, ION CR. II 16), ceas rău (PAMFILE, B. 22, 43), ceas rău cu lipitură = linitio, adhaesio. ANON. CAR. [Cojnicele] *se lipește pre dinafară, carea lipitură... împiedecă frigul.* ECONOMIA, 204. *Din tina amestecat cu paie sau plavă face poporul „bruși“ cu care lipește casa; atunc când a lipit-o o numește lipitură.* H. XVIII 276; (ad 5°) *Nu are nici smeu, nici lipitură.* FILIMON, C. II 352. *Așa să iei... boala, lipitura.* MAT. FOLC. I 587, cf. TEODORESCU, P. P. 366, 379, 380, ȘEZ. II 91. *Ca să fugă lichitura (Necuratul) de copil, se ia o crenguță da cacadăr, se face cerc și 67, 81, 87, 96, 144.* Pe seună l-a prins lichiturile de frică. ION CR. II 285. *Femeia ce are lipitură... se scoală deminecața fără puteri...* MARIAN, NA. 23. *Ceas rău cu mănăcătura și cu lipitură.* id. D. 68, 280, cf. IN. 9, PAMFILE, S. V. 47. *Bolnavul de lipitură sare din somn.* GRIGORIU-RIGO, MED. I 101. # *A băga pe cineva în lipituri* = a-l speria, a-l băga în sperieți. PAMFILE, B. 23; (ad 11°) *De aici... disprețul pentru veneticii, pe care Bicsădenii îi numesc zăituri, lepchituri.* ARH. FOLK. I 129; — **lipiciune** s. f. = (Med.) inflamația pleoapelor, blefarită (DDRF.); contagiune, epidemie. PONTBRIANT; — **lipeală** s. f. = acțiunea și rezultatul lipirii; (concret) tencuială (COSTINESCU). (Ad 1°) *Măzăricea... răsărită'n... lipicala casii și'n grădina fării noastre.* JIPESCU, O. 72; (ad 5°) *Fereala lipicii boalei...* PISCUPESCU, O. 266. *Lipeala de dragoste,* ib. 143].

— Din slav. **lĕpiti**, idem (: bulg. *lĕpja* cu sensurile 1°, 3° și 5°, sârb. *lĕpiti*, „lipi 1°“, *lĕpiti* se „a se lipi 5°“, rut. *Vipity*, „lipi 1° și 3°“). Cf. lipiciu, lipitoare, alipi, deslipi.

LIPIC s. a. v. lipiciu.

LIPICIÓS, -OĂSĂ adj. v. lipi.

LIPÍCIU s. m. și a. I 1°. *Bardanette* (*Echinopspermum Lappula*). 2°. *Grateron* (*Galium asparine*). 3°. *Cuscute* (*Cuscuta epitimum, europaea*). 4°. *Attrape-mouche et silene* (*Lychnis viscaria et silene nemoralis*). 5°. *Lampourde épineuse* (*Xanthium spinosum*). II 1°. *Mélancolie*. 2°. *Charme, attrait*.

I. S. m. (Bot.) Diferite plante (H. I 295, II 142, III 117, 209, 306, IV 84, V 248, 279, VI 25, 104, VII 27, 148, XI 327, XIV 160, 436, XVI 287), mai ales care se lipește când le atingi s. care își se lipește de haine.

1°. Plantă cu frunze păroase și cu flori albastre; crește pe lângă drumuri și pe coline uscate. PANȚU, PL. *Foiiță, trei lipici, Ce cați, Ionă, pe colnic?* ION CR. II 190, cf. și PĂSCULESCU, L. P. 195.

2°. Turiță (= germ. Kleber). PANȚU, PL.².

3°. Torțielul. ib., DAME, T. 185.

4°. Lipicioasă (germ. Leim Kraut și Pechelke). PANȚU, PL.

5°. Holeră. ib., BIANU, D. S.

II. S. a. 1°. O boală care — crede poporul — vine din dragoste. *Fata împăratului... cum avea gândul tot la dansul, se temea foarte să nu dobandească lipiciu.* FUNDESCU, L. P. 79.

2°. P. ext. Farmec prin care cineva ne atrage, ne seduce, ne încântă, atracțiune, vino'n coace, nuri. *Umbletul ei... plin de lipiciu.* GORJAN, H. IV 21. *Lipiciurile și pornirile Amozului.* PANN, E. I IX. *Să aducem între noi lipiciu de inimă și de vindele fării.* JIPESCU, O. 12, cf. 36. *În fața atător lipiciuri și a drăgălașelor sale forme...* ISPIRESCU, U. 9. *Draci fără nicium lipiciu.* STĂNESCU, B. 33. # *A avea lipiciu* (la vorbă)

= a fermeca (cu vorba), a avea pe vino'n coa(ce). ZANNE, II 600, ŒZ. XXXII 137, PAMFILE, J. II, III, HERZ.-GHER., M. VII 12, NOVA-COVICI, C. B. 13. *Drăgan are lipici*. DELAVRANCEA, S. 26. *Nu-i frumoasă, dar are lipiciu* (despre o fată). Com. G. NISTOR, Vicovul-de-sus. *A fi cu lipiciu* = a fi cu vino'n coace, a atrage, a fermeca prin frumusețe, prin gingășie. *Fost-ai, leleo, cu lipici*. ALECSANDRI, P. P. 338. *Nu-i cu lipici la inima ei*. ŒZ. III 179. *Rumenă cu trândafirii și cu lipic ca nimeni după* (= de pe) lume. VIS-SARION, FL. 71. *A-i fi vorba cu lipiciu* = a vorbi fermecător, a fi plăcut la vorbă. ZANNE, P. II 834, CIAUȘANU, GL. *Vorba și fața îi erau cu lipiciu*. ISPIRESCU, L. 22, cf. 35, 39, U. 92, 118. *Mi-e vorba cu lipic*. ALECSANDRI, P. P. 359, TEODORESCU, P. P. 315, cf. MAT. FOLC. 245. *A vorbi (a râde) cu lipiciu* = a fermeca, a încanta, a captiva cu vorba (cu surâsul). *Vorbea asta cu așa lipiciu... că flăcăul tot nu-i venea să nu se abată*. RĂDULESCU-CODIN, I. 216. *Râde cu lipici... povestește ca orice bătrân lucruri trăite*. D. STĂNOIU, C. I. 113. *Leac cu lipic* = leac vindecător. *Aleargă la potic* (= farmacie) *Și-mi adă leac cu lipic*, *Uritu să-mi-lardic* (Vâlcea). POP. [Plur. -pici (I) și -piciuri]. Dialectal și *lichiciu* s. a. | Forma *lipiciu* fiind considerată ca un plural, s'a format un singular nou: *lipic* s. a.] — Derivat din a (sc) *lipi* cu suf. -*iciu* sau reconstruit din *lipicios* „cu lipiciu“ (considerat ca *lipiciu* +os).

LIPICIUNĒ s. f. v. *lipi*.

LIPIDĒU s. a. v. *lepedeu*.

LIPĪE s. f. (Cul.) 1°. Pain sans levain en forme de galette. 2°. Gîfle.

1°. Un fel de pîță mică (CIAUȘANU, V.), turtă (pogace) făcută din făină de grâu (Com. IZVERNICEANU); pâne nedospită, în formă de plăcintă, azimă (ZANNE, P. III 715); plăcintă subțirică (BÂRLEA, B. I 110) nedospită (Frata, în Câmpia Ardeleană, com. V. BUCUR, (Mold.) pedia, cf. clisă (2°), cocă, lipiu. *Cin mi-aducea lipie caldă dela târg?* JIPESCU, O. 41. *Mânca o sarmală și o bucăică de lipie făcută cu ou pe deasupra*. MOROIANU, S. 94. *Când se băteau oamenii cu lipii peste gură*: de demult. ZANNE, P. III 597, cf. 506, MARIAN, SA. 225. MATEESCU, B. 38. *Lipie pe lipie, Frunză vârvărie* [Oglinda]. PĂSCULESCU, L. P. 91, cf. GORVEI, C. 256, 342, PAMFILE, C. 27.

2°. P. ext. (Prin apropiere etimologică de a *lipi* o palmă) Calcavură, scatoalcă, palmă, labă; plăcintă. CIAUȘANU, V., PAȘCA, GL.

[Și: (ad 1°, Banat) *lipină* = turtă subțire, coaptă pe țest sau pe cărbuni, din aluat de pâne dospit (NOVACOVICI, C. B. II 13, H. XVIII 175, Com. LIUBA), din făină de grâu, până a nu se năcri pânea și până aluatul e încă dulce (Com. COCA). *Mama... să facă boboloș sau... mai ales copiilor lipină, coapte ambele pe jeghiu, adecăi cărbuni viu*. LIUBA-IANA, M. 99. *De câte ori se coace pâine, se mai fac „lipini“ urxplute cu brânză, cu lictar de prunc...* ARH. OLT. VI 288].

— Din sârb. *lëpina* (= lëpinja) „un fel de pâne lungă și lată“ (în înțeles propriu „foaie“, cf. lipan). Cf. dubletul lipiu.

LIPINĂ s. f. (Cul.) v. *lipie*.

LIPISCĂT † s. a. (Comerț.) v. *lipscan*.

LIPITĂN s. m. Nom d'une race de chevaux. (Transilv.) Un soi de cai. PRIBEAGUL, P. R. 69. — Din germ. *Lipitzaner*, idem (din *Lipita*).

LIPITĂN † s. m. v. *lipscan*.

LIPITOĂRE s. p. 1°. *Sangsuc*. *Usurier*. 2°. *Engoulevent* (*Caprimulgus europaeus*). 3°. *Aspérelle odorante, muguet de bois*.

1°. (Zool.) Vierme (H. III 17, IV 154, VII 149, 261, XIV 85, XVIII 268) de forma unei râme mai groase, care trăiește în apele dulci ale bălților, mocirlelor s. gropilor; în medicina populară se întrebuințează — se pune — (mai ales prin Transilv.) spre a suga sângele din părțile inflamate sau dureroase ale corpului omenesc (BIANU, D. s.); sunt mai multe specii: *lipitoarea verde* (*Hirudo officinalis* ib.), — *cenușie* (*Hirudo medicinalis* ib.), — *neagră s. de cal* (ib.). Cf. COSTINESCU, PĂCALĂ, M. R. 33, SIMIONESCU, F. R. 453-454. *Lipitorê* = sanguisuga. ANON. CAR. *Lindini, păduchi, lipitori și cărcii sculându-se...* CANTEMIR, IST. 239. *De sânge plină doar căzând flămânda lipitoare*. OLLĂNESCU, H. A. P. 58. *Malca de frică, s'a încesiat de gâtul lui moș Nichifor și s'a lipit de dânsul ca lipitoarea*. CREANGĂ, P. 120. *Se scârcoala ca lipitoarea când îi dai sare*, ISPIRESCU, L. 252. *Își pune lipitori ca să-i sugă sângele cel rău*. PAMFILE, B. 61. † *Lipitoarea până nu cade, nu zice ajunge, se zice despre cei nesățioși*. ZANNE, P. I 308. *Buzele cele dulci, ca lipitoarea te sug*. ib. II 26. *Lac mic, dar lipitori multe se zice dând mulți răvnesc la un folos mic*. ib. IX 634. | Fig. (Despre oameni, mai ales despre Evrei și Greci) Calificativ dat unui cămătar hrăpăreț, care speculează pe datornici, om care trăiește pe spinarea altuia (H. IX 6), parazit. *Lipitorile satelor*. (Dramă de) V. ALECSANDRI. *Nu mai am nici o lipitoare de creditor*. ALECSANDRI, T. 1223. *Arenășul satului, Lipitoarea dracului*. TEODORESCU, P. P. 296.

2°. (Ornit.) Pasăre de noapte (H. IX 122) (*Caprimulgus europaeus*) ce trăiește prin grădinile cu buruieni mari, printre copaci; are pene de culoare cafenie cu piștrui și dungi și seamănă cu rândunica, dar e mai mare; ziua stă pitită în iarbă s. pe câte o cracă groasă de copac, dar nu de-a-curmezisul, ci în lungul ei și se lipește de coajă, că abia o poți băga de seamă. (SIMIONESCU, F. R. 127—128, DOMBROWSCHI 319, MARIAN, O. I 128), cf. mulgătoru-caprelor, păpăluda. *Hărești și păm și lipitoare și barza și șoimul*. BIBLIA (1688) 137.

3°. (Bot.) Plantă (H. IX 405, XVII 227, com. A. TOMIAC, Straja) ierboasă cu flori albastre, ce crește prin locuri cultivate s. nisipoase (*Asperula arvensis*). PANȚU, PL. 2 156. *Lipitorê* = flos. ANON. CAR. || Variantă: **Lipitoare-de-vopsit**: cu flori albe; crește prin livezi și tufisuri; se întrebuințează la vopsit în roșu. (*Asperula tinctoria*). PANȚU, PL. 156.

[Dialectal: *lichitoare* s. f.]

— Adjectival verbal al lui *lipi*, substantivat.

LIPITURĂ s. f. v. *lipi*.

LIPĪU s. a. (Cul.). Sorte de galette. — Pânișoară rotundă de făină de grâu (ŒZ. VII 11), de grâu sau păpușoiu (POMPILU, BIH.), cf. lipie, lipină. *Lomnuț... implantat într'un colac sau lipiu*. MĂNDRESCU, L. P. 198/2a. *Lipiny*. ANON. CAR. || Spec. *Lipchiu* = un fel de franzelă din porumb și orz (se dă copiilor colindători de Anul nou). HERZ.-GHER., M. VII 14. *Liptiu* (pronunț. *lip'tiu*) = clătită, plăcintă, scovardă. VAIDA, CABA, SĂL., cf. MARIAN, NA. 136, LM., cf. LB. *Preuteasă fă lipții Popii una, mie trii*. (Berbești, în Maramureș). BÂRLEA, C. P. II 250, cf. I 110. *Cocorada...* = un lipiu gros cu brânză. VICIU, GL. *Lepciu* = plăcintă

de post, făcută fără ou, cu umplutură de cu-rochiu tăiat mărunț sau prune fierțe, uneori și de brânză. Com. I. CORBU, BUGNARIU, NĂS. *Lichiu* = pâne de grâu (Țuțcani, în Covurlui, PAMFILE, CRĂC. 213), mălaiu de seacă, mic și vartos (Hănțești, în Dorohoi, ION CR. IV 159). *Unii caută să mănânce lichiu... nespălat, ca să fie sătul* (cit. *sătui*) *tot anul*, PAMFILE, CRĂC. 213. (Banat, Țara Hațegului) *Lipii* (scris *lipiny* ANON. CAR.) = pită cu brânză ori alteceva pe deasupra (plur. *lipine*). DENSUSIANU, Ț. H. *Lipiniu* (pronunț. *lipinu*) = pâne mare coaptă sub țest. REV. CRIT. III 159. [Variante (mai mult grafice): *liptiu*, *lichiu* s. a.]

— Din ung. *lepény* „plăcintă, turtă, clătită“, cf. dubletul *lipie*.

LIPOM s. a. (Pat.) *Lipome*. — Tumoare benignă, umflătură formată dintr'o hipertrofie a țesuturilor de grăsime. [Plur. *-poame*.]

— N. din fr. (grec. *λίπος* „grăsime“).

LIPÓS, -OĂSĂ adj. v. *lip*.²

LÍPOV s. m. Sorte de *raisin*. — Specie de struguri. H. XI 5, 177, XIV 150, 186. *Lipovul-alb*: cu foile late, lemnul fără cărci, boabele mari, nu prea dese; *Lipovul galben*: cu foile crestate și mai mici, boabele galbene și foarte dulci. H. XI 5. — Din bulg. *lipov* „de teiu, teios“ (dela *lipa* „teiu“).

LIPOVÁN s. m.

LIPOVĂNCUȚĂ s. f. (Ornit.) } v. *lipovean*.

LIPOVEÁN s. m. I. 1°. *Russe* de Dobroudja eu de Moldavie. 2°. Nom donné au bétail. II. Habitant de Lipova (en Banat).

I. 1°. Rus aparținând unei secte religioase persecutate odinioară în Rusia și emigrat în țările române, unde trăiește mai ales ca pescar în regiunea bălților din Dobrogea (ANTIPA, P. 742) sau ca negustor s. birjar (mai ales în Moldova, Iași). *Breasla Lipovenilor* (vânzători de obiecte aduse din Rusia) la *Biserica Lipovană*. BOGDAN, C. M. 178, *Un domn... cu barbă de lipovan*. C. PETRESCU, I. II 104.

2°. (Neam) Nume dat de ciobani vitelor. H. X. 378.

II. Locuitor din orașelul Lipova, în Banat.

[Sf: *lipován* s. m. | Femininul: *lipoveáncă* (*lipováncă*) s. f. (ad 1°) *O biserică urită... biserică albă, însă în loc să fie tărcată, ca o lipoveancă grăsulie ce este, se ridică în mijlocul căsuțelor risipite*. IORGA, N. R. B. 36; (cu diminutivul) *lipovăncuță* s. f. = (Ornit.) sticlete (Băhrinești, în Bucov.). Com. A. TOMIAC. | Adjectiv: *lipovenése* (*lipovineése*), -ească = de lipovean. *Sat lipovenesc*. IORGA, N. R. B. 36. *Erau v-o trii casă... lipovinești*. ȘEZ. VIII 55. *Căruța lipovinească*. HERZ.-GHER. M., VII 13. | Adverb: *lipoveneste* = în felul Lipovenilor. *Lupul... cât trăiește lipoveneste*. *Dacă pușca-l dobândește, Dă pielea și se plătește*. MAT. FOLC. 123. | Colectiv: *lipovenime* s. f. = Lipoveni. *Mireasa mea are cunoștinți prin lipovenime*. ALECSANDRI, ap. CADE.]

— În sensul I din rus. *Lipovaninŭ*, idem; iar în sensul II derivat din *Lipova* cu suf. -ean.

LIPOVEÁNCĂ s. f.

LIPOVENÉSC, -EÁSCĂ adj.

LIPOVENÉȘTE adv.

LIPOVENÍME s. f.

LIPOVINÉSC, -EÁSCĂ adj. } v. *lipovean*.

LIPRICĂ s. f. v. *lepră*.

LIPSĂ s. f. I. 1°. *Absence, faute*. S'emploie dans les cas où le français dit: faute de... 2°. *Vide, lacune*. 3°. *Gêne, pénurie, privation*. 4°. *Calamité; sécheresse*. II. *Besoîn*.

1°. Faptul de a lipsi (1°), de a nu se găsi, de a nu fi (mai ales) undeva (unde ar trebui, în mod normal, să fie), cf. *carență*; (când e vorba de oameni, înlocuit din ce în ce mai mult prin neologismul) *absență*. *Lipsă de pâne, că nu putea ara oamenii*. LET. II 256/7. *Nu este boală mai primejdioasă decât lipsa minții*. ANTIM, ap. GCR. II 6. *Văzând lipsa stăpânului de acasă* (= văzând că stăpânul lipsește, că nu e acasă), *venise de-l căuta acolo*. DRĂGHICI, R. 161. *Oastea ticășită de lipsa merindelor...* C. NEGRUZZI, I 168. *Totul era lipsă de viciață și voință*. EMINESCU, P. 221. *Mă voiu sili să nu simți lipsa fratelui meu*. ISPIRESCU, L. 21. *Asta ar dovedi lipsă de caracter*. CONTEMPORANUL, II 252. *După o săptămână de lipsă din capitală, aceasta i se părea acum mai frumoasă*. SANDU-ALDEA, SĂM. VI 447. *Femeia folosindu-se de lipsa bărbatului...* ȘEZ. I 59. *Lipsă de bani* (HERZ.-GHER., M. VII 14), *de ajutor* (POLIZU), *de apetit* (BIANU, D. S.), *de curaj* (POLIZU), *de leac* (ȘEZ. II 130), *de capacitate* (cf. *incapacitate*, ib.), *de idei* (COSTINESCU), *de leji* (ib.), *de pedeapsă* (cf. *impunitate* PONTBRIANT), *de sânge* (cf. *anemie* BIANU, D. S.), *de somn* (cf. *insomnie* ib., ȘEZ. II 131), *de spirit* (COSTINESCU). # (La scriitorii culti, ades după fr. *faute de...*) **În lipsă de...** = în timp ce lipsește ceva, lipsind, nefiind, neavând cineva ceva; **din** (rar: **la**) **lipsă de** = din pricină că lipsește, că nu este. *Patima... ne dă bunătăți viclene în lipsă de-adevărare*. KONAKI, P. 286. *În lipsă de prosop, se usca la aer*. DRĂGHICI, R. 148. *Vitejii poartă'n frunte crengi verzi ce se indoie Ca lauri blânzi de pace în lipsă de războaie*. ALECSANDRI, P. III 336. *În lipsă de înghețată, braga ne răcorește*. ZANNE, P. III 483. *N'am venit din lipsă de timp. Nu mai scriu din lipsă de spațiu. În lipsa cuiva* (s. a *ceva*) = fiind absent cineva, cât timp s. în timp ce cineva lipsește de undeva (mai ales de acasă). *Plăieși trimiși de Ispravnicul de Neamțu pentru străjuire, în lipsa garnizoanei*. C. NEGRUZZI, I 169. *Voiu priveghia nurorile... și nu le-oiu lăsa nici pas a ieși din casă în lipsa feciorilor miei*. CREANGĂ, P. 4. *În lipsa lui venira doi țărani cu o prigonire la curte*. ISPIRESCU, L. 180. *Funcționar adormit în lipsa șefului*. C. PETRESCU, C. V. 291. *În lipsa mea putea să vă și bată*. ZANNE, P. II 119. (Jur., după fr. *par défaut*) **În lipsă** = (propriu: „în lipsa celui judecat, în lipsa acuzatului“) neînfățișându-se înaintea judecătii, în absență, cf. în contumacie. *Dacă nu va răsunde la strigare pricina sale... se va da hotărîre în lipsă*. MON. OF. 26. † **A lua lipsă de ceva** = a fi lipsit de... *De sfântul duh luo lipsă*. CORESI, EV. 193/12. † **A-i fi cu lipsă cuiva** = a-i lipsi. *Tu, Doamne, ni-i hi cu lipsă*. DOSOFTEIU, PS. 182. **A fi lipsă de cineva s. ceva** = a lipsi, a nu se găsi, a nu fi de față. *Hoit să fie, de corbi nu e lipsă*. ZANNE, P. I 487. **Lipsă de** (în funcțiune predicativă, fără copulă) = a voi mai bine ca ceva să nu (mai) fie, a renunța la ceva, a se lipsi de ceva. *Lipsă, soro, de-aș viciață*. GORJAN, H. IV 174. *Decât cismă 'ncăputată, Mai bine lipsă de toată*. ZANNE, P. III 116.

2°. Faptul de a lipsi (3°), de a nu se ajunge (LB.), de a nu fi deplin s. complet; loc rămas gol (prin plecare, vacanță s. descompletare), *lacună*, cf. *scădere*. *Terentie fu al doilea episcop după Sosipatru și a acestuia lipsă au plinit*. MINEIU (1776) 187^b. *Dascăle de vânătorie sis-*

tematică și rațională, n'ai suplini lipsa legii. ODOBESCU, III 38/. *Miron trebui să suplinească lipsurile, dese și marile lipsuri, întrebând pe puținii care mai rămăsesse dintre actorii sau mariturii istoriei mai vechi a Moldovei.* IORGA, L. II 573. *În cercetarea scrierii de față se vor găsi oarecari lipsuri sau chiar erori.* BOGDAN, C. M. V. # **A găsi** (s. a ieși) **lipsă** s. (fără verb, în funcțiune predicativă, numai) **lipsă** = a găsi că cineva s. ceva lipsește, că ceva e necomplet, că cineva nu s'a prezentat (unde trebuia să fie de față). *Lipsă la cântar. Când o va cântări... va își lipși* (a. 1726). IORGA, S. D. XII 31. *Au aflat o ladă mare spartă și banii domnești lipsă.* MAG. IST. I 127¹². *Dacă la cea dintâi ciuceală ar fi venit un domn inspector și i-ar fi făcut casa [de bani], ar fi găsit lipsă mai nimic.* CARAGIALE, M. 236. *Să-și ascundă cei doi dinți lipsă.* SADOVEANU, P. S. 65. *Foile dela început lipsă.* CONV. LIT. XLIV, vol. I 310. *A fost lipsă la apel.*

3^a. (În opoziție cu avere, bogăție, (bunăstare). Faptul de a-i lipsi (2^a, 4^a) cuiva cele trebuincioase, (înlocuit azi adesea prin neologismele) jenă, privațiune, cf. sărăcie (LB.), nevoie. *Au murit la Țarigrad cu mare lipsă.* LET. II 308²⁰. *Aici în țară n'am venit... de vreo sărăcie sau lipsă.* ANTIM, P. XXIX²⁵, cf. și C. NEGRUZZI, I 206. *Consumată de lipse, ea se stinse într-o zi.* EMINESCU, N. 41. *Ea știa... ce este necazul și lipsa.* ISPIRESCU, L. 123. *Iadul întreg e pe pământ, căci este lipsă desăvârșită.* PAMFILE, VĂZD. 124. *Lipsa și sărăcia... smereste și mândria cea mai mare.* ZANNE, VIII 305, cf. ib. V 390.

4^a. † Prăpăd, nenorocire, pacoste, calamitate; boală grea; secetă. (PAMFILE, J. II). *Să înțelegem... cât iaste den preanălțare osândă și lipsă și piardere.* CORESI, EV. 19²³. *Să te bată domnul cu lipse* (of. officia BIBLIA 1938). BIBLIA (1688) 146, cf. și ib. 91.

II. (*E lipsă de apă* „lipsește apa, nu e apă“ a fost interpretat ca „e trebuință de apă“. Astfel s'a născut și s'a încetățenit mai ales în Transilv. sensul de) Trebuință, nevoie, necesitate (și necesitate trupească, treabă. LB.). *Lipsa* = necesitate. ANON. CAR. *Păsați cu pace... săturați-vă și nu va da lor lipsa trupului.* (: de carele le lipsește trupului N. TEST. 1648; cele ce li e de treaba trupului BIBLIA 1688. COD. VOR. 120². *Nu te teme de lipsă întru ceva, că mai înainte... nu ai avut nimică* (a. 1785). GCR. II 148. *Ajunându-l lipsa firei se băgă în peșteră.* CALENDARIU (1814) 123¹⁸. *Pentru lipsa* (= nevoie) *casei* [vei păstra o parte din curcuz]. ECONOMIA, 56. # **A duce** († **a trage**) **lipsă** = a avea nevoi, greutateți mari. *Trăgând și ei oarecare lipsă din cele ce le trebuia* (a. 1774). GCR. II 102¹⁷. **A(-i) fi (cui) lipsă (de... s. † cătră s. să...)** = a(-i) trebui cuiva ceva, a(-i) fi necesar, trebuincios; a avea nevoie, trebuință (de...). *Lipsă e cătră... deadevăr a crede.* PSALT. 336⁷. *Să se vestească în limba noastră... unde va trebui și va fi lipsă* (a. 1675). GCR. I 217. *Lui Dumnezeu nu [ii] e lipsă să înțețe de la om nimica.* GCR. II 1. *Mi[-i] lipsă de 1 florint.* LB. **De lipsă** = de trebuință, necesar, indispensabil; util, folositor. *Cu-vântul lui Dumnezeu... iaste mai de lipsă creștinilor... ca cum iaste de lipsă lumina* (a. 1675). GCR. I 219. *E de lipsă la astrucarea pruncilor a cuvânta.* P. MAIOR, ap. GCR. II 201. *Uncele care sânt de lipsă la lucrarea pământurilor...* ECONOMIA, 19. *Pot născoci toate acele ce-mi sunt de lipsă.* DRĂGHICI, R. 102. *Pământul îi e de lipsă.* [poporului]. BĂLCESCU, M. V. 574¹⁵. *Are să afle mai mulți decât sunt de lipsă.* I. AGĂRBICEANU, L. T. 95. *La... cuțit e de lipsă să fie ceva parte făcută din aramă.* MARIAN, NA. S. *Fără de nicio lipsă ploaie* (= plouă fără să fie fo-

lositor). CALENDARIU (1814) 79. † **La lipsă** = la nevoie. *Îl grijești la lipsă cu mână 'ndurată.* DOSOFTEIU, PS. 30. **A avea lipsă (de) ceva s. (cu cineva)** † a fi lipsit, a duce lipsă; (azi, prin Transilv.) a avea trebuință, a-i lipsi cineva cuiva, a avea nevoie de cineva s. treabă cu cineva (DEN-SUSIANU, T. H-), a avea interes să... *Ceia ce au lipsă să le dăm de ce le va fi trebuință.* CORESI, EV. 404¹². *Maramoreșenii zic „nu am op“, carii alți Români o zic „nu am lipsă“.* P. MAIOR, IST. 237. *Ce lipsă are Să sboare preste copaci?* BARAC, T. 23. *Toama eu am lipsă de un fecior vrednic.* ib. 43. *Să nu aibă lipsă de apă.* DRĂGHICI, R. 165. *Nici de doftor avea lipsă.* PANN, E. II 74. *Omul are lipsă și de-o mângâiere.* AGĂRBICEANU, L. T. 75. *Îi avea lipsă, stăpânul meu, de mine.* MERA, L. B. 124. *De lipsuri... calea vaea.* RETEGANUL, P. I. 60. [Plur. *lipsuri* și (rar) *lipse*. | Și: † **lipși** s. f. | Negativ: **nelipsă** s. f. = stare fără de lipsă, de îndestulare. POLIZU.]

— Postverbal din **lipsi** s. împrumutat din bulg. **lipsa**, idem. În paleosl. **lipsa** avea sensul de „ciumă“, în sârbește **lipsa** înseamnă „vacă pe jumătate crăpată“, cf. **lipsă** I 4^a).

LIPSCĂN s. m. *Marchand de nouveautés, mercier.* — Negustor de mărfuri (aduse pe vremuri dela Lipsca). *Negușitorii lipșcani, ce aduc marfă de Lipșca.* URICARIUL, I 88²¹. *Plângere către Novacovici a lipșcanului Sandu Iorga.* IORGA, S. D. XIII 261. *Oameni de-ai lui, beștii, lipșcani...* MAG. IST. IV 165¹⁸. *Hrisovul cumpării lipșcanilor din București.* CAT. MAN. 261⁵⁸¹. *Populațiunea orașelor se compunea de... lipșcani și zarafi.* GHICA, S. XIV. *Am să-l dau calfă la un lipșcan.* C. NEGRUZZI, I 297. (*Strada*) *Lipșcani*, în București.

[Și: **lipșcan** † s. m.: (cf. slav. *Lipiska* „Lipsca“) **lipșcan** † s. m. | Feminin: **lipșcăneasă** s. f. = soție de lipșcan. LM. | Abstract-colectiv și local: **lipșcănie** (**lipșcănie** † s. f. = meseria lipșcanului (H. VII 485); marfă adusă din Lipsca, cf. brașovenie; prăvălie de lipșcan, p. ext. prăvălie, magazin mare (ȘĂINEANU, D. U.). (Colectiv) *15 lei, de tot carul cu lipșcănie.* URICARIUL, XIX 379²⁵, cf. și XXI 357³; (local) *Câte 25 lei lipșcănia.* ib. II 47³, cf. BOGDAN C. M. 82. *Te văzu... într-o lipșcănie.* GORJAN, H. II 165. *Marfă de... lipșcănie.* ALECSANDRI, T. 393. | Colectiv: **lipșcănie** s. f. = negustorime care se ocupă cu vânzarea de manufactură. *Negoțime (în care multă din lipșcănie).* ZILLOT, CRON. 352. | Adjectiv: **lipșcăneș** (**lept-cănăș**), **-ească** = de Lipsca. *1 șcutuleă lept-cănășcă, de cele bune.* IORGA, S. D. XI 64. *Marfă lipșcănească.* URICARIUL, V 58¹². | Alt derivat: † **lipșcăneț** subst. = un fel de stofă (de Lipsca). TDRG. *Șalvari de lipșcat, Cinci galbeni cotul a dat.* Ap. TDRG.]

— Derivat de la numele orașului Lipsca „Leipzig“, cu suf. -an.

LIPSCĂNEĂSĂ s. f.

LIPSCĂNEȘC, -EĂSCĂ adj.

LIPSCĂNIE s. f.

LIPSCĂNIME s. f.

} v. lipșcan.

LIPSCĂNOĂICE s. f. plur. (Bot.) *Coréopsis (Coréopsis tinctoria).* — Plantă ierboasă cu tulpina ramificată, cu florile galbene închise și roșii negricioase; originară din America; se cultivă la noi ca plantă ornamentală, cf. flori-castelele, flori-de-sticlă. PANTU, PL. — Floarea a fost numită așa, probabil, fiindcă s'a cultivat mai întâi în grădina vreunei neveste de lipșcan.

LIPSÍ vb. IV^a intrans. 1°. *Faire défaut, manquer, être absent*. 2°. *Manquer, à. Se dépeupler. Perdre la raison*. 3°. *Manquer, falloir, s'en falloir de*. 4°. *Priver de. Manquer (de respect)*. 5°. *Retenir indéument*. 6°. *Se passer de, ne pas se soucier de*. 7°. *Manquer, être absent*. 8°. *Manquer à (une obligation, à sa foi, etc.)*. 9°. *Hésiter à*. 10°. *Partir, chasser*. 11°. *Abandonner, déserter*. 12°. *Disparaître*. 13°. *Ne pas encourir, éviter*.

1°. (În opoziție cu a prisosi; despre lucruri și despre oameni) A nu fi de loc, a nu se găsi (II), a nu se afla (III 1°), a nu exista. *Va lipsi ploaie*. CUV. D. BĂTR. II 462. *De vor lipsi aceste tocmeale, să se certe*. PRAV. 141. *Lipsit-au cei puternici a[i] lui Israil*. BIBLIA (1688) 176^b. *Vin și grâu să-mi prisosească, oloiu! să nu lipsească*. DOSOFTEIU, PS. 19. *Faptele lui cele scârnavе... nu lipsea nici odată dela el*. LET. III 255/26. *Răutatea... nici au lipsit, nici va lipsi*. ANTIM, P. XXVI/3. *Nu vor lipsi domni și împărați din seminția Iudeii (a. 1760)*. GCR. II 70/37. *20 bani de tot carul cu marfă... să lipsască (= să nu se mai plătească)*. URICARIUL, I 88/20, IV 201/25. *Zestrea ei câtă va fi lipsit, se va împlini*. PRAVILA (1814) 123. *Lipsind unirea și supunerea... KONAKI, P. 270. Când moralul lipsește... MUMULEANU, ap. GCR. II 247. Cetele tartare... Lipsind ostirea noastră, în treacăt au prădat*. ALEXANDRESCU, M. 11. *Nu lipsește ceas să nu i se înfătoșeze câte o supărare bietului Robinson*. DRĂGHICI, R. 76. *Pe când ne lipseau cărți și tipografie... C. NEGRUZZI, I 3. Mart din post nu mai lipsește*. ib. 251. *Portretul... lipsește din părete*. EMINESCU, N. 81. *Văzând că lipsește vasul, începu a boci*. ISPIRESCU, L. 30. *Lipsește muierea, se duc muștele*. ZANNE, P. III 671. || † Trans. (= factitiv) A face să nu (mai) fie. *Flă-mânșilor ai lipsit pâinea*. BIBLIA (1688) 372/2. || † Refl. A nu se afla, a nu fi. *Toate [cuvintele] au venit voco, unul nu se-au lipsit dentru iale*. BIBLIA (1688) 171/1.

2°. (Construit cu dativul persoanei interesate). A nu avea ceva. *Una-ți lipsește*. CORESI, EV. 432/2 (: una tu n' ai. ib. 429/17). *Nice cum ceva le lipsește și tot ce pohtesc li se află*. CANTEMIR, ap. GCR. I 325. *Lacomului... nu-i lipsește cugutul a nu gândi la bani*. N. COSTIN, ap. GCR. II 11. *Îi lipsea frumusețea chipului (= era urit)*. BERTOLD (1779), ap. GCR. II 118. *Puterea îl lipsește (= e nepuțincios, slab)*. KONAKI, P. 86. *Femeia, în toată viața ei, un bărbat să nu-i lipsească*. E. VĂCĂRESCUL, IST. 249/30. *Îi lipsea lucrul cel mai trebuincios*. DRĂGHICI, R. 69. *Ce-ți lipsește Măriei Tale?* C. NEGRUZZI, I 146. *Nu-ți imaginezi ce înseamnă să-ți lipsească aceasta, când nu te mai poți lipsi de ele...* C. PETRESCU, C. V. 375. *Despotiatului mânăsa îi lipsește*. ZANNE, P. III 145, cf. și ib. 148, 206, 257, 405, 609, IV 656. *La moară și la miere pururea le lipsește oarece dela ele*. ib. VIII 305. *Ce-ți lipsește, chelule? — Tichie de mărgăritar! se zice când cineva vrea să aibă lucruri nepotrivite, când e lipsit de cele necesare*. # *Îi lipsește o doagă = e nebun, țicnit*. *El, lipsindu-i o doagă..., se duce și ia trei sute de lînțuțele de aur și anină fieceării oi câte unul la grumaz*. MARIAN, O. II 318. *Mircea, Mircioagă, Pasăre oloagă, Cărcia-i lipsește o doagă*. ZANNE, P. VI 205. | (Absolut s. cu subiect în nominativ și complinit prin de ceva) A duce lipsă, a nu avea. *Lipsea Dumnezeu oare de ingeri? Lipsea cerul de raze?* ALECSANDRI, P. II 114. *Șoarecelui nu-i lipsește, Că din vreme-și grămădește*. ZANNE, P. I 661. || † A se deșerta. *Au început țara a scădea... lipsind și împuținându-se de oameni*. LET. II 27/30. || (Când subiectul e o facultate, lipsi devine sinonim cu „a pierde“ având drept complement acea facultate). *Curând i-uu lipsit ve-*

derile (= și-a pierdut vederile). C. NEGRUZZI, I 54. *A rămânea infirm, neîntreg la minte (cf. lipsit)*. *Feciorul Radului Vodă din... boală lipsește și din minte*. LET. II 23/30.

3°. (Construit uneori cu dativul) A (-i) fi de trebuință, a(-i) fi necesar; a(-i) (mai) trebui..., a fi incomplet, a fi lipsă (2°). *La cumpănă... nemică să nu lipsiască*. PRAV. 277. *Lemne și altele ce lipseșc la zid*. ESOP (1802), ap. GCR. II 209. *Mai lipsește (= trebuie să mai treacă) o săptămână*. LB. *Tot ne lipsește câteva scânduri*. ISPIRESCU, L. 64. | (Completat prin „(pentru) ca“, „(ca) să“, „(de) a(...)“). *Ce încă-i lipsește și ce nu-i ajunse să grăiască tânărului...* CORESI, EV. 292/30. *Lipsește puțină vreme să vie la măsura vârstei*. PRAV. 1021. *Au lipsit de n'au luat domnia cât s'ar rumpe un păr*. LET. II 287/30. *Lipsea să învețe limba fărui*. P. MAIOR, IST. 260. *Lucru ce-i lipsea de a veni în desăvârșită mulțumire, era că nu putea să bage înlăuntrul ogrăzii și dobitoacele*. DRĂGHICI, R. 100. # *Asta (s. atâta) (ii) mai lipsește!* se zice în fața unui eveniment s. unei surprize neplăcute. *Puțin lipsește (ca) să (mai rar: puțin lipsești să... = aproape să, cât peaci; (la P. MAIOR) se cere, e necesar, e nevoie. Puțin lipsi ca să-i pedepsescă*. GORJAN, H. I 123. *Puțin ai lipsit să te scotesc că ești Robinson*. DRĂGHICI, R. 60. *Puțin a lipsit să-l închidă*. C. NEGRUZZI, I 203. *Bine lipsește a lua aminte*. P. MAIOR, IST. 87. *Lipsește de iznov să însănnăm aci că...* ib. 225. || † Refl. A avea nevoie. *Să împrumuși pre el oricât îi va trebui și întru cât (= în măsura în care) să va lipsi*. BIBLIA (1688) 137^b.

4°. Trans. (= fact.) A face pe cineva să nu mai aibă ceva, a-i lua cuiva ceva (trebuincios), a priva. LB. *Să mă lipsească pre mine de tine*. MINEIUL (1776) 205. *Cu sfat de obște l-au lipsit de viață (= l-au omorât)*. DIONISIE, C. 207. *O furtună i-a sfărâmat corabiile, l-a lipsit de tot ajutorul*. BELDIMAN, O. 4. *Nu mă lipsi de soru-ta*. GORJAN, H. IV 176. *Dumnezeu... pentru aceasta i-a lipsit de viață*. DRĂGHICI, R. 37. *Moartea o lipsește și de tatăl său*. C. NEGRUZZI, I 20. *Nu pot lipsi copiii de prezența mea*. C. PETRESCU, C. V. 202. *L-a lipsit Cel-de-sus de lumină*. ȘEZ. III 115. *Lipsește-i [pe Țigani] de darurile tale*. RETEGANUL, P. I 79. *Și de-aceia [de mănăștirea] l-oiu lipsi*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 291. || † Refl. (= pasiv) *Care den voi preoții vor face intr'alt chip..., de preoție... să vor lipsi (a. 1702)*. GCR. I 346. *Voi lipsindu-vă de atâta ajutoriu...* HERODOT, 443. *Acel... neurmător datoriei sale să se lipsească de slujbă*. URICARIUL, I 203/17. | Intrans. (Franțuzism: *manquer de respect envers qqn*). *Bonjuriștii... is nerrespectuoși. — Curios lucru!... Mie nu mi-au lipsit niciodată de respect*. ALECSANDRI, T. 1424.

5°. † Trans. (Construit cu dativul s. cu „dela“: în limba veche) A lua, a-și însuși, a reținea (din) ceva ce aparține cuiva. *PONTBRIANT. Să nu lipsești simbria săracului*. BIBLIA (1688) 143^b. *Au hotărât... blăstăm mare asupra cui ar lipsi aceste moșii dela mâna lui Constantin*. URICARIUL, XI 365. *Moldova că ne-au lipsit, Mai bine am fi murit*. GCR. II 105.

6°. Refl. A rămânea fără ceva, a se dispensa de ceva. *De ajutorul lui [D-zeu] se lipsește [oamenii]*. CORESI, EV. 13/3. *Arătând fața ta posomorită către prietenul tău se vine să te vadă, te lipsești de cinstea ce iei dela el*. ANTIM, ap. GCR. II 6. *De cruce să nu mă lipsească*. KLAIN, ap. GCR. II 187. *Să vă deprindeți a vă lipsi de lucrul ce ați iubi cât de mult*. DRĂGHICI, R. 157. *Mă lipsește de un aza odor*. ISPIRESCU, L. 327. *De tine, bađe, m'am lipsit*. DOINE, 185. || (Complinit printr' un infinitiv s. o propoz. secunđară)

A renunța. *Se lipseau de a lua de neveste niște fete.* ISPIRESCU, L. 233. *Nu-mi mai trebuie să-i mai întâlnesc; mă lipsec.* SADOVEANU, P. S. 30. *Am să fi-l duc până i-o ieși părul prin căciulă, până s'o lipsi.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 55. # **A se lipsi pentru cineva** = a renunța la un bun al său pentru altul; a sărăci. DICT.

7°. Intrans. (Despre oameni) A nu fi de față s. prezent undeva, a fi departe de, a fi dus (de) undeva, a fi plecat, a absenta. *Muierile celea ce când le vor lipsi bărbății de acasă, se vor mărita.* PRAV. 509. (Fig.) *Păgânii... lipsecu departe dela D-zău.* BIBLIA (1688) pr. 6/19. *Nu măi lipsia dela bisearică.* DOSOFTEIU, V. S. 113². *Dacă unul [dintre judecători] va lipsi cu depărtare, destui sânt doi să dea hotărîre.* PRAVILA (1814) 15. *A lipsit de acasă nouă ani.* ROM. GL. I 38, ZANNE, P. V 48. *Am lipsit azi dela școală.* HERZ-GHER., M. VII 14. | † Trans. (= factitiv) A face pe cineva să absenteze. *Păsați sănătoși, pentru căci v'am lipsit de acasă.* HERODOT, 352.

8°. (Construit cu infinitivul s. cu prep. „dela“ s. cu dativul; franțuzism învechit) A se abate dela ceva, a nu împlini o obligație, o datorie. *Nu am lipsit... a mulțami ziditorului.* DRĂGHICI, R. 71. *Am lipsi tuturor credințelor noastre cerând o asemenea măsură.* ODOBESCU, III 347/3. *Nu lipsec întru nimic datoriei mele de colegialitate.* MAIORESCU, D. I 229. *Nu am lipsit întru nimic dela lege.* ib. IV 154.

9°. (Învechit, construit cu infinitivul s. gerundiu, mai ales în propoziții negative) A pregeta, a ezita, a se da în lături, a se codi. *Ei n'au lipsit a nu băga câte ceva zizanii* (a. 1652). GCR. I 158. *Intunerecile tâlharilor... nu lipsi gonindu-le cu sabia.* ANTIM, ap. GCR. II 17. *Să nu lipsecă învățându-i pururea.* MINEIUL (1776) 17². *Nu lipseau a-l culca între dânșii.* LIT. POP., ap. GCR. II 354.

10°. † Intrans. A pleca, a se duce de undeva s. dela cineva. *Acea ucidere s'au făcut puțintel mai apoi di ce au lipsitu el.* PRAV. MOLD. 175. *Prin cetăți să așeze Moscalii oșteni...; iară apoi să lipsecă oastea moschicească.* NECULCE, ap. TDRG. *Desparte-te de muierca ta și lipsește din casa ta.* ANTIM, P. XXVII/23. *I-au judecat... să lipsecă Simion... de acolo din Deleni.* URICARIUL, XXI 268. | (Și azi, la imperativ) A se căra, a o șterge. TDRG. *Lipsiți de-aici, balaurilor!* ALECSANDRI, T. 79, cf. și ib. 392, 680, 1089. *Haiti, lipsești dinaintea mea.* CREANGĂ, P. 47, cf. 277. *Lipsești, om nerușinat.* CONTEMPORANUL, III 732. *Aidați noi, lipsiți voi* (a. 1782). GCR. II 127/13. *D'aci să nu-mi lipsiți.* TEODORESCU, P. P. 119. *Lipsește din fața mea!* = piei, fugi. PAMFILE, J. II. || Trans. (refl. = pasiv) A izgoni, a îndepărta (ARH. FOLK. II 79) pe cineva de undeva. *L-au lipsit și din boieric.* LET. II 110/23. *Pe Stavarachii să-l lipsești de lângă Măria ta.* ib. III 261/12. *Nici să scadă [Domnul] sau să lipsecă pe mânăstirea aceasta din cele rânduite spre ajutorul... ticăloșilor bolnavi.* URICARIUL, I 102/23. *Pe Pașa l-au lipsit din starca lui.* DIONISIE, C. 230. *Pre tiranul din vieță cu totul îl va lipsi.* BELDIMAN, O. 12. | Fig. *Din pieptul meu aste rane puțin să le mai lipsești.* PANN, E. IV 40.

11°. Intrans. † A părăsi pe cineva devenindu-i necredincios, a dezerta. *Se cerea acel han să se închine la împărăția Moscului și să lipsecă de sub împărăția Turcului.* LET. II 216/17.

12°. Intrans. A dispărea, a se face nevăzut; refl. (în limba veche, despre soare) a apune, a se întunece, (despre om) a se prăpădi, a muri. *Mulți... cu păcatul măricei deșarte prinși fură și de tot periră și se lipsiră.* CORESI, EV. 14/1. *Cine*

nu se teme... flămânzește și moare de foame și se lipsește. id. ib. 26/1. *Vedeam soarele... că să lipsească.* BIBLIA (1888) 376. *Sări în mare și lipsi din ochii lor.* DOSOFTEIU, V. S. 31. *Lipsindu-să dumniilor... din lumea aceasta...* (a. 1714). IORGA, S. D. XIII 120. *Săbiile vrăjmașului au lipsit.* MINEIUL (1776) 56². *Ca să-mi lipsești din vedere, te-au depărtat cu grăbire.* KONAKI, P. 232.

13°. † Intrans. (construit cu „de“) A nu lua asupra sa, a evita, a se sustrage dela ceva. *Cela ce cunoaște că iaste datoriu să pască cinstea altuia, să cade să fugă den nainte-i cândul vă vedea că vine suduind, pentru să lipsecă de pricina uciderii.* PRAV. MOLD. 61/6.

[Imper lipsește! și lipsești! | Part.-adj.: **lipsit** = fără ceva, spec. fără avere, sărac; scos, alungat; neîntreg la minte, căruia îi lipsește o doagă. *Lipsiți fi-vom de hrana dzilelor.* COD. VOR. 119/13. *De veșământul trupului iaste lipsit.* CORESI, EV. 239. *Nebun sau lipsit de minte.* PRAV. 967. *S'au arătat lipsit de putere* (= debil, slab). GCR. II 196. *Lipsiți de mulțămire* (KONAKI, P. 81), *de viață* (ib. 83), *de suflare* (ib. 87), *de desfătările lumii* (ib. 104), *de voie bună* (ib. 286), *de dreaptă judecată* (DRĂGHICI, R. 17), *de hrană* (ib. 62), *de tovărășie* (= singur) (ib. 80), *de poftă de mâncare* (ib. 149), *de vedere* (= orb) (C. NEGRUZZI, I 56), *de auz* (= surd) (ib. 245), *de mângâiere* (= nemângâiat) (ALECSANDRI, P. II 98), *de pereche* (= incomparabil, unic) (COȘBUC, AE. 26/22); (ad 3° și 6°) *Să fiți... în tot întregi, nece întru ura lipsiți* (: niciuna lipsindu-vă BIBLIA 1688). COD. VOR. 110/3. *Nimenia să iasă flămând sau lipsit, ce toți să vă îndulciți aceștii bogăne dulce.* CORESI, EV. 118/13. *Să-l dau [peanin,ju]... cui va fi lipsit* (a. 1632). GCR. I 79. *Fiind fără învățătură, vor fi pururea însutați și lipsiți* (a. 1646). ib. I 119. *Petrecură lipsiți, păfați rău.* DOSOFTEIU, V. S. 4 pr. *Nice era... bogat, nice... lipsit.* id. ib. 202². *Să faci bine omului lipsit.* N. COSTIN, ap. GCR. II 8. *Să ajuturați și pre creștinii cei lipsiți* (a. 1741). ANTIM, ib. II 28. *L-ai dat să învețe carte la un nebun și lipsit* (e vorba de un filosof care toate le face de-a 'ntoarșele). PANN, P. V. II 8. *Te furizezi... și faci semne la ferestrele caselor? — Radu (în parte) E lipsit* (= aiurează!) ALECSANDRI, T. 967. *Radu Vodă muri, pribeag și lipsit, la Viena.* IORGA, CH. I 85. (Substantivat) *N'au dat celor lipsiți și celor neavuți.* VARLAAM, ap. GCR. I 106. *Domnul vede pre tot lipsitul.* DOSOFTEIU, PS. 36, cf. ib. 38; (ad 4°) *Părintele Chir Iacov... au fost lipsit de scaunul Patriarhiei.* LET. II 47/23. *Să fiu lipsit de mila măricei Tale.* ANTIM, P. XXVIII/23. *Vei acum să mă faci lipsit de desfătările vieții* (a. 1750). GCR. II 47. *Corbac zace la 'nchisoare De trei ani lipsiți de soare.* ALECSANDRI, P. P. 141. *Lipsit să fie dar Țiganul de darurile mele.* RETEGANUL, P. I 79; (ad 11°) *Va rămânea... lipsit din moștile sale.* LET. II 344/23. *Episcopul lor fu lipsit din țară.* F. MAIOR, IST. 255. *Din popie fu lipsit.* TEODORESCU, P. P. 264. | Negativul: **nelipsit**, -ă = care nu duce lipsă; totdeauna prezent, nedespărțit; (mai ales ca a d-verb) negreșit, în mod inevitabil; † neconținut; (ad 7°) *Pe Doica de sine nelipsit* o avea. PANN, E. II 159. *Împăratul cel nou hotări ca... să fie nelipsiți* (= nedespărțiți) de dansul. ISPIRESCU, L. 276. *Nelipsit învățându-i.* DOSOFTEIU, V. S. 41. *Dorul care mă arde zi și noapte nelipsit.* KONAKI, P. 95. *Sângele de martir e plantă ce rodește, Curând, târziu odată, dar însă nelipsit.* ALEXANDRESCU, M. 26; — (neobișnuit) **lipsicios**, -oasă = lipsit, sărac în ceva. *Secolul al 17-le este cel mai lipsicios în știri.* SBIERA, F. S. 69. | Abstract: **lipsire** (cu negativul **nelipsire**)

s. f. = faptul de a lipsi; lipsă, absență. (Ad 2°) *Lipsirea minții* (= nebulia)... *ieste mai rea decât toate sărăciile*. ANTIM, ap. GCR, II 5. *Suferi... lipsirea ochilor* (= orbirea). MINEIUL (1776) 72^b. *Lipsirea de mâini și de picioare ai răbdat*, lb. 182^b. *Adam... plângea cu jale de lipsirea* (= lipsa) *raiiului*. ALEXANDRIA, 103. *Lipsirea de niște ascemena gusturi*. DRĂGHICI, R. 110; (ad 7°) *Lipsirea ta... îmi va pricinui moarte*. BELDIMAN, N. P. II 18; — (neobișnuit) **lipsintă** † s. f. = lipsă, părăsire. DOSOFTEIU, ap. PSALT. 59/₃₀.] — Din n.-grec. λείπω (cu aor. ἔλειψα) cu același sens, venit la noi, poate, prin mijlocire slavă (paleosl. **lipsati**, bulg. **lips(uv)am**, sârb. **lipsati**). Cuvântul se găsește și la Aromâni (*lipsescu*) și la Albanezi (*lipsem*).

LIPSICIOS,-OASĂ adj. v. **lipsi**.

LIPSINTĂ † s. f. v. **lipsi**.

LIPTĂ † s. f. v. **lipsă**.

LIPȚĂN † s. m. (ș. d.) v. **lipsan** ș. d.

LIPTIU s. a. v. **lipiu**.

LIR- v. **ler-**.

LIRĂ s. f. *Livre turque*. — Monetă turcească de aur de 100 de piastri (mai adesea cu atributul otomană s. turcească, spre deosebire de lira italiană s. engleză, cf. *livră*). *Bani o mulțime și fel de fel, unii erau ca galbănul, alții ca lira otomană*. SLAVICI, N. II 264. *Cumpărase cu cincizeci și șaizeci de lei chila [de grâu] și vânduse cu „șase lire“!* CONV. LIT. XLIV², 657. *Lira turcească = 89 lei*. BRĂESCU, M. 144. *Foaie verde mărăcine... Cine-mi zice puilul vine, Are-o liră dela mine*. POP. (Dobrogea), ap. GCR. II 310, cf. MAT. FOLC. 235. [Și: (prin metateză) *rilă* s. f. *Odată te pominești că se joacă cu riliți, cu icușari și neam' lui*. JIPESCU, O. 58. *Mâna 'n chimiraș băga, Câte o rilă le dedea*. RĂDULESCU-CODIN, ap. ȘIO. *Fesul din cap îl lua și de rile că-l umplea* (Roșiorii-de-Vede în Teleorman) MAT. FOLC. 85. *Rile de aur mult*. (Ogrețin în Prahova). GR. S. III 155. CIAUȘANU, V., V. HANEȘ, T. O. 97, MUSCEL, 61, N. G.-TISTU, B. GRAIUL, I 236, 364.]

Din turc. *lira* idem. (Cf. *liră*² și *livră*).

LIRĂ s. f. *Lire, livre*. — Monetă italiană de argint de 100 de centime sau *livră* (2°). *Lira sterling = livră sterling*. CADE. *Lira engleză = 72 lei* (a. 1852), BOGDAN, C. M. 170, cf. 169.

— N. după it. *lira* (cf. *liră*² și *livră*).

LIRĂ s. f. *Lyre*.

1°. (Muz.) Instrument antic, de origine orientală, foarte obișnuit la Greci, cu două brațe (mai adesea curbe și cu vârfurile întoarse înafară) fixate pe o bază de rezonanță; coardele întinse între baza aceasta și cheia prinsă în cele două brațe se atingeau (ca la harfă sau gitară) cu degetele sau cu ajutorul unui „plectrum“ (πλήκτρον). Servea în deosebi ca instrument de acompaniament la recitarea poemelor și cântecelor. *Începu Apolon a-și instruna lira și cânta vreo două cântece*. ISPIRESCU, U. 109. cf. NICA, L. VAM. 145. | (Poet.) *Chipu-i e crin, porfiră, Inima ei o liră, Cuvintele ei șoapte, ce în inimă răsun*. ALEXANDRESCU, M. 50, cf. 27, ALECSANDRI, P. I 155, C. NEGRUZZI, II 41/₉, I. NEGRUZZI, VI 114, EMINESCU, P. 305. || (Fig.) Talent poetic, darul poeziei, inspirație poetică, poezie. *Toată lumea se aruncă în arena politică. Lira lui Lamartine se discordă, și teles-*

copul lui Arago prinse ceață. C. NEGRUZZI, I 335, cf. RUSSO, S. 15. *Precum în vară dulci păserile Sosese voios... Veniți aice cu a voastre lire... O, junii poeți!* ALECSANDRI, P. II 164. *A lui [Alecsandri] liră multicornă a răsunat la orice adiere ce s'a putut deștepta din mișcarea poporului nostru în mijlocia lui*. MAIORESCU, CR. II 216. *Acela numai poate în adevăr pătrunde întreaga bogăție ce'n liră se ascunde, Acel care de-a vieții necazuri depărtat Pe-a inspirării aripi vrodată a sburat*. I. NEGRUZZI, II 83. *Ah! de câte ori voit-am Ca să spânzur liră'n cuiu Și un capăt poezici Și pustiuu să puu?* EMINESCU, P. 4. *Liră de argint Sihleanu, Donici cuiub de înțelepciune*. ib. 177, cf. 49, 178, 230, 245.

2°. (Astr.) Constelațiunea ciobanul-cu-oile, CULLIANU, C. 54, OTESCU, CR. 12.

— N. după fr. (lat. *lyra*, gr. *λύρα*).

LÍRIC,-Ă adj. subst. *Lyrique*. — (Despre poezi și despre creația lor poetică) În care se îngemănează, ca la Greci, arta cuvântului cu arta compozițiunii muzicale, (acompaniamentul se făcea mai întâi cu lira); (în deosebire de epic, etc.) care exprimă înainte de toate, ca revelațiune poetică a lumii sufletești, sentimente și stări afective și evocă emoții similare. *Liricul străbun Orațiu*. ODOBESCU, III 11/₂₃. *Pastelurile* [lui Alecsandri] *sunt un șir de poezii, cele mai multe lirice*. MAIORESCU, CR. I 287. *Alta e tragedia, alta e balada sau poezia lirică*. ib. 298, cf. II 339. *Fruntașii lirici din principate în secolul XVIII-lea, n'au rămas decât în istoriu literară*. IORGA, L. II 468. *Psul-modiile pe nas ale școlii lirice din principate*. ib. 469. *Poet liric. Genul liric*. | (P. ext.) Sentimental. *Răspundea pe un ton liric, să te rupă la inimă*. N. GANE, ap. CADE. [Substantivat: **liric** s. m. *Poet liric. Liricii greci*: — **lirică** s. f. *Poezie lirică, gen. liric*. | Abstract: (fr. *lyrisme*) **lirism** s. a. *Inspirație, avânt, ținută lirică. Poeziile lui [Eminescu] sunt subiectiv adevărate... și atunci când trec peste marginea lirismului individual și îmbrățișează și reprezintă un simțământ național sau umanitar*. MAIORESCU, CR. II 307; — (p. ext.) Sentimentalism. *Ideile generoase duc la desordine, lirismul la catastrofe*. C. PETRESCU, I. II 89.]

— N. după fr. (lat. *liricus*, gr. *λυρικός*).

LIRISM s. a. v. **liric**.

LÍRVĂ s. f. v. **lerlă**.

LIS,-Ă adj. și subst. I. *Au poil lustré*; dont la robe a une tache blanche, une lisse, *balzan*. II. Nom de bête à cornes, de cheval, de chien.

I. Adj. (Despre câni s. despre cai) Cu părul sclipicios (H. XVIII 142); cu o pată albă (DR. IV 877) pe o parte a corpului, mai ales pe frunte (LIUBA-IANA, M. 114, CALUL 6), pe bot (ib. 157), la picior (ib. 8). *Pentru'n cal pincen și lis, Șezuiu toată vremea 'nchis*. VICIU, GL.

II. S. m. și f. Nume dat de ciobani vitelor (H. XVIII 305), cailor (LIUBA-IANA, M. 116) și m. ales cânilor (ib. V 122, XI 147) de vânat (ib. VII 154) s. ciobănești (ib. XVIII 103); căne vânat ordaciu (ib. XVII 8).

[Și: **les,-ă** adj. CALUL 171, 183. | Derivat: **lisăiu** (cu rostire dialectală *lisăiu*) s. m. = (Maidan, Banat) nume de căne cu părul sclipicios (H. XVIII 142) s. alb în frunte (LIUBA-IANA, M. 114).]

— Din bulg. s. sârb. **lis** (<psl. *lysŭ*), „cu pată albă“ (cf. sârb. *lisac* „armăsar cu păr deschis“, *lisov* „căne cu o pată albă“). Cf. *lisă*².

LIȘ, -Ă adj. *Nettoyé, dépouillé, volé.* — (Banat, în expresia) *A lăsa pe cineva liș* = a-i lua totul. Com. LIUBA. [CIHAC II 168 dă și sensul „timid, înspăimântat“].
— Cf. liștai.

LISĂ s. f. *Fruit confit, cédrat confit.* — Fruct zaharisit (Dict.), chitru fiert în zahăr (SCRIBAN).

LISĂ s. f. = **elisă** (1°) C. C. II-III 216. *Lisă* = câmp necurățit. H. XVI 47.

LISĂ s. f. (Bot.) *Fleur de jardin.* — Floare (H. XII 281) de grădină (ib. X 354), probabil mușcată. Cf. liză.

LISĂRCĂ s. f. (Ornit.) *Foulque noire.* — (Banat) Lișiță² (Fulica atra). CADE.
— Pentru etimologie cf. liș, lișiță² și lișcă.

LIȘCĂ s. f. 1°. Oiseau (*foulque?*). 2°. *Ablette.*
1°. (Ornit.; în Covurlui) Numele unei pasări (H. III 194, 386); probabil lișița.

2°. (Iht. în Olt) Un pește (H. XI 27, 146, 196), soreață (ib. 27).
— Din sârb. s. rut. *lisika* „Fulica atra“ (derivat din *lisa* „pată albă“). Cf. lis, lisarcă, lișiță.²

LIȘCOTĂ s. f. *Petit polisson, bande de gosses.* — Epitet glumeț dat unui copil neastâmpărat; liotă, ceată șgomotoasă de copii, SCRIBAN.

— Derivat din **lișcă** cu suf. col. **-otă**, cf. **lișiță**², cu același sens figurat (2°).

LISCOVĂTĂ v. **lescovată**.

LISÉIU s. m. v. **lis**.

LIȘETĂ s. f. (Ornit.) v. **lișiță**¹.

LIȘCIOĂRĂ s. f. v. **lișiță**².

LIȘIȚĂ s. f. 1°. *Foulque noire.* 2°. *Goulu, glouton.*
1°. (Ornit.) Pasăre (H. VI 28, VII 84, XII 374) de baltă (CREANGĂ, GL.), care șeamănă cu o găină, neagră, cu o pată albă între ochi prelungită pe mijlocul pliscului (SIMIONESCU, F. R. 99, cf. fig. 72, cf. și ȘEZ. III 199, MARIAN, O. II 355, STOICA, VÂN. 15); trăiește în cârduri în preajma bălților (*Fulica atra*), cf. lișcă, rață-de-apă (POLIZU). O *lișetă ș'o rață, Ai lebedei de baltă consilierii privați.* ALEXANDRESCU, M. 403. *Lișițele dau în fund.* ALECSANDRI, P. III 63, cf. și id. T. 611. *Văzând niște lișițe pe apă, zvârr! cu toporul într'inscle.* CREANGĂ, P. 46. *Leșițele speriate se da afund și se ascundeau în stuful... de pe mal.* ODOBESCU, I 142. *O leșiță... ieșise din păpuris.* SADOVEANU, I. A. 27. *Lotca sprintenă ca o lișiță, tăiase Dunărea d'a-curmezișul.* CONV. LIT. XLIII 930; cf. și MARIAN, D. 228, PĂSCULESCU, L. P. 152.

2°. Fig. (Mold.) Om nesăturat (Larga-Bacău, ION CR. VI 315), om mănăcios (Com. A. TOMIAC, Straja); p. ext. (la plur. *lișițe*) calificativ dat unui grup de copii flămânzi care se înghesușcă să li se dea de mâncare, cf. lișcotă. *Fugiți lișițelor.* HERZ-GHER. M. VII 14.

[Plur. *lișițe* și (Mold.) *lișiți*. | Și: **lișetă** s. f., **lișiță** s. f.]

— Din rut. *lisica*, idem (derivat — ca germ. *Blässs huhn* — din *lisa* „pată albă“, înțeles însă, prin etimologie populară, ca „rață leșească“). H. Brüske, Jahresbericht XXVI-XXIX, 30. Cf. lișcă, lisarcă.

LIȘIȚĂ s. f. 1°. *Fourche d'armon.* 2°. *Partie de la charrue.* 3°. *Sorte de traîneau.*

1°. (Adesea la plur.) O parte a căruței (H. II 3, 13, 29, 50, 88, 101, 207, 271, v. 16, XI 35, 147, XVI 4): brațele de lemn care țin coșul și loitrele (H. II 254), numite și furci (N. REV. R. XIV 349), furculițe, gemănări, ciobărițe (DAMÉ, T. 9, PAMFILE, I. C. 133, ION CR. VIII 519), luitre (PAMFILE, J.).

2°. O parte a plugului. H. IX 55, C. C. II-III 187.
3°. Un fel de sanie cu care se cărau lemnele (asemănătoare cu piscul carului). ARH. FOLK. III 150.

[Diminutiv: **lișicioără** (rostit și **lișacioară**) s. f. (Dolj) H. III 381].

— Din bulg. *lisica* „vulpe“ și „furca carului“ sau sârb. *lisica* „vulpe“ și „cătuși“.

LIȘMÂN s. m. *Gardeur de cochons ou de boeufs.* — Păzitor de porci s. de boi. DR. IV 859, cf. H. X 368 (citată între termenii de ciobănie). *La un cârd de boi... trebuesc trei oameni, din care un lișman cu bună știință.* DRĂGHICI, ap. TDRG.
— Din rut. *liëman* „baci, cioban“.

LIȘMIRIȚĂ s. f. } v. **răzmiriță**.
LIȘMIRIȚĂ s. f. }

LIȘNIȚĂ s. f. *Fruits.* — (Transilv., m. ales la plur. *lișnițe*) Poame, fructe (mere, pere, etc.). ALEXI, GHETIE, R. M., PAȘCA, GL. | Probabil greșit interpretat s. alt cuvânt: *lișniță* = sărăcăcioasă (jud. Neamț) ION CR. V 152. [Și: **lișnice** s. f. plur. DR. II 705.]

— Din rut. *lisnyca*, „mere, pere pădurețe“.

LISTĂ † s. f. *Feuille de papier, feuillet.* — Foaie (II 3°), filă. *Socoteaște că* [în această tablă] *numărul dintâiu iaste a psalomilor, al doilea a listurilor, al treilea a feaților, al patrul a rândurilor.* DOSOFTEIU, ap. BV. I 230. *Pravelile împărătești... legiuesc aceste tom I, partea 2, cap. 44, lista 32. (a. 1819) URICARIUL IV 211/4.* [Plur.: *listuri*].

Din slav. **listŭ** (pol. *list*, rus. *listŭ*), idem.

LISTĂ s. f. *Liste.* — Însemnare a unui șir de nume sau de lucruri, foaie (s. registru) întocmită (scrisă sau tipărită) pentru asemenea însemnări, în care se trec contribuțiile pentru o chetă sau subscripție publică, numele alegătorilor dintr'un colegiu electoral, etc., izvod (5°), catagrafie (1°), catastif, consemnare, însemnare, cf. index, catalog. *Lista cărților ce au ieșit de sub teascurile sale.* URICARIUL, XIII 342/2s. *O listă de domni Moldovei dela 1352—1454.* CAT. MAN. II 12. *Lămuririle date pentru facerea listelor* [electorale] ib. I 12. *Nu sunt înscris în niciun partid... nu-s înscris nici în listele electorale.* C. PETRESCU, R. DR. 85. *Candida pe lista guvernului.* id. I 136. *Se hotărî a se face apel la public... emițându-se liste de subscripții.* BOGDAN, C. M. 171. *Liste de prețuri, în limbi străine, în foi, broșate, cartonate...* NICA, L. VAM. 145. *Listă de bucate.* | (fr. *liste civile*) *listă civilă* = sumă (votată de corpurile legiuitoare) pe care o primește șeful unui stat pentru cheltuelile sale. *Lista civilă a Domnului.* URICARIUL VIII 127/4. [Și: (Mold.) **liștră** s. f. *Vătavu lui gășăști șăși prăjini mai pușintel și m'a dat pi liștră cu șăși prăjini lipsi.* GRAIUL II 359, cf. ȘEZ. III 69].
— N. după fr. (germ. *Liste*).

LIȘTAI, LISTĂI adv. și adj. invar. v. **liștai**.

LIȘTAI adv. și adj. invar. 1°. *Tout craché.* 2°. *Pur, authentique, brut; clair.* 3°. (Glace) *unie, verglas;* (terrain) *nu.* 4°. *Débord, trempé.* 5°. *Fade.*

1°. A d v. (Despre oameni și despre aspectul lor) Aidoma, chiar ca, ruptă bucățică (CREANGĂ, GL.), leit (Com. A. TOMIAC, Straja), aieva, curat (Com. G. NISTOR, Vicovul de Sus), exact (DDRF), tocmai (SCRIBAN). *Să te ferești de omul roș, căci e listai dracul în picioare.* CREANGĂ, P. 263, ZANNE, P. II 394. *El e listuva Țiganu din Prund; samână listuva cu tut-su, e listuva Scaraoțchi.* HERZ-GHER. M. VII 14.

2°. Adj. (Despre oameni și lucruri) Veritabil, sadea, curat, nealterat, netransformat, neamestecat. *Parcă-i listeavă Țigancă.* ION CR. III 218. *Lapte listeav de vacă.* CONV. LIT. LIV 366, PLOȘOR, V. O. 11. *Materia textilă ce conține coaja teiului se vinde sub două forme: crud, zis și teiu listeav (netopit).* ȘEZ. XVIII 158. | A d v. (La Ciula-mare) Limpede, curat. *Vorbește listav.* DENSUSIANU, Ț. H.

3°. Adj. (Transilv., despre ghiață) Lucios, luciu. VICIU, GL., PĂCALĂ, M. R. 140. *Ghiață listară (= polighiță, poleiu).* HEM. 3060. | P. ext. (Despre un teren) lipsit de vegetație, gol (com. OLMAZU, Măgurele-Teleorman); (adverbial) *E (gol) listav = (Șcheiu-Brașov) se spune despre un loc unde a fost multă lume și a rămas gol după ce oamenii au plecat.* Com. s. PUȘCARIU.

4°. A d j. Foarte ud (SCRIBAN), îmbibat de apă. *Sumanul ei negru, listeav de apă...* SĂM. I 327. (În Olț., în expresia) *Apă listeavă = apă multă* (IZ. V I); (substantivat) apă multă provenită din revărsări s. din ploaie (ION CR. VIII 88), apăraie, lăcărie (CIAUȘANU, V.); (adverbial) learcă, ciuculete (N. G. TISTU, B. 210). *Ud listeavă = (Olț.) îmbibat cu apă, ud lioară.* CONV. LIT. LIV, PLOȘOR, V. O. 14.

5°. Adj. (Banat) Fără gust, searbăd (despre mâncare). CADE.

[Și (Mold.): listai (listăi) ALEXI, ZANNE, P. II 394. listav, -ă, listav, -ă (Hațeg), listăv, -ă (Banat), listeav, -ă, lesteav, -ă (Munt.), listov, -ă (Bucov.) adj., adv.; — Com. G. NISTOR (Vicovul de Sus), listavă (Neamțu), listavă (Sibiuj), listeavă (Vâlcea), lesteavă (Buzău) s. f., adv. ION CR. VIII 88, VICIU, GL., CIAUȘANU, V., N. G. TISTU, B. 210; — listuva adv. (Bucov.) HERZ-GHER. M. VII 14. | Derivate: (Prob. prin apropiere de listă a formei listăi s. *listăi) listăiu s. m. *Arătare adevărată, namilă, listă, listă. Ili Țiganu'...* *Parcă-i un listai de drac.* ȘEZ. VI 465; — listăvi vb. IV^a = limpezi (4°)].

LÍSTAV, -Ă adj., adv.

LÍSTAV, -Ă adj., adv.

LÍSTĂV, -Ă adj.

LÍSTAVĂ s. f., adv.

LÍSTĂVĂ s. f. adv.

LÍSTĂVÍ vb. IV^a

LÍȘTEAV, -Ă adj., adv.

LÍȘTEAVĂ s. f., adv.

LÍȘTOV adj., adv.

LÍȘTUA adv.

v. listai.

LÍȘURI s. f. plur. v. lifui.

LIT s. a. *Chevill* (de bois). — (Ungurism în Maramureș) Cuiu de lemn. PAPAĞAGI, M. 149. — Din ung. *léc* „laț, spetează“.

LIT s. m. (Bot.) *Chardon*. — Spin (*Carduus acanthoides*) (Frata, Câmpia Ardealului). PAȘCA, GL.

LITĂ s. f. Terme que l'on emploie en parlant aux jeunes paysannes.

1°. Epitet cu care se adresează țăranii femeilor mai tinere s. fetelor, leliță. GR. S. VI 239, com. A. TOMIAC, Straja, MAT. FOLC. 1210. *Am purces dela... lița Ileana.* SEVASTOS, C. 146, cf. 150. ȘEZ. I 48, 72, 105, III 22, 58, VASILIU, C. 100. | P. ext. Nume de cățea ciobănească (Muscel). H. IX 438.

2°. Măiculiță, Dragă liță, Doamne, eram și eu acum holțeu. CREANGĂ, A. 116.

3°. Copiliță (în cimilituri). *Liță, liță copiliță, Mai an vară șugeai țâță.* PASCU, C. 232.

4°. Foiliță. *Liță verde sălcioară.* PASCU, C. 232.

[Diminutiv: *lițioară* s. f. *Tiucă, tiucă, puiu de rață, Vin' la lițioară'n braț, Tiucă, tiucă, puiu de om, Vin' la lița să ti-adorm.* CARDAȘ, C. P. 149]

— Formă scurtă din *leliță, măiculiță, copiliță, foiliță.* Cf. *liucă*.

LITĂ s. f. *Bâtonnet*. — Țurcă. *Ceata învingătorilor trebuie să pedepsească pe cei învinși... Învingătorul svârle țurca, care în acest caz mai poartă și alt nume, lița, și cel învins trebuie s'o prindă.* PAMFILE, J. I 39.

LITĂ s. f. *Visage*. — Față, chip (I). *A știut carte ș'a scris lița fetii: a avut pe ea toate ca aur și cercei de aur.* GIUGLEA-VĂLSAN, R. S. 368.

Din sârb. *lițe*, idem.

LITĂ s. f. (Tehn.) *Fil électrique*. — Sărmă alcătuită din mai multe fire subțiri, întrebuințată la lucrările de electricitate. CADE.

— Din germ. *Litze*, idem.

LITĂNIE s. f. (Bis.). 1°-2°. *Litanie*. 3°. *Procession religieuse*.

1°. (Mai rar) Totalitatea rugăciunilor prin care se imploră de repetate ori ajutorul lui Isus, al Sf. Fecioare și al tuturor sfinților, numindu-i pe rând. *Când punea năvălia gios de făcea litanie svintei pre la toate besareci.* DOSOFTEIU, V. S. II 312. *Colindele... în epoca preistorică au servit ca litanii liturgice.* REV. CRIT. I 49.

2°. Fig. (Literar, după fr.) Înșirare lungă și monotonă, cf. *poliloghie, litie* (4°).

3°. (Sensul obișnuit mai demult) Procesiune bisericască, ceremonie religioasă la care credincioșii conduși de preoți și purtând icioane, prapori și cruci, merg în ordine recitând rugăciuni, litie. Cf. STAMATI. *Au făcut litanii și rugăciuni pentru sănătatea lui Nicolai Vodă.* LET. II 158¹¹, cf. III 220²². *El singur pe gios și cu lacrimi la litanie mergea.* CANTEMIR, HR. 384⁷. *Teșindu-le înainte cu litanie bisericască...* DIONISIE, C. 179. *Au făcut... rugăciuni cu litanii.* MAG. IST. II 197⁷.

— Din slav. *litanja* (<grec. *λιτανεία*), idem.

LITĂR s. a. v. litru.

LITĂRĂ s. f. v. litră.

LITĂRGĂ s. f. (Min.) *Litharge*. — Protoxid de plumb, întrebuințat... la prepararea sărurilor de plumb. *Pentru plăcile negative, materia activă este făcută din litargă.* ENC. TEHN. 393.

— N. după fr. (din grec. *λίθη* „piatră“ și *ἀργυρος* „argint“).

LITĂVRĂ † s. f. (Armată). *Tambour*. — (Rusism ieșit din uz) Tobă (T. PAPAĞAGI, C. L.), darabană, cf. *tâmpină* (TRDG). *Puști și steaguri și litavre și toate ale oștii s'au luat dela neprieten.* LET. II 69⁵, cf. 71¹⁰. *De trei ori avântul nostru crâncen pe târși se frânge... Pe litavre, nu se știă, curge raze, curge sânge.* DAVILA, O. I 94.

— Din rus. *litavra* (pol. *litavry*), idem.

LITCĂ adv. v. lipcă.

LITCĂ s. f. *Baratte*. — (Transilv.) Unealta cu care se bate laptele spre a se alege untul (VICIU, GL.), numită în alte părți drugă, (Mold.) brighidău, (Transilv. și) mătcă, (Munt.) roată PAMFILE, I. C. 23.

— Cf. slav. *lytka* „crac“.

LIȚĂIE s. f. v. *lăscaie*.

LITEÁN s. m. v. *liftă*.

LITERĂ s. f. 1°. *Lettre* (de l'alphabet). 2°. *Lettre* (d'imprimerie). 3°. *Lettre, sens littéral*. 4°. *Lettres*.

1°. Semn grafic, scris sau tipărit (sau tăiat în lemn, etc.), reprezentând un anumit sunet sau un anumit grup de sunete ale unei limbi, unul dintre semnele care, toate împreună, alcătuiesc alfabetul unei limbi, buche (2°), slovă. *Ce Romanii cheamă litere, Sloveni zic slove*. S. MICU, ap. BV. II 425, cf. P. MAIOR, IST. 249, C. NEGRUZZI, I 201. *Pecetea acestui schit... vă purta Tăierea capului a pre constitului înainte-mergătoriu cu inscripții în litere românești*. URICARIUL, IV 419/20. *Numeroasa șoricime, Semeție... de literi rozitoare*. ALEXANDRESCU, M. 208. *A! Chinezule, care ai o sută de litere mai mult decât orice limbă*. C. NEGRUZZI, I 10. *De voiam să cetesc, doi ochi frumoși se puneau dinaintea literelor și în orice frază găseam o expresie a doamnei B.* ib. 61. *O masă murdară, al cărei lemn grunzuros de vechime era tăiat cu litere latine și gotice*. EMINESCU, N. 38. *Polinomul... este ordnat după potențele descrescătoare ale literei a. CULIANU, A. 7.* | (Fig.) *Ce visuri plăcute în preajmă-ți se joc?... Citești viitorul în literi de foc?* ALEXANDRESCU, M. 83. *Faptă înscrisă în cartea istoriei cu litere de aur = faptă (de vitejie, etc.) de o deosebită valoare și distincțiune*. | (Izol., numai la plur.; cf. fr. *lettres* „serisoare“, slav. *slovo*, „cuvânt“). Instăițurate scrisă, cuvânt. *C'am primit litere, dăla domnu' pătrupop, c'o trimăs domnu' episco[p], că are să vină un domn preot din răgat*. D. STĂNOIU, C. I. 50. # **literă cu literă** = din fir în păr, până în cele mai mici amănunte, pe de-a 'ntregul, întocmai, aidoma, cu adevărat. *Totul se îndeplinise literă cu literă, cum au prevăzut planurile încă tuturor tănuite*. C. PETRESCU, R. DR. 249.

2°. (Tipogr.) Caracter tipografic (v. *caracter* I), din metal (de obicei) sau din lemn, care servește la imprimarea unui semn grafic (unei litere (1°), unei cifre, unui semn de punctuație, etc.) s. (col.) material de asemenea caractere. După materialul din care este făcută, după forma pe care o are și după întrebuințarea ce i se dă, se face deosebirea între *literă de lemn*, *literă de afiș*, *literă cursivă*, etc. Cf. MOLIN, V. T. 43-44. *Tot acest prelat zelos dădu „Românului“ Mitrofan ieromonahul șase sute de lei pentru a cumpăra literă nouă și-i încredință spre tipărire manuscriptul lui Nectarie*. IORGA, L. I 32.

3°. Expresie textuală, atât cât spune un text (s. o frază, o expresie) prin înțelesul curent al cuvintelor care îl alcătuiesc, fără de ce mai cuprinde sau se mai poate înțelege din el, potrivit cu intențiile și concepția autorului lui, sau printr'o interpretare care încearcă să-i dea un anumit sens sau să-i deslușească toate rosturile pe care le-ar putea avea. *Să nu se facă abateri nici din litera, nici din spiritul donațiilor legate ce s'au făcut acelor mânăstiri*. ODOBESCU, II 39. *Nu întrebăm, cum s'ar cădea, după litera regulamentului, lucruri de judecată inedită și adâncă*. BOTEZ, B. 28. *D-I Briand socotește că poziția Franței este conformă spiritului și literii însăși a pactului*. CURENTUL. 3. X 1930, 6/5. *Literă de evanghelie* = cuvânt în care trebuie numaidecât să crezi, care nu admite

nicio răstălmăcire. *Literă moartă* = text (al unei legi, unui decret, etc.) care nu se (mai) aplică și nu (mai) are valoare.

4°. (Numai la plur.) Literatură, științe și studii lor, îndeletnicirile intelectuale care țin de cultura spirituală. *Viitorul literelor noastre clasice*. ODOBESCU, II 493. *Întreprinsesem... a căuta în cercul literilor și al artelor imagine vânătoarești*. ib. III 60. *Deși fusese înălțat la rangul de sublocotenent, Alexandrescu și-a dat dimisiunea ca să se poată consacra cu totul literelor*. GHICA, ap. DDRF. *Facultate de litere; licențiat în litere. Om de litere* = literat. | (P. ext.) Cei ce cultivă și sunt în serviciul acestor îndeletniciri. *Academia Română... vă exprimă recunoștința binemerită a literelor românești*. UNIVERSUL, 16. XI 1930, 5/5.

[Plur. și: (învechit) *literi*].

— N. din iat. *littera*.

LITERĂL, -Ă adj. *Littéral*. — Literă cu literă (la propriu și figurat, cf. *literă* 1°), din cuvânt în cuvânt, textual. *Să revenim la exemplul nostru și să încercăm a-l traduce literal în alte limbi*. MAIORESCU, ap. DDRF. *O traducere literală a expresiunii idiomatice*. BUL. COM. IST. II 16, cf. HASDEU, I. C. 4. | (Greșit, prin confuzie cu *literar* și în înțelesul acestuia). *În ziua când istoria se preface în hronică, poezia... se preface în poezie literală*. RUSSO, s. 96. [Adverbe: fr. *littéralement*) **literalmente**. *Dar copiii aceștia sunt înghețați... Literalmente sloi... C. PETRESCU, O. P. II 119. Ușile unui mare număr de edificii publice și locuințe particulare au fost literalmente blocate*. UNIVERSUL, 23. II 1934, 1/7. *Până la sosirea acestor vagoane cu porumb, populația moare literalmente de foame*. CURENTUL, 28. III 1934, 6/7; — **litalicește**. *Unul din cei mai cumoscuți... antisemiți din mijlocul nostru și litalicește cunoscut întru aceasta...* MAIORESCU, D. IV 647.]

— N. după fr. (lat. *litteralis*, -e).

LITERALICEȘTE adv.

LITERALMÊNTE adv.

} v. **lital**.

LITERĂR, -Ă adj. *Littéraire*. — De literatură (privitor la literatură, care ține de literatură, e cuprins în literatură, e în felul s. potrivit cu uzul operelor de literatură). *Vor să 'ncurce Statul în pricina literare. În zadar și censura de mine 'ncredințată...* ALEXANDRESCU, M. 256. *Porcetea aceasta se tipări... mai mult ca să umple coloanele jurnalului, decât ca meritând vreo însemnătate literară*. C. NEGRUZZI, I 94. *Ziarul literar Propășirea*. ib. 339. *Entusiasmul, fie politic, fie literar, nu prinde în clipeală*. RUSSO, s. 82. *Face din acest pamflet nu numai un monument istoric, dar și un document literar*. ib. 124. *În manuscriptul lit. B, provincialismii neîndămânatici și expresiunile de un caracter puțin literar abundă*. ODOBESCU, II 352. *Orice fracțiune a neamului românesc va fi aprofundată sub toate raporturile: economic, etnografic, dinastic... literar și artistic*. HASDEU, I. C. VIII. *Cunoștințele d-sale literare*. MAIORESCU, CR. I 238. *Lupta literară între Revista Contemporană și critica din Convorbiri s'a încins cu multă căldură*. ib. II 31. *În materie de gust literar... discuția e totdeauna grea*. ib. II 172. *O altă cauză a conflictelor de care era bântuit sufletul lui Petrarca, era antagonismul dintre pornirea fundamentală a personalității sale literare și concepția sa despre viață în general...* Această vanitate literară l-a făcut să... NEGULESCU, F. R. 264. [Și: (ieșit din uz) **literăriu, -ie** adj. Ruși... au început a compune opere literării. ODOBESCU, III 158. | Derivat: (după fr. *littérairement*) **litalricește** adv. Din punct de vedere literar. Sta-

rea actuală a evoluțiunii creerilor omenești, care în cei 3000 de ani, de când se poate urmări literariceste... MAIORESCU, CR. II 142. Ziare și reviste așa de bine plătite, dar așa sterpe literariceste. CONV. LIT. XLII 85. Criticul deosebește ceea ce, literariceste, e bun de ceea ce n'are valoare. UNIVERSUL, 16. XI 1930, 1/a.]

— N. după fr. (lat. litterarius).

LITERĂRIU, -IE adj. }
LITERARICĂȘTE adv. } v. literar.

LITERĂT s. m. *Littérateur, lettré*. — Om de litere, care scrie opere literare; om de cultură intelectuală, cu preocupări literare și științifice; literator, scriitor. *Literați, oameni politici, artiști și alții*. RUSSO, s. 32. *D-l Grădișteanu nu este erudit și literat ex professo, nu este ca d-l Ureche profesor de literatură și istorie*. MAIORESCU, CR. II 76. *În aceste împrejurări noi, literații junimiști din Iași, am intrat în politică*. id. D. IV. 290. *Ce frumos ar fi, zice un literat englez, de a vedea pe vechea Romă înviind*. C. NEGRUZZI, I 204, cf. 7. | (Intrebuițat adjectival) *D-ta ești un om literat: iubesti să te adâncești în noianul gândurilor filosofice*. BOGDAN, C. M. 142.

— N. din lat. *litteratus*, idem.

LITERĂTOR s. m. *Littérateur*. — Literat. *Partea a patra, numită Telegraful Daciei, ne va da ...relații de adunările învățaților români, știri despre literaturii noștri*. DACIA LIT. XII. *Din norocire un om veni..., un om ce era totodată poet, jurnalist, literator*. El se numea Eliade. C. NEGRUZZI, I 338. *Povăturile prețuitului literator Dr. Pavel Vasici*. RUSSO, s. 151, cf. 96. *Literatori români, oameni de spirit și de gust, au făcut încercări spre a ne pune pe o cale bună*. ODOBESCU, I 32/7. *Treaba literatorului și mai ales a belterului de copii mărungi nu e aceea de bărbier cu pomăduri universale*. BOTEZ, B. 141. *Să mă alunge dintr-un județ pe care îl desonorez cu această infamantă carieră de literator*. C. PETRESCU, ap. CURENTUL, 22. XII 1930, 1/a. | Diminutiv (cu funcțiune peiorativă): **literatorăș** s. m. *Dacă ar mai trăi Caro, nu l-ai da pe mulți literatorăși de astăzi, lătrători ca dânsul, dar nu ca dânsul inteligenți*. GHICA, S. 354.]

— N. după fr. (lat. litterator, -oris).

LITERATORĂȘ s. m. v. literator.

LITERĂTURĂ s. f. *Littérature*.

1°. Totalitatea operelor de creație spirituală, realizate prin graiu, scrise sau circulând numai pe cale orală, în proză sau în versuri, având valoarea unei expresii artistice a cugetării și simțirii omenești; se numește (spre deosebire de alte creații spirituale) și *literatură frumoasă* (cf. beletristică). *Literatură populară* = operele anonime de circulație orală; cf. folclor; *literatură cultă* = operele scriitorilor și poezilor. După fond și formă și notele caracteristice ale operelor literare, se face deosebire între *literatură epică, literatură lirică, literatură versificată, literatură dramatică, literatură didactică*, etc. *Ramul învățăturilor publice și a[1] literaturii naționale*. (a. 1849) URICARIUL, XIII 378/27. *Poeziile ei... au să facă o mare revoluție în republica literaturii românești*. C. NEGRUZZI, I 76. *Nenorocirea literaturii... vine din pricina neștiinței limbii și a tradițiilor părintești*. RUSSO, s. 35, cf. 3. *Pornindu-mă a-ți vorbi despre vânătoare, mă văz fără veste pribegind pe războaiele literaturii*. ODOBESCU, III 12/13. *Aceste rânduri, care plac cu atât mai mult, cu cât în limba*

veche românească e deprins cineva să cetească cu totul alte lucruri decât literatură de imaginație. IORGA, L. I 358. *Mărturisește: și tu faci literatură*. I. TEODOREANU, M. II 157. *Profesor s. curs s. lecții de literatură*. | Fig. (peior.) *A face literatură* = a ocoli prin artificii de expresie ceea ce este esențial, a se folosi de astfel de artificii unde nu au niciun rost. Cf. a îndruga verzi și uscate.

2°. Totalitatea operelor scrise, de valoare literară, științifică și documentară (opere poetice, de știință, de istoriografie, documente, etc.). După cuprins, după limba în care sunt scrise operele, după epoca sau națiunea căreia îi aparțin, după preocupările cărora le sunt închinat, etc., se întrebuițează expresiile corespunzătoare: *literatură universală, literatură română, literatură medievală, literatură științifică, literatură filosofică, literatură teologică, literatură medicală, literatură profană, literatură religioasă*, etc. *Profesor [de] elină, profesor [de] latină, cu a lor literatură și arheologie*. (a. 1847) URICARIUL, VII 237. *Literatura română era la darea sufletului*. C. NEGRUZZI, I 3. *În catalogul care urmează am înscrisat toată literatura tipărită relativă la războiul nostru... lăsând neînregistrată literatura de impresiuni, articolele de ziar, precum și literatura de propagandă*. KIRIȚESCU, R. 7.

[Plur.: *literaturi*. | Derivate (nepotrivite și nefirești): **literaturiză** vb. I^a. (Trans.) A da unui lucru o înfățișare de creație literară. *Ai rămas același. Literaturizezi viața*. C. PETRESCU, C. V. 21, cu abstractul: **literaturizare** s. f. *Vom simplifica însă acest balast critic și desghiocând literaturizarea, vom cereța așa scheletică în jurul căreia se cristalizează întreaga desfășurare*. CURENTUL, 30. XI 1933, 2/, și cu adjectivul: **literaturizat**, -ă. „*Taina dragostei*“ nu este un roman. Este, aș spune, o stare de suflet literaturizată. ib. 16. II 1934, 2/1.]

— N. după fr. (lat. litteratura).

LITERATURIZĂ vb. I^a v. literatură.

LITFĂ s. f. }
LITFEÂN s. m. } v. litfă.

LITIAN s. m. (Bot.) *Lyciet (Lycium vulgare)*. — (Bucov.) Cătină-de-garduri. PANȚU, PL.², MARIAN, INS. 98, TDRG. [Și: **liținău** s. a. *Arbust răspândit prin garduri, pe lângă sate. Copiii mănâncă fructele* (jud. Cluj). I. MORARIU, PL. 462].

— Formă coruptă a termenului botanic.

LITIAZĂ s. f. (Med.) *Lithiase*. — Fenomenul formării de calculi la anumite organe (ficat, rinichi, etc.)

— N. din fr. (grec. λίθος „piatră“.)

LITICĂȘ s. m. *Alevins*. — (Transilv.; de obicei în sens colectiv) Peștișori mici, plevușcă. LB., DDRF.

LITIE s. f. (Bis.) 1°. *Procession*. 2°. *Bénédiction, prières de cette cérémonie*. 3°. *Pain bénit*. 4°. *Litanie* (ironique).

1°. *Procesiune religioasă, litanie* (2°). *Au adus cu multă cheltuială și moaștele sfântului... și le-au așezat în târg... cu mare cinste și cu litie*. SIMION DASC., LET. 24/27. *Îesiră împăratul... și cu patriarhul... cu mare litie*. DOSOFTEIU, V. S. 27^b. *Mergând cu litie la biserica din Vlaherne...* MINEIUL (1776) 163. *I-au ieșit înainte vlădicii... și cu litie l-au dus în cetate*. ȘINCAI, HR. II 211/13, cf. III 199/13.

2°. Serviciul religios făcut după vecernie, la miezul nopții, la toate sărbătorile mari, când se sfințește pâne, grâu, vin și untdelemn, cu care credincioșii sunt unși pe frunte; p. ext. rugăciunile rostite s. cântecele cântate la acest serviciu divin. *Ingenunchind fac litie asupra Craiului.* LET. I. A. 28/10. *Cântăreții încep a cânta litia.* ib. III 318/23. *Îmbrăcați cu odăjdile, au făcut litie și citanie.* MAG. IST. IV 139/5. *Împăratul făcea litie cu tot săborul.* DOSOFTEIU, V. s. 35^b. *Cuprinde [Antologhiul]... vecerniile, litiile și stihornele.* CAT. MAN. 61/145. *De cu sară vecernia, La miazănoapte litia.* BUD. P. P. 65, cf. BĂRLEA, E. I 92. *Să ieși la giumătate litia afară.* ARH. FOLK. I 215.

3°. (Mold.) Pânișoară rotundă de făină de grâu (ȘEZ. VII 181). sfințită pentru anafură (PAMFILE, A. R. 139), cf. a zimă, anafură, lipie.

4°. (În glumă, prin Oltenia, la plur.) *Litii* = vorbe de clacă, nimicuri, vorbe goale, palavre (CIAUȘANU, V.), minciuni (VĂRCOL, V.). *Spune lichii și minciuni.* (Vâlcea) Com. DRAGU. *M'a luat cu litii* = m'a luat cu minciuni. VĂRCOL. (Om) *bun de litii* = poznaș, glumeț, petrecănos. Cf. ȘEZ. III 36.

[Și: (ad. 4°) *lichii* s. f. plur. | Adjectiv: *litiós, -oasă* = (om) „care te ia pe departe”. VĂRCOL, V. | Alt derivat: *litier* s. a. = tablă pe care se pune litia (3°). CADE. | Pronunț. *-ti-e, -ti-os, -ti-er.*]

— Din paleoslav. *litija* (grec. λιτή), idem.

LITIER s. a. (Bis.) v. *litie*.

LITIGĂNT, -Ă adj.

LITIGIÓS, -OASĂ adj.

} v. *litigiu*.

LITIGIU s. a. (Jur.) *Litige*. — Conflict (care poate forma obiectul unui proces) iscat între persoane, instituții, state, etc., (p. ext.) controversă (de orice natură); în *litigiu* e obiectul care a prilejuit asemenea conflict. *Avem alți patru [judecători], celebrați în cestiuni de moștenire, care ei sunt chemați a judeca mai toate acele litigii.* GHICA, s. 589. *O înțelegere prealabilă asupra teritoriilor în litigiu din Asia.* id., ap. CADE. *Inscripțiunea cea în litigiu, sau mai bine zicând două gemene, ambele dela Matei Basarab, s'au conservat până astăzi.* HASDEU, I. C. 134. *Nu se pot lua în considerațiune nemșoătoarele în litigiu.* HAMANGIU, C. C. 415. [Plur.: *-tigi* s. (invechit) *-tigiuri*. | Familia: (fr. litigieux) *litigiós, -oasă* adj. În *litigiu*; care este obiectul unui litigiu. *Lucrul se socotește litigios când există proces sau contestațiune asupra fondului dreptului.* HAMANGIU, C. C. 357. *Cel în contra cărui există un drept litigios vândut, se va putea libera de cesionar...* ib. 356, cf. 337; — (fr. litigant) *litigánt, -ă*. Care este partea interesantă într'un litigiu (proces, etc.), este una din părțile între care s'a ivit un litigiu. *Folosirea de către judecători... a limbei părților litigante.* SBIERA, F. s. 331.]
— N. după fr. (lat. litigium).

LITINĂU s. a. (Bot.) v. *lișian*.

LITIÓS, -OASĂ adj. v. *letios* și *litie*.

LITISOÁRĂ s. f. v. *liță*!

LITITĂ vb. I^a ș. d. v. *licita*.

LITOGRAF s. m.

LITOGRAFIA vb. I^a

LITOGRAFIC, -Ă adj.]

} v. *litografie*.

LITOGRAFIE s. f. (Tehnol.). *Lithographie*. —

1°. Arta de a imprima un text sau desen cu ajutorul unui negativ făcut cu creion gras sau cu cerneală grasă pe o piatră calcaroasă specială, bogată în carbonat de calciu. 2°. Foaie sau tablou imprimat pe calea aceasta. 3°. Atelier în care se fac asemenea lucrări. (Ad 1°) *Accastă tipărire fiind provizornică, pentru înființate s'au fost închipuit a se face în litografie.* (a. 1833) URICARIUL, VIII 202/10. (Ad 2°) *În fața lui, o litografie colorată înfățișa o femeie minunat de frumoasă.* ZAMFIRESCU, R. 21. *Portretele și litografiile de pe păreți.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 5. [Familia: (fr. lithographe) **litograf** s. m. Cel ce face lucrări de imprimerie prin litografie. Cf. NOM. PROF. 52; — (fr. lithographie) **litografiá** vb. I^a. A imprima prin litografie; **litografiát, -ă** adj. 38 *stampe litogr[afiate]*. MAIORESCU, CR. III 45; — (fr. lithographique) **litografic, -ă** adj. Care ține de litografie, se întrebuințează în litografie. *Creion litografic; cerneală litografică; piatră litografică.*]

— N. după fr. (grec. λίθος „piatră” + γραφειν „a scrie, a desena“).

LITOPISĂȚ † s. a. și m. v. *letopisef*.

LITOR s. m. *Banni*. — (Mold.) Fugar, depărtat. POLIZU, ALEXI, CIHAC. *Litori* = fugari, desbinați, [lit.] littorano, lăcăutor pe la ținutul mării (litus, litoris). SEULESCUL, ap. URICARIUL, X 403. *Fă acasă, litore*: expresie auzită zicându-se de cătră o nevastă unui copil ce se țeina după ea. (Jorăști în Covurlui) ION CR. V 376.

LITORÁL s. a. *Littoral*. — Regiune de margine la țărmul mării, care se întinde de-a-lungul mării; † a r m. *Dela 1355 până la 1460 litoralul danubian dintre Braila și Chilia aparținea tot Țării-Românești.* HASDEU, I. C. 8. *Întreaga armată româno-rusă ar fi fost întoarsă și respinsă cu spatele spre mare printre ghiolurile de pe litoral.* KIRIȚESCU, R. 200. *Un acord secret în care se prevede apărarea de comun acord a litoralului mexican.* CURENTUL, 27. XI 1940, 3/2.

— N. după fr. (lat. littoralis, -e, dela litus, -oris „țărm“).

LITOTĂ s. f. (Ret.) *Litote*. — Figură stilistică în care potrivirea între expresie și cuprinsul ei se realizează prin efectele contrastului. Ideea se rostește printr'o expresie care altfel n'o cuprinde întreagă sau care e negarea ideii opuse (ca în „nu mică mi-a fost frica” = „frica mi-a fost mare” s. „foarte mare”) contrar hiperbolă.

— N. după fr. (grec. λιτότης).

LITOVĂ s. f.

LITOVÁN s. m.

} v. *liftă*.

LITRĂ s. f. 1°. Mesure de poids (318-323 gr.). 2°. Mesure de capacitate. 3°. Récipient de cette capacitate. 4°. *Quart; parcelle* (de terre).

1°. Măsură veche de greutate, azi ieșită în unele regiuni din întrebuințare (cf. VICIU, S. GL.), cântărind altădată cam 323 grame (în Mold.) și cam 318 grame (în Munt.), adică 100 de dramuri și un sfert de oca (COSTINESCU), azi — pe unde se mai întrebuințează — un sfert de kilogram s. o jumătate de funt (cf. LB, HERZ-GHER. M., VII 14). *Litra* = libra. MAN. GOETT. *Smîrnă... ca la o sută de litre.* (a. 1642) GCR. I 101. *Să plătească la domnie 12 litre de argint.* PRAV. 18. *Împărți toată avuția... săracilor, samă de patru sute de litre.* DOSOFTEIU, V. s. 55. *O litră de icre proaspete.* (a. 1749) GCR. II 43. *Băgând păgânul sfântul ei trup... într'un sac cu trei sute de litre*

de plumb... MINEIUL (1776) 147. Au lăsat și 300 litre de tămâie. HERODOT, 342. Cinci litre de ceară. URICARIUL, v 318/22. 3 litre, sau 1¹/₂ funt. CALENDARIU (1814) 104. Mă îngreue cât un grosoman ce trage poate 800 de litre. C. NEGRUZZI, I 40, cf. II 199/10. Un pud rusesc = 12 oca și 3 litre. BOGDAN, C. M. 173. Cumpăr... maslinile cu litra. ȘEZ. III 160, cf. 65, VII 86. Chiar să crei s'o cântărești, Niciodată nu găsești. VASILIU, C 54. Nu găsești nicio litră niciun dram = de loc. SEVASTOS. P. P. 200.

2°. Măsură de capacitate egală într'o vreme cu a patruzecia parte dintr'o vadră s. a. patra parte dintr'o oca (cf. CLIMESCU, A. 214), în alte timpuri și în alte părți cu a șasea (cf. LB) s. a. patra parte dintr'un litru (HERZ-GHER. M, VII 14): prin Transilv. și ca echivalent al lui „litru“; la Moji: măsură de capacitate pentru grăunțe, de aproximativ 20 de litri (Com. PAȘCA), cf. mierță. A cerut o litră [de rachiu] deosebită pentru el și pentru ceilalți doi tovarăși. SADOVEANU, B. 167. O litră de lapte dulce. TEODORESCU, P. P 310. Mic de-mi număra Galbeni cu lităra și taleri cu mierta. ȚIPLEA, P. P. 23.

3°. P. ext. Vasul care are capacitatea de o „litră“; p. ext. vasul de tinichea cu care se bea apă. H. X 47. Litra de pe poliță... uitase să o răstoarne. PAMFILE, D. 217. † A vorbi din litră = a vorbi ca omul beat. CIAUȘANU, GL. A lua litra de coadă = a aduce bețiv. SCRIBAN, D.

4°. Un sfert dintr'un întreg; spec. (ca măsură agrară, în Olt. și Banat) ¹/₄ de pogon s. jugăr (CADE, Com. COCA, Oravița); (Banat) a patra parte (dintr'o moară, Com. id.); p. ext. grădina dela marginea satului, care formează adausul la grădina de lângă casă (com. id.). La capătul satului... sunt mai multe grădini din izlaz: (Nôtre). LUBA-IANA, M. 38.

[Și: (ad 2°) **litără** s. f. VAIDA, ȚIPLEA, P. P. | Diminutiv: **litrută** s. f. (plur. -țe și în Bucov., -fi. HERZ-GHER. M., VII 14). (Ad 3°) *Mila dela tătufă Ca și miera d'n litruță*. MARIAN, N. 246; — **litrișoară** s. f. HERZ-GHER. M., VII 14. | Augmentativ: **litroiū** s. a. TDRG]. Cf. și litru.]

— În Țara veche din n.-grec. λίτρα = libra, poate prin mijlocire bulgărească sau sârbească (**litra** = greutate sau măsură de ¹/₄ de oca): în Transilv. și Bucov. din germ. **Liter** s. ung. **liter** „litra“.

LITRIȘOARĂ s. f. } v. litră.
LITROIŪ s. a. }

LITROSEĂLĂ s. f. v. litrosi.

LITROȘI vb. IV^a 1°. (Se) *sauver*. 2°. *Ruiner*; *voler tout*.

1°. Trans. și refl. A (se) mântui, a (se) scăpa de cineva s. de ceva. PONTBRIANT, VALIAN. *D-zeu ...să-i trimiță ajutoriu carele să-l litrosească... de sub focul și sabia Tătarilor*. CANTEMIR, ap. TDRG.

2°. Trans. A nimici, a prăpădi, a distruge pe cineva (LB, Com. v. CIOBANU și PAȘCA dela Moji); p. ext. a înlătura, a mătrăși, a fura (SCRIBAN), (Olt.) a lua așa ca să nu mai rămână nimic, a svânta furând, răpind. *Șobolanii mi-au litrosit puii dela trei cloțe*. CIAUȘANU, v.

[Și: **alitrosi** vb. IV^a (în Munții Apuseni, ad 1°) Com. PAȘCA. | Abstracte: **litrosire** s. f. DICT.; — **litroseală** s. f. CIAUȘANU, v. | Part. adj.: **litrosit**, -ă DICT.]

— Din n.-grec. λυτρόω „elibera“. Existența acestui verb de origine neogreacă în Munții Apuseni este neobișnuită.

LITRU s. m. și a. *Litre*. — Unitatea principală de măsură a capacităților (CLIMESCU, A. 207), cuprinzând un decimetru cubic (COSTINESCU); p. ext. vasul (de obicei de tinichea) s. sticla care are acest cuprins, s. lichidul (băutura) dintr'un asemenea vas. A cumpărat creo 7-8 litru de rachiu. CONV. LIT. XLIV/I 651. Plata noastră nu-i nemică, Făr'on lităr de horincă. BĂRLEA, B. I 105.

[Plur. **litri**, **litre** și, învechit, -truri. | Și: (după ung. *liter*) **lităr** s. a. (plur. -re). | Verb: **litruî** vb. trans. IV^a = (Bucov.) a măsură (cu litru) vărsând dintr'un vas în altul (despre lichide); (despre alcool) a rafina. HERZ-GHER. M., VII 14. *Ce litruîți atâta laptele cela?* 'b.]

— N. după fr., cf. centilitru, decilitru, decalitră, hectolitră, kilolitră.

LITRUÎ vb. IV^a v. litru.

LITRŪȚĂ s. f. v. litră.

LITURGHIAȚ s. a. (Bis.) v. liturghie.

LITURGHIE s. f. (Bis.) 1°. *Messe*, 2°. *Missel*.

1°. Partea principală (a doua, după „utrenie“) a serviciului divin oficiat în chip solemn de preot în biserică în duminicile și sărbătorile mari de peste an și în timpul căreia se săvârșesc sfintele taine și se preface pâinea și vinul în trupul și sângele lui Isus Hristos. *Vor face pomeană mic și prinusul și leturghie și lumdnare*. CUV. D. BĂTR. II 155. *De-l va fi lovit în besearică la vremea svintei liturghii...* PRAV. 920. *Deaca să va lăsa sfânta letorghie...*, să neargă acasă și să se odihnească până luni dimineața (a. 1640). GCR. I 89. *De va intra câine în biserică ...să nu se facă leturghie*. ib. 91. *Intăia taină este botezul, a doua mirul, a treia liturghia* (a. 1645). ib. 115. *Odăjdii de leturghie* (1660). ib. I 176. *Stau până ce se isprăvește liturghia*. LET. III 299/2. *Să se adune... la Mitropolie... ca să asculte liturghia*. C. NEGRUZZI, I 148. *Slujește câte trei liturghii pe zi*. CREANGĂ, A. 78. *Sărindare, acatiste și liturghii*. MARIAN, NA. 3. *Ascult leturghie*. ȘEZ. II 76. *Până-i popa'n liturghie Preoteasa bea rachie*. JARNÍK-BĂRSEANU, D. 469. *Popa laturghie a tocat*. PĂSCULESCU, L. P. 149. *A da (a) liturghie (s. liturghii)* = a plăti preotului ca să celebreze o slujbă la biserică, la care să facă rugăciuni pentru cineva (bolnav, călător, etc.). *Pe la schituri sehăstriei A dat multe liturghii*. C. NEGRUZZI, I 188. *Daft câte-o leturghie Ca să scap din cătănie*. BIBICESCU, P. P. 125. **Liturghie cu bragă** = lucru făcut prost. DDRF.

2°. P. ext. Cartea bisericească ce cuprinde rânduiala slujbei sfintei liturghii. (LB.), **liturghier**. *Dăruim și noi... acest dar limbii rumânești, Sfânta liturghie*. (a. 1679) GCR. I 239.

[Și: **leturghie** s. **letorghie** † (regional **laturghie**) s. f.; — (prin hiperurbanism) **leturvie** s. f. Com. RĂDULESCU-CODIN; — (neologism din fr. *liturgie*, lat.-med. *liturgia*) **liturgie** (leturghie) s. f. | Derivate: **liturghier** (liturgiér, liturghiar) s. a. = carte care cuprinde rânduiala slujbei liturghiei; — (fr. *liturgue*, lat. *liturgicus*) **liturgie**, -ă adj. = privitor la liturghie. *Adoptând pentru uz liturgic... limba slavică...* HASDEU, I. C. 163, cf. ODOBESCU, I 333, II 201, 311. *Ceremoniile liturgice*. SBIERA, F. 349; — (după lat. *liturgica*) **liturgică** s. f. (Teol.) = știința care se ocupă cu felul în care se celebrează cultul divin; — (fr. *liturgiste*) **liturgist** s. m. (învechit) = învățat care studiază felul de a se celebra liturghia la diferite confesiuni. DICT.]

— Din paleosl. **liturgija** (sârb. *leturdjija*), idem,

(din grec. λειτουργία „serviciu public“). Cf. liturghisi.

LITURGHIER s. a. (Bis.) v. **liturghie**.

LITURGHISÍ vb. IV^a. (Bis.). *Célébrer la messe*. — Intrans. A (se) face, a (se) oficia liturghia. *Preotul vâpătoriu... trei luni să nu liturghisească*. PRAV., ap. TDRG. *Liturghisea fratele boierului*. SBIERA, P. 265/14. *Lung timp nu s'a liturgisit* [în biserică]. MARIAN, T. 70, 33. *Preotul liturghisește*. PĂCALĂ, M. R. 190. [Și: **liturghisi** vb. IV^a (modificat după *liturgie*) **liturgisi** vb. IV^a | Abstract: **liturgisire** s. f. DICT.]

— Din paleosl. **liturgisati** (<grec. λειτουργῶ), idem.

LITÚRGIC, -Ă adj. (Bis.)

LITÚRGICĂ s. f. (Teol.)

LITURGÍE s. f. (Bis.)

LITURGIÉR s. a. (Bis.)

} v. **liturghie**.

LITURGISÍ vb. IV^a (Bis.) v. **liturghisi**.

LITURGÍST s. m. (Teol.) v. **liturghie**.

LÍTVĂ s. f. v. **liftă**.

LIUÁRBĂ s. f. v. **leorbă**.

LIUBĂÍ vb. IV^a (*Se*) *balancer*. — (Banat) Trans. și refl. A oscila, a (se) legăna, a (se) mișca în stânga și în dreapta. *Doi inși, când se luptă, se liubăesc într-o parte și alta. Omul beat se liubăește. Un amoretat liubăește iubita în brațe*. H. XVIII 174. [Derivat: **liubár** s. m. (Banat) = arbore tânăr și drept din care se fac lăteți (Com. LIUBA, cf. H. XVIII 174); (spec.) fiecare din cele două prăjini drepte ce constituie „melița“ cojocarului, care servește la fixarea pieilor când acestea se curăță cu „bripta“ și cu „cârja“. LIUBIANA, M. 123.]

— Cf. ung. *lóbálni* „legăna, bălăbăni“.

LIUBÁR s. m. v. **liubái**.

LIUBÉM s. a. *Eau de Lubin*. — (Franțuzism vulgar) Un fel de parfum. *Parfumeriile, odicolonene, pomădurile, liubemurile Didini!* CARAGIALE, T. II 82/10. [Plur. *-bemuri*].

— Din fr. (eau de) **Lubin**, idem.

LIUBÍ † vb. IV^a v. **iubi**.

LIUBOV † s. m. sing. v. **libov**.

LIUBÓVNIC, -Ă subst. v. **libovnic**.

LIÚCĂ s. f. 1°. *Soeur ainée*. 2°. *Tante*.

1°. Soră mai mare (Frata în Câmpia Ardealului). PAȘCA, GL. *Liucă, liucă doholică, O de ce te doholești?* ARH. FOLK. V 145.

2°. (Transilv.) Mătușă. VICIU, GL.

— Scurtat din **leliucă**, diminutivul lui **lele**. Cf. **liță**.

LIÚDE † s. m. 1°. *Individu considéré au point de vue fiscal; unité fiscale*. 2°. *Simple soldat, fantassin, gendarme à pied*. — (Slayonism administrativ).

1°. (Termen fiscal) Om de rând (adesea colonist străin în raport cu fiscal, fie că era impozabil (birnic), fie că era scutit de impozite (scutelnic), contribuabil; p. ext. (mai ales în Muntenia) unitate fiscală în sistemul de impunere,

cuprinzând două s. patru familii (BARONZI, L. I 112/22, IORGA, S. D. XI 190), cf. cruce. *De un lude câte 40 lei*. DIONISIE, C. 216. *Mai dovedirăm și acum la această cercetare alți liude cinci* (a. 1784). BUL. COM. IST. IV 113. *Din suma aceasta vor fi a se plăti acci legiuții pentru scutelnici câte 2 lei pe un liude pe lună*. URICARIUL, I 42. *Un sat cu un număr de 150 liuzi*. ib. 257/3, cf. II 55/30, 169/1. *Să ia de ludi 4,16 parale*. (a. 1821) IORGA, S. D. VIII 131. *Ludele țării să se strice, fiind și aceasta o pricină de nenumărate jafuri*. ib. XI 201. *Ioan Vodă Sturdza întărește scutirea... celor „60 liudi oameni străini“, scutelnici la Zorleni*. ib. VI 54, cf. ib. XI 30. *Rufetul căpitanului de poduri se compune din... 61 liude*. BOGDAN, C. M. 66, cf. 79. *Ocârmuirea Moldovei... găsi cu cale... să cheme chiar în unele împrejurări, liuzi străini*, ib. 106. *Am cunoscut sat cu o sută de case pe o jumătate lude*. GOLESCU, I. 61. *Birul către Stat se făcea în lude*. GHICA, Ș. XV. *Clucerul... s'a dus după lude în plasa Tohani*. ib. 8. *Cele patruzeci lude scutelnici: pescari, răcari...* FILIMON, C. I 601.

2°. (Milít.) Om de rând luat în oștire ca infanterist (BRĂESCU, M.) sau înrolat la jandarmii călări, dar care, din pricina lipsei de cai, alerga pe jos (TDRG.). De aici expresia: **liude printre călărași** = codaș, a cincea roată la car. ZANNE, P. IV 423. *Ca deputat n'am vrut să fiu niciodată liude, ci călăraș*. M. KOGĂLNICEANU, ap. TDRG. *Tot moșicul s'aibă parte! Numai noi să fim abrași Liude printre călărași!* ALECSANDRI, T. 41, 234.

[Pluralul **liude** (forma singularului întrebuițat în sens colectiv) și **liuzi**. | Și: (Munt.) **lúde** s. m.; — **hluzie** s. f. (rostit *hluzdie*) = mulțime de oameni (Năsăud). Com. BUGNARIU.]

— Din paleosl. **ljudiže** „oameni“ (*ljudŭ* „popor“, rut. *lud* „popor“, *lude* „oameni“, bulg. *ljudija*, *lude* „oameni“, sârb. *ljudi* „oameni“).

LIÚCĂ s. f. v. **luică**.

LIÚI-LIUI! interj. v. **liu-liu**.

LIÚLCĂ s. f. v. **luică**.

LIÚ-LE! interj. v. **liu-liu**.

LIULEÁ s. f. v. **lulea**.

LIU-LIA! interj.

LIULIȘÓR s. m.

} v. **liu-liu**.

LIÚ-LIU! interj. Interjection correspondant à *dodo*. — (Mold. și Transilv. de Nord). Interjecție alinătoare în cântecele de leagăn (POMPILIU, BIH., VICIU, GL., HERZ-GHER, M., VII 15), cu care adormi copiii, cf. *haia-haia* (ȚIPLEA, P. P.), *nani-nani* (VICIU, S. GL., ȚIPLEA, P. P., TDRG.). *Liu-liu, liu-liu, culcă-mi-te*. ȘEZ., III 64. *Haide, liu-liu cu mama...*, *Că [mama] te-a legăna*. ib. VII 28. *Hai nana, hai nana, Liu-liu, liu-liu cu mama*. MAT. FOLC. 1495. *Liu-liu, liu-liu, cu tata*. SEVASTOS, P. P. 312/13. *Liu-liu, liu-liu, puiul mamei*. MARIAN, NA. 317. *Liui-liui... că tata nu-i*. ib. 326. *Haide, liu-liu, pui de pește, Hai cu mama și te-a crește, Și te-a crește mărișor*. HERZ-GHER, M. VII 15. | (În Romanați, cu funcțiune de imperativ) *Liu-liu-mi-te*, = *culcă-mi-te*, cf. *nani-mi-te*. PĂSCULESCU, L. P. 70, 172. *Liule'n car, Liule'n căruță, Și-o cuprins mândru drăguță*. ȚIPLEA, P. P. 50.

[Și: (Bucov., HERZ-GHER, M. VII 15) **liú-lia!**, (Maramureș, Țărnave) **liú-le!**, (Maramureș) **lú-le!**, **lú-lu!**, **liú-le!**, **liú-liui!** interj. (Scris și *liulu, liulia*, etc.) | Diminutive: **liuliță** (ă!), **liulița!**, **liulițu!** interj. *Hai, liulițu, pui de pește*. MA-

RIAN, NA. 317, cf. WEIGAND, B. B. 95-96, HERZ-GHER., M. VII 15. (Substantivat) **liuliut**, (**liulut**) s. a. (cu plur. *-liuțe și -liufuri*) = legănă ce se acată de grindă s. de creanga unui copac (BUD, P. P.) s. se ia în spinare de către femei, când pleacă la drum (BÂRLEA, C. P. II). *Tu chidrule, molidule...* Pleacă-ți tu vârful Să-mi anin cu liuliutul. BUD, P. P. 7. *Pruncă cu liuluț*. BÂRLEA, C. P. II 119; — **lulișor** ! interj. *Haide, liu-liu, lulișor*. MARIAN, NA. 319 ap. TDRG. | Verbe: **liuluț** vb. IV^a = (ad I) a cânta copiilor să adoarmă. CIHAC, II 164, ȘAINEANU, D. U.; — **luluț** (**lulăi, lulii**) vb. IV^a = a cânta copiilor ca să adoarmă (GIUGLEA-VÂLSAN, R. S.); p. gen. a cânta; p. ext. a adormi pe cineva, cf. și lălăi; trans. și refl. a (se) legăna (cf. NOVACOVICI, C. B. 13); a face chef (DDRF.). *Pleca Gruia lulăind* (= cântând). BIBICESCU, P. P. 307. *Somnu-mi[-i] și aș dormi, N'are cin' mă lului* (= adormi). SANDU-ALDEA, A. M. 81. *M'aș luli* (= aș face chef) și n'am cu tine. ȘEZ. II 30. *Cine m'o luluit, În pământ a putrezit*. PĂCALĂ, M. R. 232, ap. T. PAPAHAĞI, Cf. L. *Mierle-o[r] veni, De l-o[r] lului* (= adormi). GIUGLEA-VÂLSAN, R. S. 181. *Nu-l mai spăimânta, Nu-l mai lului, Nu-l mai gugui*. PAMFILE, DUȘM. 227. *Maica nu m'a luluit Când um fost copil mai mic* (Vâlcea). Com. Col. DRAGU. *Bețivul merge lulăindu-se* (= legănându-se). Com. COCA (Oravița); — **lulă** vb. I^a = (trans. și refl.) a adormi (copiii). TDRG. *Culcă-mi-te, lulă-mi-te*. MAT. FOLC. 6.

— Onomatopee împrumutată dela Slavi: în regiunile nordice dela Ruteni (*Văli-Văli* interj. „nani-nani“, *Văluți* „a adormi copiii cântându-le și legănându-i“), iar în cele de miazăzi dela Bulgari (*Vuljă și Vălam* „legăna“) s. dela Sârbi (*lju lju!* „nani-nani“, *ljulati* „legăna“). Cf. ung. *lulájos, luláz* „a legăna, a balanța, a bălăbăni“, GHETIE — cf. luică¹.

LIULIUȚ interj., s. a.

LIULIUȚA interj.

LIULIUȚĂ interj.

LIULIUȚU! interj.

LIULUI vb. IV^a

v. liu-liu !

LIULUIÁC † s. m. (Zool.) v. liliac.²

LIULUȚ s. a. v. liu-liu !

LIUNGURĂ s. f. v. lingură.

LIUR s. m. sing. *Piquette*. — (Transilv.) Must făcut din fructe s. poame (POLIZU, GHETIE, R. M.), țigheriu (LB.); p. ext. vin slab, rău, prost (LB.) făcut din borhotii rămășițe și legănat cu apă (H. XVII 226, 425), poască, poșircă. După ce s'au stors strugurii pentru vin, drevele... se aruncă într'o cadă și se varsă câteva vedre de apă peste ele și stând așa câteva zile se storc și curge un fel de vin, sau mai bine apă târbăcită ce se numește *liuri* și se bea de răcoreală. I. BERESCU, ȚARA OLTULUI III nr. 36. [Și: **liuriu** s. m. sing.].

— Din rut. *ljura*, idem. (Cf. și ung. *löre*, id.) Cf. leoarcă, liurcă.

LIURĂ s. f. (Băieș). *Wagonnet à bascule*. — (Munții Apuseni) Vagonet cu care se transportă, pe șine, piatra scoasă din mină, „trăsura ce merge împinsă pe șinele de fier“ (REV. CRIT. IV 144). — Din germ. *Lore*, idem din engl.

LIURBĂN s. m. (Bot.)

LIURBĂR s. m. (Bot.)

v. hurbăn.

LIURBEN s. m. (Bot.)

LIURBER s. m. (Bot.)

v. hurbăn.

LIURCĂ s. f. v. leoarcă.¹

LIURIU s. m. sing. v. liur.

LIUTIREĂN, -Ă adj. v. luteran.

LIVĂ † s. f. *Vent du Nord*. — (Slavonism literar, foarte rar) Vânt de miazănoapte, crivăț. *Rădică austru din cer și aduse cu virtutea sa livă* (: crivăț) COR.). PSALT. 157/33. — Din paleosl. *liva*, idem.

LIVADĂ s. f. 1°. *Prairie entourant la maison, prairie inondable; prés communaux*. 2°. *Verger*.

1°. Bucată de loc în preajma s. vecinătatea casei (HERZ-GHER. M., VII 15), ogradă (PONT-BRIANT) lăsată nelucrată (H. XVI 10), pentru cosit (LB.), fân(e)a ț(ă) (ECONOMIA. 60. COSTINESCU, H. XVI 9, 22, PORUCIC T. E. 318) sau pentru pășunat (H. IV 86, v. 29, XIV 176, 307); p. ext. loc. șes, cf. luncă (LM, DDRF.) = nundabil (PORUCIC, T. E. 186, 194). *Livadă* = pratum. ANON. CAR. *Ai făcut stîrbă livadă de zăcăriștea ta*. DOSOFTEIU, V. S. 236^b. *Au făcut cu acela care este într'o livadie mare... și culege vârfurile ierburilor și florilor* (sec. XVIII). CAT. MAN. II 483/222. *Țiu o livade de un car* (= din care scot un car de fân). (a. 1815) IORGA, S. D. XIII 205. *A dat... pe o livadie zece... florinți*. ib. 198. *Prin livezi și prin grădini*. GORJAN, H. I 2/30. *Floare de livadă*. ALECSANDRI, P. 88. [Turturica] *...trece prin flori, prin livede*. ODOBESCU, III 36/11. *Cât mac e prin livezi...* COȘBUC, B. 23. *Se mărită livada cu casa, ori pomătul cu grădina*. CONTEMPORANUL, II 288, cf. ZANNE, P. I 206. *Turma... în vasta livede, s'a apucat să pască cu nesăuți la flori*. CARAGIALE, N. F. I 59/12. *Livedea cu fâncață*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 223. *Dete de un alt om cosind la o livadie*. ȘEZ. IX 57. *Ce-am inuit nu se mai vede Nici pe câmp, nici pe livede*. MAT. FOLC. 262. *Pin livezi verzi n'am păscut*. ib. 1465. *Livedea cu florile*. TEODORESCU, P. P. 40. (Fig.) *Ai înflorit... în livadea dumnezeceții sihăstriei*. MI NEIUL (1776) 105^{2b}. || † Partea din moșia satului ce se stăpânea în devălmășie. PAMFILE, A. 17.

2°. Loc, teren plantat cu pomi roditori (mai ales cu pruni), cf. pomăt, grădină. COSTINESCU, PAMFILE, A. 151, CARDAȘ, C. P. 154. *Livadă* = pomarium. ANON. CAR. *De ai poame în livadă, să-i trimiți puțințele* [starețului]. (a. 1808) GCR. II 200. *Situațiunea Cotnăruului înconjurat de vii, livezi și păduri*. C. NEGRUZZI, I 106, cf. ib. II 98/s. *Dete peste o livede cu pruni*. ISPIRESCU, L. 317.

[Plur. *-vezi*. | Și: **liveadă** s. f. COSTINESCU; — **livăde** s. f. (cu plur. *-văzi*, prin Mehedintși și prin Banat) LB., C. C. II-III 249; — **livădie** s. f. (prin jud. Dolj, prin Olt și prin Transilv.) C. C. II-III 249; — **livădeie** † s. f.; (singular analogic din plur. *livezi*) **livede** s. f. (prin jud. Dâmbovița, Dolj, Muscel, Olt, Prahova, Teacii și Vârșet în Banat) C. C. II-III 249; — **livédie** s. f. (prin jud. Dolj și Făgăraș) C. C. II-III 249. | Diminutive: **livezeă** † s. f. (ad 1°) *Acca livezeea goală ce are măsură de un om iaste a ta*. DOSOFTEIU, V. S. 236¹; — **livezúie** (**livejúie**) s. f. DDRF. (Ad 2°) *O livezeu tot de trandafiri*. GORJAN, H. IV 46; — **livăzúică** s. f. TDRG. (Ad 1°) *Au dat berbecii într'o livăzúică să pască*. SBIERA, P. 217/s; — **livejoară** (în Mold. *livegioară*) s. f. CONV. LIT. XLIV/II 268, VASILIU, P. L. 259. | Nume de agent: **livădăr** (**livezăr**) s. m. = proprietar de livezi; paznic, îngrijitor de livezi. NOM. PROF. 13. *Împă-*

ratul... vrea să taie gâtul și la celalalt livădar. GRAIUL, I 553. *Livezarii nu s'au întovărășit pentru a-și face uscătorii.* CUVĂNT MOLDOVENESC, 1930, 26 Oct. 4/2. | Verb: **livezi** vb. trans. IV^a = (Mold.) a curăți copacii de pe un teren, a run-cui. BUL. FIL. III 179.]

— Din slav. (paleosl., bulg., sârb.) **livada**, idem.

LIVĂDĂR s. m. }
LIVĂDE s. f. } v. **livadă**.
LIVĂDEIE s. f. }
LIVĂDIE s. f. }

LIVĂN s. m. (Bot.) 1°. *Boswellia*. 2°. *Encens*, *oliban*.

1°. (Mai ales în limba veche) Arborele (originar din Africa și Arabia) care produce tămâia. *Se va îndăta mai vartos decât lianul tămâia semenția lui.* PSALT. (1710), ap. GCR. I 367. *Livanul și tarhonul.* (a. 1773). GCR. II 97/23. *Făcu și un schiptru de lemn de livan.* GORJAN, H. I 47. *Livanul... crește printre stânci.* COD. SILV. 20. *Frunză verde de livan.* ȘEZ. XX 129.

2°. P. ext. † Produsul vegetal rezultat din sucii întărit scurs — prin tăieturi longitudinale făcute în scoarță — din livan, tămâie. *Miroase ca smirna și ca lianul.* ALEXANDRIA (1784), ap. GCR. II 133/22. *Sfântul Varlaam, primind foc cu livan... arzându-i-se mâna, se săvârșește.* GRECU, P. 274/20.

[Și: **livanun** † s. m. (Ad 2°) *Mirosea ca tămâia și ca smirna și ca livanun.* ALEXANDRIA (1799), ap. GCR. II 167.]

— Din paleosl. **livanū** (<grec. λιβανος), idem.

LIVĂNCĂ s. f. = **alivancă** (Zagra-Năsăud). Com. CORBU.

LIVĂNT s. m. (Bot.) }
LIVĂNTĂ s. f. (Bot.) } v. **levant**.
LIVĂNTICĂ s. f. (Bot.) }

LIVANUN † s. m. v. **livan**.

LIVĂR s. a. *Pipette*. — Aparatul cu care se „trage“ vinul din butoaie, trăgaciul, țigvă; cf. sifon. TDRG., cf. I. IONESCU, P. 254. [Și: **liver** s. a.]

— Din rus. **liverū** (pol. rut. *livar*), idem.

LIVĂRĂ s. f. Instrument à cordes primitiv. — Instrument muzical primitiv cu coarde, întrebunțat de cerșetori. TDRG. [Nume de agent: **livărar** s. m. = cel care cântă din livără. TDRG. *Un livărar și un cimpoieș.* RALETTI, ap. TDRG.] — Cf. germ. *Leier* „liră“. Cf. **lerlă** (lirvă).

LIVĂRĂR s. m. v. **livără**.

LIVĂZUICĂ s. f. v. **livadă**.

LIVDÉIU s. m. (Bot.) Plante. — (Romanași) Numele unei plante (nedefinite). *Drumul ție că ții-oiu da Prin foaia livdeului și prin a costreului.* PĂSCULESCU, L. P. 62/20.

LIVEĂDĂ s. f. }
LIVÉDIE s. f. } v. **livadă**.

LIVEJ s. a. v. **leveș**.

LIVEJOĂRĂ s. f. }
LIVEJUIE s. f. } v. **livadă**.

LIVENTICĂ s. f. (Bot.) v. **levant**.

LIVER s. a. v. **livăr**.

LIVER s. m. Terme îndefini. — (Cu înțeles nelămurit) *Bună ziua liverilor și vouă ai mai marilor și voi ciohodarilor.* (Mădulari, în Vâlcea) ȘEZ. XII 207.

LIVERĂNT s. m. v. **liferă**.

LIVEȘ s. a. v. **leveș**.

LIVEZĂR s. m. }
LIVEZEĂ s. f. } v. **livadă**.
LIVEZÍ vb. IV^a }
LIVEZUIE s. f. }

LIVÍD,-Ă adj. *Livide*. — (Despre un cadavru, o față lipsită de sânge, despre lumină). Galben-verde, plumburiu, vânat. *Figurile noastre aveau o înfățișare lividă, de conspiratori.* C. PETRESCU, S. 238. *Lumina lividă.* UNIVERSUL, 6. XI. 1930. [A bstract: (fr. *lividité*) **lividitate** s. f. = starea a ceea ce este livid.]

— N. din fr. (lat. **lividus**, -a, -um), idem.

LIVIDITATE s. f. v. **livid**.

LIVÍE s. f. (*fièvre*) *jaune*. — (Numai în expresia) *Friguri de livie* = friguri galbene. *Silita căsătorie E friguri de livie.* ZANNE, P. IV 300, 301, VI 187, T. PAPAĞAGI, C. L.

— Dela numele geografic **Livia** (= **Libia**).

LIVIOĂNĂ s. f. v. **lighioană**.

LIVIZÓR s. m. v. **revizor**.

LIVRĂ vb. I^a (Comerț.) *Livrer*. — (Franzism) Trans. (refl. = pasiv) A face să ajungă în posesiunea cuiva o marfă, un obiect, etc., în baza unei înțelegeri prealabile, a furnisa. *Să rămână dator tuturor celor care i-au livrat mărfuri.* UNIVERSUL, 12. XII. 1930. *Această întreprindere a livrat o serie de facturi.* ib. 21. I. 1934. [Adjectiv: (fr. *livrable*) **livrabil,-ă** = care se poate s. care trebuie livrat. Negativ: **nelivrabil,-ă**, adj. | Abstract: **livrăre** (cu negativul **nelivrăre**) s. f. *Livrarea cherestelei va începe în cursul lunii Martie.* UNIVERSUL, 10. II. 1934, 4/2. *A chemat în judecată banca... pentru nelivrarea a 10 vagoane de semințe de floarea-soarelui.* ib., 28. II 1934, 11/s.]

— N. din fr.

LIVRĂBIL,-Ă adj. (Comerț.) v. **livră**.

LIVRĂ s. f. *Livre* (poids et monnaie).

1°. Veche măsură de greutate, variind după epoci, țări și regiuni, întrebunțată la noi în deosebi pentru cântăritul cerealelor și al produselor agricole. (Chila ...trage 220 ocă grâu, egal cu 285 *livre*, sau *livra* egală cu 2/4 ocă; 100 *livre* nemțești = 44 ocă. BOGDAN, C. M. 173, cf. CHIRIȚESCU, GR. 251). *Am văzut curgând din treierătoarea dumitate un bob frumos... și greu; trebuie să tragă cel puțin 61 de *livre*.* GHICA, S. 551.

2°. Veche monetă, de valoare variabilă în cursul vremurilor, întrebunțată în diferite țări, în deosebi în Franța, unde în cele din urmă a fost înlocuită de franc. *În 1568... a întemeiat la Collège de France o catedră de matematică, înzestrând-o cu un venit anual de 500 *livre*, sumă ce ar reprezenta astăzi vreo 5000 lei.* NEGULESCU, F. R. 182, cf. CLIMESCU, A. 263, BOGDAN, C. M. 169.

— N. din fr. (<lat. *libra*). Cf. **liră** 1-2.

LIVRĂA s. f. *Livrée*. — Îmbrăcăminte (haină, costum), un fel de uniformă (care se distinge prin

croiu și podoabe: galoane, nasturi, fireturi, etc.), purtată mai ales de oamenii de serviciu (portari, ușieri, vizitii, lachei, etc.) ai autorităților, ai persoanelor cu situații deosebite oficiale sau sociale și ai unor case particulare. *Fiindcă băiatul este curățel, a să-l îmbrace c'o livrea frumoasă, c'o filecă roșie cu șireturi de fir, cu niște pantaloni galbeni și c'un frac nu știu mai cum, pe dombii căruia a să fie marca stăpânului.* C. NEGRUZZI, I 298, cf. II 245¹⁰. *Iașul cu cinci zile mai înainte străducător de trăsuri, livrele, toalete, uniforme aurite..., acum se sbuciuma.* RUSSO, s. 29. *Cățiva birjari rătăciți strângeau burdufurile dela trăsuri, cu colțurile livrelei lor muscălești prinse în brâu.* ZAMFIRESCU, R. 36. *Trecu un echipaj demodat... cu valet în livrea și cu o doamnă bătrână în costum anacronic.* C. PETRESCU, C. V. 76. *Livreaua grotescă a clovnului.* UNIVERSUL, 22. XI 1930, 1/a. [Plur.: -vrelc.]

— N. din fr.

LIVRESC, -Ă adj. *Livresque*. — (Franțuzism) Învațat din cărți; având experiența cărților, nu a vieții. *Generația dumneavoastră era livrescă. Nu-și scotea nasul din cărți.* C. PETRESCU, I, II 220. [Limba franceză] e limbă livrescă pentru vine, n'ai amintiri în ea. I. TEODOREANU, M. II 60. *Am căpătat dela ea noțiunea vie — nu livrescă — a exuberanței.* ib. 513.

— N. după fr.

LIVRÉT s. a. *Livret*. — Cărțuție, cărticică, conciducă, (câteodată numai) foaie, în care se înseamnă anumite sume de bani (d. e. dările plătite fiscalului sau depunerile făcute la o bancă) sau tot felul de date personale (ca cele privitoare la situația militară a cuiva sau la situația unui servitor), etc. Eliberat de autorități sau instituții particulare, poate servi ca un fel de legitimație sau act de justificare și control; carnet, libăruș, libel. *Da 'ncotro, măi flăcăi?... Ne ducem la companie să ne vizăm livretele.* SANDU-ALDEA, A. M. 125. *Livret de depuneri, livret militar, livret de serviciu.*

— N. din fr., cf. dubletul libret.

LIZĂ s. f. (Bot.) *Fleur rose*. — (În Neamțu) O floare roșie s. roză (H. X 445), probabil muscata.

— Din germ. dial. (stinkete) *Liese* „mușcată”. Cf. *lisă* și *liză*.

LIZEĂSCĂ s. f. Danse. — (Dâmbovița și Muscel) Numele unui danț. H. IV. 90, IX 205. Cf. *lozească*.

LIZI vb. refl. IV^a = **hlizi**. CIHAC, II 139, Com. COCA (Oravița).

LIZIBIL, -Ă adj. (franțuzism) = **legibil**.

LIZIERĂ s. f. *Lisière* (d'une forêt). — (Franțuzism) Margine (a unei păduri). Cf. COD. SILV. 180.

— N. din fr.

LIZUI vb. IV^a. *Se crotter, se mouiller*. — (În Munții Apuseni) Refl. A se umplea de noroiu, a se murdări (FRĂCU-CANDREA, M. 102), a se umplea de apă și de săpun (la spălatul rufelor) (Com. CIOBANU).

LOADĂR, -Ă adj. Variété de pommes. — (La Brașov) *Mere loadăre* = mere (de calitate inferioară) mari, gălbui, cu miezul vârtos. DR. II 706.

LOADBĂ s. f. v. **lodbă**.

LOĂGĂR s. a. = **lagăr**. (Ad 1° *Fiind ostile nemțești la loagăr afară în câmp cu corturile.* DIONISIE, C. 180. *Căpitanul... ne-o comandăluit îndărăt la loagăr.* BĂNUȚ, T. P. 35, cf. DR. V 43, BĂRLEA, C. P. I 9, GR. S. VI 240, ȘEZ. III 77²¹, GRAIUL, I 7, II 87. [Și: **loagără** s. f. = revoluție (cea din 1848). (Scărișoara în Munții Apuseni) GR. S. II 85.]

LOĂGĂRĂ s. f. v. **loagăr**.

LOĂGHER † s. a. v. **lagăr**.

LOĂIETĂ s. f. v. **liotă**.

LOĂNDRĂ s. f. v. **landră**. (Ad 3°, f a m.) *Loandră* = fată lălăie sau prea mică și îmbrăcată cu o rochie prea lungă. SCRIBAN, D.

LOĂRE s. f. *Courage, vigueur*. — (Hațeg) *Voioșie, energie. A lucra cu loare; om cu loare.* REV. CRIT. III 159. | (La Uricani-Jiu) *Poftă de mâncare. N'am loare de mâncare.* VICIU, GL.

— Pare a fi o rostire dialectală a lui **luare**, infinitivul substantivat al verbului *lua*: *Energie* e cel ce ia lucrul în mână; cel ce are apetit ia mâncarea.

LOĂȘINĂ s. f. (Băieș.) *Boulon*. — (La Crișcior-Hunedoara) *Cuiul* cu care se fixează (în mina de aur) șina de traverse. PAȘCA, GL.

— Din germ. *Lasche*, idem.

LOĂȚE s. f. v. **lațe**.

LOĂTRĂ s. f. v. **lotru**.

LOĂVĂ s. f. v. **lovi**.

LOAZĂ s. f. 1°. *Vigne, tige des plantes grimpan-tes, rejet.* 2°. *Nigaud.* 3°. *Marseaux.*

1°. Viță de vie (LB, H. XVIII 268, LIUBAIANA, M. 73, ZANNE, P. IX 285); tulpina (împreună cu ramurile, cu coroana II 3°) plantelor acățătoare (via, fasolea, curpenul, iedera, etc., cf. POMPILIU, BIH. 1013, H. XVIII 3, 291, Com. V. OLARIU, Făget-Severin), târitoare (bostanii, castraveții, etc., cf. LB, POMPILIU, BIH. 1013); spec. vâstarele, mlădițele și copileții ce cresc din butucul viței de vie (H. XVIII 3, 267, Com. E. NOVACOVICI, Răcăjdia-Caraș, POLIZU, TDRG) s. al altor plante acățătoare s. târitoare. *Loză* = palmes. ANON. CAR. 2 *cupe d'argintu cu loaze po-lete.* (a. 1588) CUV. D. BĂTR. I 203. *Florile și frunzele... una pe subt alta vârâte și lozele una cu alta frumos împlecitate.* CANTEMIR, IST. I. 129. *Șerpii ...pintre frunze și loaze se vârăia.* ib. *El se făcu o loză de iedera.* MERA, B. 39. *Loza vinului.* FRĂNCU-CANDREA, M. 106, ap. TDRG., cf. PAMFILE, CRĂC. 78. *Vine câte un grăuraș, Duce câte-un struguraș, Vine câte-o cioură neagră, Duce câte-o loză 'ntreagă.* DOINE, 89. *Loaza bună e tare scumpă, se zice despre un om de neam ales.* ZANNE, P. IX 485. || P. ext. (Banat) *Strugurii sdrobiți rămași în teasc, din care se face rachiul numit comină. Răchie de loză.* H. XVIII 267.

2°. Fig. (Aluzie la inutilitatea vâstarelor și a copileților care cresc încălcite și în număr prea mare din tulpinele unor plante; adesea urmat de atributul *imbăierată*). Calificativ glumeț dat unui copil (CIAUȘANU, V., Com. E. CIORAN, Rășinari-Sibiu), ștremgar; termen de ocară (în Nordul Transilv.) însemnând un om s. o femeie de nimic (Com. DR. BUNEA), netrebnic (POLIZU, TDRG), secătură (TDRG.). *Suferind [para] rușini și groaze Sub cumpirea multor loaze. I. VĂCĂRESCU, P. 73¹⁰. Bătu-l-ar pârdoalnic de*

loază îmbăierată. GORJAN, H. IV 176, cf. PANN, P. V. I 102, ZANNE, P. I 693. *Să sature...* loazele 'mbăierate ale satului și ale orașului. JIPESCU, O. 61. *O loază ca tine nu mă oprește pe mine în cale.* SLAVICI, N. II 124. *Stăi întâi să te întreb, loază!* CARAGIALE, M. 15. *O loază de cleș. ib.* 155. *Până și loazele mici dintr'a întâia [clasă] căsca[u] ochii mari.* AL LUPULUI, P. G. 57. || Dracul. ION CR. III 286. || P. ext. (La Hațeg; în sens colectiv s. la plur.) Sburdălnicii, nebunii, comedii (REV. CRIT. III 159); (Banat) fleacuri, minciuni (NOVACOVICI, C. B. 12). *Copiii fac multe loaze; de te-ai lua după loazele copiilor...* REV. CRIT. III 159.

2°. Bot. (În Bucov. și în Nordul Transilv.) Un fel de salcie s. răchită (*Salix capraea*; *Salix fragilis*. PANȚU, PL.², BARCIANU, ARH. SOM. nr. 23) ale cărei rămurile cu „mâșișori“ s. „mâșișoare“ se sfințesc la biserică în Dumineca Floriilor. VICIU, GL., T. PAPAHAĞI, M., HERZ-GHER. M., VII 16, Com. A. TOMIAC, Straja. *Salcia se numește răchită, iar răchita loză.* VICIU, GL.

[Și: (ad 1°, 3°) **lôză** s. f.; — (din (v.-) bulg. *lozije*, *loziye*, srb. *loziye*; ad 3°) **lôzie** (cu rostire regională: **lôziie**) s. f. = (Bot.) arbore sălbatic, (H. X 149, XII 300), o specie de salcie (GO-ROVEI, CR. 1316) s. răchită (com. M. DEMETRESCU-VORNICESCU, Gârcova-Bălți), (Mold.) salcie-pletoasă (*Salix babylonica*, CREANGĂ, GL.); răchită-roșie (*Salix purpurea*, PANȚU, PL.²), răchită albă s. mlaje (*Salix fragilis*, ib.); salcie-fragedă (*Salix fragilis*) (ib.); p. ext. mlădițele, vlăstarele unor asemenea răchite, întrebuințate adesea la facerea cujelor s. la împletitul coșurilor. *Legându-le [coșurile] de grinzi cu nucile de stejar și lozie în loc de otgoane.* N. COSTIN, LET. I A. 64/21. *Împrejurul lacului cu loziile.* URICARIUL, XIV 115/14. *Cele mai trainice [nucile] sânt acele de lozie.* I. IONESCU, C. 167. *Vede o căsuță umbrită de niște lozii plectoase.* CREANGĂ, P. 288. *Pe șesul din față o coamă lungă de lozii și de papură.* VLAHUȚĂ, D. 244. *Stălpărele ce se dau în ziua de Florii, un fel de lozie.* PAMFILE, V. 152. *Coș mare de lozii de răchită.* ANTIPA, P. 66. | Diminutive: **lozi-oără** (pronunț. -si-oa-; cu rostire regională: **loză-oără**) s. f. (Ad 3°). *Frunză verde lozăoară.* VASILIU, C. 104, cf. SEVASTOS, P. P. 14, 50, 127, 147, 212, ȘEZ. I 48, IV 225, VII 125, XII 94, XIX 38, PAMFILE, C. T. 293, ION CR. IV 25; — **loziță** s. f. (Ad 1°) *Of, loziță înfrunzită!* SBIERA, P. 97; — **lozișoară** s. f. (Ad 3°) *Pe-atăta cunosc că-i vară, Pe-o biată de lozișoară.* BUD. P. P. 44. *Frunză verde lozișoară.* BĂRLEA, C. P. II 51; — **lozută** s. f. (Ad 1°) *Apucă muchia pușin la deal până[ă] supț coastă la braz[i] prin lozute (a. 1630).* STEFANELLI, D. C. 3; (ad 3°) *Boticuță de lozută.* MĂNDRESCU, L. P. 191. | Colective: **lozărie** s. f. = desiș de lozii (cf. H. III 138). | Adjectiv: **lôznic**, -ă = cu loze multe, încălțite; (substantivat) loaze încălțite. LIUBA-IANA, M. 73; (ad 2°) flecar. PONTBRIANT, DICT. — **loáz-nie**, -ă = (ad 2°, la Hațeg) nebnutate, comedios, ștregar. REV. CRIT. III 159. | Verb: **lozi** IV^a intrans. = (Ohtenia) a bodogăni, a vorbi în dodii, vrute și nevrute CIAUȘANU, V.), a flencăni (COSTINESCU); a vorbi în neștire (la boală), a aiura (CIAUȘANU, V.). *Îi place să vorbească și să lozească orice.* IOVESCUL, N. 164.]

— Din paleosl. (v.-bulg.) **loza** „viță de vie. vlăstar“ (rut. *lozá* „salcie“, bulg. *lozá* „viță de vie“, sârb. *loza* „ramură, vlăstar, viță“). Cf. loznișor, lozniță.

LOAZBĂ s. f. v. lodbă.

LOÁZNIC, -Ă adj. v. loază.

LOB s. m. *Lobe*. — (Anat.) Partea rotundă și ieșită mai înafară a unui organ (creieri, ficat, etc.); spec. capătul de jos al urechii (de care se atarnă cerceii); (Bot.) subdiviziune, cu marginile rotunzite, a unei frunze s. flori. *Staminele alterne lobilor corolei.* GRECESCU, FL. 15. *Lobii creierilor.* | [Derivat: **lobăt**, -ă adj. *Cu lobi, având lobi.*]

— N. din fr.

LÓBĂ s. f. v. lodbă.

LÖBĂDĂ s. f. (Bot.) v. lobodă.

LOBÁN s. m. (Ihtiol.) *Muge de grande taille*. — Chefalul mare. ANTIPA, IHT. 74.

LOBĂTÎȚĂ s. f. v. lopată.

LÓBDĂ s. f. v. lodbă.

LOBÉLIA s. f. indecl. (Bot.) v. lobelie.

LOBÉLIE s. f. (Bot.) *Lobélie (Lobelia Erinus)*. — Plantă ornamentală mică, ierboasă, având tulpina ramificată și flori albastre, cu tot felul de variațiuni. PANȚU, PL.². *Un mozaic făcut din begonii de toate culorile și din pyretrum, în mijlocul cărora era scris un E de lobeliu albastre ca mărcu dela Triest.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, L. D. 243. [Și: **lobélia** s. f. indecl.]

— N. din fr.

LOBIDRĂG s. m. (Bot.) *Capucin (Tropaeolum maius)*. — (Olt.) Condurul-Doamnei. PANȚU, PL.², H. V 374. (Mai adesea întrebuințat ca plur. tant., cf. COMȘA, N. Z., PANȚU, PL.²). *Foicică lobidragi, De s'ar lua toți câți sunt dragi, N'ar mai fi frunză prin fagi.* CIAUȘANU, V. [Și: **lobisdrăg** s. m., **lupidrăg** s. m., **lupisdrăg** s. m. (sau ca plur. tant. **lobisdragi**, **lupidrăgi**, **lupisdrăgi**) PANȚU, PL.², TDRG., H. IX 70; **hobridrăg** s. m. DAMÉ, T. 185.]

— Din sârb. **ljubidrag**, idem. TDRG.

LOBISDRAG s. m. (Bot.) v. lobidrag.

LÖBODĂ s. f. 1°. *Arroche*. 2°. *Plat d'arroches de jardin*.

1°. (Bot.) Buruiană (H. II 11, 26, III 132, V 415, X 534, XVII 15) ce crește prin locuri necultivate în lunile Iulie și August (cu tot felul de variațiuni: *Artiplex latifolia* s. *oblongifolia* s. *patula* s. *rosca* s. *hortensis*, s. *sciteus* s. *littoralis* s. *tatarica*, cf. BARONZI, L. 136, DAMÉ, T. 184, 186, PANȚU, PL.², BULET. GRĂD. BOT. V 54, GREGORIAN, CL. 59, HERZ-GHER. M., VII 15); din unele specii țărani fac ciorbă; (pe alocuri) spanac (LB, HERZ-GHER. M., VII 15) s. un fel de știr sălbatic (COSTINESCU). *Lobodă = artiplex.* ANON. CAR. *Lobodele... crescusc mari.* EMINESCU, N. 37. *Foaiete verde, lobodă.* TEODORESCU, P. P. 319, BIBICESCU, E. P. 169, SEVASTOS, P. P. 306, PĂSCULESCU, L. P. 203, 215, 230, 233, 235, VASILIU, C. 55, ZANNE, P. II 174. *În locul tufelor de busuioc și ocheșele crescuse mărăcini și loboda.* CONTEMPORANUL V, vol. I 105. *Eu tinăr ca loboda.* BĂRLEA, C. P. II 118. † **A se plimba (s. a umbla) ca vodă 'n lobodă = fără grijă.**

Specii:

lobodă-albă (H. XII 385) = lobodă-de-grădină. PANȚU, PL.².

lobodă-bună = lobodă de grădină. PANȚU, PL.².

lobodă-de-câmp (PĂCALĂ, M. R. 14) s. de drumuri = plantă ierboasă cu frunzele verzi la par-

tea superioară, și albe argintii la cea inferioară (*Artiplex nitens*). PANȚU, PL.²

lobodă-de-grădină = planta cu frunzele (uneori) roșii (*Artiplex hortensia*), ce se cultivă prin grădini pentru scopuri culinare; se gătește ca și spanacul (cf. H. XVII 15, LB, PANȚU, PL.², BULET. GRĂD. BOT. V 54), cf. lobodă-albă, lobodă bună.

lobodă-galbenă. H. XVI 146.

lobodă-porcească. H. III 325.

lobodă-puturoasă = plantă ierboasă din aceeași familie (*Chenopodium vulvaria*), cu un miros urât (PANȚU, PL.²); se dă de mâncare porcilor (ECONOMIA, 101).

lobodă-roșie. H. VI 146, XII 385.

lobodă-sălbatică (*Artiplex tatarica*). PANȚU, PL.²

Lobodë selbategë = *Artiplex sylvestris*. ANON. CAR.

lobodă-țiğănească. H. X 419.

2°. P. ext. (La plur.) Măncarea gătită din lodele de grădină.

[Și: **lóbádă** s. f. | Adjectiv: **lobodós, -oásă** = tufos. T. PAPAHAĞI, M. 37.]

— Din slav. (v. -bulg., sârb., rut. **loboda**, bulg. **lobodă**, idem).

LOBODÓS, -OÁSĂ adj. v. **lobodă**.

LOBÓNT s. m. 1°. Sobriquet injurieux donné aux soldats impériaux. 2°. Nom de chien.

1°. † (Pe timpul luptelor în contra Habsburgilor date de unii principii ardeleni) Nume de batjocură dat soldaților care luptau pentru Viena. *Într-o zi Nidenii, petrecându-și în Găina, au fost surprinși de curuși și de lobonți.* FRÂNCU-CANDREA, ap. TDRG, cf. MARIAN, NU. 72.

2°. P. ext. Nume de câne. DENSUSIANU, T. H. 84.

— Din ung. **labanc**, nume de batjocură dat infanteriștilor nemți în revoluțiile veacului XVIII.

LOBOSTÉLNITĂ s. f. (Bot.) Plante. — (Vâlcea; Nume de plantă (nedefinită). T. PAPAHAĞI, C. L. *În ea [în grădină] ce semăna? Un știr și-o lobostelniță.* MAT. FOLC. 1129. — Cf. **lobodă**.

LOBOZITURĂ s. f. *Première mouture* d'une meule neuve. — Cea dintâi făină (de grâu s. de porumb) măcinată de o piatră nouă de moară. DDRF., MARIAN, NA. 38.

— Derivat cu suf. **-itură** dela un verb (neatestat) *lobozi* (din **lobăzi*), de aceeași origine ca rus. *lobóză* „grănar, magazie de făină“.

LOBŪT s. a. *Bâton en forme de javelot*. — (Turcism) Gerid (1°). *Îndrăsnind a-l mângâia cu lobuturi, până ce i-au spart și capul.* DUMITRACHE, ap. ȘIO. II b 73.

— Din turc. **lobut**, idem.

LOC s. a. 1°. *Lieu, terrain, emplacement, endroit*. 2°. *Endroit; lieu, passage* (d'un texte); *lieu* (commun). 3°. *Place* (prendre, faire). 4°. *Place, rang*; *place, fonction*. 5°. *Place, rang social*. 6°. *Lieu, moment, occasion*. 7°. *Lieu, région, contrée*. 8°. *Lieu de naissance*. 9°. *Distance*. 10°. *Terre, fosse*. 11°. *Terre; parcelle, champ*. 12°. *Placenta*. 13°. *S'emploie dans diverses expressions consacrées*.

Ca și lat. *locus*, românescul *loc* corespunde în același timp franc. „lieu“, „endroit“ și „place“, iar în nemțește lui „Ort“, „Stelle“ și „Platz“. Prin influența limbii franceze au intrat în limba clăsor noastre culte multe întrebuintări figurate și locuțiuni stereotipe formate cu substantivul *loc*, dintre care unele (ca *locum dare, locum habere, secundo loco*, etc.) existau și în latinește.

1°. O parte din spațiu formând un întreg; (mai ales în sens material) o porțiune (bucată)

delimitată, formând proprietatea cuiva (*locul morarului, al nostru*) sau fiind ocupată de cineva s. ceva (*un loc în tramvaiu*), având o anumită destinație (*loc de casă, de întâlnire, de pășune*), sau anumite proprietăți caracteristice (*loc deschis, umbros, umed, pietros*) etc., cf. teren, pământ. *Sui în pădurea Domnului și... stătu în locul sfânt a lui.* PSALT. 40/s. *Zarulon va lăcui în fărnuarele mariei și lângă locul ce (= unde) stău corabiile.* PALIA (a. 1582), ap. GCR. I 36/11. *Loc vestit cum are fi în mijlocul târgului.* PRAV. 277. *Văzu într'alt locu nește scaune de foc.* CUV. D. BĂTR. II 330. *Intr'un loc pustiu și tainic...* KONAKI, P. 85. *S'au așezat fieștecare la locul său.* DRĂGHICI, R. 59. *Locul ce mi-s'a hotărit de lăcaș.* MARCOVICI, C. 10/1s. *Se întoarse la locul luptei.* BĂLCESCU, M. V. 392/23. *Omul cuprinde un loc în vreme.* EMINESCU, N. 53. *Aici la loc răcoritor, Sfârșit stetea acum.* COȘBUC, F. 69. *Îl făcu să-i rămâie tălpile lipite de locul unde sta.* ISPIRESCU, L. 35. *Și într'alt loc mi l-am mutat.* JARNÍK-BĂRSEANU, II. 204. *În adunare să ai cea mai mare grijă, ca unde fi se cade, acolo să-ți alegi loc.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII 306. *Omul sfințește locul = omul face cinste aceluia printre care se află, iar nu cei cu care e adunat și mărese cinstea.* ib. III 372. (Franc. *lieu géométrique*) *Loc géométric = linie plană ale cărei puncte se bucură de aceeași proprietate.* MELIK, G. 19. *Locuri rele = (popular) fără drumuri și pimejdiioase s. pe unde umblă duhuri necurate; (literar, după franc. *mauvais lieu*, rar) case de toleranță. *Locuri sfinte:* unde sunt mănăstiri și biserici și unde merg pelerinii să se închine s. p. e. la Ierusalim). (Franc. *lieu sûr*) *Loc sigur:* la adăpost de primejdii. (Rar, după franc. *lieux* (d'aisance) s. germ. *Lokus*) *Locuri = latrină, umblătoare. Obiceurile locului:* locale.*

Locul cu norocul = unde găsești ceea ce cauți; s. p. e. umblătoare, privată. **La fața locului** = acolo unde s'a întâmplat ceva. *Comisia a venit la fața locului ca să constate cele întâmplate.* **A(o) lua (s. a porni) din loc** (despre cai) = a se urni (căruța). **A-și afla locul** = a se aciuia undeva, a se încuibă. *Relele, arză-le focul, Tot la mine-și află locul.* RETEGANUL, CH. 153. **A nu-și afla** (s. găsi s. a nu-l încăpea pe cineva) **loc(ul)** = a nu avea astămpăr s. odihnă. *Boierul, supărat, nu-și afla acuma loc, de scârbă.* SBIERA, P. 258. **A sta** (s. a se ținea s. a rămânea) **locului** = a se opri undeva, a sta neclintit, fără a se mai urni. *Tătari stând locului și frigând un miel furat...* ALECSANDRI, P. III 414. *Noi locului ne ținem, Cum am fost așa rămânem.* EMINESCU, P. 157. *Nu e bine când stău locului.* CREANGĂ, P. 241. *Rămase locului.* ISPIRESCU, U. 40/s. **A sta la un loc** = a sta liniștit. **Din capul locului** = dela început. *Fie acestea zise din capul locului.* ODOBESCU, III 11/1. (Literar, după franc. *avoir lieu*) **A avea loc** = a se întâmpla, a se petrece, a se produce (un eveniment). *Argumentații ce n'ar fi avut loc.* URICARIUL, V 198/s. *În acele vremi a avut loc întâmplarea.* RETEGANUL, P. I 11/s. (Învechit) **A prinde loc mare** (s. mult) = a prinde bine, a folosi mult (la ceva). *Mai mult loc ar fi prins să fi găsit un cușit.* DRĂGHICI, R. SI. *Paraoa e mică, dar loc mare prinde.* PANN, ap. ZANNE, P. V 475. (După franc. *tenir place de...*; literar) **A ține loc de...** = a înlocui ceva s. pe cineva. *Anunțul ține loc de invitație.* CADE. **A-i sta cuiva mintea în loc** = a nu mai înțelege nimic.

2°. Parte a corpului s. a unui obiect; s. p. e. pasaj într'o scriere. *A fost rănit în trei locuri.* SCRIBAN, D. *Citind această carte am plâns în mai multe locuri.* ib. *A căzut tencuiala în câteva locuri.* ## **Locuri albe** (într'o publicație) = rămase necerșite, netipărite. *Din cauza censurei articolul a apărut cu locuri albe.* **Loc comun** (după franc.

lieu commun) = reflexii generale și banalizate prin prea deasă întrebuintare, cf. clișeu.

3°. Partea ocupată de cineva s. pe care cineva poate să o ocupe, pe care poate să stea, să se așeze. *O laviță cu două locuri*. # **A lua loc** (literar, după franc. *prendre place*) = a se așeza undeva. *De câte ori moare un om, sufletul lui merge de-și ia loc între stele*. C. NEGRUZZI, I 58. (Literar, după franc. *se faire place*) **A-și face loc** = a da pe alții la o parte spre a putea trece înainte s. a pătrunde undeva, a-și croi un drum. (Ca franc. *faire place*, germ. *Platz machen*, etc.) **A face loc** = a se da în lături, la o parte, ca să se așeze sau să treacă cineva, a lăsa pe altul (să facă ceva) înainte s. a lăsa ceva să se manifeste înainte. *Călugărița feace loc împărătesii pre patul ei de ședzu*. DOSOFTEIU, V. S. 90. *Iar eu, făcându-mi loc printre dame... am alergat la celalt capăt*. C. NEGRUZZI, I 38. *Se așază în căruță făcând loc și lui Dumitru*. CONTEMPORANUL III 653. *Cei mai mulți loc îmi făcea*. MARIAN, SAT. 12. *Să-i fac inimioarei loc*. Să iasă pară de foc. SEVASTOS, C. 217/18. *Și ei ne vor face loc să trecem*. FUNDESCU, L. P. 30/28. *Faceți-mi loc, că eu viu*. MĂNDRĂSCU, L. P. 198/28. *Le făcu loc apelor să se împreune*. ISPIRESCU, U. 56/7, cf. DOINE, 154/1. ȘEZ. V 134/s. **A muta ceva din loc** = a lua de unde se afla mai înainte și a duce în altă parte.

4°. Partea pe care cineva o ocupă în mod normal s. de drept, care i se cuvine cuiva. *Locul lui e în fruntea mesei*. *Acest lucru nu e la locul lui* (franc. *pas à sa place*) = nu e unde se cuvine (să stea); nu e cuviincios. *Ca tot ce nu e la locu-i, va cădea trufia lor*. ALEXANDRESCU, M. 23. *O observare ne la locul ei* = nepotrivită. TDRG. (Cf. lat. *non est hic locus*) *Nu este locul (aici) să discutăm acest lucru*: nu se potrivește. **A ceda altuia locul** (literar, după franc. *céder sa place*) = a te ridica de pe scaun și a lăsa pe altul să șadă, fig. a te da la o parte și a lăsa pe altul să ocupe funcțiunea (slujba) s. să se bucure de cinstea ce ți se cuvine ție. **A ținea locul cuiva** (s. de ceva) = a înlocui (în slujbă, etc.), a suplini pe cineva, a îndeplini funcțiunea de... *Gâtul unui clondiriu ce ținea loc de șefnic*. EMINESCU, N. 41. *Și eu, sluga nevrednică a domnului meu, îi țin locul*. ISPIRESCU, L. 141. **La locul lui** (ei, etc.) = așa cum se cuvine, potrivit, făcut cu rost, chibzuială și la momentul oportun. *Când da câte o vorbă dintr'însul, vorba era vorbă, la locul ei*. CREANGĂ, P. 142. *Vorbeste... la locul lui*. ȘEZ. II 72/27. || Spec. Post, slujbă, funcțiune. *Caută un loc (de arhivar) la Primărie*. (După franc. *solliciter, accepter, refuser une place*) **A cere, a primi, a refuza un loc** (= o slujbă).

5°. Situație, poziție (socială); rând, șir, ordine (intr'o succesiune); rang, treaptă, cf. c.in (intr'o ierarhie). (Literar, după franc. *en premier, second, dernier lieu*). *În locul întâiu, al doilea, din urmă* = în primul rând, în rândul al doilea, ultim. (Literar, după franc. *se mettre à la place de...*) **A te pune în locul cuiva** = a admite că ești în situația lui...

6°. Ocazie, prilej; vreme potrivită, moment oportun. *Și nu e în vremea aceasta giude și prorocu... nece locu se giunghemu între tire* (= în fața ta). PSALT. 328/20. *Să nu facem milostenie la arătare, de va hi loc, ce intr'ascuns*. VARLAAM, C. II 7/2. *Prieteșugul nu-l țin la loc de nevoie* (= la vreme de nevoie, de primejdie). LET. I 39/16, cf. DOSOFTEIU, PS. 32. **Nu e loc de joc** = nu este vreme de a petrece. ZANNE, P. IV 407. (Literar, după franc. *donner lieu à...*) **A da loc la...** = a da prilej, a avea drept urmare, a cășuna. *Intervenția lui a dat loc la discuții inflăcărate*.

7°. Ținut, regiune, pământ; p. e x t. țară. **Vremu**

să nutămu (= să navigăm) *întru locurile* (= ță-nutul N. TESTAMENT 1648) *asiești*. COD. VOR. 83/7. *Vasile-Vodă, socotind nepuțința și slăbiciunea acestui loc...* PRAV. MOLD. 1/1. *Iar, de să vor și bate, să aleagă locul carile iaste mai cu greu luat*. HERODOT 360. *Vrând să să dăge slujitoriu la împăratul locului...* DOSOFTEIU, V. S. 115². *Luasă mult loc Neamțul dela Turc*. LET. II 250/23. *Au umplut locul* (= toată țara) *că l-au chemat Constantin Duca să facă acea faptă*. LET. II 277. *În bogate locuri*. ANTIM, P. XXVIII/28. *Ghiermanoglu... se închină... cu toate locurile stăpânirei sale*. E. VĂCĂRESCUL, IST. 256/12. *Deălurile și toate locurile era îmbrăcate cu vii*. DRĂGHICI, R. 28. *De ești om rău... departe de pe locurile acestea!* CREANGĂ, P. 90. *Că noi mult loc am umblat*. TEODORESCU, P. P. 178. *Aș gândi să nu mai viu prin locul ăsta pustiu*. JARNIK-BĂRSEANU, II. 145. **În** (s. peste) **tot locul** = pretutindeni. *Blagosloviți Domnul toate făpturile lui; în tot locul vldăciia lui*. PSALT. 213/4. *Umblând tot locul prin prejur, au obosit*. DRĂGHICI, R. 40. *El în tot locul se întinde*. KONAKI, P. 272. *Om în tot locul* = în toată firea. **Din loc în loc** (s. dintr'un loc într'altul) = dintr'o regiune într'alta, de colo până colo, încooce și încolo (fără astâmpăr, fără odihnă). *Să meargă din loc în loc fără de roința lor*. PRAVILA (1814) 73. *Povestesc cum i-a amăgit pasărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc*. ODOBESCU, III 17/10. *Umblând din loc în loc, m'am rătăcit*. CREANGĂ, P. 288. **Pe une (le) locuri** = ici și colo, pe alocuri. *Omătul se pusese pe une locuri până la brâu*. CREANGĂ, ap. TDRG.

8°. (Uneori complinit prin *de naștere*) Regiunea, țara, localitatea în care s'a născut cineva, din care se trage cineva, origine, obârșie. **De** (despre ț) **loc s. al locului s. din partea** (s. părțile) **locului** = născut acolo, localnic, băstinaș, aborigin, autohton. *Rugămu-nă noi și ceia despre locu se nu iasă întru Ierusalim*. COD. VOR. 27/12. *Să plătească cei de loc ca și cei streini*. PRAV. MOLD. 26. *Îndreptat... de un om de loc*. DOSOFTEIU, V. S. 246. *O leage va fi celui de loc și celui ce se va apropia nemearecului lămpă voi*. BIBLIA (1688) 48. *Ai noștri oameni ai locului*. ib. 4 pr. 44. *Se ajunsă cu judecătorii cei de loc*. LET. III 256/5. *Mihail Grecul din părțile locului*. E. VĂCĂRESCUL, IST. 250/30. *Numai armăsari și iepe sânt primiți să alerge; cai nu, și nu de alt soiu decât de loc*. C. NEGRUZZI, I 36. *Noi sântem de loc din București*. SEVASTOS, N. 112/28. *Mărculescu, de loc din Focșani...* ȘEZ. III 239/21. **De locul lui** (ei, etc.) = originar. *Și el era de locul lui din ținutul Putnii*. LET. II 213/2. *Las' că era dela Piațră de locul ei*. CREANGĂ, P. 114.

9°. Depărtare, distanță. *I-au ieșit înainte Antiohodă loc de o milă*. LET. II 49/5. *Să întoarșeră îndărăpt zece mile de loc*. ALEXANDRIA 36. *Zvârle buzduganul de trei mile de loc*. ȘEZ. II 203/28. **O palmă de loc** = o distanță mică, o depărtare pe care n'o bagi în seamă. *Dela Neamț la Fălțiceni... era pentru noi o palmă de loc*. CREANGĂ, A. 116.

10°. (Sensul obișnuit în dialectul aromân) Pământ; spec. (ca lat. *locus*) (cât pământ e de trebuință pentru o) groapă (1°). *Fiind locul tare, n'au putut isprăvi nimic*. LET. II 394/8. *Scosară din loc trupul*. DOSOFTEIU, V. S. 65. *Mi-am cumpărat un loc la cimitir*.

11°. Pământ cultivabil, teren de cultivat; proprietate agrară, bucată de moșie; parcelă, ogor, câmp, agru. *Au săput per locul altuia*. PRAV. MOLD. 2/2. *Roadă ce va face acel pământ ce au sămănat pre acel loc strein*. ib. 1/2. *De-ar muri socru', ca să-i apuc locu'*. PANN, P. V. I 103. *O hirtă de loc*. ALECSANDRI, T. 1358. *Am sămănat două locuri cu grâu și trei locuri cu săcară*. ȚARA

OLTULUI III nr. 15—16. De acasă până la loc (= parcelă comasată) plugul se ducea. BREBENEL, GR. P. *Dragi-mi sunt boii și locul.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 438. *Mi-am lăsat satul și locul.* DOINE, 99/2. *Locurile a'nțelenit.* BIBICESCU, P. P. 140. *Locu-i bun, moșia-mi place.* ȘEZ. I 235^b/27. *Când aveam locul, n'aveam mijlocul; acum că am mijlocul, îmi lipsește locul.* ZANNE, P. III 206, cf. I 113, III 563, 641, V 349. *Loc în mutare (în dăvlămășie):* pescătoare în comun, obștească. ION CR. V 62. *Loc muțat* = loc arător. VICIU, GL.

12°. (Ca lat. *loci* s. *loca*, grec. τόποι, dar și bulg. *město*) Plăcentă, casa copilului, soartă, „pelița în care [fătul] a fost înfășurat înainte de naștere și la naștere“ (DENSUSIANU, T. H. 232). *Să îngroape locul în care s'a zemisit copilul.* GOROVEI, CR. 261.

13°. În unire cu unele prepoziții: **nu... de loc** = de fel, nicidecum. (Această expresie s'a născut, în legătură cu verbe ale mișcării, pe când de arăta depărtarea, ca „din“. *Nu mă urnesc de loc* însemna deci la început „nu mă mișc din loc“, sens pe care-l are și astăzi arom. *nu mi m'in di loc.* Cf. S. Pușcariu, *Dacoromania* VII 503). *Și de loc leatopiseș de Muldovan scris nu se află.* M. COSTIN, ap. GCR. I 197/5. *Făr' a înceta de loc, pășea tot înainte sub viscolul de foc.* ALECSANDRI, P. III 222. „Era mișel?“ — *Ba nu, de loc.* COȘBUC, F. 72. (Repetat spre a accentua negația) *Nu se domirea de loc, de loc* (= absolut de fel), *ca ce să însemneze un asemenea vis.* ISPIRESCU, L. 231. *De loc nu mai aștepta.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 496. *De loc nu se procopsește.* ZANNE, P. IV 591. *Imediat, îndată, pe loc.* *Mergând de loc la solu'...* *au deschis cuvânt.* DIONISIE C. 205/s, cf. 218/150. *Văzuiu pe Chesarul în mijlocul casei... și, de loc, călcând doi pași, am îngenuchiat turcește.* ODOBESCU, I 284. [Aveau dreptul] *să-l omoare de loc.* MARIAN, NA. 101. *De loc îi tăie capul.* RETEGANUL P. I 6/7. *Și de loc a nebunit.* id., CH. 75. *Și de loc l-am cunoscut.* BIBICESCU, P. P. 313, cf. HODOȘ, P. P. 209, ȘEZ. IV 17/13. (Mold.; învechit) **De pe loc** = de loc, pe loc. *De pe loc au dat a crede că au gânduri dușmănești.* BELDIMAN, TR. 47. *De pe loc se răzu 'n lume urzindu-se colibi, sate...* KONAKI, P. 299. **Din loc** = de acolo, de unde este (era, vă fi) cineva. *De multă friică ce avea... nici din loc euteza să se miște.* DRĂGHICI, R. 40. *Nici că m'or clinti din loc.* ALECSANDRI, P. II 13. *Le mutăm din loc.* EMINESCU, N. 10. *Stă neudormit, fără să se cintească din loc.* CREANGĂ, P. 311, cf. ISPIRESCU, L. 29, ZANNE, P. II 209. **În loc** = a) pe aceeași bucată de pământ. *Căii 'n neastâmpăr frământă 'n loc pământul.* ALECSANDRI, P. III 220; b) (în legătură cu verbe a sta, a se opri) pe loc, locului, neclintit. *Stătu în loc fiu' său Manoil.* MOXA, 402/10. *Ea-l oprește'n loc cu ochii.* EMINESCU, P. 187. *Soarele mirat sta 'n loc.* COȘBUC, B. 21. *Moș Nichifor stătuse în loc.* CREANGĂ, P. 123. *Sta în loc uimită.* ISPIRESCU, L. 17. *Să stau în loc m'aș aprinde.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 124, cf. ZANNE, P. III 764; c) (cu sens temporal) îndată, imediat, pe loc. *L-au lovit căturoi de voie ră (= rea) și au murit în loc.* LET. II 246/22. *Alexandru... lovi pre acel boiaru în cap, și muri în loc.* ALEXANDRIA, 19. *O schiță de obuz... Reteză capul lui Cobuz și 'n loc ne curmă jocul.* ALECSANDRI, P. III 439. *Și cum pornește acesta, Ipate și pică în loc.* CREANGĂ, P. 176. (Ca lat. (in) loco urmat de un genitiv și ca fr. à la place de...) **În loc de ...s. în locul cuiva** (s. a ceva) arată o înlocuire, o succesiune s. o opoziție, coresponzând lui „pentru, drept, ca“. *Dându mie reu în locu* [= pentru DOS., COR.] de bire. PSALT. 73/13. *În loc de frați* (= ca pe niște frați, drept frați) *au primit Dumnedzău pre oameni.* VARLAAM, C. 6/2. *Deaderă moștile sfintei Vineri*

în loc de dajde. MOXA 400/21. *Svântul, în loc de armă, scoasă herul plugului asupra lor.* DOSOFTEIU, V. S. 111. *Și-i didese coada în mâni de o ținea în loc de frâu.* LET. II 252/20. *Fu lor cărâ-mida în loc de piatră.* BIBLIA (1688) 7/2. *Crucea luând în loc de armă.* MINEIUL (1776) 102°. *Tu ai în loc de suflet o iazmă neagră.* ALECSANDRI, P. III 326. *Vigoare în loc de grație.* ODOBESCU, III 75/18. *Răbdări prăjite în loc de ouă.* CREANGĂ, P. 70. *Și în loc de două flori, Pue-și ai mei ochișori.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 40. *Cântare era mie dereptațile tale, în locul veritului (= venirii) meu.* PSALT. 255/a. *Noao credincioșilor iaste tocmit duminecă în loc sămbetei să nu ținem întruna ca Jidovii.* CORESI, ap. GCR. I 24/11. *Să închină bogăției în locul lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 278/2. *Să fie Domn Grigorie... în locul tătâne-sau.* LET. III 253/12. *Ce ai fi făcut tu, Ioane, să fi fost în locul lui Robinson?* DRĂGHICI, R. 58. *În locul fericii, capătă pizma.* C. NEGRUZZI, I 56. *Primăvara cu lăcrimare în locul iernii vine zămbind.* ALECSANDRI, P. II 79. *Una 'n locul alteia.* EMINESCU, N. 10 (în unire cu pron. posesiv) *Știi că m'ai lăsat în locul tău.* C. NEGRUZZI, I 63. *Substituind în locu-i o altă lume.* BĂLCESCU, M. V. 1/21. *Alt stăpân în locul meu, nu mai face brânză.* CREANGĂ, P. 230. *Și în locul lui se văzură niște palaturi.* ISPIRESCU, L. 37. *A pus om în loc* (eliptic pentru *în locul său*) = să-l înlocuiască. (Mold.) **În loc ce † = a)** în vreme ce, pe când. [Ghergheșeanii] *în loc ce era să se închine lui Hristos, acolea să lepădare d'ins.* VARLAAM, C. 238/2. *În loc ce era închinătoriu idolilor, să făcea închinătorii Domnului Hristos.* DOSOFTEIU, V. S. 132; b) în loc să. *În loc ce te-ai bucura; tu plângi.* DOSOFTEIU, V. S. 57. (Ca fr. *au lieu que...*) **În loc să** (de a, † de cât) arată raportul de opoziție între două propoziții. *El, în loc să le mulțumesc, le-au zis.* LET. III 204/s. *În loc decât bine am nedejduit să aib, acmu atâta rău și dureare am.* VARLAAM, C. 116. *Mirosul... în loc de a face bine, ar fi adus amețea.* KONAKI, P. 268. *În loc să mă îndrepteze pe calea cea dreaptă, mă porătuia...* MARCOVICI, C. 18/19. *În loc de a fi folositoare, ar grăbi pieirea ei ib.* 14/s. *S'au spăriet, în loc să se bucore.* DRĂGHICI, R. 156. *În loc de a-și risipi puterile... ea le concentrează.* BĂLCESCU, M. V. 5/s. *În loc să iasă la drum, dă de un heleșteu.* CREANGĂ, P. 46. *În loc să asculte rugăciunea, dete drumul ogarului.* ISPIRESCU, L. 296. **La loc** = acolo unde (ceva) era mai înainte; (temporal) din nou, iarăși. *I-au crescut nasul la loc.* LET. II 210/s. *Fata împăratului Roș, în vâlmășagul acesta, răpede pune capul lui Harap la loc.* CREANGĂ, P. 278. *Puiul la loc l-oiu punc.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 378. *L-a cusut la loc.* ȘEZ. IV 6/17. *Treci la loc!* zice profesorul elevului trimetându-l să se așeze iarăși în bancă. **A-i veni (cuiva) inima la loc** = a i se liniști emoția, turburarea, a-i trece frica, a-i veni curajul din nou. *Atunci îi mai veni inima la loc.* ISPIRESCU, L. 72. **La un** (s. într'un) **loc** = la oaltă, împreună. *Iar cu toții într'un loc, sânt mai viteji decât toți oamenii.* PSALT. 392. *Toți aceștii s'au învoit la un loc cu legături...* LET. II 385/s. *La un loc i-au adunat.* BELDIMAN, TR. 5. *Câinii latră la un loc.* ALECSANDRI, P. III 8. *Îmbă și ei mai câte mulți la un loc.* CREANGĂ, P. 121. **Pe** (pre †) **loc** = a) (local) unde este (cineva s. ceva), locului. *Să se ducă la părinți? Să rămâie pe loc* (= să nu plece)? CREANGĂ, P. 89. (Comandă militară) **Pe loc repaș!** b) (temporal) pe dată, îndată, imediat, în loc. *S'au ridicat o furtună... cu atâta pornire, încât pe loc s'au rupt funia.* DRĂGHICI, R. 25. *Pe loc li s'au muțat ciolanele.* CREANGĂ, P. 251. *Muri pe loc.* ISPIRESCU, L. 319. *Pe loc te-oiu tău.* ALECSANDRI, P. P. 8^b/14. *Pe loc paloșe scotea.* BIBICESCU, P. P. 269. *Copilul*

muri pe loc. ŒEZ. V 131²⁹. **A sta pe loc** = a se opri (din drum), a nu (mai) mişca. *Porunci dimoniilor... să stea pre loc, să nu să mişte nice ntr'o parte.* DOSOFTEIU, V. S. 31. *Un străin... în călea fetei pe loc stătu.* ALECSANDRI, P. I 23. Fig. a rămânea în vigoare, a-şi păstra valoarea, a rămânea în picioare. *De va lua neştine vreun pământ dela vreun om sărac ca să-l are şi să vor fi tocmii să le fie în parte, aceasta tocmeală să stea pre loc.* PRAV. MOLD. 2/2.

[Plur. locuri. | Diminutive: **locşor** s. a. *Lokshor* = locusus, ANON. CAR., LEX. MARS. (Ad 1°) *Lăcuia afară la un locşor.* DOSOFTEIU, V. S. 246². Aflând un locşor mic, îl cumpără şi zidi o beserică. MINEIUL (1776), 78². (Ad 3°) *Nici o cetate nu voia să-i dea un locşor unde să trăiască în pace.* ODOBESCU, III 292. *Trebuie să ne rezervăm în noi înşine un locşor... în care să sălăşluiescă adevărata noastră libertate, în care să ne putem retrage, ca să fim singuri cu noi înşine.* NEGULESCU, F. R. 295. *Bun locşor că le-am gătit La vârful paloşului Tot sub talpa iadului.* TEODORESCU, P. P. 44^b. (Ad 4°) *S'a gândit să se facă funcţionar, fericit să găsească un locşor de împiegat.* REBREANU, J. 51. (Ad 10°) *Parcă ai vrea să afli ce locşor a căzut la fitecine dintre cei ce odihnesc acolo [în cimitir].* DELAVRANCEA, S. 214. *Cine-o face ce-am făcut, Năibă locşor în pământ, Nici popă la prohodit.* PĂSCULESCU, L. P. 203; — (Mai rare) **locuşor** s. a. (Ad 2°) *Ţi-a mai rămas un locuşor pe trupul tău supus la metehne.* ISPIRESCU, L. 139. (Ad 4°) *Se puse de mătură casa, rândui fiecare lucru la locuşorul lui, făcu foc...* ib. 396; — **locuţ** s. a. (Ad 1°) *La locuţ' de vecie, Unde-o fost Adam întie.* T. PAPAHAĞI, M. 80²⁹; — **loculeţ** s. a. (Ad 3°) *Vezi icoana aceea...? Fă-i un loculeţ mititel în perraz.* SĂM. IV 806; — **locşorél** s. a. (Ad 1°) *Fusei pe unde am iubit, Găsie locşorél părtil, Tarba verde suspinând...* RĂDULESCU-CODIN, f. 104. | Negativ: **nelóc** s. m. sing. Numai în locuţinea a fi la nelocul său = a nu fi la locul său, a fi la loc nepotrivit; (fig.) a nu se potrivi, a fi nepotrivit, cum nu se cuvine. (cf. n. la locul său, v. ib. 4°). *Gara... părea o sorcoră mare şi tare la nelocul ei pe vremea aceasta călduroasă.* POPA, V. 209. | Adjectiv: (cf. marginaş, căsaş, cf. ung. lacos „locuitor“) **locăş, -ă.** Locuitor. *Acel nărod băsarăbăse...să se fie tras spre pădurile Oltului şi acolo decia să fie rămas locăşi.* CANTEMIR, HR. 470¹⁵.]

— Din lat. *locus, -um*, idem.

LOCĂF s. a. (Pesc.) *Instrument de pèche.* — (Neatstat în altă parte) Unealtă de pescărie. BARONZI, L. 94¹⁹.

LOCAL, -Ă adj., s. a. 1°—2°. *Local.*

1°. A dj. Ce ţine de un anumit loc, particular s. caracteristic pentru un anumit loc; localnic, din localitate, din partea locului, de loc. *Potrivit rânducilor locale a monastirilor.* URICARIUL IV 411¹⁰. *În canonul 88 al Sinodului local din Cartagena...* ODOBESCU, II 32. *De ce voieşti să alungi acel om local din Buzău care are interese în localitate.* MAIORESCU, D. IV 411. *În Veneţia... unde rezida ca şef al Grecilor locali un arhiepiscop de Filadelfia.* IORGA, L. I 27. *Coloare locală* = ceea ce într'o descriere, într'o pictură, într'o piesă de teatru, etc., reprezintă ceea ce e mai caracteristic pentru obiceiurile particulare ale unei ţări, societăţi, s. epoci. *Autorităţile locale.*

2°. Subst. Clădire, încăpere (considerată în raport cu destinaţia sa). *Construirea de localuri pentru şcoli.* MAIORESCU, D. V 17. *S'au clădit case frumoase în stil modern şi localuri pentru autorităţi.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, L. D. 238. *Se prăbuşi pe uşa locului de aperitire.* C. PETRESCU,

C. V. 59. *Local public; local de consumaţie.* | Spec. Local de consumaţie şi de petrecere, restaurant, birt. *Localurile cele vesele în care se înneacă în vin chinul cel greu.* CONTEMPORANUL, III 570. *Pavel Vardaru era vestit în toate localurile de zi şi de noapte.* C. PETRESCU, f. I 5.

[Plur. (ad 2°) -caluri, mai rar -cale].

— N. din fr. (lat. *localis, -e*, idem). Cf. localnic.

LOCALITĂTE s. f. *Localité.* — Aşezare omenească (oraş, sat, etc.), loc. Din parte-mi voiu îndeplini... datoriu... de a însemna pe harta ţării toate localităţile interesante sub raportul istoric... ODOBESCU, II 159. *De ce voieşti să alungi acel om local din Buzău care are interese în localitate?* MAIORESCU, D. IV 411.

— N. după fr. (lat. *localitas, -atem*, idem).

LOCALIZĂ vb. I^a. 1°. *Localiser.* 2°. Adapter à un autre milieu une oeuvre littéraire.

1°. Trans. A opri să se răspândească dincolo de un loc limitat, a circumscrie, a fixa într'un singur loc. *A localiza un eventual războiu.* MAIORESCU, D. II 48. *Se străduiseră... să înlăture orice cauză de conflict...localizându-l în punctul în care se iese.* KIRIŢESCU, R. I 15. *Abia pe la orele 7 dimineaţa, focul a putut fi localizat.* CURENTUL, 24. IX 1930, 2/4. *A localiza o epidemie.* | Refl. A se fixa într'un loc. *I se localiza mai adesea dăverea de cap.* VLAHUŢĂ, D. 328. | P. ext. (Trans., complinit prin cronologic) A-i fixa cuiva locul în ordine cronologică. *Miron Costin putea localiza doar cronologic pe acel Istratie ce-iumbla prin minte.* BUL. COM. IST. II 123.

2°. A da un caracter local, a adapta. *Traducând, prelucrând, uneori localizând, reprezentaţiile in-cepură.* C. NEGRUZZI, I 343. *Să ne impunem datoria de a desfigura pe autorii lor, de câteori binevoim a-i traduce, a-i imita sau a-i localiza. Aşa cerea voia să facă principiile moldovean cu averturile sale politice mai recente, să imite pe Heliodor, să-l localizeze.* IORGA, L. I 357.

[Abstract: **localizare** s. f. (Ad 1°) Localizări cerebrale. MAIORESCU, L. 23. *Este aci o apreciere care vrea să stabilizească valoarea lui... nu numai o simplă localizare cronologică.* BUL. COM. IST. II 123. (Ad 2°) *Să ofere premii la cele mai bune traducţiuni şi localizări ale publicaţiunilor alese.* ODOBESCU, II 75. | Adjectiv: **localizat, -ă.** *Ei aveau dela început atribuţii militare, precise, localizate.* IORGA în BUL. COM. IST. II 181. *Boală localizată la plămâni.*]

— N. din fr.

LOCALNIC, -Ă adj., subst. I. *Local.* II. *Habitant de la localité.*

I. A dj. Local, din partea locului, ce ţine de un loc. *Se ating... de interesuri... localnice.* URICARIUL, II 219²⁵. *Dar poate că sunt aspiraţi localnici... şi atunci ar fi poate bine să fie acolo învăţători.* MAIORESCU, D. IV 540. *De la descălicătoare, blajina localnică stăpânire, ne-a îngăduit să trăim ca în sânul lui Aram.* ODOBESCU, III 218. *Salutară cu bucurie pe principii localnici.* IORGA în BUL. COM. IST. II 191.

II. Subst. Persoană din partea locului. *El e singurul localnic care n'a căpătat friguri când a intrat Bem cu honvezii lui aicea.* C. NEGRUZZI, I 318. *Cărările cari treceau muntele la mănăstirile nemţene erau numai de localnici şi de călugări cunoscuti.* SADOVEANU, SĂM. V 968. *Localnicii văd în felul său de desfăşurare icoana unui sfredel.* IORGA, N. R. A. I 188. Cf. C. PETRESCU, R. DR. 166.

— Din rus. *lokalnyj*, idem. CADE.

LOCANDĂ s. f. *Hôtellerie*. — (Termen învechit; în Țara veche) Ospătărie, birt, restaurant. *Inima la toți berbanții o locandă mi se pare. Unde, orișicând vei bate, foc în sobă vei găsi.* CONV. LIT. XIII 220. *Pânea se făcea în pesmeți și o vindea pe la locanți.* CONTEMPORANUL V, vol. I 200. *Ne duse la cea mai bună locandă.* I. NEGRUZZI, ap. RUDOW, XVIII 101. [Și: **locantă** s. f. — Derivat: (cf. it. locandiere) **locantiér** s. m. Cel ce ține o locandă, cf. birtaș, hangiu. *Locantiérul ne vorbi despre un vulcan ce s'ar fi aflând în apropierea satului.* ALECSANDRI, ap. CADE.] — Din n.-gr. *λοκάντα* (it. *locanda*), idem.

LOCANTĂ s. f. }
LOCANTIÉR s. m. } v. **locandă**.

LOCĂȘ s. a. 1°. *Séjour, demeure, sanctuaire*. 2°. *Tige de la sauterelle*.

1°. Loc (ținut, clădire, încăpere) în care cineva își are adăpostul sau locuința de toate zilele, locuință, sediu, reședință, sălaș, adăpost, așezare, casă; (p. ext. și fig.) orice loc real sau imaginat considerat ca loc în care petrec vietăți sau ființe supraomenești (Dumnezeu, sfinții, morții, sufletele, etc., deci: cerul, biserica, mormântul, iadul, etc.) sau ca sediu al unor facultăți, acțiuni sau însușiri (deci: inima, ființa omenească, etc.). *Locașuri sfinte* sunt cele închinare cultului religios, bisericile, mănăstirile, etc. *Ca un om nemernic te aciuzezi prin locașuri omenești.* VARLAAM, C. 371. *Casa sau locașul cuiva, unde se va fi ascuns vrjmașul cuiva, pentru să-l ucidă.* PRAV. 1175. *Petrecând cu locașul la locul unde au văzut Daniil vedeniile.* DOSOFTEU, V. S. 116. *Au făcut Moisei pentru locașul lui Dumnezeu cortul științii.* GCR. I 238/20. *Pentru care mai vartos și cea nepusă și veacinică împărăția cerurilor va dărui Mării Tale moștenire neclătită și locașu nemutat.* BIBLIA (1688), pr. 8/31. *Ve[1] aduce jârtvă noia Domnului den locașate voastre, ve[1] aduce pânea punerii denainte.* ib. 88, cf. 47 b. [Dumnezeu] să-l blagoslovească dintru înălțimea locașului său. ANTIM, P. 5/31. *Cine are ascultare... este locașul tuturor bunătăților și vasul tuturor darurilor.* ib. 26, cf. GCR. II 16/20. *Căcâcii fuma a bieților lăcutori nevinovați locașurile, odăile și hrana.* LET. I 309/27. *Ei (= Dacii) nu cred precum moartea să fie sfârșitul vieții, ce socotese ca cum ar fi o treacere la alte locașuri noia.* CANTEMIR, HR. 79/23. *Hunii... locuri noia de locașuri cercând... asupra Gotthilor au căzut.* ib. 256. [Sufletul către trupul:] *Neputându să mai lăcuescu într'un locaș unde diavolul este stăpân...* GCR. II 48. *Sufletul cel strălucit, desăvârșit... locaș s'au învrednicit a să face și scaun a lui Dumnezeu.* ib. 107/27. *Se făcu cutremur mare... cât au căzut ceale înalte și mai frumoase locașuri.* MINEIUL (1776) 162^{2b}. *Cetăți și locaș.* HERODOT, 334/a. *Evropa... locașuri și bunătăți mari are, cât numai locaș împăratului... se cade să fie.* ib. 357. *Doamne, iubim bunăcuvînța casei tale și locul locașului sfințirii tale.* (a. 1803) URICARIUL, IV 165. *Locașuri a credinții noastre, care au acolo moșii* (a. 1815) ib., I 241/20. *De va face cineva casă pre locul altuia... sau va face locaș preste locașul altuia.* PRAV. (1814), 83. *Daniile lăstate prin diată ca să se dea la sfințele locașuri.* ib. 167. *Ticăloși care se află robiți (=din) locașurile lor.* BELDIMAN, N. P. I 110. *Ucenicii mei... se împrăștiase pe la locașurile lor.* ib. II 96. *Dar fiți, precum ați fost, locaș al răutății.* ZILOT, CRON. 336. *Locașul său cel de vară.* DRĂGHICI, R. 160. *Omule, ți-au dat Dumnezeu locașul pe a sferi rotunzeală.* KONAKI, P. 261. *Gândirea mea, ca o străină în locașul său, îmi cercetează ființa.* MARCOVICI, C. 11/13. *Firele ce alcătuiesc locașul păiajănelui.* ib. 16/20. *Acolo*

(la mănăstirea Dealu) *au odihna, locaș adănc, tăcut Eroi ce mai înainte mult șgomot au făcut.* ALEXANDRESCU, M. 49, cf. 16. *Se pun cu obrăznicie lângă însuși locașul Dumnezeului dreptății și îndurării.* C. NEGRUZZI, I 31, cf. 283. *MAG. IST. I 210/a. A tăi vechi și dragi tovarăși... La locașul tău de moarte te duc jalnic suspinând.* ALECSANDRI, P. I 198. *Bahlui! locaș de broaște.* ib. 202. *Câmpul cel de moarte, Crunt locaș de rele soarte.* ib. II 18. *Nimeni n'a afla locașul unde ea s'ascunde tainic.* EMINESCU, P. 191. *Un mic dăscălaș La cel sfânt locaș.* ALECSANDRI, P. P. 9. *La fugul Mihului, Locașul voinicului.* ib., 208. *Lăcașurile sfinților.* MARIAN, I. 185. *Ajungea La locașul Domnului Și la poarta raiului.* TEODORESCU, P. P. 90. *Peste Marea Neagră îl aruncați, C'acolo îi odihneți și locaș.* PĂSCULESCU, L. P. 143. *Fundul lacului, unde își avea locașul (tip. ocașul) o mulțime nenumărată de necurați (draci).* ȘEZ. III 95/30. *Muierea rea, locașul dracului.* ZANNE, P. II 295. # **A-i da locaș cuiva** = a-l primi pe cineva dându-i adăpost, a adăposti, a găzdui. *Un copilaș... Se roagă să-i dau locaș.* I. VĂCĂRESCU, P. 10/20, cf. BĂLCESCU, M. V. 377. *Asia nu-mi dă locaș și nici Europa.* COȘBUC, A. 20/10.

2°. (Fig.) Toc (al cotarului cu limbă, v. colțar 5°), capră, clește, matcă, plăsele. DAMÉ, T. 113.

[Și: (după loc) **lăcăs** s. a. Plur.: -cașuri, (învechit) -cașe și **lăcași** † MAG. IST. I 294/28. | (Ad 1°) Derivate: **lăcăslui** † vb. IV^a. (Trans. și refl.) A (se) așeza, adăposti, sălășlui. Și **lăcăslui** (băgă SCH., sălășlui VOR., mută HUR., sălășlui COR.²) *acolo flămânziții și încheiară cetăți de lăcut.* DOSOFTEU, ap. CANDREA, PS. 232/20. *Se vor zidi cetățile jidovimei și lăcăslui-s'or întră SCH., se vor veseli HUR.. lăcui-va COR.²) acolo.* id., ib. 135. *Intr'una din peșterele muntelui cu precurosul Theoctist s'au sălășluit.* id., V. S. II 20.² | (Cf. găzdușag) **locoság** s. a. Culeș, sălaș. (Bilca, în Rădăuți) MARIAN, D. 223. *Nu vi-i aici locu' Nu vi-i locosagu'*, ib. 222. Plur. -săguri.]

— Din ung. **lakás**, idem.

LOCĂȘ, -Ă adj. v. **loc**.

LOCATĂR s. m. *Locatara*. — Chiriaș, arendaș. *Locatarul nu poate... să schimbe forma lucrului închiriat sau arendaș.* HAMANGIU, C. C. 363, cf. 365. *Un locatar dela alt etaj.* C. PETRESCU, C. V. 41. *Palatul... a devenit nelocabil, constituind un permanent pericol pentru locatarii lui.* UNIVERSUL, 27. XI 1940, 8/a. [Feminin: **locatără** s. f. *Locatara acestei camere.* CURENTUL, 17. IX 1930, 5/a].

— N. din fr.

LOCATĂRĂ s. f. v. **locatar**.

LOCAȚIUNE s. f. *Location*. — Luare în folosință s. angajare pentru un timp determinat și în anumite condițiuni; închiriere, arendaș, arendaș, cf. năimire, tocmire. (Obiectul contractului de locațiune este un lucru sau o lucrare). HAMANGIU, C. C. 358—359. *Locatarul nu poate, în cursul locațiunei, să schimbe forma lucrului închiriat sau arendaș.* ib. 363. *Aprobarea primăriei e a fi scutiți localnicii să plătească taxa de locațiune și vama la oborul de vite.* CURENTUL, 5, XII 1930, 3/a. — N. din fr.

LOCATIV s. a. (Gram.) *Locatif*. — Forma gramaticală (cazul) din unele limbi, care arată locul în care se află cineva s. ceva sau în care se petrece o acțiune. [Plur. -tine.]

— N. după fr.

LOCATIV, -Ă adj. *Locatif.* — Care privește pe chiriaș (locatar), e în sarcina lui (cf. HAMANGIU, C. C. 370) sau e condiționat de o închiriere (locativă). (Fr. valeur locative) *Valoarea locativă* = valoarea unui imobil sau apartament exprimată prin venitul pe care poate să-l dea în cazul închirierii lui.

— N. din fr.

LOCATOR s. m. *Bailleur.* — Cel ce închiriază, dă cu chirie un imobil. *Locatorul nu este răspunzător către locatar de turburarea cășunată lui prin faptul unei a treia persoane.* HAMANGIU, C. C. 363, cf. 361.

— N. din fr.

LOCIFIRE † s. f. *Demeure, habitation.* — Locaș, sălaș, sediu. *Doamne iubiiu dulce frumusea[tea] casei tale și locfirea (locul-mutare HUR. loc de sălaș COR., loc de sălașul COR.², locul sălașului DOS., τὸν τόπον τῆς σκητῆς, locum habitationis) slaveei tale.* PSAL. SCH. 76.

— Compus din *loc* și *fire*, decalc al slav. bis. *městoprěbyvanie*, idem.

LOCIOLÍ vb. IV^a. *Boire bruyamment.* — (Unghurism, la Moți; despre porci) A bea cu șgomot (STAN, M. 256).

— Din ung. *loesolni* „a strópi, a împoșca, a uda“. Cf. lociuri, blociuri.

LOCIURÍ vb. IV^a. *Gargouiller, clapoter.* — A lociuri. CIHAC, II 511.

— Din ung. *locesanni*, idem. CIHAC. Cf. lociuri, locioli, blociuri, locoti.

LOCMÁ s. f. 1°. *Bon morceau, friandise.* 2°. *Bénéficc, aubaine.*

1°. Îmbucătură bună, gustoasă, mâncare după care îți „lasă gura apă“, (ALECSANDRI, T. 1751) plăcintă grasă. *Stan [covrigarul]: Nu-ți cere inima de cerea locmale?... De aste, de ale mele.* ib. 136. *Ce dulceți bune făcea! Ce locmale, Baclarale.* ib. 341.

2°. (Fig.) Chilipir (2°), câștig (3°), îndestulare. *Văzând și Domnul că nu-i merge în pământul Moldovei, fiind învățat în Țara Românească (în scaunul căreia dorea să se întoarcă) cu venituri mai mari, au scris la Țarigrad.... și o cerea una ca aceasta, fiind învățat cu locmale mai mari.* LET. III 200/15. *Lui Vodă foarte îi plăcu locmau, adică mulțimea de bani ce luă dela mitropolitul Dionisie.* ZILOT, CRON. 75. *Nu te amăgi că sânt pentru tine aceste fericiri...! Nu este de nasul tău această locma.* GORJAN, H. IV 92. *Să stai tu la îndoiată, când îți cade așa locma în mână.* ZAMFIRESCU, ap. CADE. *Toți băieții noștri din partid au să vadă că nu au de a face cu un concurent sosit în ultimul moment să le smulgă locmalele dela gură.* C. PETRESCU, O. P. II 241.

— Din turc. *lokma*, „idem“.

LÓCO adv. *En ville* (sur une adresse); *en, chez.* — În localitate. (Se întrebuințează în adrese, indicând că adresatul se găsește în aceeași localitate ca și trimițătorul scrisorii) *Domului X, loco.* [Precedând un substantiv ca determinare locală] În, la. *Prețul diferitelor calități de scânduri, la Galați și loco gară.* C. PETRESCU, I. II 199. *Acest „preț minimal“ s'ar putea socoti la 40.000 lei de vagon, loco producător.* CURENTUL, 24. IX 1930, 1/2.

— N. din lat.

LOCOMÍ vb. IV^a = *lăcomi* (în Sălaj și în Munții Apuseni). CABA, SĂL., com. ȘT. PAȘCA. [A d-

jectiv: *locomós, -oasă* = lacom. T. PAPAĞAGI, M. 89.]

LOCOMOBÍLĂ s. f. *Locomobile.* — Mașină cu aburi sau cu motor de benzină (gaz, etc.), transportabilă pe roțile ei, întrebuințată mai ales în agricultură și industrie, spre a pune în mișcare alte mașini (batoze, pompe, etc.), cf. PONI, F. 169. *12 machini de treierat cu locomobile și trei machini de secerat.* I. IONESCU, M. 150. *Lăstar de nevoieși, crescut la umbra unei locomobile.* VLAHUȚĂ, ap. CADE.

— N. după fr.

LOCOMÓS -OĂSĂ v. *locomi*.

LOCOMOȚÍUNE s. f. *Locomotion.* — Mișcare prin care cineva se mută, se transportă dintr'un loc într'altul. *Calul, de pe care căzuse inginerul... apucase... în goană mare drumul casei, lăsând călărețului libera facultate de a-și urma calea cu orice mijloc de locomoțiune.* ODOBESCU, III 190.

— N. din fr.

LOCOMOȚÍVĂ s. f. *Locomotive.* — Mașină cu aburi (s. cu motor electric s. cu aer comprimat), care pune în mișcare trenurile (vagoanele) unei căi ferate. *Linia șinelor negre pe care trece... șborul locomotivelor, târind călători, poștă și mărfuri.* IORGA, N. R. B. 129, cf. N. R. A. I 250. *Cum se mai poate simți răcoarea și puritatea aerului respirat prin asemenea adevărate coșuri de locomotivă. așa cum arătau țigările de foi.* C. PETRESCU, I. I 5. *În răstimpuri clare, răsunau nostalgice fluerele nalte ale locomotivelor.* I. TEODOREANU, M. II 67, cf. 206.

— N. după fr.

LOCOMOTÓR, -TRÍCE adj. *Locomoteur.* — Privitor la locomoțiune, pentru locomoțiune. *Ataxie locomotrice* (v. ataxie). *Aparat locomotor.*

— N. din fr.

LOCOȘÁG s. a. v. *locaș*.

LÓCOT s. a. v. *lăcăt*.

LOCOTÁR s. m. = *lăcătar*. *Locotariu* = germ. Schlosser. (Maidan, în Caraș). H. XVIII 144.

LOCOTÁREȚ, -Ă adj. v. *locoti*.

LOCOTENÉNT s. m. *Lieutenant.*

1°. Locuitor (care ține locul altuia, îl înlocuiește pe un suveran, pe un arhiereu, etc.); spec. membru al unei regente, caimacam; cf. substitut, suplinitor, reprezentant. *Eu sânt orânduit un logotenente al domniei la regență.* E. VĂCĂRESCU, IST. 289/33. *Arhiereul Iustin Edesis, locotenent de episcop al Romanului.* (a. 1852) URICARIUL, III 247/13. *Era pe lângă Miron [Barnovschi] cel mai cu trecere dintre partizanii lui, și Turcii îl considerau locotenentul, „chehaia“, acestuia.* IORGA, L. II 574.

2°. (Mil.) Ofițerul care în grad își are locul între sublocotenent și căpitan (3°). *S'a aruncat în brațele unui tânăr ofițer de lănceri... locotenentul Arsenie Timofeevici.* C. NEGRUZZI, I 63. [Colonețul:] *Te-am lăsat, locotenente. Așteaptă și alții.* C. PETRESCU, I. II 77.

[Și: (it. luogotenente) *logotenénte* s. m.] Compuse: *süblöcötenént* (învechit și ieșit din uz *süblöcötenínite*) s. m. Primul grad de ofițer, (mai mic decât locotenentul). *După mulți ani de suferință fu numit praporscinic (sub-locoteninte) și trimis la polcul N. de infanterie.* C. NEGRUZZI, I 332. *Afară de căpitan la o companie sau escadron,*

erau 2 parucici (locotenenți) și 2 praporcici (sublocotenenți). URICARIUL, XXII 439/5; — **locotenent-colonel** s. m. = ofițer, urmând în grad după maior; — **locotenent-comandor** s. m. = ofițer de marină militară, echivalent în grad cu maiorul. | Derivat: (it. logotenenza) **locotenentă** s. f. (Ad 1°) Organ (compus de obicei din mai multe persoane) instituit să țină locul domnitorului exercitând atribuțiile lui de suveran, în timpul unui interregnum sau în timpul absenței sau incapacității monarhului; regență, căimăcămie. În timpul vacanței tronului, adunările întrunite vor numi o locotenentă regală, compusă de trei persoane, care vor exercita puterile regale până la suirea regelui pe tron. HAMANGIU, C. C. XXVIII. *Locotenenta domnească din 1866.*

— N. din it. **locotenente** și **luogotenente**.

LOCOTENENȚĂ s. f.

LOCOTENENT-COLONEL s. m. } v. **locotenent**.

LOCOTENENT-COMANDOR s. m. }

LOCOTI vb. IV^a. *Häbler, jacasser*. — A face vorbă multă și fără rost, a spune verzi și uscate (numai din dorința de a vorbi), a trâncăni, a flecări, a bleotocări (3°), a fleoncăni. LB., DICT. [Derivat: (cf. vorbăreț) **locotăreț** (**leccotăreț**, scris **locotăreț** LB.), -ă și **locotăreț**, -eăță adj., subst. = care „locotește“. LB., DICT.]

— Pare o formațiune onomatopeică, probabil înrudită cu **bleotocări**, **blotocări** sau chiar același cuvânt. Prin metateză ar fi apărut deci mai întâi forma ***blotocări** (***bleocotări**), dela care (cf. flecări și flecăi, pe lângă flecăți; gusta și gustări) ***blotoci** (***bleocoti**), iar pentru lipsa lui *b*, cf. dubletele onomatopee **blochiori** și **lociuri**.

LOCOTIȚOR s. m. v. **locțiitor**.

LOCOTIȚĂ s. f. (Bot.) *Faux pistachier, staphylier penné*. — (Transilv.) Clocotiș (*Staphylea pinnata*). DDRF., PANȚU, PL.²

LÔCSĂ s. f. *Nouilles*. — (Ungurism în Hațeg). Taiței, lașcă. VICIU, GL., GREGORIAN, CL. 59, H. XVIII 35. *O tablă de loșă*. (a. 1811) IORGA, S. D. XII 228. *Loșce cu iapte*. H. XVIII 104.

— Din ung. **laksa**, idem. (Cf. prin metateză ung. **laska** > rom. **lașcă**).

LOCSOR s. a. v. **loc**.

LOCSORÉL s. a. v. **loc**.

LOCTITOARE s. f. v. **locțiitor**.

LOCTIȚOR s. m. *Remplaçant*. — Cel ce ține locul altuia, îl înlocuiește în rosturile sau funcțiunile lui; locotenent (1°), substitut, suplinitor, cf. chip (A II 8). *Părinții și învățătorii sânt pentru tineri locțiitorii Dumnezeirii*. MARCOVICI, D. 53. *Locțiitor de ghețner miliției*. ALECSANDRI, T. 1387. *Plecând în concediu, funcționarul și-a lăsat un locțiitor*. [Și: (învechit) **loctițor**, cf. DICT. | Feminin: **loctițoară** s. f.].

— Formă din **loc** + **țiitor** după it. **locotenente** (fr. lieutenant).

LOCUI vb. IV^a. I. 1°. *Habiter, demeurer, résider*. 2°. *Subsister, survivre*. 3°. *Cohabiter, vivre aux côtés de*. 4°. *Vivre. Vivre ensemble*. II. 1°. *Peupler*. 2°. *Établir, fixer. Se fixer*.

I. Intrans. 1°. A sta, a șede, a-și avea domiciliul, a fi stabilit cu locuința undeva. *Lăcuiesc* = habito. ANON. CAR. *Unde lăcuiesc toți aleșii ai*

lui Dumnezeu. ÎNVĂȚĂTURI (1642), ap. BV. I 127/31. *Silesc de scot acel izvor până la fața pământului pentru binele și răposul a mulți ce lăcuiesc pre acel loc*. PRAV. 1616. *Nu mi se cade numai aceea să fiu și să lăcuiesc*. CUV. D. BĂTR. II 146. *Cine și ce neam lăcuiesc pre aceste locuri?* M. COSTIN, ap. GCR. II 1/17. *I-au așezat în mijlocul Misici a lăcui*. P. MAIOR, IST. 44. *Voi lăcui în coliba aceasta*. BELDIMAN, N. P. II 132/2. *Cel ce în cer locuiește*. KONAKI, P. 290. *În ostroavele caraibice lăcuiau oameni sălbatici*. DRĂGHICI, R. 158. *Într'un palat de acestea locuia dumnealui Postelnicul Andronache*. C. NEGRUZZI, I 71. *În insula streină în care lăcuim...* ALEXANDRESCU, M. 186. *Locuiam într'un sat de pe malul stâng al Buzăului*. ODOBESCU, III 22/1. *Aci este palatul unde locuiește Tinerete-fără-bătrânețe*. ISPIRESCU, L. 6. *În casa cu bărne subțiri în păreți nu locuiește primaru'*. ZANNE, P. IV 555.

2°. † A rămânea, a mânea, a sălășlui; a exista, a fi, a persista, a dăinui. *Iară graiulu Dumnuului lăcuiaște (rămâne N. TESTAMENT 1648; BIBLIA 1688) în veaci*. COD. VOR. 144/5. *Mutăm-nă întru Asamonu și lăcuim* (și sălășluindu N. TESTAMENT 1648; și mândū BIBLIA 1688) întru Troghilia. ib. 17/13. *Lauda lui lăcuiaște în veacul veacului*. PSALT. 240/7. *Dreptatea lui lăcuiaște în veac de veac*. CORESI, PS. 317.

3°. A șede, a sta la olaltă, a o duce, a petrece împreună cu cineva. *Și să lăcuiescă cu Iuda și cu Arie*. MAG. IST. I 124/20. *Acum și locuia împreună*. C. NEGRUZZI, I 47. *Îl rugară să locuiescă de aci înainte cu dânsele*. ISPIRESCU, L. 7. *Foamea și rușinea Nu se pot de loc uni într'un loc a locui*. ZANNE, P. III 560. *Cu ce dascăl locuiește*. Așa carte alcătuește. ib. V 254, cf. I 538, II 292, VII 317.

4°. A trăi, *E tu, Doamne, în veac lăcuiești* (: trăiești DOS.). PSALT. 208/10. *Tale pieru, e tu lăcuiești* (: trăiești DOS.). ib. 210/6. *În pășire amu lăcoit*. CUV. D. BĂTR. II 215. *Iară Lazaru deaca-l învise Hs., 30 de ai lăcui încheiași pre lume*. GCR. I 141/7. *Au fost lăcuind rău împreună [tatăl cu fiul]*. PRAV. MOLD. 52. *Sau n'ai lăcut bine cu vecinul tău?* CUV. D. BĂTR. II 453. *Zilele vieții mele n'au ajuns la zilele părinților miei, care zile au lăcut*. BIBLIA (1688) 36/2. *Nu lăsa să lăcuiescă între ei nici Elin nici Jidor*. MINEIUL (1776) 143^b. *Acum voiți să știu de viața voastră, cum lăcuți și cum iaste Machedonia*. ALEXANDRIA, 87. *Norodul ce lăcuiește sub a ta oblăduire*. KONAKI, P. 39. || Spec. (Despre bărbat și femeie) A trăi împreună, a avea raporturi conjugale, a se ține cu cineva. *Ei căuta muierei curate a lăcui cu iale, să nască Mesie*. PALIA (1582) ap. BV. I 95/5. *Și arată fetile lor, când vor să lăcuiescă cu împăratul*. HERODOT, 262. *Când să va afla să nu fie cununăți muierea cu bărbatul, ce vor lăcui așa fără leage...* PRAV. 558. | (Refl.) *Vei intra la ia și te vei lăcui cu ia și va fi fie muiare*. BIBLIA (1688) 141/2.

II. (Literar, la traducătorii vechi și la scriitorii mai noi) Trans. 1°. A ocupa un loc spre a se așeza, a se stabili acolo; a popula. *Curva să cunoaște pre locul ce lăcuiaște*. PRAV. 740. *Hananenii atuncea lăcuia pământul*. BIBLIA (1688) ap. TDRG. *Iar câți lăcuiesc acela pământ, au aur mult, haine scumpe*. HERODOT, 291. *Am putea locui lumea stelelor*. EMINESCU, N. 33. *El locuiește un măreț palat de vară*. ALECSANDRI, P. P. ap. TDRG. | (Refl. = pasiv) *Și așa ieșeau o mulțime de bani și țeara foarte se locuia (= era ocupată) și se împlea de lăcuiitori*. IORGA, L. I 489 (nota 2).

2°. (Învechit) Trans. A așeza, a stabili pe cineva într'un loc (țară, ținut etc.), a sălășlui, a coloniza. *Într'această țară îi voi lăcui, pentrucă eu stăpânesc acest pământ*. HERODOT, 212. *Și nu*

le făcea Darie împărat alt rău, ce-i lăcuia la Mara Roșie. ib. 318. Ai lăcuit săracii pre pământ. BIBLIA (1688) 372^b. În corturi am lăcuit pre fiii lui Israel ib. 88^b, cf. 36^b, 202^b, 279. || (Refl.) A se așeza, a se stabili. Să lăcuiră în cetățile Samariei. ib. 279^b, cf. 126. Multe familii bogate ce se locuiseră în țară, pribegiră. C. NEGRUZZI, I 144.

[Până în sec. XIX numai lăcuí vb. IV^a. | Adjective: locuít (lăcuít), -ă = (loc) pe care locuiește cineva, populat, colonizat; (persoană) care se ține, trăiește cu cineva. Să meargă la locuri lăcuíte de oameni. DRĂGHICI, R. 143. Câteva sate de Unguri, aduși și locuíti aice de Domnii români. C. NEGRUZZI, I 193. Fie'n veci locuít de eroi. ALECSANDRI, P. III 511. Peștera adâncă... locuítă. ALEXANDRESCU, M. 20. (Ad I 3°). Și să'n-sură Darie întâi cu două feti a' lui Chiros: Atosa și Artistone. Atosa fiind mai nainte lăcuítă cu Camvis. HERODOT, 183. Negativul: nelocuít (nelăcuít), -ă = pe s. în care nu locuiește nimeni, pustiu. Vei arde cetatea cu foc... și va fi nelăcuítă în veci. BIBLIA (1688) 136 b. Părți a Americii, care sânt nelăcuíte de Erropei. DRĂGHICI, R. 39. O zidire Ce pe multe se ridică, locaș trist nelocuít. ALEXANDRESCU, M. 30. Poruncește... să'l culce în niște case nelocuite. CREANGĂ, P. 301, cf. ISPIRESCU, L. 357; — lăcuítór (locuítór), -toáre = care locuiește, care stă sau șade cu locuința, domiciliat. Neamurile a lumii lăcuítóare. CANTEMIR, HR. 59²⁵. (Mai ales substantiva) Cel care locuiește într'un oraș, într'o țară, etc.; cel care trăiește împreună cu altul, duce traiu comun cu cineva. Și nooa vicață a ceriului lăcuítorii depre pământ în-vătară. CORESI, E. III/7. Lăcuítorii în Dera. PALLIA (1582) ap. GCR. I 37²⁷. Să'l lași lăcuítorii pământului acestuia. HERODOT, 212. Cunoscând... scădearea asupra oamenilor ce vor fi lăcuítorii (= ce vor locui) în țara Moldonei. PRAV. V/32. Era un om sărac carile într'o păduriță... era lăcuítorii. CANTEMIR, IST. 70. Impreună lăcuítorii ești cu stăpânul. MINEIUL (1776) 53². Ca să știe fiecare lăcuítorii... ZILOI, CRON. 71. Globul și-ai lui locuítorii. ALEXANDRESCU, M. 6. Locuítorii acestei lumi. EMINESCU, N. 31. Acest București de un milion de locuítorii. C. PETRESCU, C. V. 152. Locuítorii râdea de dânsul. ISPIRESCU, L. 9; — (franțuzism, cf. fr. habitable, logeable) locuítibil, -ă. În care se poate locui, care poate fi locuít (II 1°), bun de locuít. Cumpăr casă locuítibilă, apropiere tramvaiu. UNIVERSUL, 23. II 1934, 12/7. Negativul: nelocuítibil, -ă. Casă nelocuítibilă. PASCU, s. 422. | Abstracte: locuire (lăcuire) s. f. acțiunea de a locui; locuință, domiciliu. Și iaste cortul lui în Salim și lăcuirea lui în Sion. PSALT., ap. CCR. 108. Vestită lăcuire acestuia donn în lăcașul inimei. VARLAAM, C. 205/21; — lăcuítă † s. f. = locuire, locuință, lăcaș. Și a pustiei lăcuítă gustară. CORESI, E. 3/30. Și în... ale lui lăcuíte băgă-i. COD. TOD. 196/2. A merge la lăcuíta ceaia ce nimea cu minte nu o poate ajunge. HEM. 624/20; — (concretizat) locuínță (lăcuínță) s. f. = locul, casa unde șade sau locuiește cineva, lăcaș, domiciliu. Cf. sedere, așezare (II 4°), sălaș. Cine-și va face lăcuínță de pace? DOSOFTEIU, PS. 41. Pentru sfânta lăcuínța aceasta. DOSOTHEI (1670), ap. GCR. I 240/20. În locuínța gătită va merge. KONAKI, P. 263. Unde era statornicit cu lăcuínța... DRĂGHICI, R. 160. Întrebă... despre scorpie și locuínța ei. ISPIRESCU, L. 9. Care în ceri ai locuínțe. TEODORESCU, P. P. 106, cf. ZANNE, P. VIII 317. Am închiriat o locuínță cu patru camere. | (Neobișnuit) locuibilitate s. f. Calitatea de a fi locuibil. Negativul: nelocuibilitate s. f. Cuvintele... despre nelocuibilitatea țărmlui danubion nordic. HASDEU, I. C. 197. | Pronunț.: -cu-i.]

— Din ung. lakni (apropiat de substantivul loc; cf. lăcaș și locaș).

LOCUIBIL, -Ă adj.

LOCUIBILITATE s. f.

LOCUINȚĂ s. f.

LOCUITÓR, -TOÁRE adj. subst.

v. locuí.

LOCULÉT s. a. v. loc.

LOCÚM s. a. v. lucum.

LOCUȘÓR s. a.

LOCÚȚ s. a.

v. loc.

LOCÚSTĂ s. f. v. lăcustă.

LOCUȚIE s. f. v. locuțiune.

LOCUȚIÚNE s. f. Locution. — Expresie compusă din două sau mai multe cuvinte, având înțelesul ei particular. Un curânt român sau o locuție pământescă pică din condeiul nostru. RUSSO, s. 93. Cele mai recomandabile și mai caracteristice locuțiuni populare și procerbe. ODOBESCU, II 398. Când zic d. e. „curajos ca un leu“, nu-mi măn amintesc figura leului, ci primesc locuțiunea oarecum ca un semn convențional pentru gândirea abstractă a unei calități. MAIORESCU, CR. I 31. [Și: (mai rar și învechit) locuție s. f.]

— N. din fr.

LOCVÁCE adj. Loquace. — Căruia îi place să vorbească mult, îi umblă gura, cu limba deslegată, pornit pe vorbă multă, vorbăreț, limbut. Dându făcu ochii mari și deveni locvace. REBREANU, J. 161. [Abstract: (fr. loquacité, lat. loquacitas, -atem) locvacitate s. f. Vorbărie, vorbă multă, pornirea (obișnuința, darul) de a face vorbe multe. Închicia triumfător într'o cascadă de replici, care reducea la neant locvacitatea prea încântată de sine a omului cu lămâia invizibilă. C. PETRESCU, O. P. I 40.]

— N. după fr. (lat. loquax, -acem).

LOCVACITATE s. f. v. locvace.

LOD s. a. Contrevent, volet. — (Săsisim în regiunea Brașovului) Oblon (la fereastră). GR. S. V 45. La orânda împărătească Dela marginea pieții. Vezi lumină printre loduri Până'n faptul dimineții. IOSIF, P. 62. [Plur. loduri.]

— Din săsescul Lâden.

LODÁ vb. I = lăuda. S'o lodat mândra la noi. DENSUSIANU, T. H. 158.

LÓDBĂ s. f. 1°. Dosse, grosse planche mal équarrie. 2°. Bûche.

1°. (Mold., Bucov., Transilv.) Scândură groasă, făcută din despicătura unui trunchiu și cioplită numai cu securea (LB., FRÂNCU-CANDREA, M. 102, com. SIMA, M.); se întrebuințează la pardositul podurilor de lemn (Frata, pe Câmpia Ardealului. Com. V. BUCUR) și a grajdurilor s. la construirea poieților, colibelor (cf. PRECUP, P. 11) s. cotețelor (Com. V. BUCUR, Frata); cf. blană, s. foastăn. Păreții sunt înghetaji din lodabe grosolane ce se încheie la muchi. IORGA, ap. CADE. Pe alocurea se bate în pământ pe lângă furci încă un par. iar lodbele păreților se așează una peste alta între furci și parii aceștia. PRECUP, P. 11. Pod de lodbe: coteț de lodbe. | Spe c. (la plur.) Ghizdea. Șezând pe lodbele (disdelele) fântânei. MARIAN, NA. 125.

2°. P. ext. Despicătură mare de lemn (CREAN-

GĂ. GL.), blănă crăpată dintr'un butuc (Bucov. Com. S. FL. MARIAN, A. TOMIAC, HERZ.-GHER. M., VII 15), întrebuințată ca lemn de foc și așezată în stânjien (Maramureș, com. A. BĂNUȚ), trunchiul despicat în două (Mehedinți, N. REV. R. 1910, 86). *Pe o fațare bine bătută* [la bocșa pentru arderea cărbunilor de lemn] sunt dispuse mai întâi trei sau patru lodbe verticale în formă de coș. PONI, C. 129. *Un car încărcat cu lodbe de faj.* CREANGĂ, A. 82. *Sărmanul, nu era în stare să ducă nici o lodvă bună, necum un copaciu întreg cu rădăcină cu tot.* SBIERA, P. 180/30. *Arborul de tisă se curmă și se despică pe loc cu toporul în mai mulți gălătuși și lodbe.* POPOVICI-KIRILEANU, B. 52. *Adă vr'o patru lodbe să le taie să fie lemne de foc.* Com. TOFAN, Bilca.

[Și: **lôdvă** s. f.; **loădbă** s. f. CADE, **lôbdă** (Broșteni în Neamț) s. f. ȘEZ. VIII 159; — **lôbă** s. f. = (ad 2°) bucățile în care a fost spart un trunchiul de copac. RĂDULESCU-CODIN 47. (Întrebuințat greșit) [Dovleacul] *il spârgeam în două... Puncam o lobă într'o parte și alta alături... mai aprindeam un foc și pe urmă scoteam de supt spuză lobele coapte.* I. BOTENI, ap. SĂM. IV 728; (**lôzbă**) (**loăzbă** PAMFILE, I. C.) s. f. (Ad. 2°) *Maria... se învârti o bucată printre lozbele răsturnate, apoi se lasă jos.* DUNĂREANU, CH. 207. *Para se nălța, Lozbele sărea.* PAMFILE, C. T. 44. *Mă suiu [în copac] să desprind lozbele de sus și apoi să le rătez dela rădăcină.* id., s. 29; — **lôtvă** s. f. = păcel lângă vatră (Târnava-mică). VICIU, GL.]

— Din rut. **lodva**, idem.

LÓDER s. m. *Tanneur.* — (Banat) Argăsitor, timar, tăbăcar, opincar. *Din târg numărau lodierii pe degete.* N. REV. R. II 227. *În Banat, opincarii (argăsitorii, duvarii, loderii)... se numesc maistori.* PAMFILE-LUPESCU, CR. 207, PAMFILE, I. C. 43. [Ortografiat și lodier s. m.]

— Probabil corupt din germ. **Lohgerber**, idem, prin mijlocirea Șvabilor bănățeni; cf. **lédăr**.

LÓDING † s. a. *Cartouchière.* — (Ungurism) *Loding* (ANON. CAR.) = cartușieră, laduncă. Cf. DR. IV 155.

— Din ung. **loding**, idem, cf. **laduncă**.

LÓDVĂ s. f. v. **lodbă**.

LOG s. a. *Petite rivière.* — (Rusism în Basarabia) Vale mică, nu tocmai scurtă, neadâncă, neramificată, cu coaste potrivit înclinate. PORUCIC, T. E. 30. [Plur., probabil, **loguri**.]

— Din rus. **logû** „vale, râpă“.

LOGĂCĒL s. m. (Ornit.) v. **logocel**.

LOGARĪTM s. m. și a. *Logarithme.* — (Aritm.) Număr care indică exponentul puterii la care trebuie ridicată o bază, ca să dea un număr anumit. Mai obișnuiți sunt *logaritmii decimali*, a căror bază constantă o formează numărul 10. *Tablă de logaritme* se numește tabloul sau cartea cuprinzând tabloul *logaritmilor*, cu ajutorul căruia se pot găsi *logaritmii* tuturor numerelor întregi sau fracționare. Cf. CULIANU, A. 189, 179. [Plur. *-ritmi* și *-ritme*.]

— N. din fr.

LÓGHICĂ † s. f. }
LOGHICĒSC, -EĂSCĂ adj } v. **logică**.

LOGHIOTĂT s. m. *Pédant grec.* — (Grecism, întrebuințat altădată în mod ironic, acum ieșit din uz). Savant, învățat, pedant (calificând pe

dascălii greci). *Dascălii greci, loghiotații care nănesc pe bieții școlari români, pentru ca să le bage în cap gramatica elină, și îi supun la tot soiul de pedepse corporale ce nimicesc în ei simțul demnității.* ALECSANDRI, T. XIII, cf. 104, C. GANE, TR. V. 281. *Vezi, logiotate* (cit. *loghiotate*), că am învățat a ceti fără lesniciosul metod al abcedarului D-tale. C. NEGRUZZI, I 12.

Din grec. λογιώτατος, superlativul lui λόγιος, idem.

LÓGIC, -Ă adj. adv. v. **logică**.

LÓGICĂ s. f. *Logique.*

1°. Știința raționamentului, care cercetează și stabilește regulile gândirii; principiile acestei științe. *Învățasă... și toată retorică și loghica.* DOSOFTEIU, V. S. 161². *Când morabul lipsește, loghica și metafizica nimic nu ne folosește.* P. MUMULEANU, ap. GCR. II 247/7, cf. URICARIUL, VII 172/12. *În limba românească să se învețe religia, filologia, biografia, logica, retorică...* (a. 1828) URICARIUL, III 36/20. *Un vulpoi... învățat în școală, Logica știind de rost.* ALEXANDRESCU, M. 279. *Studiul istoriei neamului român ne va spune de unde vine limba noastră și ce trebuie să fie după logică acea limbă.* RUSSO, S. 51, cf. MAIORESCU, L. 7, 10.

2°. Operă, manual de știința aceasta. *Și alte cărți pentru toate cu de tot răspunsul, și loghice deajuns.* DOSOFTEIU, V. S. 64². *Loghică... s'au tipărit de chir Grigorie... în anul mântuirii 1826.* GCR. II 251, cf. 254. *Logica... ediția a cincia.* MAIORESCU, L. 1.

3°. Ceea ce justifică, explică, motivează sau face să apară firești un raționament sau cursul unor evenimente; structură, înfățișare, rațiune firească. *Unde ne-a trebui un cuvânt, nevoia îl va iscodi, nu după sistemul cutăruia sau cutăruia, dar după logica limbei.* RUSSO, S. 37. *Logică gramaticală, cursă din regulile gramaticii latine.* ib. 53. *O logică greșită, a oarecare idei bune.* ib. 57, cf. 116. *Cuvintele [limb]ei s'au format și se formează după regulile încă necunoscute, ce își au logica în istoria noastră.* ib. 70. *Glusul a opt milioane de suflete are mare putere în cumpăna logică, și putere mai mare decât logica sistemelor ce se întemeie pe gramatice străine și pe ure politice.* ib. 76.

[Și: (după grec. λογική) **lôghică** † s. f. | Plur.: *logici* și † *loghice*; gen. sing. art. și *lôgicâi* (RUSSO). | Familia: (fr. *logicien* **logiciân** s. m. Cel care se ocupă cu studiul logicii; cel care în raționamentele sale e preocupat mereu de considerații întemeiate pe logică; — (fr. *logique*) **lôgic, -ă** adj. Conform, potrivit cu regulile logicii, respectând aceste reguli, rațional. *Critica, bună, ră, trebuie să fie logică.* RUSSO, S. 5. *Obiecte ale rațiunii reci sau logice.* MAIORESCU, C. I 47. Și: **loghicește, -ească** † adj. *Cuvinte și poslanii cu loghiceștăi răspunsuri.* DOSOFTEIU, V. S. II 22². *Lăcomia... nici cunoaște deosebirea și alcătuirea loghicească.* CANTEMIR, IST. 45. Negativ: **nelôgic, -ă** adj. *O judecată nelogică.* Adverb: **lôgic și logicește.** *Mai cu cale și mai logic ar fi dar... să lepădăm limba română și să luăm limba latină.* RUSSO, S. 49. *Gândirea rămâne logic aceeași.* MAIORESCU, L. 91. *Cuvinte pe cât logicește de prisos, pe atât urite la auz.* id., C. I 177.]

— N. după fr. (lat. *logica*, grec. λογική).

LOGICĒȘTE adv. }
LOGICIÂN s. m. } v. **logică**.

LOGOCĒL s. m. (Ornit.) — *Chardonneret.* (*Carduelis elegans*). — (Transilv.) Sticlete, sticleț, coconșiță, scâier. Cf. H. XVIII 44, MARIAN, O. I 393, DDRF, TDRG. — [Și: **logăcĒl** s.

m. DDRF, CADE. Feminin: **logociță** s. f. TDRG.]. — Cf. Iugaciu.

LOGOCIȚĂ s. f. (Ornit.) v. **logocel**.

LOGODI vb. IV^a. *Se fiancer, fiancer.* 2°. *Célébrer les fiançailles.* 3°. *Se vouer à.*

1°. Refl. A se lega prin logodnă cu cineva, a se încredința (I⁴), (prin Transilv., învechit, și) a se fida nța. *Logodescu-mă = pacisor.* ANON. CAR. *Se va tocni un om cu o fămeae și se va logodi.* PRAV. 642. *Logodisc-se Dumitrașco beizadea cu o fată a lui Șerban.* LET. II 285/7. *Cel mai mic de 7 ani nu să sloboade a se logodi.* PRAVILA (1814) 96. *Unul este cu care m'am logodit.* C. NEGRUZZI, II 75/2. *Făcură vorbă și iute... se logodi.* ISPIRESCU, L. 33. *Să-i spui că m'am logodit.* JARNÍK-BĂRSEANU, D. 140. *După ce erau tineri, Se logodiră și vineri, se zice despre un lucru care nu se face la timpul său.* ZANNE, P. IV 418. || (Mai rar, cu același sens) Intrans. *Fata logodi.* ȘEZ. I 69. *Am logodit cu ea.* BIBI-DESCU, P. P. 323. *Nouă ani că-mi văduvea... Și cu altul logodea.* MATEESCU, B. 98. || Trans. (În limba veche construit uneori cu dativul persoanei interesate) A(-și) lega prin logodnă pe cineva în vederea căsătoriei (LB), a-și încredința. *Când are hi un împărat... să-și logodească șie o fată de țaran...* VARLAAM, C. 285², cf. ib. 288. *O logodescū să-mi fie mireasă.* DOSOFTEIU, V. s. 163. *Au ales Donn în locul lui pre Joldea, carele logodisc pre domnița Rucsand, sora lui Ștefan.* SINCAI, HR. II 196/5. *Te logodesc în faptă (= mă logodesc cu tine).* PANN, E. III 98. *S'a hotărât... să-și logodească soție pre fiica D-voastră.* MARIAN, NU. 118.

2°. Trans. A celebra logodna (COSTINESCU), a pune pe cineva să jure credința cuiva în vederea căsătoriei. *Venea popa acasă de-i logodea.* MARIAN, ap. CADE. *Dacă zicea că nu e cu voia lor, nu-i logodea, rămânea[u] nelogodiți.* PITIȘ, SCH. 106.

3°. Fig. (Construit cu dativul) Refl. A se făgădui, a se deda cu tot dinadinsul, a se dedica, a se lega (cuiva). *Te pleci și te logodești lui D-zău.* VARLAAM, C. 346.

[Adjective (substantivate uneori): **logodit** (cu negativ **nelogodit**), -ă (ad 1°) *De vor apuca să nu se facă nunta, ce... vor fi numai logodiți...* PRAV. 861. *Oh, Arghire, prea iubite și cu mine logodite.* BARAC, A. 83. *Nina zice că n'ar fi exclus să ne întorcem dela băi cu ei logodiți.* REBREANU, J. 254. (Fig.) *Frumoși erau și astfel, de mparte logodiți.* EMINESCU, P. 214. *Aceasta era logodită după alt boieru.* SBIERA, P. 231. *Rămânea[u] nelogodiți.* PITIȘ, SCH. 106. # *(A fi ca un) țap (= gânsac) logodit = mândru, fudul. Se vede că i-a fost scris, tot el să răsplătească și păcatele ipei frățâne-său... ale gânsacului logodit.* CREANGĂ, P. 58. *Parcă e un țap logodit!* ZANNE, P. I 666, cf. și VLAHUȚĂ, D. 221. *A umbra cu ochii logodiți = a fi beat.* PANN, P. V. I 128, ZANNE, P. II 350; (Izolată și nelămurit) **nelogoda** f. O, *bunucu meu găzduță, Cum te duci și mă lași Tot tânără nelogoda (=nelogodită)?* (Bocete din Oaș) GR. s. VII 68, cf. 80; — **logoditor** s. m. Peșitor. *Mie-mi vin peșitori, Peșitori, logoditori.* MAT. FOLC. 1308. *Ei cred că dacă colindătorii stau pe pat, le stau logoditori.* PAMFILE, CRĂC. 51. | Abstracte: **logodire** s. f. = acțiunea de a (se) logodi, logodnă. LB. *Toată semeția featei... pentr'aceia logodire iase din sărăcie.* VARLAAM, C. 285². *Și te-ai dus la logodire Singurică, făr' de mire.* MARIAN, I. 570, cf. NU. 165. (Fig.) *Nu spre greutate, nici spre muncă... ce spre curățire și sfințire și spre logodire (= dedau cu tot dinadinsul) vicții și împărăției ce va să fie.* LITURGHIE (1702) ap. GCR. I 346/6; —

logodie s. f. = (Vâlcea) situația, starea de logodnică. *Rău mi-a părut de jumie și fetei de logodie.* MAT. FOLC. 270; — **logodintă** † s. f. = logodnă. *Să va tocni un om cu muiaria sa, dentăi la logodința lor...* PRAV. 644, cf. DOSOFTEIU, V. s. 90²; — **logodiciu** s. m. sing. *Logodiciul pasărilor se numește ziua de 3 Martie (dragobetele), când nu se lucrează, ci se sărbătorește pasărilor, care, după cum se aude, în această zi se logodesc.* MUSCEL, 36.]

— Din slav. bis. **lagoditi** = lat. convenire (În limbile slave de astăzi înseamnă mai ales „a domoli, a potoli”, bulgărescul *logodja* are însă sensul de „mă dedic”, iar rut. *lahodyte sja* „a se înțelege”). Cf. logodnă, logodnic.

LOGODICIU s. m. sing. }

LOGODIE s. f. }

LOGODINȚĂ s. f. }

v. **logodi**.

LOGODNĂ s. f. 1°. *Fiançailles, accordailles.* 2°. *Cadeau de fiançailles.*

1°. Ceremonia obișnuită înaintea căsătoriei (cf. H. I 121, 190, 331, II 119, 245), când prin schimbarea inelelor tinerii care vor deveni mire și mireasă își promit unul altuia credința (LB, COSTINESCU, etc.), înțelegerea s. legământul dintre miri în vederea viitoarei lor căsătorii, ciaz (H. I 121, 331), † **logodință**, așezământ (6°). *Au stricat logodna cu sora lui Constantin.* LET. II 427/30. *La facerea logodnei [trebuie voiața părinților].* PRAVILA (1821) 96. *I-a fost pusă în foaia de zestre, la logodnă.* URICARIUL, VII 16/31. *Inelul de logodnă.* ISPIRESCU, L. 26. *Să nu se întorcă logodna.* GOROVEI, CR. 165. *Nunta era mai mare și oamenii... venea mai mulți ca la logodnă* (Notă: *sau cum se pronunță la Scheiu: logornă or[i] logodnă*). PITIȘ, SCH. 153. *Promoarea din ajunul unei logodne prevestește fericirea căsătoriei.* PAMFILE, VĂZD. 66. *Logodna sau „așezământul”... va fi peste o săptămână.* IOVESCU, N. 85. | Spec. Molitva, rugăciunea cetită de preot când se logodesc doi tineri. *Începe preotul... a le ceti mai întâi logodna.* MARIAN, NU. 439. | (Brașov) Masa, banchetul dat de părinții celor care se logodesc. PITIȘ, SCH. 107. || P. ext. Intervalul, răstimpul dela logodire până la căsătorie. *Logodna scurtă, veseliea tinerilor.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. VIII 306.

2°. (Învechit) Darul, cadoul pe care tânărul îl dă viitoarei sale mirese în momentul când se logodesc s. acela pe care părinții îl dau tinerilor cu același prilej. *Să ne trimiți... prin omul acesta... izvodul cel adevărat... împreună cu logodna..., că iată și noi am trimis dela noi logodnă o tabachere cu un inel cu adiamante și douăzeci de galbini.* IORGA, S. D. XI 72. *Primește drept chezășuire și logodnă acest... inel.* GORJAN, H. I. 154.

[Și: **logodnă** s. f. (Bran, Muscel, Com. C. LA-CEA, H. IX 56, XI 234); — **logodnă** s. f. TDRG.; GR. s. V 45; — **logodnă** s. f. ib.]

— Din slav. bis. **lagodinu** = lat. conveniens (adjectiv substantivat sub forma feminină). Cf. logodi, logodnic.

LOGODNIC, -CĂ subst. *Fiancé, -ée.* — Persoană logodită, promisă în căsătorie. LB. *Cea fămeae ce să dzăce logodnică, nu va fi datoare să îmble după logodnic.* PRAV. 642. *Pentru sudalma unei fete logodite poate să părăscă... logodnicul ei.* ib. 936, cf. DOSOFTEIU, V. s. 90². *Sântul inger să păzească Pre scump logodnicul meu.* C. NEGRUZZI, II 75/2. *Logodnica lui Arold.* EMINESCU, P. 199. *Se cununară... cu logodnicele ce-și aleseră.* ISPIRESCU, L. 39, cf. 35, MARIAN, NU. 165. [Și: **logodnic**, -ă subst. COSTINESCU.]

— Din slav. bis. **lagodinu** = lat. conveniens,

cu obișnuitul schimb al sufixului slav *-inŭ* prin *-nic*. Cf. *logodnă*, *logodi*.

LOGOFĂȚ s. m. I. 1°. Titre de hauts dignitaires de la hiérarchie des boyards: le chancelier-garde des sceaux et ses seconds, le maître des cérémonies etc. 2°. *Greffier, scribe*. 3°. *Chantre*. 4°. *Maître-valet; laquais*. II. *Beau jeune homme; poseur*.

I. 1°. **Mare-logofăt**: (În Principate, începând din sec. XIV-lea) *Marele logofăt* era unul dintre cei mai de seamă boieri de divan (în sec. XIV—XV-lea) urmând în ordinea ierarhică (în Munt.) după „ban” și după „vornic”, (în Mold.) după „vornic”, iar mai târziu (sec. XVII-lea) fiind cel mai de frunte dregător al Domniei și având atribuțiunea de a conduce cancelaria domnească și sarcina de a păstra pecetea domnească; el supraveghia redactarea actelor pornite din divanul domnesc, dând directive și indicațiuni subalternilor asupra fondului pricinii și având grija aplicării peceții; (în Mold., în Sec. XVII-lea) conducea sfaturile divanului domnesc, fixând ordinea lucrărilor, dând directive și raportând Domnului hotărârile luate de divan; îndeplinea funcțiunea de cap al curtenilor; mai avea misiunea și dreptul de a hotărâni și de a decide în pricini de moșii; ca simbol al demnității sale, în afară de pecetea cea mare, pe care o purta atârnată de gât cu un lanț de aur, avea un toag verde cu bule de aur s. aurit (cf. C. C. GIURESCU, BUL. COM. IST. V 91—108), cf. cancelar (LB., TDRG., BUL. IST. IX 167). *Logofăt mare, giudecătoriu și alesătoriu de ocine, ispravnic pre o frunte de oameni de țară, ce sânt curteni, și giudecătoriu tuturor cine-s cu strămbătăți în țară și lător de samă tuturor ispravnicilor ce sânt la curtea domnească*. SIMION DASC. LET. 22/6°, LET. I 104/8. *Aron-Vodă... au pus pre Ureche-logofăt mare*. SIMION DASC. LET. 263/15. *Trimise întâiu sol pe Tutuc logofătul*. E. VĂCĂRESCUL, IST. 261/20. *Lăpușneanul se puse în capul mesei, având în dreapta pre logofătul Troțușan*. C. NEGRUZZI, I 150. *Doi mari Logofeți, de Țara de jos și de Țara de sus*. BUL. COM. IST. IX 162. Cf. PRAV. VI¹⁵, URICARIUL, IV 226/1, GCR. I 75, II 97, etc. **Logofăt al doilea** (*vtori logofet*) = substitutul „marelui logofăt” având atribuțiunea de „hotărâtoriu de ocine în toată țară”. SIMION DASC. LET. 23/20, C. C. GIURESCU, BUL. COM. IST. V 95, 104. **Logofăt al treilea** (*treți logofet*) = secretarul „marelui logofăt” (TDRG.), „cărturar, scriitoriu bun, dvorbitoriu totdeauna lângă domn, credincios la toate tainele domnului, și cărți, ori din țară, ori de la prietini, de unde ar veni, toate în mâna lui merg, și cu învățatura domnului de la dânsul ies răspunsurile, și pecetea țării în mâna lui și orice giudețe și îndreptări se fac oamenilor, fără pecetea domnului nu poate hi, care-i în mâna logofătului al treilea, credincios în toate la domn”. SIMION DASC. LET. 23—24, LET. I 105. *Eustratie, carele au fost și logofăt al treile la răposatul părintele nostru*. CANTEMIR, HR. 136/3. *Logofătul al treilea pecețuia scrisorile private ale Domnului*. C. GANE, TR. V. 276. **Logofăt de cămară s. de visterie** = (în sec. XVIII-lea, în Munt.) capul, secretarul general al visteriei, urmând în ordinea ierarhică după „logofătul al doilea”. C. C. GIURESCU, BUL. COM. IST. V 93, BUL. IST. IX 164. **Logofăt de obiceiuri** = (sec. XIX-lea) maestru de ceremonii. | (Sec. XIX-lea) Ministru. COSTINESCU. *Logofăt bisericesc* sau ministrul de culte. PRETORIAN, DR. C. 62. *Logofătul de sus și de jos* sau ministrul de justiție. ib. *Logofăt al dreptății*. COSTINESCU.

2°. (În limba veche și popular și azi, adesea cu o nuanță depreciativă) Secretar, scriitor (de cancelarie), cf. † gramătic, † diac, † pisar, (C. C. GIURESCU, BUL. COM. IST. V 95, BRĂES-

CU. M.); † cărturariu; grefier; copist CARDAȘ, C. P.). Cf. LB., COSTINESCU, TDRG. *Logofet* = scriba, secretarius, cancellarius. ANON. CAR. *Atunci logofătul* (: cărtularulu. COD. VOR., cărturariul BIBLIA (1688); scriitoriu BIBLIA (1938); le greffier) *ășădzând mulțimea, zise...* N. TEST. (1648) ap. COD. VOR. 13. *Gloata cânta logofăt și au găsit pe un preutul Ioan* (a. 1819). URICARIUL, VII 82/31, cf. ib. XI 269. *După ce-a sfârși cartea, s'o face un logofăt*. C. NEGRUZZI, I 297. *Poartă condeiu la ureche Ca să-i zicem logofete*, se zice despre cei ce vor să pară ceea ce nu sunt. PANN, P. V. I 170. *Logofete, brânză'n cuiu, Lapte acru-n călămări, Chiu și vai prin buzunări*. CREANGĂ, A. 11, cf. ZANNE, P. VI 163. *Cancelarie cu un logofăt și mai mulți diaci*. C. GIURESCU, BUL. COM. IST. V 27. *Învățat și procpșit, Logofăt, cu greutate, om cu stare*. CONTEMPORANUL, II 26. *Ștaceea-i cântălarie; Șad trei logofeți și scrie*. VASILIU, C. 91. | Spec. † **Logofăt de taină** = secretar particular. *Ales-au șase logofeți de taină, de sta înaintea lui, cetea răvașele*. LET. III 177/20. *480 lei pe an doi logofeți de taină*. URICARIUL, XIX 384. | † **Logofăt de (s. za) divan** = secretar în serviciul divanului domnesc. *2400 lei pe an 20 logofeți de divan*. ib. 285, cf. și IORGA, S. D. VIII 37, 113. | (Popular, pe alocuri) **Logofăt de comună** (s. **logofătul satului**) = notar, secretar comunal. DDRF., TDRG. *El știa carte... și ajunsse părcălab, apoi logofăt de comună*. RĂDULESCU-CODIN, I. 34. *Preoteasa... trăia în bune legături cu logofătul satului*. ȘEZ. IX 57. | (La Români din regiunea Vidinului) **Logofăt de masă** = copist, secretar. BUCUȚA, R. V.

3°. P. ext. (La Români din regiunea Vidinului și pe la Călărași) **Logofăt-de-strană** = dascăl de biserică. BUCUȚA, R. V. *Stujescu-mi nouă proeți și cu nouă logofeți*. TEODORESCU, P. P. 43.

4°. (Munt.) Căpetenia ispravnicilor și a feciorilor boierești din serviciul unei moșii (DDRf., TDRG.), însărcinat cu supravegherea lor și cu transmiterea ordinelor date de proprietar s. de arendaș, cf. (Mold.) † epistat, vâtaf, (Munt.) vechil. Cf. PAMFILE, J. II, HERZ-GHER. M. VII 15. *Porunci Farao ispravnicilor norodului și logofeților* (: vâtafii BIBLIA 1938) *zicând...* BIBLIA (1688) 42, cf. 225°. *Așa n'ntelegeți d-voastră să-mi pun eu la cale viitorul? Făcându-că pe logofătul de moșie?* SANDU-ALDEA, D. N. 240. *Logofăt la vie cant*. UNIVERSUL, 31 oct. 1930. | Spec. **Logofăt de moară** = conducătorul morii, NOM. PROF. 47. || P. ext. Fecior boieresc. TDRG., NOM. PROF. 12. *Eu, Bălașa, la vârsta mea, aș face cu ochiu logofeților*. ALECSANDRI, T. 942. || **Logofete Dinule** = numele unei hore. NICULESCU-VARONE, D. 112.

II. (Prin repetiție trunchiată și apropiere de făt) **Făt-logofăt** (cu plur. *feți-logofeți*, cu femininul nou *fețe-logofete* pentru *fețe-logofete*: în sens alinător), tânăr, băiat drăgălaș, frumos; (ironic) fițfison, făt (3°). Cf. HERZ-GHER. M., VII 15. *Feți frumoși și logofeți*. COȘBUC, B. 22. *A făcut Sora sa Trei fețe Logofete: Una o pierit una a murit*. MARIAN, NA. 375. *Acest preot din casă... Cu a lui mândră proteasă, Cu a lui feți buni logofeți*. PĂSCULESCU, L. P. 17, cf. 14, 42, 215. (În cimilituri și ie(d)zi-logofeți) *Am auzit că fătul trei iezi-logofeți*. GOROVEI, C. 215.

[Și: **logofet** s. m. Ad I 1°; ortografiat grecește: *logothet*. VARLAAM, ap. BV. I 151/2); — (corupt, cf. lieof, și avându-l pe r probabil dela frați) **licofreți** s. m. plur. Numire dată cam în glumă copiilor, în loc de logofeți. VICIU, S. GL. *Să mă duc la sora'n tîrg, C'a făcutu tri licofreți Cu pîrul de aur, creț*. (Varviz în Cine) ib. | Feminin: **logofeteasă** † s. f. = soția logofătului. (ad I 1°) *Au dat rând jupineselor dela logofeteasa cea mare*.

LET., ap. TDRG. | Diminutiv: **logofețel** (**logofitețel**) † s. m. = scriitor, copist, gramatic inferior (s. tânăr). POLIZU, TDRG. (ad. I 2°) *Îmi spunea un logofețel la București*. DIONISIE, C. 181. *Luând rânduitul logofitețel și vameș spre îndreptarea lui întâi de la rânduiții epitropi răvaș de poroncă...* URICARIUL, IV 24/29, cf. 402/29, XIV 214/29. *Cu cincizeci de veri primăveri, Cu cincizeci de ghinerari, Cu cincizeci de nepoței, Cincizeci de logofeței*. PĂSCULESCU, L. P. 261. *Trei dă logofeței, Câte trei știe condei*. GRAIUL, I 159; — **logofețel** † s. m. (ad. I 2°) *S'au scris hrizovul acesta... de Isar logofețelul* (a. 1692). CIPARIU, ARH. 454. | Verb: **logofeți** vb. IV^a = a face slujbă de logofăt (de moșie). Cf. CURENTUL, III (1930) 24 Sept. | Abstract: **logofeție** s. f. = slujbă de logofăt (H. XII 32, DDRF.); departament, ministeriu (COSTINESCU); cancelaria logofătului (ȘĂINEANU D. U.) *Logofeție* = secretariatul ANON. CAR. *Logofeția dreptății*. URICARIUL, V 10/20. *Logofeția să nvețe legea păstrării*. JIPESCU, O. 65.]

— Din m.-grec. λογοθέτης, idem (cf. și paieosl. *logothetŭ*, sârb. *logofeti*, turc. *loghofet*). Cf. *logoste* a.

LOGOFCEL † s. m.	} v. logofăt.
LOGOFÉT s. m.	
LOGOFETEĂSĂ s. f.	
LOGOFETÉL † s. m.	
LOGOFETÍ vb. IV ^a	
LOGOFETIE s. f.	
LOGOFITÉL s. m.	

LOGOGRĂF s. m. *Logographe*. — Numire dată celor dintâi prozatori ai Grecilor vechi, mai ales istoriografilor, în deosebire de poeți.

— N. după fr. (grec. λογογράφος).

LOGOGRÍF s. a. *Logogriphe*. — Un fel de cimitură, a cărei deslegare dă un cuvânt, ghicit din alt cuvânt care cuprinde elementele de compoziție (sunetele, silabele) ale celui dintâi; (p. ext.) lucru greu de descifrat, greu de înțeles; enigmă. *Natura a făcut din inima femeii o carte scrisă cu litere cabalistiche... Postelnicul Andronache credea că descifrasese logogriful din inima Grecii*. FILIMON, C. I 744. *Ideea aceea am cetit-o în autori francezi sau nemți, cu deosebire însă că aceștii o exprimaseră lină, frumoasă, fără silă, și ai noștri o preface în logogrif*. RUSSO, s. 37. [Plur.: *-grifuri*. | Și: **logogrifă** s. f. RUSSO, s. 36. | Derivat: **logogrifăr** s. m. Cel ce se ocupă cu (face sau desleagă) logogrifuri: *Eu nici nu fac, nici nu gâcesc logogrifuri... Is spițer... călfă... da nu logogrifar*. ALECSANDRI, T. 1156.]

— N. din fr. (grec. λόγος + γράφος).

LOGOGRIFĂ s. f.	} v. logogrif.
LOGOGRIFĂR s. m.	
LOGÓLNĂ s. f.	} v. logodnă.
LOGÓNDĂ s. f.	

LOGOMAHIE s. f. *Logomachie*. — Dispută, ceartă de cuvinte; vorbărie, oratorie, care se întemeiază mai mult pe cuvinte, decât pe logica argumentării; vorbărie goală. *De când ū-ai luat aerele astea de justițiar didactic?... Nu ūi se pare că ai împrumutat ceva din logomahia pellicului Demostene care-și răpunea dușmanul strigându-i în fața mulțimii: „Fecior de rob... ai uitat când măturai clusele din Elpiaz?”* BOTEZ, B. 210. *Discursul a înaintat scarbăd și slins de clan, cu gesturi care zadarnic desmierdau o himeră gănuoasă, fără con-*

sistență și fără contur, logomachie în vid. C. PETRESCU, ap. CURENTUL, 17. IX 1930, 1/1.

— N. după fr. (grec. λογομαχία).

LÔGOR subst. Marc. — (Banat) Drojdie, groșală (de vin). H. XVII 267. *După ce a fiert vinul și s'a limpezit, se trage de pre logor. Din logor, zis și groșală pre aici, se face răchie, vinars de logor*. HEM. 2837.

— Din sârb. **logor** (<germ. Lager, idem).

LOGÓRNĂ s. f. v. logodnă.

LOGOROSEĂLĂ s. f. v. logorosii.

LOGOROSÍ vb. IV^a. *S'entendre*. — (Olt.) Refl. A se vorbi, a se pogodi, a se înțelege, a se sfătui, a se legătui. CIAUȘANU, V. [Abstract: **logoroseală** (rostit *logorosălă*) s. f. ib.].

LÔGOS s. a. *Discours, laïus*. — (În Țara veche; azi mai ales ironic). Cuvântare, discurs. *Au făcut dascălul domnesc logos, adecă cuvânt*. DIONISIE, C. 167. *Grecul Ignatie... știa să ūie logosuri franțuzești*. IORGA, L. II 376. *Virgil Probotă își încheie logosul*. C. PETRESCU, f. II 269. *Domnul director... mi-a ținut un logos scurt și sever*. BOTEZ, B. 162. [Plur. *logosuri*].

— Din n.-grec. λόγος, idem.

LÔGOS, -Ă † adj., subst. Nain. — Adj. Pitic, mic de tot. TDRG. *Firea... la stârvol* (= trupul) *maminos și vârtos [al cămilei] duh logoș și fricos au pus*. CANTEMIR, IST. 90. *Răsă mult de bozul aceala, pentru că iaste un chip de om mic, logoși*. HERODOT, 162, cf. DR. IV 804. | (Substantivat) *Mulțime de logoși preste seamă de negri*. DOSOFTEIU, V. S., 452. *Nește logoși mititei îmbilând după dânsul*. ib. 69. [Derivat: † **logoși** vb. refl. IV^a = a scădea, a se micșora. *Statul trupului, de mojie, i s'au schimonosit și s'au logoșit*. CANTEMIR, IST. 36.]

LOGOȘÍ † vb. IV^a v. logoș.

LOGOSTEĂ s. f. Terme d'incantation. — (În descântece și în cimiturii, în Mold., ca atribut al cuvântului „stea“) *O stea logosteă, două stele logoste*. ION CR. III 178, cf. și ȘEZ. IV 20. *O stea, logosteă, Adă-mi dragosteă mea; Două stele, logoste*. *Aduceți dragostile mele*. MARIAN, V. 97. *Logoste*, *Aduceți dragostile mele*. MARIAN, V. 97. Cf. GOROVEI, C. 238, PAMFILE, C. 184, 1200, DR. II 441.

— Din logo + stea, după făt-logofăt, fețe-logofeți, fețe-logofețe.

LOGOTENÉNTE s. m. v. locotenent.

LOGÓNIC, -Ă subst. v. logodnic.

LOGÓU s. a. *Volée* où s'attelle le cheval de renfort. — (Ungurism în Maidan, jud. Caraș) Partea adausă căruței, de care se prinde calul lăturaș. Cf. cruce (II 10^a), cântar (III 2°), câmpănă (II 9). *La al treilea cal prins de cocie (căruță) se zice „calul din logou“, de după untele în care e prins*. H. XVIII 138.

— Din ung. **lógó** „atârnat, suspendat“, cf. ung. *lógós* „cal lăturaș“.

LÔHII s. f. plur. tant. *Lochies*. — Seurgere, le-huzelor de după naștere. CHIRIACOPUL (a. 1827), ap. TDRG., BIANU, D. S.

N. din grec. λόγια, idem.

LÔHOAMĂ s. f. plur. Quantité d'arbres frui-

tiers. — (În Gorj) Poame multe. T. GĂLCESCU, GR. S. V 121.

LOHOÁNE s. f. plur. *Esprits malins*. — (Hațeg) Duhuri necurate. DENSUSIANU, T. H. *Copilul îndată la venirea sa pe lume e întâmpinat de o mulțime de primejdii și duhuri necurate, care se numesc „lohoane”*. ib. 232, cf. și PAMFILE, D. 4, 269.

LOHÓN s. m. sing. Grain tombé du crible; grain de rebut. — (Olt.) Cerealele cernute sub vânturătoare sau acelea care cad pe la urechile ei; p. ext. (ironic) grâu (ovăs, etc.) de proastă calitate (amestecat cu pământ, neghină, mazărice, ș. a.). CIAȘANU, V. [Adjectiv: **lohonós, -oásă** ib.].

LOHONÓS, -OÁSĂ adj. v. lohon.

LOIÁL, -Ă adj. (ș. d.) v. leal.

LOIÁN s. a. v. noian.

LÓICĂ s. f. Partie du chariot. — (Muscel) O parte a căruței (H. IX 155), probabil leuca s. loitrea.

LÓINTRĂ s. f. v. loitră.

LÓIȘ, -Ă adj. și adv. *De travers*. — (La Piatra Neamț) Curb, strămb. *Am îndreptat hotarul cu Rebeга fiindcă mergea loiș*. Com. V. C. ȘOAREC.

LÓITRĂ s. f. 1°. *Échelle*. 2°. *Ridelle*. 3°. *Abat-foin*. 4°. *Pendoir*. 5°. *Pans d'une nasse*.

1°. † Scară lungă și lată întrebuințată în trecut la asaltul cetăților. TDRG. NECULCE, CR. II 361. *Având Leși loitre, se suia pe șanțuri*. LET. I 159/33. *Cânta loitre și prepelece, ca să deie năvală la Cetățuie, să saie peste zid*. LET. II 389/33.

2°. Fiecare din cele două părți laterale ale coșului (8°) s. dricului (H. IV 156, XI 283, RĂDULESCU-CODIN, I. 61), căruței (H. II 117, 254, IV 56, 139, V 72, 83, VII 184, XI 140, 204, 261, XVI 10, XVII 8, GREGORIAN, CL. 59) s. ale carului (I. IONESCU, M. 711), constând dintr'un fel de scară, compusă din carâmbi și speteze, ce se așează în dungă, sprijinindu-se cu partea de jos pe vârtej s. de dric, iar cu partea de sus fiind legată de leucă (DAMÉ, T. 10, 15. fig. 7), draghină, corlată (12°); uneori loitrele sunt înfundate cu scândură s. cu leasă. *Iau o rotită de plug și o pun pe o loitră de car cu un capăt pe telegă*. MARIAN, NU. 700. *Azem doi loitre, câte una de ambele părți*. PRIBEAGUL P. R. 86. *Doi armăsari erau baș să n'nburde brișca cu loitrele strămbe*. IRINEU, S. B. 46, cf. și 66. *Smulge o loitră dela o căruță*. AL LUPULUI, P. G. 156.

3°. (Bucov.) Instalația făcută în grajd, dela podul în care se ține nutrețul și până la ieslea din care mănâncă vitele; servește spre a arunca pe ea, ca pe un scoc, fânul ce se dă vitelor. Cf. HERZGHER, M., VII 16, Com. TOFAN, Bilca.

4°. (La Hațeg) Stativul, de forma unei scări, ce atârna legat de grinzi în casele mai vechi, de care se afumă cărnuri și cărnați. VUIA, T. H. 115.

5°. (Pesc.) Cele două leațuri transversale legate cu teiu de „mânile cutifei” la leasa de pescuit numită „saltea”. ANTIPA, P. 613.

[Și: (rut. *lujtra*) **lúitră** s. f. H. II 254; — **lóin-tră** s. f. H. VII 184; — **lóitre** s. f. *Pune loitrea la pod*. MĂNDRĂSCU, L. P. 110; **leóitră (lióitră)** s. f. (Ad 2°) *Corlățile (leoitrile) compuse din doi dulapi*. H. III 72. *Vără lioca cu capul de sus în belciug dela loitre*. BREBENEL, GR. P. | Diminutive: **loitrăță (s. leoitrită)**. Com. BĂNUȚIU) s. f. = lemnul, prăjina care lungeste căruța, când se transportă scânduri (GREGORIAN, CL. 59);

prăjina ce se atârna cu cujba la leasa carului (VAIDA), scândură s. par pus deasupra loitrelor carului și paralel cu ele, pentru a putea încărea mai mult (Cohalm, Com. BĂNUȚIU); (plur.) ruđele cu care se cară căpițele de fân (Com. S. PUȘCARIU, Bran); — **loitrét** s. m. = cărâmbul, (drugul, suletele loitrei dela căruță. H. IX 18, PAMFILE, I. C. 133; — (singular nou, refăcut dela plur. *loitreți*) **loitrét** s. m. = loitreț. DAMÉ, T. 10, 15 fig. 7. | Alte derivate: **loitrăr** s. a. = draghină. (Com. s. FL. MARIAN); (Olt.) cantitatea pe care o ia un car cu loitre. CIAȘANU, V.; — **loitrănă** s. f. = loitră. H. III 18.] — Din sârb. **lo(j)tra** (<germ. *Leiter*, dial. *loitir*), idem.

LOITRĂNĂ s. f.

LOITRĂR s. a.

LÓITRE s. f.

LOITRÉT s. m.

LOITRÉT s. m.

LOITRÍTĂ s. f.

} v. loitră.

LÓITRU, -TRĂ adj. v. lotru.

LÓJĂ s. f. *Loge*.

1°. Mic compartiment s. cabinet, în comunicare lesnicioasă cu cei dinafară, destinat unor servicii auxiliare pentru locatarii unui edificiu, vizitatorii unui local public, etc. *Loja portarului. Loja casierului*.

2°. Despărțitură, compartiment așezat alături de altele de același fel, din jurul incintei unei săli de spectacole, mai adesea în mai multe ranguri, cuprinzând fiecare un număr oarecare de locuri pentru spectatori. *Să ai cu ce lua o lojiță de rândul întâiu la teatrul franțez*. DACIA LIT. 34. *Se uită seara obrăznicește prin toate lojele teatrului*. C. NEGRUZZI, I 237. *Un teatru în toată formă, cu parter, cu stăle, cu scenă și cu mai multe rânduri de loje*. GHICA, S. 44. *Vremea a adus în fotoliile de orchestră și în loji, spectatori mai puțin veliți*. C. PETRESCU, C. V. 79. *Apariția ei în lojă solidariza ochii galeriei cu binoclurile lojelor și parterului*. I. TEODOREANU, M. II 70.

3°. (Cu sau fără atributul: masonică) Organizație, asociație de francmasoni. *Doctor și francmason, unul din cei precinstiți a celor 22 de lojuri, așăzat în Paris*. (a. 1787) CAT. MAN. II 175. *Lojile masonice de astăzi*. NEGULESCU, F. R. 85.

[Pronunț. (învechit) și: *lo-jié*. | Plur.: *loje* și *loji* s. (altă dată) *lojuri*].

— N. din fr.

LOJĂR s. a. *Liteau*. — (Mold.) Culcuș de lup, cuibar. PORUCIC, E. 473. *Lupul se deșteaptă din somn, din lojarul său*. PAMFILE, S. T. 118.

Din rus. *lože* „pat, culcuș”, modelat după *cuibar*.

LOJĂSCĂ s. f. v. lozească.

LOJĂSNĂ † s. f. v. lojesnă.

LOJÉSNA † s. f. *Mitre*. — (Slavonism neobișnuit) † Mitră. *Tot născutul dentăiu ce desface lojesna*. CORESI, EV. 520/21. [Și: **lojăsnă** s. f. ib. 517/30-31.]

— Din paleosl. *ložesino*, idem.

LÓJNIȚĂ s. f. *Clayon; séchoir à fruits*. — (Mold. și N. Transilv.) Leasa de nuiele, numită (în Transilv.) și *bojdeiu, coșer, slanită, șujnic* (PAMFILE, I. C. 232), pe care se uscă s. se afumă poamele (DDRF, TDRG.), mai ales prunele; p. ext. cuptor făcut în pământ, deasupra

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE se publică în fascicule de câte 5 coale.

Lucrarea va formă trei tomuri împărțite în câte două părți cam de câte 800 pagine fiecare.

Prețul întregii lucrări va fi de **60 lei**.

Pentru cei înscriși dinainte, prețul este de **40 lei**, plătiți: **20 lei** la înscriere, **10 lei** după primirea tomului I și **10 lei** după primirea tomului II.

Celor înscriși dinainte li se vor trimete fasciculele îndată după aparițiunea lor.

La 10 exemplare subscrise pe o listă, se dă unul gratis.

Înscrierile se primesc la *Cassieria Academiei Române* în București, Calea Victoriei, 135.

DICTIONĂRUL LIMBII ROMÂNE

AU APĂRUT:

Tomul	I p. I	(A. — B.)	Lei 1500
„	I p. II	(C.)	„ 1500
„	II p. I	(F. — I.)	„ 1500
„	II p. II fasc. I	J — Lacustru	„ 150
„	II p. II „ II	Ladă — Lepăda	„ 150
„	II p. II „ III	Lepăda — Lojnița	„ 150

Pentru procurarea fasciculelor apărute și pentru înscrierea la cele următoare doritorii se vor adresa: „ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE“, București și la librăriile care au în comision publicațiile ei.

Pentru Profesori, Institutori, Învățători, bibliotecile școlare și instituțiile culturale se acordă plata în rate.
